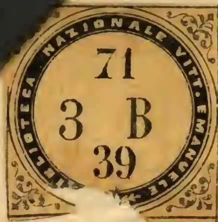

BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
71
3 B
39

SECVNDA EDITIO

OCTAVIANI VESTRII

Iurisconsulti Forocorneliensis in Romanę Aulę ACTIONEM, & iudiciorum MORES, ad Iacobum Pellæum.

ΕΙ΄ΣΑΓΩΓΗ.

MEA,

DOMINVS ILLVMINATIO

ET SALVS MEA,

QVEM TIMEBO?

VENETIIS
Apud Dominicum & Cornelium de Nicholinis.
MDLX.

INDEX TITVLORVM SEV ARGVMENta capitum, per ordinem in hoc libello contentorum.

EX LIBRO I.

EX LIBRO II.

ne

EX LIBRO VI.

EX LIBRO VII.

EX LIBRO VIII.

Finis Tabulę.

AD ROMANAE PRAXIS Tyrones Iacobus Pellæus.

OGAVERAM sæpius Octau. Vestriũ virũ doctissimũ, ac iandiu vobis notum, quem ego sectari in Ro. praxi constituerã, quemque vnũ mihi ex ingenti aliorũ numero delegerã, ne seniores Praxiarchas, qui methodũ huius artis nõ secus ac thesauros hactenus occultauerũt, uellet ipse, quiquidẽ ad grauiora contẽderet: imitari: Quin potius quę facile suopte ingenio consequutus sit, eadẽ nobis tyronibus, ac mihi pręsertim, qui eũ iampridẽ colerẽ, atq; admirarer, monstrare ne grauaretur, quo faciliorem aliqñ atq; exploratiorẽ viam haberemus in tetrica hac arte, quæ mihi plerũque inextricabili cuidã labyrintho ab senioribus cõparari visa ẽ, vt interdũ quidẽ etiã veritus fuerim me huiusce artis desertorẽ aliqñ factũ iri. Ille verò, cui omnia cæteris difficilia cælesti quodã dono faciliora semp se pbuerũt, ingeniũ meũ qñq; deterritum sæpius ad vires suas reuocauit, ac mihi planè persuasit artis huiusce pręcepta, omnia viro alioqui erudito per se vltro occurrere, ac sciens quantò maiore cõpẽdio quò vult, pergat, qui recta via incedit, quã qui amnẽ deuiũ (vt Plautus inquit) ad mare ducẽ seruatur, vbi proximis ęstiuis mẽsibus, quibus ppter nimios calores à fore abstinemus, ex Vrbe discessisset in patriã, noluit mihi eo in itinere ociosus esse, et quem hic videtis libellũ, qualẽ sibi et tẽporis angustia et memorię facilitas, nulla penè librorũ copia ad me scripsit, atq; ex ipso itinere statim misit. Quẽ ego cũ iterũ atq; iterũ perlegißem, visus sum mihi rem iudicio quidẽ meo cõperiße non vulgarẽ, nec vni tantũ mihi, uerũ etiã ætatis nostræ ac posterioris quoq; tyronibus omnibus vtilẽ & neceßariam. Verebar tũ ne, si illũ ederẽ, autoris ipsius animũ offenderẽ, qui si hæc, quę mihi tã familiariter exhibuit, in lucẽ exitura cogitasset, uberiora profectò ornatioraq; reddidisset. Quòd si ego mihi ipsi totam rem occuparem, uerebar ne in vos, ac posteros deniq; huiusce artis candidatos cõmittere et peccare viderer, quãobrẽ cũ longè grauius existimarẽ vniuersos, quã vnũ dũtaxat quãuis mihi amicissimũ, & de me benemeritũ, in re pręsertim, quã ego qdẽ ad honorẽ eius ptinere arbitrarer, offendere, nõ potui diutius hũc ipsum libellũ apud me supprimere, quin in manus vestras veniret, ne qñq; viderer maximũ illũ ganeonem gnathonẽ Erexiũ æmulari,

qui

qui cũ afferrẽtur in mẽsam fercula lautiora, in ea despuere solebat, quo cæteris abstinentibus solus ipse his frueretur: Maluiq́ hũc librũ in omniũ vsum exire, quã mihi soli apud me prodesse, vtpote qui bonũ tantò melius esse, quãtò cõmunis est, nõ ignorẽ. neq; vos libelli vtilitatem ex eius paruitate expẽdetis, cognoscetis quippe parẽ magno, similẽq́ gemmis, quæ sub exiguo corpusculo precij amplitudinẽ ingẽtis celant. Legite igitur oẽs, quotquot estis, ac viã quã nobis oĩbus strauit tãtus vir, suisq́ calcatã vestigijs è salebrosa atq; aspera, cõmodã leuemq́ reddidit, ire pergite ac veterum inhumanitate dãnate, qui grauiter in hãc viam ingressis nobis iter nunquã mõstrare voluerint, vt diutius oberraremus, ac secũ nũquã nr̃i iuris, atq; oĩum semꝑ incerti senesceremus.

OCT. VESTRIVS IACObo Pellæo. S. P. D.

ORIS fuit apud veteres, mi Pelleæ, ut qui iudicio vellet aduersus quẽquã experiri, certã actionis formulã, qua ageret, sibi à Põtificum collegio impetraret: eamq́ adeò obseruare teneret, vt si cõtingeret eũ cadere à syllaba, à caussa quoq; cadere ĩtelligeretur. Hæc posteriorib⁹ intolerabilis sæuitia visa est, ideoq́ sublata formularũ ĩpetratione in laxiores iueramus habenas, in tot nouis iudiciorũ legibus litigatores & iudices ad iustitiam ipsam in cõpedibus ex integro posuissemus: vt iam difficilè sit, iudicio quẽquam hodie experiri, quin ex tot laqueis vnũ aliquẽ incurrat, pedesq́ ac totã plerũq; caussam ĩplicet atq; inuoluat: Præbetq́ interim hæc occasio reis tantã cauili ansam, vt nihil aliud hęc fuisse videaĩ, quã currẽti equo (quod dici solet) calcaria addidisse. Nulla enĩ est hodie maior defensio reorũ, quã vt veluti aucupes actores ipsos, modò ea, quã nullitatis, modò alia, quã attentatorũ caussas vocant, assiduè veluti quibusdã retibus captare, et fallere studeãt: ꝑsertim apud Romanæ Aulæ iudices, qui adeò timoratæ sunt cõscientiæ, & religionis, vt plerũq; etiã tametsi maximè de calũnia liqueat, verẽãtur tñ ne si tergiuersatiõis et frustratiõis caussa excipiẽtẽ reum minus æquis auribus auscultarint, Deũ & iustitiã, atq; adeò suã ipsorũ religionẽ deserere, ac ꝑdere uideãtur: inualuitq́ adeò cõis hæc reorũ et indiciũ corruptela, ut vbiq; apud indices, aut nullitatẽ, aut attentatorũ dũtaxat simplegadas audiamus: hinc ex litibus lites, hinc tanta actorũ congeries,

hinc

hinc scribarũ dinundinationes, et diuitiæ malè partæ: hinc noua hæc nostra dicẽdarũ, vel potius ducẽdarũ caussarũ ars inuidiæ tã obnoxia. Nã cũ apud veteres oratoris dũtaxat opa, qui caussam suã apud iudices ageret, litigatores vterẽtur, nũc apud nos in hac iudiciorũ specie, duce potius, quã oratore indigẽt, sed et si hæc facilis est ars, in qua pleriq; etiã nulla literarũ eruditione, & floruerũt & florent, ea tamẽ apud nos Romanos vsq; adeo tetrica atq; inuia videtur esse, vt tyrones oẽs hactenus quidẽ quasi per varia viarũ pericula deuii & errantes, amnẽ (vt Plautus inqt) ad mare ducẽ sequuti fuerint. Fuitq; tãta seniorũ asperitas atq; inhumanitas, vt methodũ huiusce artis non solũ nũquã ediderint, verũ planè tãquã thesaurũ absconderint, atq; ab iuniorũ vsu remotũ esse voluerint. Quo quidẽ factũ est, vt cũ proximo anno Romæ aßiduè mecũ esses, verecundè à me, vt soles, omnia, nõ semel tantũ, sed pluries efflagitaris, vt ego, qui Romæ aliquot iã annos in foro nemine Romanæ praxis (vt iã dixerim) πραξιαρχῆ duce, versatus essem, viam à me exploratã, qua tu quoq; contenderes, quantò maiore possem cõpendio tibi monstrarẽ, quò illã quasi recta facilius ingredi atq; incedere certior posses, aliquod verò interim huiusce artis specimen et significationẽ agnosceres. Quãobrẽ diu mecũ cõtendi, vtrũ difficilius, ac maius esse videretur, negare ne tibi sæpius hoc roganti, cui maiora debeo, an efficere quod rogares. Et quidẽ negare ei, quẽ vnicè diligerẽ, pͥsertim iusta petenti, durũ admodũ videbatur, suscipere verò tantã rem, quã nemo hactenus aggredi ausus esset, nõ nisi temerè posse videbar, mihi pͥsertim, qui non ex professo, sed obiter, ac quasi aliud agens huic rei operã dederim, cũ tamẽ nouissem te nõ sine magna caussa, pͥcibus hoc à me tãtopere contendisse futurũq;, vt quicquid esset, siue id laudẽ, siue culpã mereretur, nostrũ omnino id totum foret, neq; vnquã è manibus exiret tuis, nõ potui tibi, sæpius roganti diutius hoc debere, veritusq; nedũ Romę tecũ sum, vbi quã sim occupatus, tu optimus es testis, nũquã tantũ ocij nanciscerer, vt possem æs hoc al[illegible]ũ, veluti repromissum dissoluere, vbi primũ abs te in patriã proficis[illegible] digressus sum, cum hisce ęstiuis ferijs ociosus essem, neq; opera mea, aut Respu. aut amici vterẽtur, manũ huic tabulæ admoui, cumq; libros haberẽ paucos, memoria in ipsa profectione repetita, pleraq; omnia co[illegible] ipsi, tibiq; ex itinere statim misi, nõ spe quęstus, aut gloriæ, aut co[illegible]odi (quẽadmodum quidã solent) sed vt industria nostra tuæ morem geramus voluntati, qui quidẽ nobis amicorũ charissimus & suauissimus es, & fuisti semper. Vale.

LIBER PRIMVS.

DE SVMMO PONTIFICE, & Sacro Senatu.

D REM quidẽ pertinet ſtatum prius loci,& ipſius Rom. Cur. ac ſingula eius a capite membra deſcribere. Auctoritas enim pontificia a ſuo ſtipite in tot membra diſpartiť, vt ſoleãt ſeneſcere curiales antequam rem ipſam intelligant, tibi omnia vnica lectione liquebunt. Vides hic primùm ſacroſanctum & apoſtolicum ſenatum, cuius Pont.ipſe caput eſt,(quem proinde maximum vocant)& Pręfecti Cardinales membra ſunt,quorum certus noſtra ętate non eſt conſtitutus numerus, tametſi fortè legatur aliàs fuiſſe apoſtolorum exẽplo duodenarium. Hi ſancti patres aliàs bis in hebdomada apud Pont.conueniebant, noſtra uerò ætate decreſcentibus negocijs ſemel tantum, quorum conuentum uulgò conſiſtorium, quod ea die pro publicis negocijs ſimul cõſiſtant, appellamus. Apud ſacrum hunc ſenatum electi ad epiſcopales, archiepiſcopales,metropolitanas, patriarchales ecclesias præponuntur, inſtituunturq́;, ubi eccleſia uacet,cuius electio ad Capitulum, Ciuitatem Prouinciam,Regem,vel alios ſpectet, alias a Pont.ſacroq; hoc ſenatu eliguntur,ad quos munus hoc ex ſolita omnium Pont.reſeruatione ſpectare dignoſcitur,quæ reſeruatio ad certa quoque monaſteria

Numerus cardinaliũ & quãdo conueniant.

Cõſiſtoriũ q[illegible] & quid in eo fiat.

extēdi solet, q in libris Cameræ taxata reperiunt, & in sacro hoc senatu idoneis psonis concedunt, vel commendant, quare & eadē cōsistorialia vocamus monasteria, qp cōsistorialiter de eis disponi consueuerit. Hic denique cuncta quæ ad cultum, ad fidem, ad ipsam religionem, ad pacē Christiani gregis, ad conseruationem demq; temporalis patrimonii Romanæ ecclesiæ pertinent, tractātur. Intra sacrum hunc senatū (ceu vniuerso orbi suppremum) vnaqueque Prouincia, singulaq; regulariū sodalitia ac Reges omnes suos habēt patres tutellares, quos protectores vocāt, horum munus est, electiones, & alias prouinciæ sibi addictæ caussas in sacro senatu proponere, solet autem is, qui proponit, in electionibus oppositores, si qui adsint, audire, ac de pluribus inquirere, quæ ad personam eligendam, vel instituendam, ad locum vacantis Ecclesiæ, ipsamque Ecclesiam spectare, dignoscūtur, etiam per testes, (quam inquisitionem vulgò processum vocamus,) quæ omnia scripturæ commendantur, ac in sacro senatu, præuia certa propositionis formula recensentur ab ipso proponente, is denique sacra senatus responsa expectantibus profert, etiam per apostolicam suam subscriptionem & sigillo suis munitam, hanc expectantes Reuerendissimo Vicecancellario adferunt, qui aliam ædit suo nomine contra apochā, quæ de facto in ea narrato, vbiq; apud officiales expeditores fidem facit. Relatione habita supplices curant diplomata relationi conformia, apud Abbreuiatores primū dictari, dictata apud scriptores conscribi, scriptas apud alios expeditores p Cancellariā, vel Camerā apostolicam, quandoque etiam extra ordinem p Secretariam, de quibus officiis suis dicemus locis, expediri, ac demū plūbo obsignari, estq; hæc posterior expeditionis pars cum officialibus agenda, qua de re non conquerantur populi de summo nostræ ætatis Ponti. Fuit enim

Protectores Franciæ, & aliorum.

Bulla qūo conficiatur.

hic

hic maiorũ lapſus, ſi lapſum vocare licet, quem ſuc ceſſores nõ niſi cũ grauiſſima priuatorũ vniuerſi or bis iactura, qui iſtos prouentus ſua priuata pecunia cõpararũt coercere non valent, nec facultates Ro. Eccleſię ſuppetunt, quæ reſtitutioni priuatæ pecu niæ ſatis ſint. Cæterũ hic nõ nulla de ſummi Pont. poteſtate ad te ſcripſiſſem, niſi extra fines noſtri negocii viſa mihi fuiſſent, in qua ſpecie ſatis tibi ſci re ꝑ nũc erit, põtificiã poteſtatẽ crebriori oĩum or thodoxorũ ſentẽtia vniuerſę catholicæ eccleſiæ p̃-eſſe, cui hodie præeſt diuus Paulus ei⁹ nominis ter tius patria Romanus, gẽte Farneſia, vir ẽt apud ve-teres incõparabilis prudẽtiæ, quẽ puto diuina cer-tè prouidentia hiſce temporibus nobis datum, qui-bus tot calamitatibus in dies Ro. Eccleſia affligit, vt poſtquam Deorum ira pauliſper conquieuerit, tot vrgentibus malis occurrat.

De ſummo pœnitentiario, ac ſacro pœnitentiariæ officio.

VIdes quoq; a Roma. Ponti. vniuerſum orbẽ ſupplicem quotidie reſcripta poſtulare, de his primũ, quæ Seruator noſter Ieſus Chri ſtus Petro delegauit, nempe ligandi, vel ſol uendi, in terris quẽcunq; vellet, quibus verbis ego quatenus ad meũ thema attinet, intelligo ꝑ nunc tributam Petro poteſtatẽ ligãdi ſuis legibus & eoſ-dem ſoluendi quos vellet, ſoluendi inquam, quaſi via diſpẽſationis a ſuæ humanæ legis obligatione. Amplius abſoluẽdi quoq; a commiſſis in diuinam legem pœnitentes, tñ via indulgentiæ, quam facul-tatem ad oẽs Petri ſucceſſores traductã credimus, eam tamen ſoluẽdi ſcilicet ſolet Pont. vni ex card. nalib⁹ ſubdelegare, quem ſũmũ vocamus Pœniten tiarium, nõ tamen ita, vt non quandoq; ipſe manũ

apponat in hac ſpecie, in qua ſummus Pœnitentiarius, quatenus ad cõmiſſa in diuinã legẽ attinet, & eorũ ſolutionem, ſubdelegatã iuriſdictionem ꝑ plures uicarios & ſubſtitutos ſuos exercet, quos Pœnitentiarios uocamus, quiq; per maiores eccleſias urbis diuiſi ſunt, nẽpe, in eccleſijs diui Petri in Vaticano, diui Ioannis in Laterano, ac diuæ Mariæ maioris, diſpẽſationes uerò ab humanæ legis obſeruatione nõ niſi ex cauſſa & ꝑ ſeipſum concedit, & ex generali Pont. ſublegatiõe, huiuſmodi ſupplices audit ac ubi eorũ poſtulata uiderit, ſi ad ſit cauſſa, quæ petitæ cõceſſioni ſatis ſit, & ſit de rebus ſolitis ꝑ ipſum cõcedi, Reſcribit ipſe auctoritare apoſtolica & ſui officij nõ aliàs habito tũc à Pont. oraculo, ſed ex gñali illa ſubdelegatione aſſerit ſuis literis ſe de mãdato Pont oraculo tũc habito reſcribere, crediturq; in hoc ſuæ aſſertioni, ueluti de re ad officium ſuum ſpectãte. Reſcribit autem ſemper ad ſupplicationem partis, Pont. directam, & ſub altera iſtarum formularum, fiat in forma, fiat de ſpeciali, fiat de expreſſo, quarũ mutatione indicat reſcribẽs taxatoribus poſtulanti grauitatem, & veluti per Pœnitentiariũ formula reſcripti uariatur, ita per officiales alterantur ſolutionem taxæ, eſtq; adeò ingens hodie humanæ legis ſylua, tum põtificiæ, tum ſynodorum, cùm denique cuiuſuis regularis ſodalitij, ſeu monaſticæ cõgregationis, vt homines tot laqueis ferè in cõpedibus poſiti, priſcã libertatẽ adfectãtes ad ipſum Pœnitẽtiarũ ſupplices cõfluãt, qui ubi ſupplicis libellum manu ſua ſignauerit, de ſuper diplomata ſub nomine ac ſigillo ipſius expediuntur. Et quia plerunq; non aliàs præcisè reſcribit, ſed conſtito de aliqua ſupplicis aſſertione, tunc dat ſuo reſcripto iudices, qui cauſſa cognita actum abſoluant, & uices ſuas in hoc ſubdelegat, habetq; hoc ſacrum pœnitentiariæ officium pro commodiori omnium confluentium expeditione, uiginti qua-

Pœnitentiarii diuiſi in vrbe.

Creditur ſũmo pœnitentiario.

Signatura pœnitẽtiarii.

Viginti-quinq; patroni ſacræ pœnitẽtiariæ.

quatuor patronos supplicum quos eiusdem sacræ pœnitentiariæ procuratores vocamus, hi veluti causarũ patroni libellum tuarũ precũ dictitant, ac quasi caussam orant apud ipsum summũ Pœnitentiariũ, a quo postulata concedi, & exinde diplomata expediri curãt. Solet etiam de pluribus, quæ iustitiã cócernunt rescribere, ac ferè semper in vtraq; specie inferius notata concedere, vtpote, Dispensationes matrimoniales ĩ gradibus humana lege prohibitis, legitimationes prolis, Dispẽsationes quoq; ob ætatis, vel alicuius membri defectũ ad ordines & ad beneficia; item ab incópatibilitate pluriũ beneficiorũ, Absolutiones quoq; ab homicidio, in foro conscientiæ, & pro clericis in vtroq; foro cũ retẽtione beneficiorum ac dispensatione ad alia, Similes a Simonia, ab exilio, Item a iuramento ad effectum agendi, ac etiam a periurio, Cõmutationes votorũ, licentias quoque ab aliqua humanę legis obseruatione, præsertim regularibus ab aliquo suæ regularis legis capite. Indulgẽtias etiã tũ locis, cũ etiam personis. Cæterum & commissiones etiam plures in forma iuris, vtpote super declaratione nullitatis vel validitatis matrimonii, quas declaratorias nuncupant, Super confirmatione alienationis alicuius ecclesiasticæ rei, quas si in euidentem, ac denique super cessione bonorum pro pauperibus, qui citra eorũ culpã in egestatis perniciem inciderint, quas alternatiuas vocant, pro laicis in terris ecclesiæ, & extra, si tamen contra clericos petantur, vel si inter meros laicos, & extra statũ temporalem ecclesiæ, impetrans iureiurando obligatus esset, in qua specie etiam inter laicos iudicat semper eccle[illegible] & pro clericis super admissione ad beneficium canonũ, vtpote capituli Odoardus vel peruenit, in qua specie, siue pro clericis, siue pro laicis, semper rescribit prout de iure, & in oibns aliis sunt rescripta huius officii admodum iusta, imò sancta, obstrepẽt

In qbus pœnitẽtiarius rescribat.

crabrones quantũ velint, fateor tñ defectũ in illorũ exequutiones apud ordinarios in partibus, vel si ꝓ regulari rescribat officiũ, apud ipsos Prȩlatos, qui vbi nouerint quem a summo Pœnitentiario rescriptum reportasse eorum inertia & plerunq; ẽt inscitia, non quȩrunt quid, & quomodo Pœnitentiaria rescribat, & absq; alio processu permittunt impetrãtes gaudere petitis, potius quã impetratis, quod si in prȩmissis ipsi non deficerent cũ sacra Pœnitentiaria non consueuerit rescribere nisi sacris canonibus cõforma, vel si ꝑter ea, nõ nisi ex iusta caussa ꝑ impetrantẽ narrata, & cum deputatione iudicũ, & exequutorũ in partibus, apud quos tenentur impetrãtes illã legitimis probationibus verificare, plures ex impetrãtibus a postulatis repellerẽtur, & nemo illorũ cõmodo & effectu, nisi vel iuxta formam iuris & canonũ, vel si præter nõ nisi ex iuxta caussa gaudere posset, paucioresq; essent impetrãtes, & omnis quȩrelarũ occasio cessaret, quã opinor ab ipsis cõquerẽtibus, potius q̃ a summo pœnitentiario eiusq; officio accepto ferendã eẽ. Quod si quã retroactis tẽporibus ab ipso summo Pœnitẽtiario acceptã ferre potuissemus, diuus paulus nostra ætate Pont. Max. oẽs, si qui forte erãt lapsus, vel certius, vt alios ad emẽdationẽ ꝓuocaret, correxit, & summæ pœnitentiariæ officiũ pluribus optimis rescribẽdi formulis, & antiquarũ reformationibus instaurauit, & summo pœnitẽtiario viros a cõsilio & designatura suis grauissimos assessores dedit, ita vt officiũ hoc ῥοινοκαιρόντις linguam euaserit.

Cõtra ius non rescribit.

Verificat̃ rescriptũ pœnitentiarii.

De utraque signatura ac earum rescribendi formulis.

AMplius & rescripta quoque a Ro. Pont. quotidie postulantur, de his quæ a mera Pont. libe-

ralitate proueniunt,veluti beneficiorum cõceſſiones,& alia ſi quæ ſunt cuiuſque generis gratioſa,ét ſummo pœnitentiario generaliter, ut præmittitur commiſſa,necnon alia quæ iuſtitiam concernũt, de rebus eccleſiaſticis vniuerſi orbis ac etiam ex prophanis ex patrimonio S. R. E. temporali,& aliunde ex vniuerſo orbe,ſi quas in ſequelam eccleſiaſticæ perſonę,vel cauſſę, vel alias ex principũ remiſſione,vel partium cõſenſu deuolui ad Ro. Cu.contingat.His omnibus Pont.max.ipſe pro cõmodiori ſupplicũ expeditione,duo cõſtituit auditoria, in quorũ vno,ea quæ gratiã,in altero quæ iuſtitiã cõcernunt,poſtulantur. Vnde & diuerſo nomine ea vocamus,nempe Signatura gratię, vel iuſtitiæ,vtrique auditorio viros quoſdam Iuriſperitos,& ſignaturæ gratiæ oẽs quotquot ſunt iuriſperitos Cardinales,alios verò raro non niſi iuriſperitos prælatos propoſuit,quos referẽdarios vocamus, gratiæ, vel iuſtitiæ, & qñq; ét vtriuſq; ſignaturæ ad exẽplum antiqui Referendariorũ ordinis, de quo tractatum in noſtra iuris ciuilis compilatione habemus,titulo de referen.lib.authen. quorum nõ eſt certus apud nos conſtitutus numerus, Horum munus eſt, in ſua ſpecie ſupplicum poſtulata videre. & ſi poſtulata ſint de his,quæ petentibus concedi ſolent, in capite ſupplicationis nomen ſuum apponere, quo ſolent Ponti. vel Cardinali ſignatori, de quo inferius dicemus, rem eſſe concedendam ſignificare. Quòd ſi ſupplex aliquid poſtulet, quod alteri poſſit præiudicium inferre, non ſolent aliqd ſine partis vocatione concedere, & ſi res ſit grauis, vel ſaltim raro ſolita concedi, vel denique adeo dubia, vt referendarius ex ſe ſubſiſtat, illam in auditorio aliis confert, & nonniſi ex voto totius Signaturæ ſupplex obtinet. Quam ob rem vtrique ſignaturæ præpoſuit pontifex Cardinalem, qui extra ordinem leuiora concedit, & grauia

Duo auditoria Romæ.

Referendariorum munus ſicut magiſtri libellorum.

quoque, si quæ sint per ipsum concedi solita. Nostra ætate Signatorem gratiæ habemus Nicolaum eius nominis Cardinalē Ardinghellum, Diui Pauli Ponti. Maxi. intimū, iustitiæ vero, Bartholomæum Cardinalem eius nominis Guidiccionū Lucanū virum Pontificiæ legis peritissimū, & adeò puræ sinceræq; mentis, vt facilè cunctis summæ probitatis simulachrum videatur. Ab hoc munere rescribēdi de iure se penitus reuocauit summus Ponti. & Cardinali huic Signaturę præposito vices suas omnino delegauit, ita, vt raro vel nunquam ipse de iure rescribat, Solentq; Referēdarii signaturæ gratiæ recusare supplicum libellos, qui iustitiam cōcernant, quasi ægre ferat Pont. si in signatura suo proponātur. Quamobrem Paulus nostræ ætatis Pont. max. constitutionem edidit, vt in his, quæ iustitiā concernūt rescripta, Cardinalis signatoris eiusdē sint virtutis & auctoritatis, in omnibus, per omnia, & apud oēs, ac si manu sua signata essent, oēm si quæ hactenus fuisset summouendo diffidentiā, idq; (vt opinor) ad tollendā litigatorum ansam, qui plerunque rescripta manu Pont. in eorum caussis adfectabāt, maximè apud iudices in prouincijs. Habet quoque vtraque Signatura suam diem in hebdomada constitutam, qua simul conueniant, vt si quæ postulata sint, quæ aliorum votum desyderent, in auditorio proponantur. Qua in re solent litigatores die præuia signaturæ cum eorum aduocatis esse apud signaturæ præfectos atque referendarios & vtraq; pars, raro tamen, vel nunquam in contradictoriò caussam suam orare, constituta autem die, munus est eius Referendarij, supplicum postulata in auditorio sub compēdio referre, & in re inter patres disputata, solet is, qui præest, iuxta plurium vota, ea quæ proponūtur cōcedere, vel refellere, Estq; moris apud Referendarios, non nouus, vt postulata semel reiecta, iterato non proponantur, solet etiam sup-

Signatores gratiæ & iustitię.

Cōuenire solent semel in hebdomada officiales.

Postulata reiecta nō iterū ꝓponantur.

ſupplex, vbi cõtradictorem habeat eum coram referendario proponente per curſores citare, ſub hac formula, Coram Reuerendo. A. Citetur. N. ad dicendum cauſſam quare commiſſio, vel ſupplicatio ſignari non debeat, pro prima ſignatura Sanctisſimi, vel Reuerendiſſimi, ſecundum poſtulati ſpeciem, (quas ſic vocamus) quia ſignatura gratiæ coram Sanctiſſimo, ea vero iuſtitiæ coram Reuerendiſſimo præpoſito ſuo conuenire ſolet, in qua liberum eſt vnicuique Referendario velle proponere, quantum tempus concedat, ordine tamen antianitatis ſeruato. Sed in ſignatura gratiæ coram ipſo Pont. more introductum eſt, vt duo tantum locum habeant, qui omnibus contigit, quaſi per turnum (vt vocant) tarò tamen tempore diui Pauli tempus concedit locum ſecundo, ita vt paulatim res ad vnicum proponentem reſtringitur, decreſcentibus maxime negocijs, Reſcribit autem Pont. ferè ſemper his verbis, nẽpe, PLACET. A. vel aliàs iuxta literam ſui priſci nominis ſi res iuſtitiam cõcernat, ſi verò gratiam, mutato PLACET conſueuit dicere. FIAT VT PETITVR. A. Et ſi qñq; nõ ad preces alterius, ſed proprio motu reſcribat, nõn dicit, VT PETITVR, ſed addit in fine MOTV PROPRIO, Cardinalis vero ſignaturę, gratiæ propoſitus, ſemper eadem formula reſcribit, nempe, CONCESSVM IN PRAESENTIA DOMINI NOSTRI PAPAE & deinde ſubnectit nomen ſuum. PP. CARDINALIS PARISIVS. Et nihilominus plerunque non reſcribit aliàs ĩ præſentia papæ. ſed id ex generali ſua delegatione ſibi conceditur. Eiſdemmet verbis reſcribit quoque alter Prælatus de ſignatura gratiæ eiuſdem Cardinalis, vt opinor Vicarius, adiecto tamen, loco nominis Cardinalis ſuo proprio nomine, prout quotidie vides. C. EPISCOPVS CESENNAS. quo exemplo tu ſcire potes Chriſtophorum

Signaturæ papæ ĩ literis iuſtitiæ, & gratiæ.

Signaturæ cardinalis.

phorum tuũ episcoporum cesennatem hoc munus iam diu subiisse, in cuius clientela te noui cuiq; opera tua maxime addictus sum, vt rationes promissionis tuæ, quas de me secum habes non videar cõturbare, Sed reliquum tantum est in hac specie, vt de formulis quibus solet Cardinalis qui signaturæ iustitię pręest rescribere loquamur. Solet enim altera ex his semper rescribere, vtpote si ad Iudices Romanæ Curiæ rescribat PLACET DOMINO NOSTRO PAPAE adiecto suo nomine BARTHOLOMAEVS CARDINALIS GVIDICCIONVS. si ad Iudices in prouinciis, CONCESSVM IN PRAESENTIA DOMINI NOSTRI PAPAE BARTHOLOMAEVS CARDINALIS GVIDICCIONVS, non tamen semper sic simpliciter. quandoq; enim, PLACET PROVT DE IVRE, CONCESSVM PROVT DE IVRE, PLACET ARBITRIO IVDICIS, CONCESSVM ARBITRIO, & alias prout ex his, quæ in discursu orationis meæ suis locis latius legere licebit, ac etiam pleraque alia, quæ ad mores huius signaturæ pertinent. Quę commissiones, quando ad iudices Romanæ Curiæ rescribuntur. Vbi signatæ sint, (non alias registratæ) ad cancellariam transmittuntur, vbi is, quem Cancellarię regentem vocamus, ad omnia capita libello concessa, vice ipsius Reuerendiss. sub compendio rescribit, vtpote, DE MANDATO DOMINI NOSTRI PAPAE AVDIAT MAGISTER N. CITET INHIBEAT ET IVSTITIAM FACIAT, & si quæ in libello concessa sint ad singula respondet, cuius responsum, Signaturæ extensionem vocamus, Hoc munus hodie spectat ad Thomam Campegiũ Episcopum Feltrensem nobilem Bononiensem virum pontificiæ legis peritum. Is quandoque etiam meo tempore, dum Laurentius frater bonæ memoriæ

Signaturę iustitię

Signaturæ remissionũ.

Signaturę extensio.

moriæ Cardinalis eius nominis Campegius, signaturę iustitię præesset, qua si eius Vicarius vicè sua rescribebat, etiam sub proprio nomine. Sed rescripta iustitiæ, quæ ad iudices in prouinciis rescribuntur, non alias ad regentis manus perueniunt, sed absque alia signaturæ extensione remittuntur ad Datarium, veluti etiam, quæ gratiam concernunt, qui omnibus diem datæ adscribit, demum ad registrum, vbi de verbo ad verbum in libris publicis ad notantur, & exinde auscultata supplicibus, vel eorum sollicitatoribus restituuntur in forma literarũ expedienda, Pro quarum expeditione triplicem habemus viam, si res iustitiam concernat, per Cancellariam & eius officium contradictarum sub plũbo, vel per Secretariam in forma breuis sub annulo piscatoris, prout venit a rescribente cõcessum, si vero gratiam, per eandem cancellariam, vel ꝑ Cameram, & quandoq; etiam extra ordinem per Secretariam, de quibus officiis ac per cuiusq; viam expeditionibus nunc dicemus.

Tripliciter rescripta iustitię expediunt, gratiæ autem dupliciter.

De Vicecancellario, ac cancellariæ apostolicæ, & literarum expeditione.

OFficium Cancellariæ habet Cardinalẽ præpositum, quem Vicecancellariũ vocamus, cuius officiũ nostra ætate ex communi curialiũ reputatione ĩ Romana curia primariũ est dignitate, auctoritate, & vtilitate. is hodie est Alex. Cardinalis eius nominis Farnesius, diui Pauli nepos, cuius tyrocinium fuit nostræ ętatis rarissimũ exemplum, cuiusq; egregia inuẽtius facta quasi per transennam inspecta iam conspexerunt omnes & admirantur vniuersi. Is ratione proprii officii literarum expeditioni de rebus ecclesiasticis vniuersi orbis, & eorum expeditoribus præest, quorũ ma-

maxima est turba, nempe Abbreuiatorum maioris parci,(quorum munus est ex supplicis libello signato diplomata seu literas dictare, cuius dictaturā minutam vocāt.) Scriptorū, Abbreuiatorum minoris parci, sollicitatorum,(quos iannizzeros vocamus) Plumbatorum, Registratorum. Horū omnium officium est in ipsa literarum expeditione alicuius negocii, alii vero sunt officiales, quos in expeditionibus adire oportet; vbi subiecta materia solutionem annatæ desiderat, qui ociosi sint & mei annatarum ac aliarū solutionum participantes, vtpote, Scriptorum archiuii, Cubiculariorū, Scutiferorum, & Ripariorum. Ordo autem expeditionis talis est, vbi supplex signatam, & registratam habet supplicationē, ipse vel sollicitator curat apud Abbreuiatores maioris parci, minutam literarum dictari, dictatam apud scriptores in forma literarum conscribi, scriptam in cancellaria ad bancum scriptorum, per eū (quem Rescribendarium vocant) taxari, & vbi taxata est, alter (quem dicunt computatorem) suam apponit manum, & ibidem soluitur scriptoribus taxa, & exinde alia similis apud Abbreuiatores minoris parci, apud quos solet semper aliquid de taxa, vtpote, iulii quinq; iuxta subiectam materiam sollicitatori remitti, & alter ipsorum nomen literis adscribit iidem. Abbreuiatores minoris parci receptis eorum pecuniis bullam ad Abbreuiatores maioris parci remittunt, apud quorum bancum duo ipsorū ad hoc deputati nomē suum paulo inferius subscriptione Abbreuiatoris minoris parci adscribere solent hinc literæ ad officium sollicitatorum ipsarum literarum apostolicarum (quos iannizzeros ad pellant) portantur, quibus soluitur taxa certa ratione, quia si taxa sit summam triginta ducatorum, duo ducati ac totidem caroleni de cancellaria, si verò infra vnus tantum ducatus & duo caroleni similes solui solent, Exinde ad alias sedes Abbreuiatorum

Officium Abbreuiatorum maioris parci & minoris.

Ordo expeditiōis Bullarum

torum

torum de minori parco, quas de prima uisione uocant, afferuntur, ubi sollicitator soluit unum carolenum alteri ex dictis Abbreuiatoribus, qui postmodum literis manum ad ponit paulo inferius sub scriptione Scriptoris apostolici. Quod si materia subiecta talis sit, pro qua ueniat soluenda annata solui solet omnibus participantibus in cancellaria residentibus pro rata eis cõtingente, utpote iannizzeris seu Sollicitatoribus apostolicis, Scriptoribus archiuij, Cubicularijs, Scutiferis, & Ripalibus portionarijs. Quibus solutionibus factis Bulla una cum supplicatione in eius uentre reposita ad Abbreuiatorẽ de parco maiori, qui minutã dictauit, reportatur. Is collationẽ facit, an bulla cũ supplicatione cõcordet, quã si reperiat cõcordantẽ iudicat illam talem, & pro signo iudicii bullę nomen suũ adscribit, & exinde illã cũ supplicatione in vẽtre de bãco suo proiicit in terram, de terra colligit eã custos cancellariæ saltim per famulũ suũ, is eandem bullã in omni eius parte respicit, an oẽs officialium subscriptiones quas subiecta materia desiderat, adsint, & eius data cũ data supplicationis concordet, Demum illam ad regentem Cancellarię transmittit. Is respicit à quo sit collationata seu iudicata, & si uidebitur sibi eam alteri ex Abbreuiatoribus iterum collationandam & iudicandam dare, poterit pro suo arbitrio, deinde à supplicatione bullam separat, eandemq; ponit ad partem, & si bulla sit gratiosa manu sua ad ponit, in margine eius unum A. maiusculum à latere dextro, à sinistro uero unum I. longum, & exinde certis lineis circuit scriptorum ac Abbreuiatorum taxas in bulla descriptas, quo facto bullas ponit super certo banco, & finita cancellaria uenit Plumbator, qui illas de manu regentis recipit & asportat ad officium plumbi, ubi plumbãtur & cordulis alligantur, Custos autem ex eadem cancellaria de manu regentis supplicationes recipit,

Annata q bus soluẽda.

Collatio bullę cum supplicatione.

Regentis cancellariæ officium.

Plumbatoris officium.

Custos qd agat.

pit,partibus,accepto a singulis Iulio vno,restituen das, admoneo tamen quod siue pro subiecta bullæ materia annata soluenda sit, siue non omni casus, Iannizzeri vbi bulla ad eorum bancũ,vt supra peruenerit,siue eorũ alter nomen suũ ei adscribit paulò inferius nomine scriptoris, & si annata soluatur ne supplices absentes a priuatis sollicitatoribus decipiãtur,hi Iannizeri tanquã publici sollicitatores pro fide sui publici officii solent adiicere hæc verba, PRO ANNATA SOLVIT TOT. Quod sit materia non patiatur annatæ solutionẽ, tunc ab officio Iannizeratus non requirũtur vlteriores manus,de quib⁹ supra diximus, nisi fortè sit aliqua materia,quæ consensum alicuius desideret, Tũc enim antequam bulla ad Abbreuiatorẽ qui illã dictauit, reportetur, & priusquam anscultetur & iudicetur. Notarius cancellariæ solet a tergo consensum adscribere,sed & bullis in officio plumbi plumbatis taxa plumbatorum adnotatur prope illã Scriptoris, & bullæ sic plumbatæ in manibus collectorũ plumbi consignantur, qui taxam suam a sollicitatoribus exigunt,vltra quam solent etiam certi carolení ipsis plumbatoribus & pœnitentiariis diui Petri solui. Postmodum alter ex Iannizeris ibi pro tempore existens nomen suum intra bullam, & a latere dextro adscribit, & pro fide sui publici sollicitationis officii addit. N. sollicitauit, & tantum exposuit, calculando omnem impensam in expeditione factam, adeo ut supplices absentes nonnisi difficulter decipi possunt. Hinc bullæ per alterum ex scriptoribus uel eorum famulum portantur registrum bullarum, ubi alia taxa similis solutæ scriptoribus solui solet, in manibus alterius Registratoris ad id deputati, alteri uerò registratori ad hoc quoque deputato, solet etiam solui registratura ipsarum bullarum, plus uel minus, iuxta longam seu breuem bullarum seriem. Is recepta regi-

Iannizeri officiũ, seu sollicitatoris.

Notarius Cancellariæ qd agere debeat.

Registratori deru Bulla.

registratura bullã alteri registratori distribuit, q illã in quinternis & libris publicis rescribit & in registrũ ponit, registrata cum originali auscultatur, auscultatę uero bullæ magister officii à tergo eius suæ auscultationis fidẽ facit per uerbũ AVSCVLTATA, & exinde si bulla annatę solutionem non desideret, eadem parti sollicitanti consignari solet, ꝙ si pro ea soluenda sit annata non alias consignatur parti, sed per registratorem, qui scripsit eã, vni ex notariis cameræ apostolicę similiũ bullarũ receptori deputato pręsentari solet, & per sollicitatorẽ eidem notario solui portio annatæ, quę ad Ponti. spectat. Qua soluta idem Notarius easdem bullas parti sollicitanti restituit, & hęc si materia sit gratiosa & pręsertim beneficialis.

Auscultata bulla.

De officio contradictarum eiusq; audientia ac literarum expeditione.

QVòd si res iustitiam concernat, & ad iudices in prouinciis rescribatur, consueuerũt desuper literę etiam sub plumbo expediri. Quamobrẽ habet cãcellaria alios expeditores istis reb⁹ iustitię ꝑpositos, quorũ officiũ cõtradictarum vocamus, ea, vt opinor, rõne ꝙ si inter impetrãtes de persona iudicis de loco agendi iudicii, alia ve re impetrationẽ cõcernẽte, esset cõtrouersia, is q se expeditioni opponit solet hæc in audientia audiri, Qua de re habet hoc officiũ auditorẽ, qui cõtradictiones istas audire & definire solet, & super similibus iudex est impetrantium in Rom. Cur. ordinarius, saltim a papa vero ordinarie constitutus, ꝓut inferius ĩtelliges, cũ de Iudicibus Ro. Cu. dicemus, vnde hãc, Pont. audientiam vocamus publicã, in qua vbi res publicationem desideret, vt pote acceptationes expectantiũ, quę infra tres menses

Cõtradictarũ officiũ cur sic vocatur.

Publicationes resignationũ vbi fieri debent & alię publicationes.

ſes iuxta regulã de publicandis acceptationibus fieri ſolẽt. Reſignationes beneficiorum, vt aliç regulç de publicandis reſignationibus ſatisfiat, literæ tum iuſtitiæ, cum etiam mixtæ & merç gratioſæ, in quibus iudices, vel exequutores dentur cum clauſula vocatis vocãdis ſolet omnia hac in audiẽtia Ponti. publica ꝑ certos lectores ad hoc deputatos alta, & intelligibili voce quaſi per preconem legi, quã audientiam propterea Eugenius quartus vocem preconis vocat, certis literis ſuis de cõſtitutionibus huius officii eãrũq; obſeruatione æditis, vnde ſi quæ in ea publicantͤ tanquã geſta, in publico Principis auditorio cenſentͤ oĩbus nota. Quare inoleuit quoque iudiciorũ mos, ut citationes, quæ per edictum publicũ ob non tutum ad citandos acceſſum decernuntur in hac prius audientia publica legantur, & exinde vt magis innoteſcant in valuis baſilicæ diui Petri & certis aliis viciniæ citandi eccleſiis affigantur, ſolentq; publicationes & affixiones huiuſmodi ſic citatum ad cõparendum arctare, & niſi cõpareat pro contumace ficto tñ reputari, vnde ſi grauetur qñcunque veniat a die habitæ notitiç appellat, Amplius vbi iudices Rom. Cur. quem abſentem legitime citatum reputent contumacem, ſolent alteri parti comparenti facultatem citandi contumacem per iſtam audientiam concedere, vt videlicet ſingulç citationes in proceſſu cauſſæ neceſſariæ cõtra ſimiles cõtumaces per iſtos lectores hac in audientia legantur, & quaſi per preconẽ ad ſingulos actus citentur. Hanc facultatẽ quã proceſſum per audientiã contradictarum vocamus, ſolent iudices pluribus caſibus litigatoribus concedere, vtpote ſi quis legitimè citatus non compareat, & pro cõtumace habeatur, reproductis citatione & illius exequutione, ſi quis ſemel comparuerit & non dimiſſo procuratore acceptãte receſſerit, docto de eius receſſu & abſentia, dixi autem acceptãte quia ſi non acceptan-

Citatiões interdum publicantur.

acceptantem quis dimiſerit,& receſſerit non cogeris aliàs conſtitutum procuratorem monere,vt acceptet, vel recuſet, neque eum ulterius per cenſuras,vel alias compellere, prout aliqui ex vrbanitate,nonnulli etiam eorũ inſcitia cõſueuere, ſi tamẽ expediat vel aliàs placeat,poteris eadẽ vti vrbanitate. Ego conſueui tantum conſtitutum procuratorẽ iudicialiter monere nõ etiam vlterius compellere, niſi forte expediret contradictorẽ habere. Tertius caſus eſt ſi is qui ſemel comparuit & nullo dimiſſo procuratore,quod ſi dimiſſo non tñ eo domino litis facto mortuus fuerit,docto extra iudicialiter de eius obitu cõtra intereſſe putantes. Idẽ ſi quis procuratorẽ dimiſerit acceptantem, & mors eiuſdem Procuratoris cõtigerit, docto ſimiliter de eius obitu,idq; ſi abſens procuratorẽ dedit, ſi verò preſens & receſſerit,docto etiã de eius abſentia; Quo caſu voluit quandoq; Rota amplius requiri vt mors Procuratoris principali intimaretur,Egid. deciſ.495. q̃ noſtro tempore non ſeruatur. Solet etiã Cancellaria per hæc contradictarũ ad Iudicis decretũ literas iudiciales,quas vocant maioris iuſtitiæ litigatorib⁹, ſub Pont.nomine ac plumbeo Sedis ſigillo dare,vt pote Remiſſorias,Sequeſtratorias,exequutoriales, interdictorias & Brachij ſecularis inuocatorias reuiſo tñ per alterũ ex Procuratoribus audiẽtiæ toto Iudicis proceſſu,eodemq; in audientia relato & p̱ eandem audientiã ꝓbato,Amplius ex generali delegatione Pont.pro cõmodiori impetrantium expeditione de pluribus per Signaturam concedi ſolitis (ne pro illis cogerentur ſupplices diem Signaturæ expectare) abſque alia ipſius Pont. ſignatura concedere, habetq; ſemper officium uirum do... ac rerum cancellariẹ experiẽtia grauem, qui expeditioni ſimilium reſcriptorum præeſt, & illa iuxta eiuſdem cancellariæ mores ac dicendi formulas ꝓ eius arbitrio ſimilia reſcripta poſtulantibus conce-

Audiẽtia iſta cõtra dicta quas cõcedat literas.

dit negat atque concedi solitā corrigit, quem propterea officij contradictarum correctorē vocamus, quique ad hunc effectū habet locū in parco. Solet aūt hæc presertim concedere, vtpote Commissiones causarū ad Iudices in Prouinciis cū inhibitione sub cēsuris cum facultate citandi per edictū aggrauandi, reaggrauandi & brachiū seculare inuocādi, cū derogatione etiā constitutionū Bonif. viij. & cōcilij generalis, quæ vtiq; maioris vocantur iustitiæ, prout iudiciales de quibus supra diximus, Amplius & pleraq; quæ dicuntur minoris iustitiæ, & ordinariæ vocantur expeditiones, vtpote simplices causarū cōmissiones in forma conquestus, cōmissiones etiam vnius, vel plurium appellationum in forma sua nobis in quibus seruatur constitutio Bonif. circa Iudicis deputationem, quod videlicet non dentur Iudices extra locum rei vltra duas dietas, Confirmationes quoq; libertatū & immunitatū alicuius familiæ vel loci (in forma cū à nobis) sub qua solet etiā Audientia rescribere, vbi aliquem locū sub protectione Diuī Petri & apostolicæ Sedis reciperet, Cōfirmationes etiā concordiarum & transactionū in forma cōmuni cum clausula sicut rite, & prouide sine alterius præiudicio & sine prauitate facta sunt, ac ab vtraq; sponte recepte, necnō confirmationes fundationis alicuius altaris sub tecto alicuius ecclesiæ, ac Reseruationis iurispatronatus, Confirmationes etiam beneficiorū exemplo nouæ prouisionis cū clausula canonicè adeptum & sicut pacificè & iustè possides, Translationes quoq; alicuius professi regularis de uno ordine ad alium, non tn̄ laxioris sed paris vel arctioris obseruantiæ, & hæc in forma gratiosa. Dantur etiā literæ reuocatorię eorum quæ per vsurariā prauitatē gesta sunt, præsertim pignorū vt fructus in sortē cōputentur, necnō alienationum Ecclesiasticæ rei, quæ in euidens ecclesiæ damnum factæ essent, nō obstantibus literis instrumentis

Cōfirmationes cōuentionū & aliæ a quo approbent.

Trāslationes a quo fiant

Reuocatoriæ a quo dentur.

mentis iuramento renunciationibus adiectis penis & confirmationibus apoſtolicis in forma communi, ac etiam reuocatoriæ literæ omnium quæ cōtra aliquem ad Sedem apoſtolicam venientem poſt arreptum iter, comperirentur geſta. Dantur quoque literæ volentibus ſanctum ſepulchrum viſitare, ſed hodie ſunt antiquatæ. Item aliquæ ad Epiſcopum ordinarium, vt promoto ad ſacros ordines dioceſano ſuo de cōpetenti prouideat beneficio in forma, cum ſicut ſecundum Apoſtolum. Literæ quoque conſeruatoriȩ Priuilegiorum, aliæ cōtra laicos moleſtātes clericos ſuper impoſitionibus laicis imponi ſolitis, contra predones & inferentes extraiudiciales moleſtias, cōtra Parrochianos denique non ſoluentes decimas Parrocco ſuo, & ſi quæ alia hac in audientia petantur non diſcrepantia à ſacris canonibus, concedi ſolent. Habetq; iſta audientia ad hos uſus præter auditorem duos lectores omnium prȩmiſſorum, quos nonniſi Scriptores apoſtolicos eligit, quorum officium perpetuum eſt, & lectores Audientiæ contradictarum vocantur, à qua ſtipem ſinguli habent menſtruam quatuor ducatorū. Habet etiam duos Notarios, vnum pro Vicecancellario, cuius munus eſt, omnes publicationes & literarum ac citationum lectiones quæ dietim in Audientia fiunt notare. Alterum pro auditore eiuſdem audientiæ, qui actuarius eſt cauſſarum quæ coram auditore inter impetrantes contingebant, licet hodie ocioſus. Item habet hæc audientia quatuordecim ipſorum impetrātium Patronos ſeu procuratores, quorum munus eſt, omnes literas, quæ per hoc officium expediuntur, veluti Abbreuiatores ſolent literas gratiæ dictare, ipſasq; literas ſupplicibus v[illegible] litigatoribus (receptis iuxta taxationes officij de[illegible]tis ſolutionibus) ſub nomine Pont. ac plumbeo Se-dis ſigillo expeditas dare, Pro quarū expeditione ſi iudiciales forēt, vtpote exequutoriales, Sequeſtra

Literæ cū ſecūdū & reuocatoriæ.

Lectores audientiæ qui.

Patroni quatuordecim in hac audiētia.

toriæ alięve similes solebāt litigatores regesta causarum afferre,ad procuratores dictæ audientiæ,qui soli poterant in ea impetrare,impetrantiumq; causas agere vel defendere,ac alia munera p̄dicta exercere, etiam si principalis adesset,Is quem sibi ex aliorum numero litigator elegisset processum causæ videbat,totam eius seriem in audientia recensebat, ac pro literarum expeditione instabat,& si audientia iudicis processum probasset,literas iudiciales petitas cum narratione totius processus sub nomine Pont.ac plumbo cōcedebat. Quod si audientia nō probasset Iudicis processum, consueuit illum & litigatorem ad iudices vt melius ageret remittere, Sic rarò vel nunquam literæ huiusmodi exequutoriæ vel aliæ pro iustitia rescribentes à curia exibāt nōnisi iuste & ritè datæ,nonnisiq; sub candido ac vniformi semper stylo,grauiq; ac ueneranda forma,ac sacrosancto Pont.nomine,& adorandis Apostolorū imaginibus expeditæ. Nimirum si ubique etiam apud exteras & finitimas regiones recipiebantur, obediebātur,& venerabantur ueluti diuinæ iussiones,Verum à certis annis consueuit Signatura ī rescriptis iustitiæ mixtis ac pluribus etiam merè gratiosis, non tn̄ impetrationis beneficiorum omnes ab ista literarum expeditione passim dispensare, & per solitam clausulam,per Breue Sanctitatis vestrę hac supplicatione introclusa facultatem concedere,omnibus petentibus expediendi per Secretariā sub annulo piscatoris,adeoq; frequens est ob dispēsationem huiusmodi impetrantiū ad ipsam secretariam aditus vt rarò fiant per audientiam similium literarū expeditiones,remaneatq; eius auditor ociosus & ferè antiquata suis iuris dictio, Quo fit vt quotidie difformi & obscœno cuiusq; indocti ac imperiti viri dicēdi stilo dicta,plerunq; etiam ineptias continentia utpote si ad magistratus laicos ecclesiastici status cū facultate declarandi aggrauandi, re-

Expeditio p̄ secretariā fit sub annulo piscatoris.

aggra-

aggrauandi,& interdicendi prout sæpius vidi rescribatur. Varioq;,.& sepius incompt.ac ferè illegibili caractere in humili etiam papyro scripta plerunq; etiam vndequaq; deleta exeunt ad partes rescripta, Amplius consueuit quoq; Signatura litigatores omnes petētes ab expeditione literarū apostolicarum super sequestrationibus fructuū, remissionibus, & exequutorialibus dispensare,ac derogando regulis, (quas non sine vrgenti ratione ædiderant antiqui partes vt nonnisi ab hoc graui collegio reuisę,& nō aliàs quā sub plumbo expediri possent) passim cōcedere vt Auditor suo nomine suoq; sub sigillo decernat. Quapropter expeditores contradictarū fuerūt pluries apud Pont.de præmissis conquesti,sed opinor potius rem ab ipso non satis intellectam. Nam vbi sub Pont.sacrosanctoq; nomine exirent,istę iudiciales literæ nunc sub prorsus incognito apud regiones, vel plerunque nimis noto Auditoris nomine dantur, vbi forma erat grauis sub plumbeo Sedis sigillo ac venerandis apostolorum imaginibus, nūc sub simplicis auditoris signo seu sigillo, vbi aderat, & sermonis, & scripturæ candor à tot prudentissimis viris per multa tempora perpolitus, & à tanto collegio omnia reuisa nonnisi iustè, & ritè obtenta exibant. Nunc à quouis indocto vt dicunt Copista dictantur ac scribuntur, & innumeræ exoriuntur nullitatum simplegade, quibus si meo consilio æquipolens accederet auctoritas facile occurrerē, sed nō desunt ī scæna īterloquutores qui huic tabulæ manū admoueant,& rem ipsam melius absoluāt. Copista.

De literarum expeditione per cameram apostolicam.

SOlent quoque sollicitatores etiam per cameram apostolicam licet cum maiori dispendio literas

expedire, quandoque voluntarie, vtpote si in curia sua consensum per notariũ cameræ dũtaxat recipi faciant. Quo casu per cameram tantum literæ expediri possunt, etiam si esset materia per cancellariam concedi solita, quare consueuerunt sollicitatores practici, vbi res sit per Cancellariam expedibilis curare, vt vel a Notario tantum eiusdem cancellariæ, vel ab vtroque consensus recipiatur, nonnunquam etiam necessariò oportet eos per Cameram expedire, & tunc non refert per quem notariũ etiamsi per Notarium cancellariæ reciperetur consensus, Necessitas autem contingere solet, si subiecta bullæ materia non sit per cancellariam concessibilis, & quandoque etiam si sit talis indigeat tamen supplex aliqua narrationis specie, quam non cõsueuerit Cancellaria recipere, vel si absens is, qui impetrat & velit de beneficio prouideri absq; discussione habilitatis. Quandoquidem non solet Cancellaria pro absente rescribere nisi cum deputatione iudicum. Quibus hęc notio delegatur, Camera autem simpliciter confert beneficium absenti, Proinde expeditio per Cameram expressum desiderat Pont. iussum, Soletque alter ex plumbatoribus vbi bullas plumbauerit, eas genuflexus ad pedes Pont. afferre & iussum Ponti. ad hoc necessariũ eo signo postulare, vt infra dicemus, Huius autem cameralis expeditionis ordo erit, vbi supplex habuerit bullam de manu scriptorum & abbreuiatorum si subiecta bullæ materia annatæ solutionem desideret, potest per seipsum omnes adire participantes, & eorum subscriptiones, & vt vocant manus soluta cuiq; portione sibi contingente habere, prout supra in expeditione per cancellariam diximus, sin autem nolit, vel annata soluenda non sit, bullæ adferuntur ad summistam, vel eum qui eius vices gerit. Huic dantur bullæ vna cũ supplicatione in ventre, & pro suo honorario soluit sibi supplex vnum duca-

Expeditio p camerã, expressum iussum papæ desiderat.

ducatum,& quandoq; duos vel tres,prout ſubiecta materia videtur ſibi expoſtulare, is bullam iudicat ſi cum ſupplicatione concordet, & corrigit ſi opus ſit,is quoque Secretariorum nomine aliam recipit taxam quantam receperunt Scriptores, & exinde bullas ad officiũ plumbi transmittit, vbi a plumbatoribus plumbantur, plumbata affert illas alter ipſorum ad pedes Pont. genuflexus eo actu iuſſum Pont. vt diximus neceſſarium expoſtulans, quem Pont.ſigno crucis manu facto cõcedere ſolet,quoque habito plumbator eaſdem bullas ad Summiſtam reportat receptis tamen prius duabus taxis ſimilibus taxæ ſcriptorum, amplius & certis iuliis, qui eiſdem fratribus plumbatoribus ac etiam pœnitentiariis diui Petri applicantur, idem Summiſta eidem plumbatori receptæ bullę fidem manu ſua facit,& ſi bulla manum Iannizzerorũ non habeat, eam remittit ad alterum ipſorum ad hoc deputatum in palatio & camera ipſorum reſidentem, qui recepta ipſorum taxa iuxta taxationem Bullæ, prout ſupra in expeditione per Cancellariam diximus,Si materia ſubiecta aliquem partis conſenſum deſideret,eandem bullam ad Notarium cancellariæ uel cameræ,quem intelligit recepiſſe conſenſum remittit, & recuperata bulla cum conſenſum requiſito à tergo, mittit eam ad Notarios cameræ, qui recepta bulla eam iuxta eorum turnum uni ipſorum diſtribuunt regiſtrandam, cui ſollicitator mercedem ſoluit iuxta longam uel breuem ipſius bullæ ſeriem, & is cui fuit diſtributa bulla, ubi eam regiſtrauerit à tergò fidem ſuæ regiſtraturæ manu ſua facit per hæc uerba, regiſtrata in camera apoſtolica & nomen ſuum adſcribit, N. notarius, Quod ſi bulla annatæ ſolutionem deſyderet notarij cameræ remittunt ſupplicem ad depoſitarium Pont. qui ſolet ſemper eſſe aliquis inſignis Bancarius qui portionem annatæ

Iuſſus põtificis qũo detur.

Regiſtrata bulla.

Annatum quis recipiat.

ad Pont. ſpectantem recipit, & de receptione fidem facit ſoluenti, & ſi ſummiſta videat participantium manus bullę appoſitas non eſſe, idem ſummiſta eandem ad collegia participantium mittit,& eorum reſidentias quas in palatio habent, & in quibus ſolent certi cuiuſlibet ſodalitij ſiue collegij reſider̃ ad hoc pro tempore deputati. Quibus omnibus eorum annatę portiones ſoluit ſupplex, & ſinguli bullæ manum ſuam apponunt, & hæc niſi materiæ annatarũ ſint euentuales,vtpote Regreſſus, & ſimiles, vel ſi purè, facit tamen ſupplex extraiudicialem fidem, quantam Notario cameræ menſario deputato ſufficere videatur, quòd alius ſit in beneficio intruſus, neutro enim caſu tunc ſoluitur annata, nec Papæ nec participantibus contingens, ſed vtroq; caſu notarius camerę pro integra annata nomine Pont. & omnium participantium recipit à ſupplice ſi ſit preſens propriam obligationem aliàs cautionem de ſoluendo annatam in ſuos euentus, ſi propter euentualem gratiam eius ſolutio retardetur, ſi vero propter intruſum in euentum adeptæ poſſeſſionis, & notarius poſt regiſtratam bullam ſoluta annata, vel recepta obligatione vt ſupra ſecundum ſuos caſus bullam regiſtratam parti ſollicitanti relaxare ſolet.

De literarum ac Breuium expeditione per Secretariam apoſtolicam, & de Cardinali breuium Signaturæ præpoſito.

Secretarii de quibus reſcribāt.

NOnnunquã etiam literę apoſtolicę de rebus gratiæ, iuſtitiæ, vel tertii generis mixtæ, extra cãcellariã & camerã apoſtolicas ꝑ Secretariã expediri ſolẽt, ꝑſertim ab Innocentio. vi. citra, ante cuius tempora non erant in Secretaria niſi certi Secretarii domeſtici, quorum opera Summi

mi Pont. de rebus fidem ac rempub. concernẽtibus, tantum, ad Reges, Principes, Respu. Ciuitates. Cardinales, absentes episcopos, & alios vtraq; via rescribebãt, nempè bullatica sub eisdẽ apostolorũ plumbeis imaginibus, Sed politiori amplius & alia sub annulo piscatoris sigillo breuiori tamen, & quasi epistolari in cera, & quandoq; etiam in plumbo, Quas literas vtpote breuiores, & quasi epistolares ĩ discrimen bullarum, Breuia vsus vocauit, prout si literas eiusdem Innocentii, quas hodiernũ Secretariorum sodalitium libro cõstitutionum suarum compilatas habet, legeris, ex ibidẽ presuppositis liquere poterit, desueuit tamen similium breuium in plũbo vsus, & eis duntaxat sub cæra nostra vtitur ætas. Dixi autem ab Innocẽ. vi. citra quòd ipse egente tunc Ecclesiá accepta à pluribus notabili, & ferè sexaginta mille ducatorum quantitate collegiũ xxxii. secretariorum iunctis prioribus domesticis, qui aliàs collegiũ nõ habebant, instituit. ea tamen lege, vt ibi contingeret aliqua vacare vsq; ad octo extinguerẽtur, & superstitibus collegiis vnirentur, donec res ad numerum xxiiii. tantũ temporis tractu reduceretur, & collegium exinde eodem numero ex addititiis & duobus insuper domesticis constaret, quos Pont. pro prioribus eius ac S.R.E. secretis negocijs nulla interueniente solutione sibi semper delegit, quosq; de omnibus prouentibus collegii cum aliis æquis portionibus voluit eẽ participes. Huic collegio ne eorum pecunia in publica permutatione huiusmodi ociosa esset, plura designauit emolumenta; & inter alia exercitium, & expeditionem omniũ & singularium literarum in forma breuis tam sub cæra quam sub plumbo, Quarum literarum in forma breuis sub cæra adeo à certis annis frequentissimus fuit vsus, vt Summi Pont. consueuerint aliquem ex Cardinalibus iurisperitũ, & de rebus Ro. Cur. expertissimum deputare, qui pluribus ex obserua-

Breuia cur sic vocentur.

Secretarii quot, & quãdo instituti.

seruatione Ro.Cu.per breue concedi solita,concedit. Quorum aliqua apud Staphil.suo libello de literis gra.& iust.in calce legere licebit, absq; alia Pōt. signatura, habito tamen eiusdem Pont.viuæ vocis oraculo ꝑ se ipsum vel per alium,& in expeditionibus huiusmodi non alias suppliccationes porriguntur,sed solę breuiū minutæ ab Abbreuiatoribus vel alio eius artis experto dictitatæ, quas idē Rerēdiss. huic Signaturæ præfectus, quoad formam reuidet, additq; vel minuit ꝑ eius arbitrio, & reuisā minutā ab ipso subscriptam supplicibus uel eorum sollicitatoribus restituit,quę postmodū apud expeditores fidem facit, & exinde literæ in eadem forma breuis in tenuiori pergameno conscribunt & scriptæ sub annulo piscatoris nuncupato ferè semper nostris temporibus sub cera expediuntur omnes apud Secretarios domesticos,quos supradiximus & eorum Scriptores,& expeditæ expectantibus acceptis earū taxa ꝑ natura rei , necnō scriptura seu mercede restiuunt.Quorū breuiū Signaturę meo tēpore prępositos Cardinales noui,primum Reuerendiss.Bo.Me.Cardinalem eius nominis ghinuccium uirum natura prudentissimum , & denique rerum Roma. Cu.experientia consumatissimum,& modo Reuerendissim.eius nominis Crescentium uirum longe maioris erudicionis , & non minoris experientiæ. Apud hoc secretariæ officium expediuntur etiam omnes supplicationes Signaturæ per breue expediri solitæ, vel in quibus Signatura indulget,vt per breue expediri possint,etiam si concedatur, vt per breue supplicatione introclusa,& ista breuia , quæ vigore supplicationū,expediuntur omnia apud collegium Dominorū Secretariorum , ob quorum frequentem vsum consueuerunt a certis annis domini Secretarii deputare vnum ex scriptoribus breuium eorum receptorem, & vt vulgò dicitur substitutum , qui nomine collegii supplicationes expe-

Breue qūo concipiatur.

diendas a sollicitatoribus recipit,& breuia desuper expediri curat ac expedita acceptis solitis solutionibus pro taxa ac mercede scriptorum sollicitatoribus restituit. Quorum breuium triplex consueuit esse rescribendi modus nempe supplicatione introclusa, & ista semper clausa Sollicitatoribus dantur. Amplius & alia supplicatione non alias introclusa, sed extensa. Quarum aliqua aperta dantur,vtpote, si non ad singularem personam nec ad certum vniuersitatis corpus, sed ad vniuersas & singulas personas, vel si ad particularem personam certumque vniuersitatis corpus ad futuram tamen rei memoriam,vel omni casu si ad hebræum, vel eorum vniuersitates, Pontifex rescribat, his enim casibus solet Secretaria per Breue,apertum,alioquin semper ꝑ breue clausum rescribere. Amplius vltra literas in forma breuis registrantur quoq; per secretariã plurimæ literæ in forma Bullæ de his, quæ per Cameram,vt supra dictum fuit,expediuntur. Suntque certæ precipue materiæ, quæ ex antiqua obseruatione non alias ad Notarios Cameræ apostolicæ, sed ad dominos Secretarios registrandæ remittuntur, Vtpote literæ facultatum, Indultorum,confirmationum, Dispensationum,absolutionum,conseruatoriæ,indulgentię,exemptionis, donationis, infeudationis,legationis,vel Gubernii,necnõ gratiarum omnium ad vacatura beneficia, non tamen ad vacantia,nisi essent literæ secundæ & accessorię ad præcedẽtes,vtpote in forma perinde valere,& aliæ si quæ sint literę in quibus fructus non exprimantur,quas omnes apud tabellam ĩ officio Summistæ retineri solitam legere licebit, cuius Summistæ munus est istas materias ab aliis discernere ac ad dominos Secretarios registrandas remittere. Cęterum nonnullæ etiam literæ de his,quæ per cameram expediuntur in quibus fructus exprimuntur, & quæ ad Notarios eiusdẽ camerę pertinerę solent,ꝑ hoc Secre-

Triplex modus rescribendi breuia.

Summistæ officium.

Secretariæ officium quandoq; expediuntur ac registrantur, sed rarò, & hoc quoq; nõnisi ex Pont. indulto, ex quo per eam supplex euitat manus Officialium & solutiones quæ tam per cãcellariã quàm per Cameram apostolicas fieri solent, in præiudiciũ officialium. Solet autem Pont. hanc expeditionis viam concedere pro rebus familiarium ipsius Pont. vtpote affinium, & intimorum, pro Principibus, & eorum intimis familiaribus, vel denique pro aliis quoque popularibus, si quos Pont. solutiones euitare velit intuitu vel Principis, vel patriæ, prout videmus temporibus nostris pluribus Germanis intuitu patriæ concedi, non quòd gratior sit Pontifici, sed quòd hisce temporibus maior pars Germaniæ à Sedis obedientia defecerit, cupiatq; Diuus Paulus nunc Pont. ipsam ad ouile reducem facere, cuius expeditionis via breuior est, vbi enim ab Abbreuiatore habueris minutam bullæ dictitatam eam dabis. Datario. Qui in fidem ꝙ Pont. indulgeat huius expeditionis uiã, scribit in calce minutę ad Secretarios vt expediatur. Hinc minutam & supplicatiohem ad Secretarios affers, apud quos alter ex suis scriptoribus bullam conscribit, recepta bullæ mercede, & alter secretariorum illam iudicat cum supplicatione concordantem, & corrigit vbi opus est, & concordatam ad plumbatores remittit, plumbata ad Secretarios reportatur, & apud ipsos registratur, & Secretarius registraturæ fidem facit à tergo bullæ, per hæc verba, REGISTRATA, & nomen suum adscribit, Registratam parti sollicitanti restituit, Solent tamen Secretarij, & plumbatores ab omnibus suum honorarium recipere nisi Pont. iubeat remitti, & cũ iubet audiui pluries meo tempore, & Secretarios, & fratres plumbatores de hoc conqueri, & apud ipsum Pont. & plerumque sunt adeo difficiles, & inexorabiles, vt supplex eligat potius soluere quàm contendere.

Forma expeditionis bullę.

LIBER II.

DE AVDIENTIA CAMERAE *Apostolicæ, eiusq; ditione ac membris.*

ERVM cum superius aliqua de camera apostolica obiter dixerimus, nunc locus est, vt de ea vberius loquamur. Vocatur aũt audientia cameræ apostolicæ, ea ut opinor ratione, ꝙ esset Audientia Pont. domestica, ĩ qua Pont. pleraq; per se ipsum tractabat, & audiebat, ꝓ quibus facilius gerendis adsciuerat sibi Pont. sex Prælatos domesticos, quos propterea cameræ apostolicæ clericos vocamus. quasi ad camerã ipsius Pont. electos, κλερὸς, enim apud græcos sortẽ siue sorte electũ significat, quo exẽplo & oẽs qui ad cultũ diuinæ rei eliguntur clericos quoq; vocamus. Hi erant ipsius Pont. cõsiliarii domestici apud quos tractabat Pont. omnia, q̃ ad dispositionẽ suã seorsum à sacro senatu spectãt, vtpote regimẽ urbis ac totius status tꝑalis, rationes quoq; vniuersi Erarii. Hic etiã Pont. viros magistratibus dabat, vel potius cõtra urbi & Prouinciis prę terquã Sedis Legatos, vnde etiã hodie quotquot dãtur in manibus Reuerendiss. Camerarii fidũ exercitiũ iure iurando promittunt. Hic si cũ Pont. de rebus publicis ad suã dispositionẽ spectantibus contrahendũ erat, & tractabanĩ & celebrabanĩ cõtractus. Hic literæ beneficiales, ueluti per cancellariã expediri solent, si supplices hanc expeditionis viã sibi elegerint, vel propter subiectã materiã, vel ꝓpter

De sex clericis cameræ.

Quid ĩ camera tractatur.

In camera qñ materiæ bñficiales expediãtur.

pter aliquam narrationis speciem gratia non esset per Cācellariam expedibilis, & propterea expressam desyderaret Pont.iussionem, prout supra, vbi de hac expeditionis via loquuti fuimus, fusius scripsimus. Hic autem contra reos vtroque seu altero Ecclesiæ gladio feriendos statuebantur pœnę tum prophanæ, cùm etiam ecclesiasticæ, prout & qualitas personæ, & natura facti expostulasset, Hic si de publicis functionibus & vectigalibus tum ecclesiasticis ex uniuerso orbe, cum temporalibus ex statu Ecclesiæ, siue inter priuatos seu vniuersitates, siue inter priuatum & Fiscum esset controuersia audiebantur caussæ. Hic denique subditi omnes in partibus grauati ex uniuerso statu Ecclesiæ temporali ueluti ad suppremam & propriam ipsius Pont. audientiam via appellationis vel aliàs conuolare solent, sed rebus Romanæ Ecclesiæ auctis adeò multiplicabant negocia & caussæ, ut Pont. paulatim ab his muneribus reuocahs raro hac in audientia conuenit, nisi vbi de grauioribos ærarij aut annonæ rebus, vel de mala diplomatum expeditione agatur, Amplius & nonnulla quoque ex præmissis consueuit hodie per se ipsum seorsum à camerali hac audientia expedire, utpote electiones ad magistratus, & alia si quæ sunt grauiora, vel alias videant. Pont. ad partem expedienda in quorum exequutionem viros adsciuit sibi alterius ordinis, nempe familiares quosdam à secretis, quos secretarios domesticos vocamus, Intra quem ordinem adsciuit sibi nostra ætate diuus Paulus Hieronymum Dandinum Cæsennatem Virum adeò obsequentis & agilis ingenij, Vt nihil sit, quamuis cæteris non ferendum quòd omne non sit sibi factu facillimum, Reliqua munera quæ supradiximus solet nostris temporibus audientia ista cameralis seorsum à Pont. exercere, aliqua etiam per nonnullos ministros pro cōmodiori omnium exercitio dictæ cameræ insitos, quorum

Secretarij domestici.

quorum tamen vota sunt in ipsa audientia consultoria duntaxat, quorum aliqui habent audientiam seorsum à camera quasi foraneam pro faciliori forensium expeditione, de quibus eorumq; proprijs muneribus nunc dicemus.

De Reuerendißimo Camerario, septem clericis eorumq; rescriptis.

HVIC camerali audiëtiæ hodie presunt Reuerendissimus Gui. Asc. Sfortia cardinalis eius nominis de sancta Flora diui Pauli nepos iuuenis castigatissimi ĩgenij, cuius meo prognostico, maior erit exitus quàm fuit expectatio; Ioannes della casa Florentinus Archiepiscopus Beneuentanus, Hieronymus Saulus Archiepiscopus Barensis, Iulius Gonzaga regulus de noueilaria, Petrus Lippomanus Venetus episcopus Veronensis, Alexander Campegius Episcopus Bononiensis, Hieronymus Fuscharus Venetus, & Franciscus Soderinus Florentinus. Soletq; Reuerendiss. Camerarius ex horum voto seu decreto & quandoque etiam à seipso ad iudices de iure rescribere, vtpote de omnibus prophanis rebus ad magistratus in statu S. R. E. temporali, extra vero de solutionibus decimarum, de fructibus beneficiorum, de spolijs clericorum defunctorum, aliisq; rebus Cameram apostolicam tangentibus. Rescribit autem semper sub assertione ꝙ de mandato Pont. viuæ vocis oraculo sibi dato, crediturq; in hoc suæ assertioni, tanquam sit de spectantibus ad officium suum, formula rescriptorum epistolaris est, & vulgò literæ camerales vocantur, Quarum duplex est expeditio, Aliæ enim obsignatæ & clausæ, Aliæ verò patentes & apertæ sub sigillo Camerarij supplicibus dantur.

Lrę camerales triplices.

De

De thesaurario seu magistro sacri ærarij, eiusq; officio.

POst Reuerendiss. Camerarium, primus est ratione officii is qui ærario pręest quem ideo Thesaurarium vocamus, quod apud ipsum æs omne quod in camera apostolica intrat recondatur, & reponatur, cuius munus tantum est æs cameræ apostolicæ recipere, custodire, & ubi opus est arrogare. Consueuit tamen à certis annis deputari mercator aliquis insignis, qui de mandato Thesaurarii æs recipit & soluit.

De Auditore curiæ caußarum Cameræ apostolicæ, eiusq; auditorio & ditione.

SEcundus est ratione officij cui gladium, ut vocant, Ecclesiæ spiritualem tradidit camera apostolica, is est omnium censurarum alter Vulcanus & fulminator, sunt enim censuræ fulmina Ecclesiæ, unde & omnium qui ex aliquo capite sunt censurarum rei, concessa sibi est à camera ad partem quasi foranea audientia, utpote eorum qui in constitutione aliasq; literas apostolicas censuratas cōmiserint, eisdémue parere neglexerint. Quamobrem vbi quis uelit eos, qui se effectui literarum apostolicarum super collationibus beneficiorum, solutione pensionum aliisq; rebus opponant, uel alias parére negligant, ad parendum per censuras literis adiectas compellere huius audientiam adit. Idē si quis sponte conuentionales subiuerit censuras cōsentiens se pro obseruatione præmissorum posse excommunicari, quæ obligationis formula ab ipsa camera Initium habuit, vt debitores suos strictiore vinculo haberet obligatos, quare & formula cameręSuper quib⁹ cognoscāt auditores.

meræ apostolicæ vulgo vocatur, quæ postmodū ad priuatos quoq; traducta est. Solent.n.duriores creditores similes ꝓmissiones cēsuratas a debitoribus suis stipulari. Quare ipse se literarū apostolicarū & similiū obligationum in forma cameræ generalem exequutorē cui nos in obligationibus in forma cameræ hoc indiscrete non cōcedimus, sed vbi actor viam censurarū eligeret, velletq; reū per ipsas cēsuras compellere, ad parendū, vel alias faciendū satis obligationi suæ, vt præmittitur censuratæ, essetque hæc ad propriū munus suū fulminandi censuras ac cessio quædam potius quam noua ditionis species, Secus autem vbi actor via ordinarii iudicii aliasve citra censuras mallet procedere, tunc enim posset & corā quouis alio iudice caussam suā agere alias diceremus contra suę obligationis formulam, qua promissor solet se iurisdictioni & cōpulsioni cuiuscunq; iudicis ecclesiastici, vel secularis supponere, Imò si actor cœpisset hic ad exequutionē suæ obligationis agere, posset à cœpto iudicio contra iuris regulas recedere, & aliud alibi instaurare iudiciū ꝑ specialem clausulā obligationis huiusmodi qua sibi hæc facultas concedi solet, vereor tñ an impunè id sibi liceret, & ut opinor nō nisi refectis expensis q̃bus reum priore iudicio grauasset, quod caussis iste ex solita extensione videatur omissus & proinde in dispositione iuris cōis remaneat, hāc tñ iudicis p̄uentiuā electionē de qua supra diximus, crederem actori tm̄ ex obligationis formulā concessam, unde si reus cupiens euadere viam censurarum actorem præueniret, prout plerunq; solent rei alios Indices adeundo, etiam eius cuius ipse proprius esset forensis, vtpote si Romanus eius Pretorem vrbanum, quem Senatorem vocant, vel si clericus Vicarium papę adiret, nō gauderet reus ista preuentiōe, alias esset in facultate sua excludere actorem a facultatibus in obligationis formula ab ipso reo stipulatis, Præuētio qn̄ locum habeat.

C. nempe

nempe compellendi ipsum coram quibuscunq; iudicibus, amplius & euadere censurariam compulsionem, ex quo isti alij iudices non possunt fulminare similes censuras, quā rem haud facilè admittunt capitolini Iudices. Solentq; pro viribus, istas præuētiones cum actorum iniuria defendere, nec aliàs caussam remittere nisi doceretur alibi fuisse preuentum; Idq; minùs libenti animo, quasi de iure suo cedant, ea ratione quòd statutorū vrbis libro primo, de fo.comp.ca.xxxiiij.cautum esse dicant, ne Forēses capitolini priuilegio Fori sui valeāt etiam iureiurando renunciare, cum priuilegiū sit cōcessum populo & nō singularibus personis, pro ut solemus dicere de priuilegio Fori Ecclesiastici, quæ licet vera sint, non tamē inseruiunt in proposita specie, ita vt hac ratione possit Forensis capitolinus, qui se in forma cameræ obligasset, compulsionem & censuras Auditoris cameræ euaderę. Quandoquidē is, qui se in ampliori forma cameræ obligat, non priuilegio fori, quod iuris publici est, & statutum vt supra prohibet, sed defensióni suæ, quę iuris est priuati renunciare videtur, & ueluti confessus, conuictus, & omni defensione destitutus nō ad alium forum transit. Sed animam suam prore vel quantitate promissa Ecclesiasticæ censuræ supponit, quæ fori secularis non est, & cum anima cohercenda sit, nō cadit declinatoria fori, & veluti in casu excepto ab ipso statuto dum se limitat per hęc verba, videlicet, Dum tñ fuerit talis causa quæ in curia capitolij siue foro seculari de iure tractari possit, quandoquidē Iudices capitolini, vtpote laici, animę cohertionem non habent. Amplius huic quoque demādata est extra censurarū caussas, cū simili decidēdi facultate aliarū caussarū ad partem audientia, q́ propriæ sunt caussæ ipsius curiæ cameralis, à q̄bus omnibus nomen Auditoris curiæ caussarum cameræ apostolicæ sibi vendicauit, vtpote omnium, qui ex vniuerso

Capitolini qñ suo priuilegio renunciare possint

uerſo ſtatu Eccleſiæ temporali, ac etiam à Iudicibus Vrbis præterquam à Gubernatore, Vicario, & Senatore grauati; Pont. appellant, & ad cameralē tanquam ſuppremā & propriā Pont. audiētiam via appellationis recurrere ſolent, quos omnes & ſimiles eorum cauſſas tanquam ordinarius à Papa ſubſtitutus ſine aliò reſcripto audire, & ꝓ iuſtitia diffinire ſolet; contra deciſ. 336. ſi à iudice de appel. in no. ſecundū quam non poteſt in huiuſmodi cauſſis appellationū ſe intromittere, & quicquid facit hodie eſt ex ſpeciali facultate ſibi nouiſſime data, ꝑter quam in appellatio. à iudice mareſcalli, aliàs curiæ ſabellorū, quarū eſt ordinarius, prout ſi capitula iuris dictionū vrbis Syxti. iiij. lib. ſtatu. inſerta legeris liquere poterit, procedit tamen in ſimilibus datis dilationibus ſeu ſeruatis vt aiunt, terminis ſubſtātialibus in cauſis beneficialibus rotalibus dari ſeu ſeruari ſolitis, Item cauſſarum quoq; omnium exemptorū, quas Pont. ſuæ camerali audientiæ reſeruauerat. Is contra eoſdem ſi criminaliter quauis via etiam inquiſitionis procedendum ſit, iuxta formam iuris pęnas omnes Eccleſiaſticas infligit ac etiam pecuniarias, non tamē corporis animaduerſiones, quas ſi in cauſſis ſuis nouerit omnino infligendas. ſolet veluti Eccleſiaſticus iudex reos ad Gubernatorem vrbis, tanquam ad exequutorem brachij ſecularis & gladij Eccleſiæ tēporalis de quo inferius dicemus, remittere, Idem ſi ciuiliter inter ipſos vel eorū alterū ad cuiuſuis inſtantiam procedendū ſit, inter quos veluti eorū ordinarius via monitorij vel ſummariæ petitionis difformi tamen procedēdi formula, nempe ſi hodiæ de minori ſumma centū agaẽ absq; dilationibus & terminorum ſubſtantialiū obſeruatione. Si vero de maiori ſumma ageretur datis dilationibus & rotalibus terminis in beneficialibus cauſis dari ſeu ſeruari ſolitis, Quo exēplo etiā inter non curiales & extra romanā curiā degentes — Reſtrictio Inno. non ſeruatur.

ordinaria auctoritate ius dicit, vbi contrahentes ratione initi contractus, aut destinatę solutionis in Rom.cu.ac eorum suppositionis cameræ apostolicę eiusdem Ro.Cu.forum sortiti fuissent. Quod tamen Egi.de fo.comp.in ca. mea ianuensi cōclu.305 & Inno.in c.licet ratione in principio de for.compe. & in c.dilecti filii circa medium versi. & intelligo hoc si ibi, inueniatur restringunt ad casum vbi debitor in romana curia apprehenderetur, quā restrictionem auditor non seruat, Imo etiā in obligationibus extra romanam curiam factis, & in quibus solutio fuit alibi destinata dum tñ forma cameræ adiecta sit se ingerit etiam cōtra absentes, ut infra dicemus. Et generaliter etiam extra istas personas, & casus ubi de pēsionibus super fructibus ecclesiasticis vel de ipsis fructibus inter quoscunq; ageret, qua generalitate utitur ipse in suis casibus sine discrimine contra quoscunque prælatos ēt epos, & nititur etiam illam ad Cardinales extendere, tā & si in generali dispositione nō veniant, nec vlla rōne auditor id comprobet nisi certis, vel putius incertis exemplis, quibus ostendit apud suæ curiæ Notarios aliquos Cardinales ordinarium iudiciū eorum forsan inscitia passos qñq; fuisse. Quod & si concederemus non tñ præiudicat ordini. Adeoq; a certis annis suā iurisdictionem iure, vel iniuria auxit, vt quocunq; vult spiret, licet quandoque audierim apud diuum Paulum in auditorio gratiæ de iurisdictione sua disputatum, & contra ipsum de pluribus votatum, in eo præsertim capite decernendi monitoris extra curiam contra non curiales, nec ratione debiti, vel criminis in curia contracti, cuius partis acerrimus fuit defensor Thomas Cortesius dum viueret episcopus Vasionen. nemini in auditorio secundus, a quo hæc omnia accepi. Crediderim tamen iurisdictionem Auditoris in hoc posse defendi, vbi reus diu in solutione cessasset, vel in crimine infor-

insordesceret, adeo vt ratione peccati hoc factũ auditori veluti ecclesię denuntiaretur, vt propterea ad eximendum reum a peccato eundem ad solutionem debiti, vel criminis expurgationẽ quasi via denunciationis per cẽsuras ecclesiasticas & moneret & cõpelleret. Fateor tñ auditorem non debere hac via vices suas omnibus petẽtibus passim, sed cũ maiori cognitione caussæ ac personarũ discrimine cõcedere. In alio quoq; opinor Auditorẽ iurisdictionẽ sibi vsurpare, vbi cõtra nõ curiales & in Ro. Cu. non deprehensos vigore obligationis in forma cameræ, extra Ro. Cu. initę in qua nõ esset solutio in eadem Curia destinata per audientiam contradictarum nulla præcedente citatione, sed iurata dũtaxat absentia procedit, ĩ qua specie etiã vbi solutio fuisset in Curia destinata. fuit alias tempore Egidij sacrum palatium in voto, vt auditor non posset similem obligatum in Rom. Cu. non deprehensum coram ipso ad iudicum euocare. Egi. de For. comp. in caussa mea. Ianuen. conclu. 305. Apud istum auditorem multiplex est procedendi formula secundũ suos casus si via monitorii, vel summariæ petitionis in casibus sibi concessis agatur & lis contestetur, diximus autem multiplicem esse, quia si hodie de minori summa centum non alias seruatis terminis substantialibus, si verò de maiori eiusdem terminis substantialibus prout in beneficialibus seruatis ad diffinitiuam, & quando via monitorii veniret monitus cõdemnandus ad reintegrationem eiusdem monitorii per litis contestationem, & comparationem rei ad viam simplicis citationis redacti procederetur, si actor viam censurarũ eligeret, & habita reintegratione, reus præuiis citationibus, prima ad vniuersum se excommunicari quia non paruit monitorio, nisi pareat excommunicatur nisi ad primam cum intimatione. Qua intimatione facta citato reo ad videndum se declarari, & literas

Proceden di formula apud auditores

decerni, declaratur, & similiter literæ decernuntur, decretæ relaxanť parti, relaxatæ publicanť, & ꝑ publicatione in acie cāpi floræ adfigunť. Reus postmodū per decē dies expectať, quibus lapsis in tertia citatione ad videndū se aggrauari reaggrauari, & brachiū seculare decerni, aggrauať, reaggrauať & brachiū seculare decernit. Quòd si lis non cōtesteť, & monitoriū sit exequutū in curia præuiis similibus citationibus proceditur vt supra vsq; ad brachium seculare. Si vero monitorium fuerit extra curiā exequutum, tunc præuiis quatuor dilationibus siue citationibus ad docendum se paruisse monitorio pro prima, secunda, tertia, & quarta dilationibus, tandē reus ob non paritionem excōmunicatur, & exinde vsq; ad brachium seculare vt in superiori casu proceditur. Nō absimilis est procedēdi formula vbi ad paritionem literarum apostolicarum cuiusuis generis etiam exequutorialium, & illarum exequutionē procederetur, præuiis scilicet quatuor similibus dilationibus seu citationibus ad docendum se paruisse literis apostolicis vel exequutorialibus reus excommunicatur, & successiue prout supra declaratur, & brachiū seculare decernitur. Quod si ad exequutionem literarum apostolicarum contra aliquē ex alio capite procedendum est, & non quia negligat parere, sed quia commiserit in eas, Tunc citato reo productis literis, & probato quòd reus contrafecerit declaratur incurrisse pœnas in literis contētas, Idem si reus canonibus pœnalibus, & cēsuratis cōtrauenisset, & propterea pœnæ canoni adiectę infligēdæ essent probato facto cōtra canonem ad pœnas iuxta dispositionē canonis procedi solet. Quòd si ad exequutionem obligationis in forma cameræ, & conuentionales censuras procederetur, Habet hæc formula à debitore constitutos procuratores irreuocabiles etiam iureiurando ad confitendum iudicialiter debitum iuxta rei promissionem vt etiam

Procuratores ad cōfitendū debitū cōstituti.

inui-

inuitore o possit creditor per organũ dictorũ ꝓcuratorũ ad releuãdũ se à via ordinarii iudicii reũ habere cõfessum, & tanq̃ cõtra cõfessum à iudice exequutionẽ & ipsius rei cõpulsionẽ ẽt ꝑ cẽsuras ecclesiasticas iuxta obligationis formulã. Quare præuia citatione ad cõfitẽdũ debitũ & videndũ se excõicari, nisi reus ꝑ seipsum fateat̃ debitũ, obtinet actor ꝑ alterũ ex Procuratoribus noĩatis illud iudicialiter cõfiteri, & notarius actuarius ꝑmittẽte stylo absq; alia præsentia, verbo vel scientia dicti procuratoris nominati cõfessionẽ huiusmodi extẽdit, sub ipsius nomine, & iudex sub eadẽ citatione decretũ excõmunicationis cõcedit, cum dilatione nisi infra tres dies nõ aliàs ipsi reo intimãda, lapso triduo citato reo ad videndũ se declarari & literas decerni. Declarat̃, publicatur, & prout supra ĩ aliis diximus usque ad brachiũ seculare proceditur. Huic auditorio hodie p̃est Ioã. Baptista Cicada nobilis Ianuensi. Exercet is, iurisdictionem per duos vicarios suos, quorũ unus priuatis, alter verò publicis pręsunt iudiciis. Habetq; auditoriũ ad caussarum usus nouem notarios actuarios omnes maxima caussarũ cõgerie occupatos, intra quorũ sodalitiũ siue collegiũ solẽt semꝑ adesse pleriq; in arte notariatus celebres, uiri, ad quorum collegium solẽt iudices huius auditorii nonnunquam litigatores remittere, ubi de his quæ ad artem notariatus spectant controuerteretur, & in pluribus etiam extra artem de his quæ suis temporibus uiderint ipsi in auditorio ex certa obseruatione, in nonnullis casibus seruatum, & eorum responsis consueuerunt litigatores acquiescere, uel iuxta illorum sententiam iudices decernere.

Notarii decem in camera auditorũ.

De gubernatore urbis eiusq; auditorio et ditione.

HVic proximus est alius cameræ apostolicę minister, cui camera alterum ecclesiæ gladium sci-

licet temporalem tradidit. Is ratione proprii officii inferior est auditore. Verum à certis annis consueuerunt Reuerendiss. pro tempore S.R.E. camerarii, ut se ab ordinariis cameralibus audientiis reuocarent, uices suas ei subdelegare, idq; à tanto tempore ut iure quasi prescripto hanc sibi delegationē uendicare posset quasi munus proprio eius officio unitum, qua ratione solet is ueluti uicecamerarius auditorem ac etiam patres ipsos clericos in camera & alibi omnes prælatos præcedere, non autem ratione proprii officii, quod proximo ex omni capite inferius est, siquidem si gladium ecclesię cuiq; traā ditum respiciamus, dignior & gradior est spiritualis auditori datus quo animaduertit in animas, si territorium iste urbem duntaxat & districtum infra quadragesimum ab urbe lapidem pro territorio habet, nec in urbe uniuersas populi species, Auditor uerò usque ad exteras & finitimas regiones. Quod si species populi urbis cuiq; datas auditor eas, habet, quas Pont. uelut digniores suæ propriæ & camerali reseruauerat audientiæ, nempe familiarium suorum ac Sanctæ Ro. Ecclesiæ Cardinalium & aliorum eadem ratione à iurisdictione aliorum iudicum exemptorum Romanam Curiam sequētium, utpote Oratorum Principum & Ciuitatum officialium Romanæ Curiæ, & insignium mercatorum. Reliquis inferioribus Romanam Curiam sequentibus Marescallus urbis ius dicit, quem hodie Curiæ Sabellorū iudicem uocamus, & ubi grāuentur Auditorem appellant, prout si capitula distinctionis iurisdictionum urbis per Syxtum quartum & bullam per Iulium secundum æditam libro statutorum urbis compilata legens facilè dignoscere poteris. Is igitur ratione proprii officii gladio temporali Ecclesiæ ferit reos, & brachii secularis est exequutor, caussas quoque brigosorum treguarum securitatum, aut pacis ruptarum, quęrelas

Gubernator intra quadragesimum lapidem iurisdictionem habet.

Curia sabellorū, & marescallus, qui.

relas

relas etiam vaſſallorum aduerſus barones ſuos infra fines ſui territorii quadrageſimum ſcilicet lapidem etiam capitales. Cauſſas etiam mercedum omnes ſine tribunali,& ſine ſcriptura ſummarie & manu regia audire & decidere debet,iuxta formam ſtatutorum vrbis,vel iuris cõis vbi ſtatuta deſint, & in omnibus etiam prædictis inter ipſum & Senatorem vrbis locus eſt præuentioni,& ſi concurrant omnibus paribus Senator præfertur. Non poteſt tamen Gubernator in cauſſis ſuis etiam ſi vigore obligationis in forma cameræ coram ipſo ageretur, excommunicare & cenſuras eccleſiaſticas alias fulminare,quod munus hoc propriũ ſit Auditoris, de quo ſupra loquuti fuimus. Is denique ratione vicecamerariatus, & tanquam vicecamerarius omnibus iuſdicentibus, & officialibus vrbis ceu ſuperintendens præeſt,& iure præſidentiæ huiuſmodi ſolet in primis paci Ciuitatis, & Romanæ Curiæ ſtudere, ac alijs officialibus vrbis, & Romanæ curiæ in cõcernentibus pacem, & quietem Ciuitatis,& Curiæ Romanæ aſſiſtere,eiuſque manum & auxilium prę ſtare. Amplius & litigatores omnes ad ipſum venientes extra prænarratas cauſſas ad eius notionẽ pertinentes ad ſuos iudices remittere reduceſque facere,& ĩ quibus a ſuis fortè iudicibus apud ipſum conqueruntur ſe grauatos cauſſas ipſorum non inter litigatores,ſed inter eum qui de iudice cõqueritur,& ipſum iudicem audire, & vbi nouerit iuſtas fuiſſe quęrelas prouidere,ut in quantũ iuſtum eſt a paſſis grauaminibus releuetur, & quòd iudices debitas dilationes ac terminos non denegent,& quos nouerit iudices aliosve iuſtitię officiales contrauenisſe, eadem facultate cohercere poterit, uel honeſtius agendo omnia Pont. referre. Tu ſi capitula Syxti quarti,bullamque iulii ſecundi ſuperius citatam legeris ferè hæc omnia de officiis Gubernatoris & Vicecamerarii comprobare poteris. Conſue-

De ſenatore urbis.

In quo conſiſtat officiũ gubernatoris.

ſueuerunt tñ a certis annis pleriq; Gubernatores, cognitionem cauſſarum, & ex illis prouentus adfe ctantes litigatores à iudicibus ſuis grauatos apud ipſos reclamantes non alias prout tenentur cõtro- uerſiam inter reclamantem & iudicẽ audire & liti- gatores demum ad ſuos Iudices remittere, ſed oẽs quotquot ueniunt, & eorũ cauſſas quantumcunq; alibi ceptas audire, & decidere, & plerunq; etiam reis calũniantibus Significationes priuatas facere, ne vigore mãdati alterius cuiusq; Iudicis moleſta- ri poſſint, & miniſteriũ iuſtitiæ impedire. Quòd ſi cõtra formã ſuarum ſignificationũ tam & ſi a iuſti- tia abhorrentiũ in aliquo contrafiat, exequutiones pro viribus retractare, & plerũq; cum iudicibus pu gnare, quorũ exequutores qñq; ſolent dare penas. Quamobrẽ noſtris tẽporibus videmus Gubernato res vbi ꝓhibiti ſunt nullũ habere tribunal plusquã tribunal ſibi cõſtituere, vbi cauſſas manu regia & ſi ne ſcriptura expedire tenerent, Scribarũ copias ha bẽt, qui ingentem actorũ congeriẽ quotidie ſibi cõ gerunt, & de unoquoque minimo litigatorũ actu notando contra communem morem Notariorũ aliarum, curiarum, idq; etiam ſi cauſſa commiſſaria ſit in qua poſtmodum regeſta cum graui litigato- rum diſpendio compilare ſolent, prouentus faci- unt, & ut uides in commiſſariis cauſſis bis exigunt.

Vicarii Gubernatoris duo

Soletq; Gubernator pro cõmodiori forenſium ex- peditione duos in audientia ſua Vicarios habere, unum in publicis iudiciis, is ſolus in hac Alma ur- be, & ſi ſemper tyro cauſas ubi de ſumma rerũ agi- tur audit & iudicat. Res certè à tantis patribus ꝑter miſſa, de qua pluries apud multos conqueſtus fui, nec ceſſabo donec uidero tantæ rei aliam præſcri- ptam eſſe formam maximè noſtra ætatæ, qua ob Iudicum tenuitatem uel modicam pietatem non ualẽt rei Fiſco reſiſtere, Imò iudices ipſi ſolẽt reos ex ſuo præſcripto more quaſi hoſtiliter inſectari. Quod

Quod ſi aliquis virorum ordo publicis iudicibus conſtitueretur vel ſaltim quatuor Latrunculatores vrbis locum haberent, vbi bis in hebdomada cõuenirẽt, & non niſi ex omnium voto poſſent reum torquere vel iudicare, ceſſarent hæc omnia, apud iſtos raro vel nunquam cauſſas defendo, quod vt ſemper facias rebus ſic ſtantibus plurimum ſuadeo; Alterum habet Gubernator ſuæ curiæ vicarium, qui priuatis pręeſt iudiciis, apud quem minus verſatus ſum, nulla tamen certa adeſt apud ipſum procedendi formula, quare nec monſtratione indiges. Tu quanto minus hoc in Foro verſaberis, tuæ magis proſpicies conditioni. Solent autem hic verſari tantum cauſſidici (cauſſidicos autem auctoritate Fab. Quintiliani eos voco, qui nobiliore foro inutiles extitiſſent) ac huiuſce Fori veluti canes laniarii eſſe adſcriptitii.

De preſente cameræ apoſtolicæ.

HVnc ſequitur alter, quẽ Cameræ apoſtolicę præſidentẽ vocamus, cuius munus eſt rationibus vniuerſi ærarii pręeſſe, & rationes cuiuſq; alterius q̃ prouẽtus camerę apoſtolicę adminiſtraſſet, in vrbe vel ĩ ꝓuinciis recipit, & veluti earũ cẽſor videt, ac in auditorio cameræ recẽſet.

De Aduocato priuatorum ſeu pauperum.

VErum cum ſupradiximus priuatorum cauſſas inter ipſum, & Fiſcum hac in audientia tractari, iure inſtitutum eſt, vt in eadem audientia habeãt priuati ære publico Aduocatũ, qui apud Patres priuatorũ partes maxime pauperũ cõtra fiſcales aduocatos tueatur, & defendat.

De

De Aduocato fiscali.

SEquitur alter aduocatus, qui partes fisci tueri solet, cum ipsa audientia, tum etiã extra apud alios Romanę curię Iudices, ad quos vbi opus est pro parte fisci de iure respondet, is vtique est eiusdem consistorialis ordinis.

De procuratore fisci, ac eius officio.

Confisca ri quid.

POst aduocatũ locũ habet in audientia procurator Fisci, qui fiscales caussas in ipsa camerali audiẽtia, & apud alios Ro. Cu. Iudices ex facto instituit, agitq; vel vefendit. Fiscales autẽ caussæ sunt, vbi de publica pecunia, vel vindicta ageret Hinc cõfiscari dicim⁹ in publicũ ius ęrarii aliq̃d redigere, vt Suet. ĩ Augusto testat̃ dũ inq̃t, deuictis his, & cõfiscatis ꝓmissa veteranis p̃mia soluent̃, adstipulant̃ nostrates iurecon. in pãdectis, ac tractatu de iure fisci. Hoc fiscalis patrocinii munus à superioribus p̃termissum legitur, ab Adriano Imperatore primũ institutũ, ante cuius tẽpora non curarunt principes fiscalibus causis patronũ, vel Aduocatum dare, quibus arridet Plinius Panegirico inquiens. Quæ præcipua tibi gloria est sępius vincit̃ fiscus, cuius mala caussa est nunquam nisi sub bono principe, Tantaq; eorũ fuit indulgentia, vt crescente propterea hominum malitia, ac in omni malorum genere peccandi facilitas institutus fuerit fisci Patronus, vel Aduocatus, qui aduersus reos fisci caussam pro publica vindicta ageret, estque munus hoc nostra ætate ad malos mores cohibendos admodum necessarium, & ad pacem, ac quietem Ecclesiasticæ reipub. plurimũ conducit, ac in Ro. cu. non mediocris est negocii, atque auctoritatis, plurimumq;,

Aduocat⁹ fisci a quo primũ institutus.

&

& Principis,& priuatorum intereſt, ut non niſi a vi ro probo erudito,ac in Rom. foro verſato exerceatus. Is enim in camerali audientia patribus, ac aliis extra audientiam Iudicibus in fiſcalibus cauſſis aſſiſtit, cauſſarum ſecreta noſcit, ac pro libito intuetur,& in omnibus votum, ſaltim conſilii gratia præſtat non tamen iudicat. Idem denique publicis cōſiſtoriis intereſſe conſueuit,ac pro publico eius officio petere ac curare, ut de reb⁹ ſic publicè peractis, quarum teſtimonium perpetuo habere reipubli.interſit(vtpotè de alicuius principis obedientia Pontifici præſtita,ac ſimilibus) per aliquem ex Protonotariis apoſtolicis ad perpetuam rei ſic geſtæ memoriam publicum fiat documentum, reliqua, quæ ad hoc munus ſpectant facile poteris in foro verſans a te ipſo dignoſcere . Hæc tibi pro breui monſtratione noſtra ſatis erunt.

De Commiſſario cameræ apoſtolicæ, eiusq; officio.

POſt procuratorem fiſcalem ſedet quoq; commiſſarius eiuſdem cameræ apoſtolicæ q eiuſdem cameræ negocia tractare,gerere & exequi ſolet,quæ ad iudicia non attinent. is exactionibus,publicisq; functiōibus, & vectigalibus ac etiam annonæ & cudendæ pecuniæ aliisq; cameralibus negociis prꝗeſt. Eſtq; hoc mun⁹ ex ſui natura nō vulgare,cuius auctoritatē oſtēdit, ſuo tpe Ioānes Baptiſta Brocchus Immolem. maior auūculus meus,qui auctoritate ſui officii ſe ad ipſum munus adeo euexit,vt totā Vrbē ac vniuerſam Ro.Cu.machinā regere cunctis videretur,ſed noſtra ętate humilioris vr̃ conditionis , & omnia ferè, quę ad hoc munus ſpectant,Gubernator Theſaurarius, Præſidens & Procurator fiſcalis geſtant.

De

De Clerico ſacri Senatus ſeu collegio Reuerendiſs. Card. in camera apoſtolica reſidente.

VLTIMVS & poſt omnes reſidet is, qui in camera apoſtolica iura & prouentus Cardinalibus deſignat, & alia ſi quæ tractantur ipſos Cardinales tãgentia tueẽ & defendit.

De eadem camerali audientia, deq; vtriuſque ripæ foraneis iudicibus.

SED poſtquam de membris cameræ apoſtolicę ſatis diximus ad corpus ipſum cameralis audientię redeamus. Conſueuit.n. hæc Audientia ter in hebdomada conuenire in Palatio apoſtolico, & loco ſuo quem propterea camerã vocamus apoſtolicam, in qua publica quę diximus negocia tractãtur, & audiuntur cauſſæ, ſi quæ ſpecies ſunt præter eas quas ſupra diximus miniſtris ad partem demandatas, vtpote ſi de mala diplomatum expeditione per ipſam Cameram facta, ſi de publicis functionibus, vectigalibus & aliis publicis prouentibus cum Eccleſiaſticis ex vniuerſo orbe, tum tẽporalibus ex ſtatu Eccleſiæ tẽporali, ſiue inter officiales Romanæ Curiæ, quibus pro maiori parte deſignata ſunt, ſiue inter ipſos publicanos exactores & collectores, vel eoſdẽ & priuatos, ſeu vniuerſitates ac etiã inter ipſos priuatos & ſuas vniuerſitates, vel denique ſi inter quemlibet ex ꝑdictis & Fiſcũ ſint controuerſiæ. Amplius & cauſſæ quoque omnium mercium, quæ ad hanc Vrbem & ripam Tyberi, ex mari, vel à montibus vectæ ſunt nauibus, quas ripales vocãt cauſſas. Idq; ſiue iudicium inter ipſos mercatores, ſiue inter eoſdem & nautas, & alterũ ipſorum priuatũ agatur, quas cauſſas ſuæ audientiæ Camera-

Cauſſæ ripales.

mera reſeruauit, fauore eorum quorũ opera vehun tur merces, ne (vt opinor) cogerentur in eorũ cõtrouerſis exactionibusq; Iudices adire, & ordinaria ſubire iudicia, quibus etiam pro commodiori eorũ expeditione per certos Vicarios ſubſtitutos apud ipſos & ſuper ripa fluminis reſidẽtes ius dicit, quorũ vnus maritimis & inferioris ripæ mercibus peſt, quem camerariũ Ripæ vocant. Is eſt ſemper Romanus ciuis, quod eius electio & totius quaſi foraneæ audientiæ ſuę regimen Populo Romano, cui mercium frequẽtia precipuè expedit antiquitus demandata ſunt. Alter verò montanis & ſuperioris ripæ mercibus, quàm in diſcrimẽ alterius Ripettã uulgò nominant. Quod ſi litigatores vel ꝓ grauitate cauſæ vel in omnibus appellantes velint in Camera audiri, eorum ſimiliter audientia ac ſuarum cauſſarũ deciſio pro commodiori ipſorum expeditione, vni ex Patribus ad partẽ demandatę ſunt, qui ſe propterea nedũ Cameræ apoſtolicę clericum, ſed & ripæ & ripettæ Præſidentem vocat. Quod munus conſueuit alias vni & ſeniori omnium Decano perpetuo dari. Hodie vnicuique ad tempus per turnum vt aiunt conceditur. Solentq; ſimiliter alias cauſſas ſed audiendas tantum & in auditorio referendas ad petitionem partis inuicem diſtribuere, & ſedẽtes in loco publico omnes litigatorum petitiones ſeu vt aiunt inſtantias audire, quas alter ex Patribus clericis certo libro, quem Decretorum nominãt, ad partis ſuggeſtionem recipit & conſcribit, quibus receptis ſolent Patres ſe in ſecretiori loco reuocare, vbi ſingulæ petitiones & contradictiones huiuſmodi in libro receptæ leguntur. Aliæ verò diſputantur inter patres, & re digeſta, ſolet is qui ſcribit ex plurium voto in margine libri & fronte petitionis huius audientiæ reſponſa ſeu decreta adſcribere. Soli tamen clerici dant uota, cęteri omnes ad conſilium ſuam proferunt ſentẽtiam. Is verò ex patribus qui ſcribit

Camerarius ripæ.

Ripetta.

Liber Decretorũ.

ſcribit (quod munus menſtruum cuique ex patribus ipſo ex turno contingere ſolet) librum decretorum interim apud ſe, & in domo ſua retinet, ad quem & litigatores & notarii aditum habent, Decreta in ſuis cauſſis uident, & apud acta actuarii notãt ſub citationibus partium, quarum cedulæ eiuſdem Notariis cauſſarum actuariis ante audientiam per litigatores dari ſolent, Notarii autem numero ſunt decem, quorum munera fuere acta cauſſarum cameralium ceu ipſarum actuarii ſumma fide conſcribere, conſenſus contrahentium in beneficialibus diſpoſitionibus recipere, ac ſecum ſupplicationes ſummarium, & Datam, Demum omnia in libris publicis cameræ apoſtolicæ per extenſum adnotare. Qui libri omnes in publico loco,& archiuio ſeruari ſolent, ad quam Notarii omnes ꝑ libito aditum habent. Ipſique ſunt huius loci cuſtodes ac literas apoſtolicas, quæ per Cameram expediuntur in aliis libris Archiuii ad hunc vſum deſtinatis de verbo ad verbum regeſtare, prout ſupra vbi de expeditione literarum per Cameram fuſius loquuti ſumus.

Notarii decem.

De camerali carcerum uiſitatione.

VErum cum ingens tot Iudicum Roma. Curię numerus ingentem quoque præ populi multitudine habeat ſemper carcerũ copiã, & quiſq; ad partẽ ſuos audiat & iudicet. Plerunq; euenit vt reorũ cauſſæ ob iudicum occupationes nonnunquam etiam ob culpam longius producantur, quàm cauſſæ ipſe & mala carcerum manſio deſiderent. More introductum eſt, vt Patres ipſi tanquam ſuppremi Iudices, ut ſupra omnes

vices

vices ipsius Principis regias gerentes, pro pietate sua sæpius in anno, vtpote singulis mensibus carceres omnes visitent. Non tamen omnes qui in camerali audientia locum habent pro simili carcerũ uisitatione conueniunt, sed loco Reuerendiss. Camerarii is qui vices suas gerit, ac semper alter ex septẽ patribus clericis, & secum quoque omnes alii, quos supradiximus cameræ ministros, Thesaurario & Præsidente exceptis, ac cuiusq; ipsorum Vicarii Latrunculatores. Hi omnes indicta die apud singulos carceres Vrbis per spacium temporis publico in loco sedent, & coram ipsis singuli rei suo ordine vocati audiuntur si uolunt, & Patres audito reo ac meritis suæ causſę intellectis etiam à iudice suæ causæ, qui patribus seriem omnem pro suo officio recensere solet, pro natura facti pro qualitate rei, pro statu causſæ, pro tempore suę carcerationis, solent pro ipsius liberatione, vel alias pro eius expeditione, decernere, & plerunque etiam vbi omnino pœna infligenda sit reo, illam pro pietate sua mitigare. Sic si aliquis pro ciuili debito diu fuerit carceris mancipium, vel alias suæ paupertatis testimonium habeat in fronte vel in ipsa audientia, solent Patres pro simili pietate sua pro liberatione carcerati decernere, & pro illius facultate creditori quoque consulere, vtpote quod reus certa gaudeat dilatione ac solutionis diuisione sub cautionibus tñ & quandoque etiam pro non cauere valentibus sub eorum obligatione & triennium pœna, nonnunquam etiã si paupertas debitoris sit in aperto & ipse desperans posse soluere malit cedere bonis, solent Patres sola professione reum ad beneficium simplicis cessionis bonorũ admittere, & facta per ipsum fida tñ bonorum indicatione pro sua liberatione decernere. Quapropter vigilant creditores ad quorũ instantiam detinẽtur, & in visitationibus huiusmodi interesse solent, ac reorũ liberationibus ꝑ virib⁹ se opponere. Estq;

Singulis mẽsib⁹ visitẽtur carceres.

Qui non habet in ære, luat in corpore.

istorum patrũ officium maximè pium, quibus nõnulli etiam extra Cameram ex Pont. indulto adiuncti sunt, præcipuè Vicarius ipsius Pont. in vrbe & sua dioecesi, de quo inferius dicemus. Vnum tamen huius audientiæ factum improbo, quod Gubernator & Vicarius in caussis in quibus sunt iudices habeant pro reorũ suorũ liberatione vel retẽtione in hac audientia votãdi licentiã, in qbus si merita caussæ dumtaxat recẽserentur, & alijs patribus iudicãdi munus relinquerent, quippe honestius agerent.

De Iudice Marescalli vrbis, quem hodie curiæ sabellorum, ac Iudice soldani Roma. Cu. quem hodie turris nonæ Iudices vocamus.

Pedanei vndedicti.

APVD duas vltimas carceris custodias videlicet Turris nonæ & curiæ Sabellorum resi dẽt Iudices quidam pedanei, qui à loco nomen habuerunt. Vnus enim Turris nonæ, Alter vero curiæ Sabellorum Iudices vocantur, quorum originem ac propriam ditionem inuestigare nunquam animus meus passus fuit. Hoc tantum scio, ꝙ veluti humilioris ordinis. Iudices quasi in plano ius dicunt, etiam vbi de leuioribus criminibus ageretur, & caussæ à primo turris nonę ad curiam Gubernatoris & ab altero scilicet curiæ Sabellorum ad auditorem cameræ per appellationem deuoluti solent, qui veluti istarum appellationum ordinarii Iudices sua ordinaria facultate caussas huiusmodi respectiue vt supra audire & decidere solẽt, licet Gubernator etiã in appellationibus à Iudice marescalli se intromittat de facto, tñ quia ad auditorem spectant tanquam à Iudice curialium inferiore ad superiorem, est enim iste iudex curialium inferioris ordinis Iudex ordinarius, qui apud Curiam

riam Sabellorum resîdet, qui omnibus Romanam Cu. sequentibus non exemptis sed humilioris cōditionis ius dicit, etiā vbi de crimine ageretur, & eorū Iudex est ordinarius, prout indicant nobis capitula Syxti. iiij. superius per nos citata. Huic etiam omnes meretrices vrbis certū annum soluunt censum, quem vocant tributum, idq; à tanto tempore citra, vt nullo adparēte titulo iure iam diu prescripto exigat etiā ab inuitis, cuius solutionis nulla certior ratio nisi forte ex antiqua esset conuentione inter Iudicem & meretrices ipsas, quę non habentes à lege actionem qua possint pro mercede suæ artis ob turpem caussam agere iudicē sibi hoc anno censu conduxerunt, qui deficiente actione quasi in subsidium suum impartiretur officium. Quamobrem videmus omnes meretrices ad hunc Iudicem confluere, qui officio suo meretricias mercedes pro qualitate mulieris arbitratur, & passim de illis aduersus iuris regulas iure sibi præscripto ius dicit. Meretrices pēdūt tributum.

De Senatore vrbis.

SED cum supra dixerimus in delegatione regiminis Vrbis Gubernatori facta certas populi species fuisse exceptas vltra curiales, quorum audientiam diximus Auditori cameræ demandatam. Alia species est Romanorum Ciuium, quibus Pont. prætorem dedit vrbanum, quem vocamus Senatorem. Is in cliuo residet capitolino, & Romanis ciuibus ordinaria facultate ius dicit. Tres habet Vicarios substitutos suos, quorum duos, qui priuatis præsunt Iudiciis collaterales uocant. Hi gradu differunt. Vnus enim vocatur primus. Alter verò secundus. Tertius est latrunculator. Quòd si ab altero appelletur Iudex adest ad partem capitolinus, qui omnium appellationum ordinarius est, à cuius sententia si priori sit conformis Vrbanus p̄tor tres seruiles vicarios habet.

lege municipali prohibente non appellatur. Adsunt quoque certę sede vbi singula artificum sodalitia quæ apud tabellam sub porticum parieti ad fixam legere licebit, suos sibi deligũnt consules artifices, qui sodaiibus suæ artis quasi in plano ius dicunt, à quorum sententiis grauati Conseruatores vrbis ibidem residentes appellant. Hanc capitolinã iurisdictionem suis rescriptis confirmarunt & ampliarunt Iulius ij. Leo. x. & nouissimè Diuus Paulus iij. Pont. max. Apud istos ego nunquam fui versatus, hoc tantum scio ꝙ capitolini suis statutis litigatores & caussas in compedibus posuere. Tu si legeris facile capitolinus eris.

Capitolinæ iurisditio.

De Vicario urbis, eiusq; ditione & officio.

TERTIA species excepta est clericorum, cui Pont. veluti suo peculiari populo Vicarium suũ dedit, atque constituit. Is iure constitutionis huiusmodi omnia in facultatibꝰ habet, tam in vrbe quàm sua diocesi, quæ Pont. ipse, cuius vices gerit veluti ordinarius in sua habet diocesi, lege iurisditionis vel diocesana, vtpote, lege iurisditionis canonicam habet obedientiam & subiectionem clericorum & aliorum in omnibus, quæ ad Ecclesiã attinent, notionem caussarum omnium, quę ad forum Ecclesiasticum ordinarium spectant, quarum appellatione beneficiales vrbis & diocesis non excipio, licet rarò vel nunquam aliquorum forsan inscitia apud ipsum tractentur. Pęnitentibus quoqne signum pœnitentiæ imponit, Ecclesiis sacramenta confert. Lege uero diocesana synodum conuocat, Ecclesias ac Monasteria etiam regularia, nisi iure speciali essent exempta visitat, nonnulla tamen sunt ipsius Ordinarii munera, quæ in generali deputatione huiusmodi venire nõ solent, vtpote, inquisitio, correctio, punitio, à beneficiis amotio, ac infe-

ipſorum beneficiorum collatio. Quamobrem ſolēt Pont. hæc eidem Vicario, præterquam beneficiorū collationem indulto ſuę facultatis in ſpecie concedere. Licet legerim Pont. quandoque ſolitos fuiſſe præſertim Eugenium.iiii. Vicario ſuo concedere facultatem conferēdi capellas ſeu Parrochias vrbis, idq; ea vt opinor ratione, quòd Pōt. illi de cura animarum ſtudioſi rebus vniuerſalis Eccleſiæ diſtenti, ſaltim per Vicarium ſuum in Vrbe, & propria dioceſi magis poſſent eas idoneis conferre pſonis, quę curæ animarum haud paſſim committēdæ præeſſe poſſent. Eodem indulto iuriſditio Vicarii ad omnes laicos, & forenſes, qui ratione alicuius initæ cōfraternitatis, vel habitationis, vel ſeruitii in hoſpitalibus, monaſteriis, & aliis locis piis religionem ſequi videntur, extenditur, quaſi propterea videant eius Forum velle ſortiri, nec non ad hebreos omnes vrbis, viduas, etiam pupillos, & alias miſerabiles perſonas chriſtianas, quaſi hę ſint de gremio Eccleſię, & inter iſtas ſpecies veluti ordinarius Iudex Eccleſiaſticus Vrbis, & dioceſis vſq; ad quamcunq; ſummā ius dicit, ordinaria facultate. Ad alios verò omnes extra iſtas ſpecies eodem extenditur indulto in cauſſis in quibus nō de proprietate rei, ſed locationibus, euacuationibus, pēſionibus ipſarum locationum, reſponſione, deuolutione cauſalium, prediorum, domorum, vinearum, & mercedum ageretur, vſque ad quamcunque ſummam. In aliis verò rebus vbi de proprietate rei ageretur ad limitatum lx. ducatorum auri de camera ac in omnibus ſuis caſibus, quos ſupradiximus etiam extra vrbem, & dioceſim vſque ad quadrageſimum lapidem. Quibus omnibus ſuis caſibus ius dicit ordinaria facultate, & infra ſummam lx. ducatorū limitatam. Formula proceſſus ſummaria eſt, & regia, præuia verbali petitione vel monitorio, ſola facti veritate inſpecta, abſque vlla terminorum ſubſtantialium ob-

Vicari⁹ vrbis nō cōfert beneficia.

Sūmariæ formula.

seruatione registri cõfectione, & ubi nõ ageret de maiori summa quinq; ducatorum similium eodem indulto ꝓhibetur litigatoribus quæuis ẽt nõ friuola appellatio, & ius dicendi de nullitate processus. Huic quoq; Pont. omnia demãdauit pontificalia, q̃ Ordinarius in sua exercet diocesi, quæ in generali nõ ueniũt Vicarij deputatione, Imò sine Sedis indulto nequeũt Ordinarij suis Vicarijs delegare, vtpote, prophana loca cõsecrandi, & polluta reconciliãdi, ad sacros ordines ꝓmouẽdi, ẽt ꝑ aliũ Episcopũ ꝑ ipsum eligendũ tẽporibus tñ à iure indictis, ac etiam puniendi omnes extra clerum ratione criminis ad Ecclesiam spectantis, utpote, blasphemiæ usurariæ prauitatis, periurij, incesti, & similium, idq; etiã si significationibus ut uocant, cuiusuis alterius Rom. Cu. iudicis possent se tueri, necnon de pecuniarijs pœnis, quæ in sua curia reis infliguntur ad libitum suum disponendi in usus tamen infrascriptos, ut uidelicet officium Vicariatus, uasibus, uestibus, tunicellis, planetis, alijsq; ad ministerium dicti officij necessariis rebus instruat, ut Notariis, & aliis ministris de illis possit condignam dare mercedem. Cæterum, & cum aliis uisitatoribus carcerum quoque uisitandi, & pro carcerum liberatione uel retentione uotum dandi. Quod si coram eo de crimine agatur, & pœna corpori omnino sit infligenda, solet is ueluti Ecclesiasticus Iudex reos ad Gubernatorem vel alios Iudices seculares remittere. Pro quorum omnium ac ipsorum forensium expeditione, habet, is tres Notarios seu scribas publica deputatione deputatos, necnon duos Vicarios substitutos. Vnum qui priuatis seu ciuilibus, alterum uerò qui publicis seu criminalibus præsunt iudiciis, apud quos infra summam limitatam lx. ducatorum summarius est processus uia uerbalis & summariæ petitionis seu monitorii absque ulla terminorũ substãtialium, prout supra diximus obser-

Remissio reorũ sit.

obseruatione. Quod si de maiore ageretur summa ordinari⁹ est ꝓcessus iuxta natura caussę, & termini substātiales obseruari solent, de quibus inferius suo dicemus loco.

De Capellanis Summi Pont. & sacri palatij caußarum Auditoribus.

REbus Romanæ Ecclesiæ auctis ex uniuerso Orbe ad Pont. confluebant, cū de beneficijs Ecclesiasticis tū ēt de aliis rebus, litigatores nedū priuati verū ēt Princeps & reges quorū caussæ ad Romanā Curiā vel iuris dispositione & natura caussarū vel Principū remissione, uel denique de ipsorū litigatorū cōsensu deuoluebantur. Adeò enim antiqua nostrorū Patrū deuotio traxit populos, vt uniuersus orbis etiā finitimæ regiones huc venriēt sua spōte accepturi nedū peccatorū ueniā, sed ī eorū cōtrouersiis sacrosancta certè ipsorū respōsa; has caussas dūmodo cōsistoriales nō essēt, quas sacri palatii vocant, audiebat Pont. per seipsum seorsum à senatu in capella sua, ad quam pro istarum caussarum audientia & expedicione nonnisi Iuris peritos adscibat, unde & Pont. capellani hodie quoque vocantur, & in capella diuinis inseruiunt. Hi sunt nostra ætate numero duodecim licet aliâs plures, intra quem ordinem hodie habes, Ioannem Paulum ptolemeum Decanum ferrariēsem. Petrum uorstium episcopum aquensem flandrum, Ioannē Mohedanū episcopum rauellensem Hispanū, Hieronymū Verallum archiepicopū Rosanensem Romanū, Thomā tanonē pistoriensem, Iacobum Puteum nitiensem, Fabium acorombonum eugubinum. Prosperum sanctę crucis nobilē Romanum Peregrinū Fabium bonaniēsem, Seba- Capellani duodecim

ſtianum Pighinum regienſem, Ioannem Reomanum gallum, Antonium Auguſtinum Hiſpanum, viros doctiſſimos ac ſanctos. Huic ordini Pont. paulatim ab hoc munere ſe reuocantes, primò audientiam tantum litigatorum, cauſſarum ad partes conceſſerant, quare, & auditores cauſſarum ſacri palatii nouo vocati ſunt nomine, ad quorum relationem Pont. in cauſſis iudicabant, hæc ſunt innumera Pont. decreta, quæ de inferioribus quoque beneficiis vides libro decretorum compilata. Hanc audiendi, & cognoſcendi facultatem habent omnes ex generali illa, & priſca delegatione, cum primum in eum ordinem ſunt adſciti. Quamobrem ſolemus dicere hanc ordinariam eſſe, quod illam quaſi à natiuitate habeant, & cum ea naſci videantur, eiſdem ceperunt Pont. cauſſarum quoque deciſionem ſuo reſcripto concedere, & tractu temporis more introductum eſt, vt ferè in omnibus ſpeciali reſcripto decidendi facultas eis delegetur, Huic reſcriptorum ſacri palatii frequentior uſus, & iudiciorum ipſius ſacri palatii peculiares mores, quibus te inſtruere oportet, poſtquam hæc obiter dixerimus, præter ipſum opus, vbi tamen opæreprecium eſſet, haud enim potuiſſes romanam aſſequi praxim ac iudiciorũ mores, ſi hæc ignoraſſes, quæ corpus loci ac ſingula eius à capite membra tibi demonſtrant. Nunc ad ipſa iudicia deſcẽdamus, ſed prius aliqua de militibus huius iudicialis militiæ eorumque Romano vſu dicemus, ſine quibus ſupradiximus iudicium conſiſtere, verum ſi adhiberentur faciliorum redderent iudiciorum exitum nempe Aduocatis, Procuratoribus, Sollicitatoribus, & Notariis.

De aduocatis conſiſtorialibus.

VErum cum in electionibus quæ ad eccleſias in conſiſtorio quotidie fiebant, plerunque apparerent

rerent oppositores, & res in controuersiam iret, causæ aduocatorum opera indigebant. Quamobrē ne vnicuique passim liceret hoc munus apud sacrū hunc senatum obire, constituerunt Pont. ordinem decem virorum, qui egregii essent iurisperiti, quiq; nonnisi solenni eorum publico periculo intra hunc ordinem admitterentur. Huic ordini innumera per summos Pont. & Imperatores concessa sunt priuilegia, præsertim laurea doctorea, in vtroque iure cæsareo scilicet, & pontificio doctos iuuenes ornandi. Amplius, & locum parentis in ipso ordine ad filium iurisperitum, & alias idoneum transmittendi quod ad nepotes etiam ex filio iure traduceretur, imò nostris temporibus ad fratrem benignitate tamen principis pro ea duntaxat vice extensum fuit. Horum virorum proprium munus in foro, erat in consistorio sacroq; senatu electionum aliasve etiam grauiores caussas pro altera parte tueri, quas consistoriales vocant, à quibus etiam ipsi consistoriales dicti sunt Aduocati. Hodie tamen decrescentibus negociis, & eligendi facultate vsurpatione quadam in principes translata, in hac specie ferè ociosi sunt, & in publicis duntaxat consistoriis non minus quàm poetæ caussas sibi cōfingunt, ac passim conducti apud omnes Romanę Curię Iudices de iure respondent.

Decē aduocatorū cōsistorialium priuilegia.

De Procuratoribus caussarum sacri Palatij.

HVic proximus est alius virorum ordo quorū munus est cōsistoriales, & sacri palatii, quas rotales dicimus aliasve caussas ex facto instruere, & orare, quos procuratores caussarum Romanæ Curiæ, & sacri palatii vocamus. Intra quem ordinem nonnisi graues viri toga ac laurea doctorea candidati, solenni etiam eorum periculo admitti solent, quorum certus nunquam fuit con-

Doctores fiūt procuratores.

cōſtitutus numerus. Huius ordinis tametſi ꝓximo inferioris ſemꝑ aliq̃ Romæ floruerūt uiri adeo celebres, vt nemini ex ſuperiore ordine fuerint ſuis tēporibus ex cōmuni reputatione, ſecūdi. Intra hūc ordinem ego proximis annis dū hic Romæ uellē mihi ocioſus eſſe vt priuſquam in aliquam meſſem manum admouerem quid magis expediret maturius deliberarem, præter omnem mentem meam ac pedibus potius iui, & neceſſitate & amicorū precibus impulſus, in quo animus meus adeo conquieſcit, vt nihil eſt quod amplius ambiam. Vno tantū conſueuit ſtomachus meus faſtidire, q̄ liceat hic Romæ unicuique indocto & imperito plerunque etiam infami uiro extra iſtum ordimem, non dico artem exercere, ſed nomen hoc Procuratoris cauſſarum Romanæ Curiæ (apud ueteres non vulgare) ſibi arrogare ac profiteri etiam apud acta cauſſarum cum dedecore grauiorum eiuſdem nominis uirorum cumq; cauſſarum & litigatorum periculo. Quod nuper intelligens Pont. Motu proprio ad rotæ Decanum reſcripſit, ut omnibus extra iſtum ordinem artem exercentibus illius exercitium auctoritate ſua interdiceret. Decanus autem interdixit, ſed interdictione huiuſmodi ad preces multorum ſuſpenſa remanet res in pendenti. Ego ſi meæ ſententiæ accederet æquipollens auctoritas nemini artis exercitium interdicerem, ſed uſum duntaxat huius nominis, ſtatueremq; ut aliquo diuerſo & humiliori nomine, utpote ſollicitatores cauſſarum, & palàm & apud acta nomen clarentur, ita ut qui temere hoc nomine uteretur pœna falſi ueniret plectendus. Huius nominis, priuatio detraheret quoque huius conditionis hominibus omnia quæ in ſequelam iſtius nominis ſibi acceſſerunt, famam primum deinceps litigatores & cauſſas ſimulq; remanerent ocioſi, & interdictio exercitii abſque noſtro facto ſequeretur, & ueluti homines inferioris

ordinis

ordinis p̄cederemus ipſos in audiẽtiis apud Audito res & ſignaturæ p̄fectos, uel fortè meli⁹ cauſſarum exercitiũ in ſacris dũtaxat cõſiſtorio ac Palatio, eis interdicerem, ac reliqua omnia auditoria Ro. Cu. & urbis p̄ publica eis dimitterem paleſtra, ex qua optimis luctatoribus ad hũc grauiorum uirorũ ordinẽ ſolito eorũ periculo daretur editus.

De ſollicitatoribus expeditionum, & cauſſarum Romanæ Curiæ.

SEquior eſt proximo ſollicitatorum ordo, quorum in Romana Curia duæ ſũt ſpecies, alii qui ſupplicibus ĩ eorũ impetrationibus & dipplomatũ expeditioni deſuper neceſſariẽ operã prẽſtant, quorum aliqui publica permutatione recipiuntur, quos ſollicitatores literarum apoſtolicarũ ſeu Iannizzeros vocant. Aliqui priuati, quos ſollicitatores expeditionum vocamus, quorum plerique ſemper fuerunt & ſunt in Romana Curia inſignes uiri, qui non mediocres opes ſibi hac arte compararunt, ſoletq; Datarius & alii Romanæ Curiæ taxarum receptores certum quid de ſumma taxat ſollicitatori remittere, idq; eius intuitu & eo animo vt nõ ſupplici ſed ſollicitatori remittãt, qua de re iuſte ſollicitatores faciunt vt ſupplices hoc etiam remiſſum veluti expenſum ferant, vtque totum lucro cedat ſuo, ſed pauci ſunt hac obuentione contenti, nec deſunt qui ſibi plus lucrentur quàm erogent, Tu ſi huic rei operam dabis tantum accipies quantum pro timorata conſcientia labori tuo condignum arbitraberis. Alii uerò ſunt cauſſarum ſollicitatores, quorum aliqui ſunt procuratoribus quaſi adſcriptitii, aliqui ſui iuris, omnes ſolent ſibi aliquem ex procuratoribus deligere, & hoc tantum inter utramque partem intereſt, quod primi à procu-

Quẽ ſunt ſpẽ. ſollicitatorũ.

Iãnizzeros.

procuratoribus caussas accipiunt, & procuratores eorum opera in sollicitandis caussis vtuntur. Alii verò potius à seipsis caussas habent, & procuratores conducunt, qui ab eis ex diuerso caussas accipiunt. Estq; similium Sollicitatorum in Romana Curia satis ingẽs numerus,& ipsi ferè omnes caussas sibi occupant. Qua de re conquesti pluries fuerunt Procuratores nostri; non tamen omnes, sed alii exiliores,quos Sollicitatores, veluti tenues viros in causis suis non consulunt, & à liminibus suis abstinent. Quamobrem Procuratores isti facile in hanc iuerunt sententiam, vt crederent hoc genus hominum caussas etiam suo marte in plurimorum damnum regere, ea ratione quod veluti homines alicuius eruditionis sæpius procuratores, quos sibi deligunt domi consulant, quàm cõducant,sola mõstratione nostra contenti, accerrimi sunt caussarũ defensores,Hyspani præsertim, quorũ aliqua apud me diu versati fuerunt,& versantur, nimirũ si contra istos Quærulos semper caussam ipsorum sollicitatorum vtpote iustam acerrimè defendi.

De Notarijs actuarijs caußarum sacri Palatij.

VSu quoq; comprobatũ est, vt persona Notarii tametsi absq; ea iudicium constet per quã sit necessaria, quamobrẽ habet sacrum Palatiũ Notarios caussarũ suarũ actuarios quadraginta octo, singuli scilicet Auditores quatuor, apud quos omnia quæ in iudicio sibi vtilia vel necessaria litigatores putant, veluti apud personas publica fide probatas recipiũtur adnotãturq;. Nec solent intra hunc ordinem admitti nisi sint viri probatæ fidei quamuis non nisi publica permutatione. Habent quoque certum vniuersitatis seu sodalitiis

Quadraginta octo notarii.

cor-

corpus cui ſummi Pont. innumera conceſſerunt priuilegia, ac certis legibus eorum artem exercent, quarum aliquas libro cõſtitutionum apoſtolicarũ, quas rotales dicimus, aliquas uerò ab ipſo ſodalitio ſiue collegio legere licet, ſoletq; Cancellariæ apoſtolicæ Regens pro officio ſuo cauſſas inter Auditores æqua lãce diſtribuere, & inter quatuor Notarios cuiuſuis Auditoris. Alter ſolet ſingulis menſibus extrahi, quem proinde Menſarium dicunt, quiq; inter Conotarios auditori ſui cauſas ſuo Auditori in maiori turno contingentes diuidit, & vnicuiqne æquam portionem deſignat. Quod ſi inter ipſos de re officium concernente aliqua exoriatur controuerſia, ſolet generalis omnium Menſarius & eo non valente Decanus auditorum eam audire & definire. Reliqua ſi quæ ſuperſunt ad Notarios pertinentia à te ipſo ſecum verſans citius ediſces, quã velis, non recenſeo omnia, ſatis enim mihi viſum fuit, eos breui hac noſtra monſtratione ſilentio nõ prætermiſiſſe.

LIBER III,

DE IVDICIIS.

Iuditium plurifariam accipi, & quale ſit in noſtra ſpetie.

VDITIVM iure noſtro plurifariã accipi ſolet, nẽpe quindecim modis, quos docet glo. inſti. qui, nõ eſt permi. face. teſta. §. præterea verbo iudiciũ. Sed noſtro caſu pro humano contẽtioſo accipiemus, quod homo inter homines contẽdentes

Iudicium quid.

dentes exercet, de quo nobis negocium erit. Quod sic diffiniemus. Iudicium est caussæ discussio cum cunctarũ personarũ interpositione, vel aliàs, est actus legitimus triũ personarum, Iudicis, Actoris, & Rei, super eadẽ questio. c. forus extra de verb. sign. vbi glo. arg. c. i. iiij. q. iiij. Dicitur aũt iudicium quasi ius dictũ quod veteres inquisitionẽ vocarũt, (vnde & auctores, iudiciorũ præpositos Questores, vel quesitores vocant d. c. forus, quod nomẽ inquisitionis etiã vsq; ad nostra tpa traductũ, seruamus in altera specie criminalis iudicii in qua via inquisitionis procedi solet, & institutum est iudicium pro bono pacis ne homines in eorum controuersiis ad arma cõuolarent. Estq; officiũ maxime pium tum iudicis, cum ipsorũ, qui litigatoribus patrocinanť, si iudices & caussarũ patroni quorũm officiũ potius esset pii mediatoris piè atque christianè agerent, sed omnia ad vitium, vbi enim pietatis officium erat vt proximos inuicẽ cõtrouertẽtes ad concordiã christianamq; pacem, quasi pii moderatores cõduceremus, Nunc est vtilitatis atq; auaritiæ, vt nobis ipsis bonas paremus opes iure vel iniuria. Isq; in hac arte magis celebrať, q sua calliditate ac cauillo & inuersa conscientia lites sibi nutrit, citiusq; ditatur. De omnibus non loquor, sed hæc timoratæ cõsciẽtiæ tuæ relinquemus, ac rem nostrã prosequemur.

Cur inuẽta iudicia.

Iudicium nostrum multiplex in specie & plures eius diuisiones.

IDEM iudicium multiplex ratione diuersorum. Abb in rub. extra de iud. siquidem si finem respiciamus triplex est. Ciuile, quod ad priuatũ cõmodum tendit, glo. l. prætor. ff. de sepulch. viol. vtpote si de feudo, de mutuo & similibus ageretur, vt in. c. cæterum, & c. dilecti & causam de iudi. Criminale,

Ciuile & criminale iudicium.

minale,quod ad publicam tendit vindictam & vtili tatem,vtpote,quum de crimine ad publicam vindictam agitur vt in c.at si clerici & in.c.cum nō ab homine de iudi. Idq; si corporalis sit, siue pecuniaria ipsa pena glo.d.l.pretor. Diciturq; publicum.l.ij.§. capitalia.ff.de pub. iudi. de quo modica, vel potius nihil dicemus. Mixtum quòd participat de natura utriusque,glo.verbo summa in.§. primo insti. de actio. Vbi Doct.& precipue Iason vtpote si de crimine ciuiliter ageretur.c.tuę de procur.c.super his de accu. Ciuiliter autem de crimine agi solet cum de crimine ageretur ad priuati dumtaxat commodum glo.& Bar.in l.iiij.ff.de sepulch. viol. Inno.c.qualiter de accu. Bart.in rub.de iudi. & nota.in.§.summa & in.§ pœna insti.de actio. Quod si respiciamus materiam vtique triplex est. Spirituale,vbi de re spirituali seu Ecclesiastica ageretur,vtpote de beneficio Ecclesiastico, de matrimonio, de decimis, de vsuris aliisq; similibus, in quibus versatur periculum animæ, de quibus in Clem. dispendiosa de iudi. & in.c.exhibita eo titulo. Temporale seu prophanum vbi de re mera temporali & prophana, id est remota à phano & Ecclesia, de quibus in.c.venerabilis de iudi. Mixtum vbi de re, quæ participaret de vtroque extremorum nec precise de altero est,& vtpote si de iure patronatu, de pensione Ecclesiastica,de beneficio vnito ageretur. Ius patronatus enim de spirituali participat, quia circa rem Ecclesiasticam & præambulum ad institutionem prebet,quæ iuris est spiritualis,ad nota,per Abb. in rub. & in.c.quanto de iudic. Amplius & de temporali quoque participat quia laico competit & ad hæredes transit,vt in c.filiis. xvi. q.vi. Si vero respiciamus formam, vtiq; triplex. Ordinarium, in quo ordine plene seruato procedimus.c.examinata de iudi. Extraordinarium,in quo extra ordinem cap.nouiter de iudi. Quod nobis quandoque à lege indul-

Mixtũ iudicium.

Ciuiliter qñ agat.

Spirituale ecclesiasticũ & tẽporale.

ordinariũ iudiciũ, & extraordinarium.

indulgetur vt in causis electionum, postulationum, dignitatum, personatuum, officiorũ, canonicatuũ, prebendarum, decimarum, matrimonii, vsurarum. Clem. dispẽdio. de Iudiciis, ac etiam, Inquisitionibus hęresis, in quibus seruare ordinem esset inuertere. c. ad nostram extra de iureiur. Eadem quoque facultas procedendi extra ordinem quandoque Rescripto Principis nobis concedi solet in his in quibus aliàs de iure tenemur secundum ordinem procedere. Soletq; Princeps rescribere vt summarie caussa discutiatur, requiriturq; de hoc specialis mẽtio ipso Principis rescripto. Quod signaturæ extensionem vocamus, Clem. sæpe de verb. signifi. Adeo vt si in corpore supplicationis hoc exprimeretur & non in Signatura. Principis, non videretur concessa hæc facultas tametsi expressa esset in corpore & Princeps rescriberet audiat vt petitur. Sed desyderat expressionem de hoc in ipsa Signaturæ extensione, vtpote Audiat summariæ & prout petitur, aliàs censeretur negatus summarius processus, expressisset enim Pont. si voluisset. c. ad audiẽtiam de decimis, rot. decis. 466. nota ꝙ in commissione in antiq. & cccli. si in commissione impetrata in nou. Verum quicquid dicat Princeps licet possit suo rescripto multa substantialia iudicii quæ sunt iuris positiui tollere vt litis contestationem, libelli ac articulorum dationem, & pro illis & similibus dilationes, non tamẽ potest à partis vocatione dispensare, idq; Doct dicũt, ꝙ uocatio partis sit iuris diuini moniti eo exemplo quòd ipse Deus antequam iudicaret Adam à paradiso terrestri, prius vocauit ipsum. c. pastoralis de senten. & re iud. in clem. Nos aliter dicimus quia si vocatio & partis presentia deficiat, deficit notio ac discussio caussæ, quæ corpus est & substantia iudicii, vt nostra diffinitio supra docet, qua diximus Iudiciũ esse causæ discussionẽ cũ cunctarũ personarum interuentu, & satis est ꝙ interueniant

Sũmarie qñ procedatur.

Citatio nõ potest tolli.

vere

uere vel ficte. Ficte autem cõtingit pluribus modis, in vtraque persona rei vel actoris communiter vigore citationis quia citatus & cõtumax in sui odiũ reputatur pro presente, ad tex. & nota, per Bald. ibi in auth. qua in prouincia in fi. C. vbi de cri. ag. op. sine citatione contingit in persona actoris quando de notorio ageretur facto, vel crimine vel aliàs per viam generalis, vt in. c. bona de electio. vel specialis inquisitionis, vt in. cap. qualiter el. ii. de accu. Vtroque enim casu fama representat actorem & eius vices gerit. c. accidens de accusat.

Nunc ad tertiam redeamus iudicii diuisionem. Quod ratione quantitatis quadruplex est glo. c. ii. de lib. oblat. Specul. de iudi. in fi. Quandoq; est vniuersale, vt cum petimus vniuersum ius vtpote bonorum possessionem vel hęreditatem. l. prima. ff. de rei vendicat. l. sed si. §. fi. ff. de petit. heredit. Specul. de iudit. ii. parte. Ab hoc genere nõ longe distat beneficii ecclesiastici petitio & iudicium ipsum beneficiale. Inno. c. cõquerente de offic. ordinarij. Abb. in. c. ii. de lib. oblat. Veluti enim in vniuersali iudicio quis petit se declarari hęredem vel bonorum possessorem & hęreditatem pro vt est ius adiudicari & corpora veniunt in sequelam eodem exemplo in beneficiali petimus declarari rectorẽ & adiudicari ius beneficii cui postremo accedunt corpora, Idẽ si quis petit Ciuitatem vel castrum, Vtroque enim casu vendicamus ius beneficii vel Ciuitatis vel castri cum pertinentiis ad nota per Inno. & post eum per Io. and. in nouellis in. c. cum venerabilis de religiosis domibus vbi habes, quod secus sit in dignitatibus ecclesiasticis, vtpote siquis petat præposituram vel Archidiaconatũ pro quibus is qui agit non habet specialem actionem & implorat pretoriã cognitionẽ seu Iudicis officium, Inno. & Io. and. ibidem, Aliquando generale, vt cũ non vniuersum ius sed generaliter aliqd petimus, veluti cũ agimus pro

Vniuersale iudiciũ.

Generale iudicium.

Commune iudiciũ socio, negocio gesto, vel tutela, glo.d.c.ii.extra de libell.oblat. Specul.d.ii.parte tit. de iudic. Commune, veluti cum finium regundorum famil. herciscund. & communi diuidũdo agimus.c.ex literis de proba. Spec. vbi supra, Speciale seu singulare in quo non omnia veniunt sed dumtaxat quæ actio proposita comprehendit, veluti cum agimus rei vẽdicatione, actione depositis & similibus.

Speciale seu singulare.

Iudicium quinque partibus constare, iurisditio artem multiplex, quales singulæ Species.

Iurisdictio quadruplex.

IN iudicio sex considerantur, Iurisdictio, persona, tempus, locus. caussa, & figura iudicii, De quorum singulis dicemus, Iurisdictio, quadruplex voluntaria, quę altera parte volente expeditur vt in adoptione, manumissione, & emancipatione, potest enim quis inuitus manumitti. §.i.instit. qui ex caus. manumit. non licet Propria vt ordinarii, qui iure suo vel Principis beneficio iurisdictionem vniuersaliter exercet in suo territorio. l. more maiorum cum sequent. ff. de iuris. om. iud. c. duo extra de offici. ordin. xxii. distinct. c. omnes extra de electio. c. significasti. l. pupillus. §. territoriũ. ff. de verbo. signific. xvii. q. vi. cap. i. vt præses in sua Prouincia, Episcopus in sua diocesi & similes. Tria enim faciunt ordinarium, lex eo ipso quod sunt tales in suo territorio, Princeps vtpote Papa & Imperator, nec alius inferior dabit ordinarium, nisi Episcopus suo Vicario, quem sic datum non à lege, sed à Principe & homine, ordinarium vocamus substitutum d.l. more maiorum. Amplius & consuetudo quoque approbata ordinariam dabit, vt quando uniuersitates etiam artium ex approbata consuetudine Iudicẽ sibi deligunt ordinarium ad not.

Tria iudicẽ faciunt ordinariũ.

in.c.

in.c.cum ecclesiarum extra de offic. ordi. glo.in.l. & quia. ff.de iurisd. omn. iud. de qua ordinaria iurisdictione habemus in vtroque iure tractatum de offic.ordi. Conuentionalis, quæ ex communi partium consensu tribuitur & vocantur Arbitri, in qua sub stipulatione pœne compromittitur.ii.quæst.vi. cap.à iudicibus, Ab horum sententiis non appellatur, sed eis acquiescunt litigatores metu pœnæ.l. non distinguemus.§.i.ff.de arbi.l.i. C.eodem cap. dilecti extra eodem, vel metu iuramenti, quo secundum canones interuenire solet.ca.ii.c.per tuas extra eodem.xxii.q.i.c.quod licet & si secus sit de iure ciuili auth. decernimus.C.eodem. Horum duæ sunt species, Arbitri & Arbitratores. Arbitri sunt, in quos litigatores ex consensu compromittitur super re litigiosa. Quorum arbitria ad instar iudiciorum redacta sunt.l.i.ff.de arbitris, Arbitratores vero nō super re litigiosa, sed vt componant, vel diffiniant inter partes, vtpote inter coheredes hæreditatem, vel alias rem cōmunem inter socios arbitrio boni viri diuidant, ad hoc.l. societatē.ff.pro socio, demandata siue delegata Iurisdictio ab alia propriam habente dependet, quam recipit quis ex Superioris delegatione, & ipsius delegantis uices gerit, nec aliquid proprii habet.l.licet.ff.de offi.eius. Verum nullus in Romana curia habet ordinariam iuris dictionem à se ipso, nisi à Papa Archidi. c.experientiæ.xi.quæ.i.ad nota.in clem. ne domini de electio. tametsi plures sint in ea ordinarii substituti iuxta dictam.l.more maiorum vtpote Auditor contradictarum inter omnes Impetrantes, Præsidentes Cameræ apostolicæ in omnibus quæ supra ad eorum notionem diximus pertinere. Auditor curiæ caussarum Cameræ apostolicæ, inter omnes curiales & alios censurarum reos, Gubernator Vrbis inter omnes vrbanos non exemptos, Vicarius inter clericos etiam regulares, &

Arbitri & arbitratores.

Qui ordinarii Romæ.

 alios

alios si qui religionem aliter sequantur. Hi omnes ordinarii sunt Iudices non à se ipsis, sed à Papa substituti, Reliqui delegati sunt, & dietim à Pont. dantur. A quibus tamen excipio sacri palatii Auditores, qui ordinariam habent in audiendo & cognoscendo eo ipso quòd in eum ordinem sunt adsciti & delegatam in deffiniendo.

Duplex in iudicijs personarum species.

PERSONA. duplex est in iudiciis personarũ species, alia necessaria, & alia vtilis, Necessaria sine quib. Iudicium consistere non potest, vtpote Iudex, Actor, & reus, vtilis sine quibus iudicium consisteret si tamen adhibeantur faciliorem reddunt iudiciorum exitum, vtpote Aduocati & Procuratores. Admittuntur tamen in iudiciis Romanæ Curiæ & repelluñ personæ secundũ ius commune, de quibus latius apud specul. legere licebit titulis de actore & reo ac pluribus sequentibus. Pleraque tamen in ipsa praxi & contingentia facti decisa sunt in sacro Rotæ auditorio, quę personas concernunt, vtpote, quòd licet in caussis prophanis coniunctus pro coniuncto audiatur sine Mãdato hominis, & cum sola cautione de rato ad tex. in. l. sed hæ personæ. ff. de procura. in princ. l. ita tñ. ff. iudi. sol. ad nota. in. c. i. de procur. & in. c. nonnulli & in. c. ex parte de rescript. per Innoc. in. c. querelam de electio. Secus tamen seruatum est in beneficialibus & aliis spiritualibus caussis in quibus non auditur quis tanquam coniuncta persona sine mandato. Rota decis. xlij. in caussa de procur. in no. Immo nec etiam volenti cauere de rato daretur decretum citationis ad partes. Egi. conclu. 682. in caussis de ꝓcur. Et ratio potuit esse qa coniuncta persona agit,

Consanguine⁹ qñ pro consanguineo non recipiatur.

agit vel defendit ex generali Mandato legis, quod ſatis non eſt vbi deſyderatur ſpeciale, Rot.de decis.xlii.in no. Amplius ſeruatum eſt quoque vt abſque ſpeciali mandato, & aliquo pœnæ incurſu, quis alieno nomine valide impetret reſcripta ad lites contra text. in.cap.nonnulli de reſcrip. Caſſa.decis.i. de procu.nume.iiii. Et ratio potuit eſſe quia Procurator in Romana Curia pro principali abſente ad ſoluendas expenſas regiſtri obligatur, Caſſa.d.decis.i.de procu.nume.ii.Rot.decis.& propter labores, diſpendia, ac obligationem huiuſmodi quę quis impetrando alieno nomine ſubit, non præſumitur impetrare ſine ſcitu domini. Caſſa.decis.i.de procu. Cæterum ex tollerantia Pont.ſeruatum eſt, vt clerici in Romana Curia aduocationis, & procurationis publica munera exerceant, contra iuris regulas.

Tempora iudiciorum varia, & quanta & qualia in quauis ſpecie, & inſtantia.

TEmpus. intra quod finiendum eſt iudicium. Si cauſſam principalem reſpiciamus iure ciuili temporanea eſt. Nam ſi ciuilis cauſſa ſit ad trienniũ, ſi verò criminalis ad bienniũ extendi ſolet.l.properandum. vbi Bart. Bald. & alii. C.de iudi.niſi forte criminalis contra clericum eſſet. Tunc enim non ultra duos menſes iure ciuili extendimus inſtantiam, auth.ut clerici apud Pro. epiſ.in fin.ubi Angel. Sed iure canonico, & pontificio perpetua eſt omnis inſtantia.c.penul.de iudi.ii. queſt.vi.anteriorum. §.ad hæc ubi Archid.& Bal.in cap.i.v.col.ſi inter do.& uaſſ.lis or.& in.d.l. properandum,& Specu.in tit.de dele.§.vi.uer.item inſtantia de inſtrumen. ædi. §.x. de accuſa.§.v.& hanc ultimam partem ſeruamus in Romana Curia, Omnia inſtãtia ꝑpetua.

ria,tum quia ſumus in Eccleſiaſtica, & pontificia curia,vbi maxime lex pontificia ſeruanda eſt, tum propter ingentem cauſſarum congeriem,qua Iudices plurimum diſtinentur,cum deniq; propter cauſas Forenſium,quæ frequentiores ſunt in Palatio. Qui nonniſi ſerò poſſunt ex partibus teſtes adducere,ſcripturas extrahere, & aliàs ipſorum cauſſas inſtruere. Quòd ſi cauſſam ſuccedaneam appellationis reſpiciamus,iure communi datur annus appellanti ad proſequendam & finiendã cauſſam appellationis,& ex cauſſa biennium, auth. ei qui appellat. C.de temp. app.c.cum ſit Roma. de appell. Verum in palatio apoſtolico & Romana Curia ex cauſſis ꝓpter quas ſupradixim⁹ principalem cauſſam in Romana Curia etiam in prophanis fore ꝑpetuam, abſq; tali cauſſa habet appellans bienniũ, idq; abſq; aliqua Iudicis interlocutione, dummodo appellãs in primo anno aliquã dilgẽtiam & actũ fecerit in cauſa, ultra cõmiſſionẽ cauſſæ impetratã Faſto.dubio Rotæ. xxxvii. Vel dicamus quod in Romana Curia aliqualis illa diligentia & proceſſus poſt commiſſionẽ cauſſæ, habeatur ex ſtylo & obſeruatione palatii loco cauſſæ,quæ iure cõi ad biẽniũ habendũ requiritur, quare nec aliàs poſt bienniũ etiam ſubſiſtẽte cauſſa daretur trienniũ, decis. Caſſa.vi. de app.nu.viii. Sed alia uia ſuccurſum eſt forenſibus litigatoribus, qui non ualent cauſſas infra biennium expedire, beneficio Innocen.vi. qui ſua bulla facultatem conceſſit Auditoribus prorogãdi fatalia appellationis ſemel, bis,ter, & quoties arbitrio Auditoris videbitur etiam abſque partis citatione. Caſſa.deciſ.vii.de appella. nu.2.& 8. Quibus prorogationibus plerumq; cauſſæ ad multos annos ſubſtineri ſolent. Addo ꝙ ex Stylo & obſeruantia ſacri Palatii ſolent Iudices appellanti à diffinitiua appellationi ſuæ deferentes apoſtolos dare reuerentiales,quibus indicant ob Superioris reuerentiam

Tempora appellationis.

Fatalia ꝓrogantur.

rentiam

rentiam appellationi deferre, & ſemper cũ termino decem dierum ipſius iudicis, & hominis ad proſequendam appellationem. Et quia terminus appellationis hominis ſemper eſt ad inchoandam proſecutionem non autem finiẽdam. Rota vlt.lxv.ſi appellatus de appell.in no. Abb. poſt alios in.c.perſona.ii. col.ver.ii. caſu.Francus ibidem col.iiii.ſufficit quelibet proſecutio. Rota Faſtol.cauſa.xvii.in antiquioribus de appella.pro qua aliquali proſecutione, & diligẽtia ſeruatum eſt aliàs ſatis fuiſſe,nedum ſi probetur commiſſionem cauſſæ fuiſſe infra terminum curſoribus,& bãco ſuo præſentatam. Verum etiam ſi probetur appellans in termino adiuiſſe eum, qui ſignat commiſſiones, & ei ſuam commiſſionem præſentaſſe. Vnde ſolemus in curia vbi inſtaret lapſus decendii adire Regentem Cancellariæ, & præſentare ſibi commiſſionem etiam non ſignatam, & ab ipſo in eadem commisſione habere adnotationem manu ſua propria diei præſentationis huiuſmodi,quæ præſentatio in termino excuſat à deſertione, Caſſa.decis.iiii.de appell.vſque ad fin.& hoc quia Rota in dubiis ſemper inclinat pro nõ deſertione iuxta dictum Paul.de ca.in.l.i.ff.ſi quis caut. Caſſa.ibidem. Amplius,& alia tempora habemus in pluribus dilationibus diuiſa, & varie,quia longiora in dilationibus primæ inſtantiæ, & breuiora in ſuccedaneis,prout ſuo loco dicemus, vbi de dilationibus huiuſmodi, quas terminos vocamus ſubſtantiales,loquemur. Cæterũ, & alia habemus in Palatio dierum, & terminorum diſcrimina; dierum aliquibus ius dicitur, videlicet diebus lunæ, Mercurii,& Veneris. Reliquæ iuridicæ non ſunt. Temporum, aliqua feriarum. Feriæ autem duplices, aliæ ad honorem Dei, uel Principis, uel curiæ ornatum, quarum omnes apud certas tabellas typis impreſſas legere licebit, quas non recenſeo, quod uno numo posſis me ab hoc munere releuare, & à te

Dies qb⁹ ius dicit.

ipso dispicere. Alias habemus Ferias in Palatio ad commodum hominis litigatorum, scilicet ac etiam iudicum, ut interim quiescamus maxime ob infensos calores tempore, scilicet messis, ac ferè semper à decimo iulii usq; ad calendas octobres, quas Ferias indicere solet Palatio Reuerendis. pro tempore Vicecancellarius, vel is qui vices eius gerit.

De caussarum deuolutione ex Prouinciis ad Roma. Curiam.

CAVSSAS adesse in Roma. Cur. plurifariã contingere & qualis forma sit (pro deuolutione) seruanda.

Locus & caussa; Iure enim actor Forum rei sequitur. l. iuris ordinem. C. de iurisd. om. iudic. l. fin. C. vbi rem actio. vel si in rem agat, locum vbi res ipsa sita est vel beneficium. d. l. fin. C. vbi in rem actio. cum gloss. & nota. Veruntamen cum Romana Curia vnicuique proprius sit Forus. l. Roma ad municip. c. de foro compe. Nonnunquam contigit nos a præscripta regula recedere, & prouinciales caussas in Romana Curia tractari. Quandoque ex natura caussæ, vtpote quod sint de maioribus caussis, quæ ad Petri notionem & iudicium ex reseruatione antiquorũ Patrum spectant. c. maiores de baptismo in principio. c. debitus in fi. de appel. c. quãuis electio. quod translationẽ de appel. vbi gloss. in verbo reseruata huic sedi. xvii. dist. quoties. xxiiij. quæ. Rota decis. xxxviii. fuit dubitatum de appell. in no. Quæ autem sint hæ maiores caussę tu ipse in præallegatis locis legere poteris, & præsertim vbi de fide & accessionibus sit controuersia.

Actor qñ forum rei nõ sequatur.

Amplius vbi caussa esset de electione, postulatione, prouisione, dignitate, personatus officio, canonicatu, p̄benda, vel alias beneficialis de decimis, matri-

matrimonio vſuris,vel alias ſpiritualis,ꝙ in ea animæ periculum verſaretur. Hæ cauſſæ ad Romanā Curiam per appellationem legitimam deuolui ſolent,ſeruata tamen forma tradita in c.i.de electio. in vi.& ī clem.cauſſam eo.tit.Rot.deciſ.38.fuit dubitatum de appell.in no.

Forma autem deuolutionis eſt ꝙ,vel in appellati præſentia appellatio ad Sedē emittatur, vel abſenti ſeu legitimo eius procuratori perſonaliter intimetur,ſi præſens vel procurator adſit & cōmode poſſint perſonaliter apprehendi,ꝙ ſi abſit appellatus nec ꝓcurator appareat domi, ſi nō remota ſit, quod ſi remota exiſtat in Cathedrali Ciuitatis, & dioceſi ſub qua beneficiū degit hæc intentio fiat,& nihilominus vtroq; caſu ſiue domi, ſiue in Cathedrali,fiat quoq; ſimilis intimatio in loco beneficii, & vbiq; pro legitima intimatiōe ſatis erit ſi ipſa appellatio ī loco alta & intelligibili voce legatur abſque aliqua eius ad fixione, & copia detur ſi petita, fuerit,Caſſa. dec.i.de appel.in prin. Quòd ſi ob appellati potentiā,vel ſuorū nequeat altero prædictis modis fieri tunc in loco aliquo publico vbi multitudo populi conuenerit ſolēniter hæc intimatio fiet, exemplo edicti publici,& tunc neceſſaria erit nedū lectio ipſius appellationis,verumetiam adfixio, ita vt veriſimiliter ad notitiā appellati peruenire poſſit.Clem.i.de iudi.Rota de dolo & cōtumacia.viii. in no.Caſſa.deciſ.i.de appella. & intimatio aliter facta nulla erit nec cenſebitur cauſam deuoluiſſe, niſi probaretur alias ad notitiam appellati perueniſſe.Hæc enim probatio ſanaret defectum intimationis, & ſuppleret defectum deuolutionis, ad text.cū nota.per glo.& alios in d.clem. cauſſam de electio. Nec ſatis eſſet ſi viua voce emitteretur hæc appellatio. Sed emittenda eſt in ſcriptis iuxta formā traditam in c.cordi de appella.in prin.lib.vi. & docet Archi.& Io.And.in c. cupientes de electio.ſuper

Forma deuolutiōis appellationis.

Intimatio qūo fiat.

per verbo appellatio.aliàs.n.non deuolueret caussam. Rota decis.385.si appelletur in no. Et intimatio est fienda infra mensem à momento emissæ appellationi, aliàs non deuolueret, nisi fortè esset mo dica mora, tex.enim dicit, post mensem quanto citius commodè fieri poterit, glo.ibidem verbo commodè, & verbo tempus. Quę verba videntur nedum admittere purgationem modicæ, uerum, & maioris moræ, vbi quis fuisset legitimè impeditus.

Sed & in intimatione huiusmodi præterea osten di quoq; debet, & perlegi instrumentũ ipsius appellationis autenticũ; & dimitti copia similiter autẽtica ipsi appellato petẽti, si appellãs ꝑ se ipsum appellauerit ex.d.clem.caussam, & notatis. Quòd si nõ per se ipsum, sed ꝑ Procuratorẽ suũ grauatus appellauerit, tunc dãda erit appellato etiã copia procuratorii similiter autẽtica Rota decis.xii.nota quòd vbi appellat̃ in fin.de appell. in antiquis Fast.caussa.xv.& si petenti autenticam simplex daretur copia non aliàs autentica non sat legitima esset intimatio nec deuolutioni satis esset. Rota decis.168.si in caussa beneficiali de appell.in no. Expedit autem appellato copiam habere autenticã, & publicam ipsius appellationis. Et vbi per procuratorẽ appellet̃ copiam quoq; procuratorii, vt appellante non prosequente possit ipse appellatus de appellatione docere contra ipsum appellantem, & illam prosequi, vt nos ad monet Compilator ille vulgaris Formularii aduocatorum pagina.iii.sub rubrica de modo deuoluẽdi caussam de partibus ad curiam vbi pleraque ipse ad materiam adnotet, & ratio potuit esse, quia ad docendum de deuolutione caussę respectu appellantis satis esset docere de eius appellatione ꝑ publica documẽta; nec aliàs ad deuolutionẽ respectu ipsius ap pellantis esset necessaria suæ appellationis intimatio, quasi appellãs de appellatione ac facto suis satis certus nec aliàs certior reddẽdus sit arg. clem.ii.vt

li.pen. Rota decis.384. Fuit dubitatum utrum appellans prope fi.in no. Et introducta est mero fauore appellati, ut appellatus certificari possit an appellatio ipsum arctet, vel non, cui fauori appellatus comparēdo renunciare videtur tanquā fauori suo.

Quamobrem poterit appellatus admissa appellatione non expectata alia intimatione venire ad curiam, & appellante non comparente per Audientiam contradictarum tanquam contra cōtumacem appellationem prosequi tam & si non intimatam, & imputabit sibi appellans, qui debuit præuidere istum casum, ꝙ appellatus potuisset habere notitiā emissæ appellationis & venisse, vel misisse ad prosequendum illam in Romana Curia in audientia contradictarum, & hoc prędens venire ad curiā, vel mittere aliquem, qui vigilaret & custodiret audientiam. Et ratio potest esse, quia appellatio est illa; quæ operatur deuolutionem caussę vbi si nota parti, & illa quę vim habet citationis & arctat partes ad comparendum Rota deci. vii. nota quòd vbi caussa de cit.& 106. nota quod vbi aliquis de resti. spol.in antiquis, non autem intimatio, quæ est ordinata ad notitiam tantum. Vnde si appellatio præsente appellato emissa fuerit, vel aliàs ad eius notitiam venisse probetur, non opus erit alia intimatione ad nota.in d.cle. causā. Rota. d.decis.38.fuit dubitatum de appel.xlix.si fertur sententia de appel.in no.105.nota quòd appellatus eodem titu. in antiquis fast. d.caussa.xv.

Generaliter igitur appellatio seruata forma legitima. d.clement. caussam.& cap. statuimus intimata caussam ac secum negocium ipsum principale ad Romanam Curiam deuoluit.d.clem. caussam cum nota. Rot.decis.139.in caussa beneficiali de appella.in no.idq; etiam si sit mala & minus iusta appellatio. Rota deci.704.dic quòd citatio de appel.& deuolu.caussę nu.i.in antiquis. Poteritque altera pars

ad curiam veniens alia etiam absente, & contumacie emissam appellationem in Romana Curia, & in ipsa Audientia contradictarum prosequi seruatis tamen temporibus.d.c.statuimus de electio.in. vi.nempe quòd pars, quæ prosequi voluerit, iter arripiat intra mensem à die intimationis, & postquam peruenit ad curiam aliam partem non comparentem per viginti dies expectauerit, & aliàs iuxta nota.in d.clem.caussam, & in.d. c.statuimus. Cuius.c. statuimus dispositio sibi locum vendicat Iudicialis siue extraiudicialis sit ipsa Appellatio. At c.vt circa, in extraiudiciali tantum, & vtrunquæ siue à prouisione facta, siue fienda appelletur, ex nota.vtrobiq;, Archid.præsertim, Rota.d.decis.xxxvii.

Quòd autem supradiximus per appellationem iudicialem extraiudicialemve legitime intimatam, & seruata forma Clem.gratiam principale negocium quoque deuolui ac in eo in vim dictæ appellationis absque alia citatione procedi posse, intelligas ipsa appellatione adhuc viuente, quæ vim habet peremptoriæ citationis, & artat partes ad comparendum d.decis.vii.nota quod vbi caussa de cita.&. 106.nota quod vbi aliquis de resti.spolia.in anti. Verum vbi appellatio deserta esset, appellatio quasi desertione extincta non artaret ad comparendum, neque suum effectum faceret, & licet negocium post desertionem nihilominus remaneat, non posset tamen in eo sine noua citatione procedi. Rota decis.114.maior pars dominorum de appell.in no.& nota, in. d. clem. caussam de electio. Quòd si quis ommisso negocio malit super desertione tantum pronunciari, vtique noua opus erit citatione, & distinguemus, aut appellatio fuit commissa infra fatalia, & non aliàs noua opus erit citatione, aut extra fatalia, & tunc secus, non enim videretur hoc casu incidenter, sed principaliter agi ad desertionem Rota.decis.418.si appelletur de appella.in no.

Apella-

Appellationem extraiudicialem in pluribus à iudiciali distare.

VERVM extraiudicialis appellatio fit caussa adhuc non cepta; vtpote vbi quis à spoliatione, à prouisione, electione, & alias ante inchoatã caussam prouocaret, & est potius quędam prouocatio caussa adhuc non cepta ad illã inchoandam, & in pluribus differt, etiam iuris dispositione ab ipsa iudiciali. Per eam enim non censetur introducta litis pendentia. Rota decis. 763. sciendum est de appella. in anti. Nec attentata post ipsam sunt nulla, sed veniunt annullanda, Butr. Abb. Fran. in. c. consuluit, &. c. sæpe &. c. bona de appell. Cassa. decis. i. eo. tit. Amplius non poterit hæc appellatio per quemcumq; intimari: prout iudicialis, iuxta Rotam decis. 127. valet intimatio de appel. in, sed erit appellatio per procuratorẽ intimãda. Rota decis. xii. nota ꝙ vbi appellatur, de appell. in anti.

Intimari hæc appellatio qũo possit.

Minus appellans extra iudiciũ poterit dare obiectus contra personam prouisi seu formam prouisionis eiusdem nisi iuxta. cap. vt circa de electio. in. vi. & distinctiones traditas per Rotam decis. 267. si possessor de appella. in no. 269. nota quòd vbi aliquis de appell. in no. Fastoli caussa. vii. dub. xxiiii. die ueneris. Nempe aut quis appellat propter ius suum, aut propter non ius partis illud impugnando, & ubi propter non ius partis, aut expressit in appellatione & cum iuramento quod credat obiectus ueros, aut non, tu eò recurres ad remissiones vtrobique notatas, vbi tamen non expressisset appellans obiectus, adhuc certis casibus audiretur uolens obiicere, vtpote si vel denuo emergerent obiectus, vel de iam exortis nuper vel notitia vel probatio superueniret, & tunc quoque nonnisi cum iuramento, quòd vel de nouo emergissent,

vel

vel quod eorum nuper superuenerit notitia, vel probatio iuxta casus contingentiam, ex nota.in.d. c. vt circa de electio. decis. 269. nota quòd vbi aliquis in ant.& aliis locis superius allegatis.

Cæterum sunt & aliç inter vtranque appellationem differentiæ ferè.xvij.quas poteris cum libuerit legere apud Abb.in.c. Romana de appell.c.dilecto de excep. pen. col.c.cum.L.&.A.de re iud.col. iii.c.bone de appell.

Tertia deuolutio per accidens extra formam iuris & clem. caussam.

SED & extra formam dictç clem. caussam de electio.quandoque caussæ sunt in curia per accidẽs, vtpote per appellationem à diffinitiua, vel interloquutoria,contingit autem altero ex duobus modis & erunt limitationes ad materiã.d. clem. caussam,nempe, vel quòd iudex appellationi deferat,vel pars appellata,ex.c.sæpe de appel. Rota decis.xxxviij.fuit dubitatum de appell. in no. Et tunc licet terminus prefigatur ab homine, non est ipse terminus qui deuoluat caussam, sed delatio ipsa Iudicis siue partis, & termini præfixo vim habet peremptoriæ citationis, vtrobiq; notatur.dd.clem. sæpe de foro compe. & decis. xxxviij. Et omni casu emissæ appellationis huiusmodi tam iudicialis quam extraiudicialis iuxta vel extra formam di.clemen. caussam admittentur omnes exceptiones & excusationes contra similes appellationes & eorum intimationes quæ aliàs admitterentur contra citationem & eius exequutionem d. cle. sæpe cum nota.

Quarta

Quarta et vltima deuolutio ex Pont. decreto et ſpeciali eius reſcripto, ac aliqua de ſtylo ſignaturæ, iuſtitiæ non iniocunda.

CAETERVM & extra uiam appellationis, p ſpecialem commiſſionem Papæ cõtingit cauſſas in Romana curia eſſe, quæ commiſſiones cauſſarum in beneficialibus generaliter dantur, & per eas committuntur cauſſę, vt plurimum Auditoribus ſacri palatij, idq; paſſim, ſi cauſſa adhuc cępta non ſit neque pendeat in partibus, cauſæ enim beneficiales ſui natura cognoſcēdæ atque tractandę ſunt in curia. Rota deciſ. 267. ſi poſſeſſor de appell. in no. Quare nec aliàs deſyderant Iudicis interloquutionē ſuper articulo deuolutionis, prout prophana, in qua ſi talis interloquutio ommittatur proceſſus redditur nullus Rota deciſ. 736. de ſentē tia & re iud. in an. Ideo ad diffugiendam neceſſitatem dictæ interloquutionis in prophanis, & in beneficialibus quoque, vt euitent periculum omiſſionis formę. d. clem. cauſſam, inoleuit pratica, qua Procuratores ſolēt in derogatorijs clauſulis ipſius commiſſionis adiicere clauſulam, non obſtante ꝙ cauſſa non ſit legitime ad curiam deuoluta, quòdq; non eſſet in ea de ſui natura, vel aliàs, de Iuris neceſſitate tractanda.

Praxis deuolutionis.

Quod ſi cauſſa ſit in partibus iam cępta, & hodie ex communi ſtylo ſi cauſſa beneficiaris ſit dantur commiſſiones auocatoriæ, vbi quis narret perhorreſcentiam, vel aliàs non ſperet in partibus iuſtitiæ complementum conſequi. Staph. cart. 159. & 172. Et in huiuſmodi commiſſionibus aduocatoriis ſolent cauti Procuratores breuibus agere propter ſubreptionis periculum, quæ reſcriptū auocatoriū reddit ipſo iure nullum, ita vt nullam tribuat iuriſdictionē abſq; aliqua exceptionis ope. Caſſa.

Metus iuraméto ꝓbatur.

decis.i.de reſcrip. Et vbi narretur perhorreſcentia poteſt is qui narrat in quacunque iudicii parte, ac etiam poſt ſententiam in ſecūda inſtantia iurare & acta quæ preceſſerunt ſubſiſtunt, ex indulto Inno. vi.in extrauaganti ſua de faculta. Audito rotæ & in eo capite in quo iuratum fuerit quicquid ſit iurantis conſcientiæ relinquemus. Rota deciſ. 42.ſi impetratur de reſcrip.& commiſſio, in no. neque audiretur altera pars ſi vellet de contrario docere. Rota deciſ.79.nota quòd vbi quis impetrat de reſcrip. in anti. Nec alias requiritur ꝙ in commiſſionibus aduocatoriis huiuſmodi expreſſe dicatur de aduocatione ſed ſatis eſt narrare litis pēdentiam coram alio Iudice,quo caſu ſi Pōtifex ſuper tali narratione reſcribat & cauſſam alteri cōmittat illum aduocaſſe cenſetur. Rota deciſ.67.ſi petatur de reſcri.in no. Staph.car.172.ſuo eodem libello,& ratio poteſt eſſe,quia ſatis conſtat de mente committentis alteri cauſſam,quæ narratur alibi pendere, ꝙ voluerit eam à priori iudice aduocare, ne cōtinentiæ cauſſæ diuiderentur contingeretq; multiplicatio utrobiq; proceſſuum.c.paſtoralis. c.cōtingat cū nota. vtrobiq; de reſcript. Quod tamē perpetuum nō eſt, ſed dumtaxat vbi Principi narratus fuiſſet ſtatus cauſſę & proceſſus,non enim aliàs præſumemus voluiſſe cauſſam aduocare. c. cauſſam de offi. deleg.c.inter monaſterium de re iudi. Amplius nedum cauſſa nō cenſeretur aduocata; ſed reſcriptum & omnia inde ſequuta coram nouo Iudice eſſent ipſo iure nulla. Quare mos & praxis inoleuit, qua cauti cauſſarum Patroni in precibus petunt, vt cauſſa committatur in ſtatu & terminis in quibus reperitur, qua defenditur commiſſio, ex quo Iudex ſtantibus illis verbis non poterit in cauſſa procedere, niſi per trāſportationem actorum certificet ſe de ſtatu in quo cauſa reperitur, & in quo reaſſumere eam poſſit, quare perinde videtur ac ſi proceſſus & ſtatus cauſſæ fuiſſet

Litis pendentis aduocatio.

fuisset narratus & expressus.l.nominatim de cond. & demon.Rota.382.nota ꝙ licet caussa committatur de comissio.in antiq.

Quæ tñ clausula adhuc satis non erat vbi essem⁹ in commissione aduocatoria in totum Rota decis. 214.si caussa committatur in statu in quo erat de rescrip.ad lit.in no.Quamobrem alia inoleuit pratica ad fugiendam huius narrationis necessitatem vt in calce commissionis addamus clausulam, Statum & merita caussę & caussarũ huiusmodi pro expressis habentes. Super qua si Pont. de aduocatione rescribat,videtur nihilominus ex certa scientia rescribere.Butr.con.ij.Cassa.decis.x.in regula de triennali,& cum simili clausula defendimus commissionem,etiam si caussam in totum à priori iudice auocaret.Rota. d.decis. 214.in no. Generaliter tamen Pont.& Signatura sua consueuit in similibus commissionibus aduocatoriis addere clausulam. Dummodo caussa non sit instructa. Dicimus autem caussam instructam vbi pro altera parte pronunciari posset,& pro illa essent probationes factæ.c.pastoralis de caus.poss.& proprie, & quidem ambiguus esset status caussæ si de hoc quæstio contingeret,& dissolutio plurimum à iudicis arbitrio penderet. Quare inoleuit pratica ad euitandam ambiguitatẽ huiusmodi ac etiam vt aduocatio facilior reddatur, qua in corpore Signatorem præuenimus, & loco dictæ clausulæ dicimus,coram priore iudice ad nõnullos actus processum citra tamen caussæ conclusionem cuius clausulæ utilitas esset,ꝙ per commissionem suam caussam etiam instructam aduocaret, & certiorem ac vlteriorem exprimit caussæ statũ, conclusio enim expresse fieri solet, & sequitur probationes vtrinque factas & per eam ulteriori ꝓbationi renũciamus,ad c.cũ dilectus.extra de fide istr. c.2.de resti.in integ.lib.6.&.cle.sæpe de re iudi.tradit Staph.de lit.grę & iustitiæ cart.161.Veruntamẽ

Statũ caussæ ꝓ expressis habentes.

vidi ferè passim posteriorẽ clausulam veluti captiosam à Signatoribus deleri & priorẽ, Dummodo scilicet caussa instructa nõ sit in eius locum surrogari.

Verum faciliorem semper in aduocatione caussarum se reddit Signatura vbi caussa, quam nitimur ad curiam aduocare, aliquo modo ab aliqua in curia existente dependeat emergat, vel aliud secum cõmune habeat, quare solent caussarũ patroni vbi possint in ipsis aduocatoriis commissionibus aliquã dependentiam adfectare, & compertam narrare.

Sed & quę de Signatura in caussis beneficialibus supra diximus, certis tamen legibus in prophanis quoque vsu recepta sunt, & certis casibus similiter prophanas caussas in curia committit si cęptæ non sint in partibus, & ceptas quandoq; etiam aduocat, quas hic obiter attingemus, vtpote.

Causæ q̃ i curia tractãtur.

Si partes consentiant. Egi. decis. xxi. de foro compe. vel si dissentiant, sint tamen præsentes in curia quo casu committit Signatura causam in curia etiã si laici essent ex quibusuis partibus. Rota decis. 595. Dominus Vrbanus de commissio. in anti.

Vel caussa sit inter subditos Romanæ Ecclesiæ vel ardua, vel altera pars quæ instat perhorrescat potentiam aduersarii in partibus.

Sed & extra subditos vbi clerici conquerantur de laicis, & seculares iudices in ministranda eius iustitia difficiles, vel caussa sit Cardinalis, qui pro cõmissione instet.

Vel sit viduarum pauperum ac miserabiliũ personarum, similes. n. personæ sub protectione Ecclesiæ degunt, & dantur cõmissiones in eorũ prophanis caussis, etiam si esset de re feudali, de qua coram domino Feudi ex natura rei agendum esset.

Solemus autem in aduocationibus plurimũ adfectare appellationem ab aliqua iudicis de partibus interloquutione, vtpote dum Iudex se competentem pronunciaret, iuxta glo. in auth. exhibita. C. ne filius

filius pro patre, vt sumpta huius appellationis occasione vna cum articulo grauaminis caussam quoq; negocii principalis à priore iudice reuocem⁹. Quare inoleuit mos præcum, vt in commissione post illa verba caussam & caussas appellationis & appellationum, addamus clausulam. Vna cum toto negocio principali, idq; ne continentie caussarum diuiderent. l. nulli. C. de iudic. c. i. de sequestra. poss. Staph. de literis gratiæ & iustitiæ car. 161.

Amplius dixerim vbi in commissione non à supplice nec à Signatore adiecta esset hæc clausula, sed tantum daretur de commissione appellationis, etiã à grauamine iudiciali vel extraiudiciali, censeri nihilominus datum de aduocatione negocii principalis, si maxime in commissione adessent solitæ clausulæ, una cũ suis incidentibus dependentibus emergẽtibus annexis & cõnexis. Egi. deci. 619. de rescr. Clausula cũ suis incidẽtibus.

Nunquam tñ per similes cõmissiones causæ habentes clausulam, vna cũ toto negocio principali, censebitur aduocatũ ipsum negocium principale, & iudici grauaminis commissum, nisi in euẽtum iustificati grauaminis & iustæ appellationis à prioris Iudicis interloquutione Egi. conclu. 319. si auditorii & alia sequenti Rota decis. xi. fuit dubitatum de appel. in no. Nec propterea dixero superflua ea verba, vna cum toto negocio principali, quasi de iure inesset, ꝙ Iudex appellationis futurus esset totius caussæ iudex in euentum iustificati grauaminis. c. vt debitus de appel. Egi. enim vbi supra respõdet. c. vt debitus in iudice appellationis ordinario tm̃ loqui, secus autem est in delegato, qui formam sui rescripti excedere nequit, & nisi adderetur ea clausula, Vna cũ toto negocio principali, nõ posset nisi de ipso grauamine cognoscere, possentq; litigatores si vellent ad priorẽ iudicem redire. Egi. d. cõclu. 319. Quamobrem vsu receptum est in Romana Curia, vt qñ cõmissioni adiecta esset ꝑcedẽs clausula. Vna Clausula cũ toto negocio.

cum toto negocio principali, etiam non iustificato grauamine & postquam iudex grauaminis pronunciasset male appellatam; caussa nihilominus & negocium principale non reuertatur ad priorem iudicem sed remaneat in Curia. Fely.c.caussamq; de rescrip. Egi.conclu.xlviij.processus de iudiciis, & ratio potest esse, quia ex antiqua obseruātia caussa semel commissa in curia non extrahitur nisi cū maxima difficultate, Rota decis. 321. si appellatus de appellatio.in no. & nisi ex potenti caussa potius facti quam iuris vtpote, si ei qui caussam curauit committi in Curia iuberent Domini eius temporales vt solent Veneti, vt à prosequutione curiali desisteret, sed in partibus ageret. Simili enim casu consueuit Signatura caussam remittere, pūt asserit Staph. obtinuisse suo libello de literis gratiæ & iustitiæ cart.171.ea vt opinor ratione, vt caussa quæ de facto ex Romana Curia erat omnino reuocanda pro tuēda sedis iurisdictione, videatur potius ex decreto signaturæ remissa quam de facto reuocata, vel forsan verius vt Pont. malitiæ dominorum temporalium occurrat, & quasi de peccato ipsorum dimi nuens velit. Ideo suo consensu effici resq; in malum non transeat exemplum, quandoquidem solet apud Ecclesiā peccatū ratione exēpli grauius esse.

Appellationem ab interloquutoria in pluribus distare ab appellatione à diffinitiua.

Generalis appellatio non valet.

GENERALITER verò in hac specie appellationis à grauamine seu interloquutoria ante diffinitiuam admonendi sumus, caussa beneficialis sit siue prophana, ꝙ generalis appellatio à qbuscūq; grauaminib' nō releuat & super ea nō audiret appellans, nec signatura rescriberet, quasi appellatio sit nimis gñalis & incerta, q̄ à lege improba-

improbari solet.c.ad hos.&.c.si.de rescrip.c.i.&.ii. de libell.oblat.c.i.&.c.consuluit decis.viij.de appella.ab interloquutoria in no. Et licet semper appellans à certo grauamine soleat in libello appellationis suæ addere clausulam generalem, & à quibuscunque grauaminibus ex actis & processu caussæ colligibilibus, non tamen auditur nisi super expresso grauamine, & licet alia uideantur expressa saltim per relationem ad acta. Hæc tamen relatiua expressio non est à lege recepta, ut quandoque sit litium finis, & ne vagemur in incertum c.cordi de appel.Rota fastoli causa.xxij.Imò si plura grauamina exprimeret appellans suo appellationis libello, non consueuit Signatura nisi super uno rescribere quod maluerit, appellās sibi ab aliis deligere, Rota ad dictam decis.vii.in no.Io.And.in c.caussam de appell. Amplius, & caussa quoque grauaminis in ipso appellationis libello exprimēda est, aliàs appellatio nullius esset momenti. Clemen.appellanti de appella. Rota decis.748.nota.ꝙ si principalis in antiquis.

Causa grauaminis exprimenda.

Quæ tamen necessitas expressionis caussæ, non est perpetuò recepta. Finge ꝙ iniquitas interloquutorię absq; vlla facti probatione ex sola iuris allegatione ostēdi possit, nō erit enim hæc expressio caussę necessaria quasi ex tenore sentētiæ iniquitas deprehendi possit, ad nota.in Clem.pasto.de re iudi. Collector nouarū decisionū vii.in no.Rursus finge iniquitatē interloquutoriæ ex ipsis actis deprehendi posse,& idem quod in superiori casu diximus,vbi à certo,& specialiter nominato grauamine appellatum esset. Rota.d.decis.vii.ibi, dominus vero Egi. distinguebat. Collector ibidē ii.addic.in fi. Addo ꝙ poterit iudex, qui fuit inter loquutus suam sententiā reuocare.ff.ne ius fiat ei.l.i.§.hæc verba.l.quod ius sit.ff.de re iudi.c.cum cessante de appella.

Cæterum sunt, & alia inter ipsam diffinitiuam,

& interloquutoriam discrimina, quæ legere licebit apud Doctores in c.sæpe de appe.& in c.cordi. eodem titu.lib.vi.

De preuentione inter iudices, & impetratione rescriptorum ad lites etiam beneficiales literis apostolicis non expeditis.

SED ne occasio appellationis ab interloquutoria, de qua prædicta obiter dixim⁹ diuertat nos a proposito themate, de stylo ac obseruatione Signaturæ iustitiæ. Amplius de plerisque aliis te admonebo, quæ ad hanc Signaturam attinent. Non raro enim accidit duas commissiones de eadem causa concedi & diuersis Iudicibus distribui, & sic de iurisdictone alterius concedi. Hoc enim casu illæ erit iudex, qui alterum in exercitio iurisdi dictionis præuenit, & signatura cõsueuit in hac specie alio rescripto rescribere. Audiat qui præuenit, præuenisse autem dicitur inter auditores sacri Palatii, cui primo commissio præsentatur. Rota decis.802.de commissio.in antiqu. Et ille poterit absque alia commissione Ponti.de consensu tamen aliorum ex concessione bullæ Innocentii Sexti in causa procedere. Quod si quæstio sit inter Auditorem sacri palatii, & alios iudices, uel inter alios iudices vtrinque, dicetur ille præuenisse, qui primus erit in exercitio iurisdictionis, utpote citationem decernendo, uel alium actum positiuum faciendo Casla.decis.v.de rescript. Ego decisionem Cassiadori limitarem, dum tamen citatio, uel alius actus positiuus, quo iudex cœpisset iurisdictionem exercere legitimus & validus fuisset, alias non induceret præuentionem per regulam iuris, quòd nullum est, ad text.in c.proposuisti uerbo legitime de

Præuenire quãdo dicatur.

foro

foro compe.firmant. Inno. Butr.& Arch.ii.q.vi.nō ita legitur, ſequitur Roma.conſi.422.nu.v.

Vſu quoque receptum eſt, vt impetratio ſimiliū commiſſionum nullum deſyderet Mandatum, & diſpoſitio.c.nonnulli.§.ſunt & alii de reſcrip.abrogatur. Verum cum regula Cancellariæ caueatur ut commiſsiones omnes ſuper beneficiis eccleſiaſticis antequam de eorum prouiſionibus literæ expediantur nullæ ſint, inoleuit pratica uolentium commiſsiones ante literarum expeditionem obtinere & in cauſſa aliquot actus facere, vt in commiſſione clauſula hæc ponatur derogatoria uidelicet. Non obſtantibus Cancellariæ regulis illa preſertim qua caueri dicitur, ut commiſsiones &c. Conſueuit tamen Signatura addere clauſulam temperantem. Dummodo literæ expediantur ante terminum ad articulandum & interim non cenſeatur ueralis nec ſit locus Regulæ de ſurrogandis, idq; ad compeſcendam nonnullorum malitiam & ambitionem, qui minus iuſte lites ſuper beneficiis aliorum introducebant, ea duntaxat ſpe, ut reo præmoriente beneficio regulæ de ſurrogandis in re litigioſa cæteris uenirent pręferendi. Staph.lib.ſuo cart.143. Quæ uerba ante terminum ad articulandum, intelligit Rota de termiino rite & recte ſeruato, cum ſua ſcilicet ſolita dilatione & ſub ſua die, aliàs enim tanquam actus nullus non facit pręſcriptam conditionem deficere & derogationem ceſſare. Crediderim tamen regulam non obſtare, & commiſsionem valere, etiam non expeditis literis, ubi reus impetraret ad effectum abſolutorię obtinendæ pro qua ſola ſupplicatio ſatis eſt etiam aduertus regulam de non iudican. iuxta formam ſupplicationis Rota, Caſſa.deciſ.ii.in d. regul. idemq; ſeruatum fuit ubi ſuper poſſesſione tantum beneficii Caſſa.ibidem dec.i.& late. Gomes in reg.de nō iud.iux.fo.ſupp.q.v.

Cōmisſiones an exigant mādatum.

De impetratione iudicis pro titulario contra pensionem ecclesiasticam.

Clausula sine retardatione pẽsionis.

QVòd si quis petat commissionem super pẽsione, & fructibus beneficii per ipsum debita, siue illam nullam dicat siue excessiuam ex communi stylo signaturę cõsueuit apponi clausula sine retardatione solutionit pẽsionis, idq; ob reuerentiam literarum apostolicarum, quibus esset pensio reseruata, Staph.lib.suo, char.153. Gigas in suo tract.q.lxxxv.de pensio.

Quamobrem si pensio ab inferiore à papa reseruata cessaret hic fauor literarum apostolicarũ nec apponenda esset hæc clausula nisi forte pensionarius esset in quasi possessione exigendi, quia tunc adiicienda esset nihilominus clausula hæc ex alio capite quia alias pensionarius possessione sua priuaretur contra iuris debitum, & posset agere spolio Gigas eodem tracta.q.xlvii.

Idem si apostolica auctoritate reseruata esset, nõ tamen simpliciter neque pure, sed sub certa forma seruanda, vel conditione implenda. Quo casu non esset satis docere de literis reseruationis nisi de seruata forma, & impleta conditione doceretur, nec interim titularius grauandus esset docere de literis reseruationis, nisi de seruata forma. Cassa.decis. x.de rescrip. Gigas dicta.q.lxxxvi. Crediderim tamen hoc quoque casu titularium proximo exemplo grauandum, & clausulam adiiciendam, vbi pensionarius esset in quasi possessione exigendi. Videretur enim hoc casu titularius releuasse pensionarium ab onere huius probationis. Idq; non diffinitiue neque perpetuo, sed ad hunc effectum tantum vt interim exigeret.

Transfertur pẽsio.

Eodem exemplo grauandus non esset hac clausula is qui super nullitate pẽsionis impetraret, quæ

uigore

uigore translationis peteretur, & sic non ex primis, sed ex secundis literis dictæ translationis ageretur, communis enim forma translationis est, vt prima pensio reseruata, & prima gratia extinguâtur, & ex inde extinctione huiusmodi noua in fauorem alterius personæ pensio oriretur, & reseruaretur. Gigas suo tractatu d. quęst. lxxxv. Quamobrem literę translationis adferunt secum exceptionem pensionis extinctæ, quam dare poterit Titularius, tanquã exceptionem nascentem ex titulo pensionarii nec interim erit hac clausula grauandus, Cassa. d. decis. x. de rescrip. Gigans ibidem quod ampliarem ego etiam, vbi titularius semper soluisset primo pensionario, qui nuper pensionem transtulit, possessio. n. sua vel quasi exigendi non debet prodesse alteri. cum maxime non sit eadem pensio, quæ transeat, sed prima extinguitur, & alia similis reseruatur, vt supra docui. Quòd si extinguitur ipsa pensio, & proprietas primi possessoris multo magis, & ius possessionis eiusdem quod pensioni, & proprietati adiacebat. Alias casus quibus datur commissio nullitatis pẽsionis sine præscripta legere poteris apud. d. Gig. d. q. 86.

Verum omni casu vbi pensionarius via exequutiua obtineret & titularius appellaret, non consueuit commissio appellationis concedi nisi cum alia clausula, sine preiuditio legitimæ exequutionis Gigans. q. 95. & ita seruatur idque ipsum, vt opinor, quia pensionarius agit ad exequutionem literarum reseruationis vel translationis pensionis, quæ exemplo instrumenti quaretigiati paratam habent exequutionem, & ab exequutione non appellatur. l. ab exeq. ff. de appella. Gigans d. q. 195.

Clausula sine p̃iuditio executionis.

LIBER IIII,

Introductio caussæ in Romana Curia cõtra præsentem, & quando ius reuocandi domum ipsaque dilatio ad partes concedi vel denegari soleant.

IGVRA iudicii; Deuoluta iam causa alio ex his quos supradiximus modis ad Romana Cu. omni casu si reus pręsens fuerit in curia poterit eum actor simplici citatiuncula per nunciũ seu cursorem citare coram Auditore, cui fuerit caussa per Cancellariam ac eius Regentem distributa absque alia commissionis insertione, & per simplicem citatiũculam huiusmodi vera litis pendẽtia cẽsebitur etiã quoad citatum introducta apta ad omnes suos effectus etiam reuocationis attentatorum, tametsi in ea non fuerit rescripti tenor insertus, per quem iurisditio auditori data dicitur iuxta Clemen. ii. vt lite penden. nec exprimatur ea per quæ pars citata bene instrui ac certior reddi possit, iuxta. d. Clemen. ii. vt lit. pend. & sic iuris communis dispositio in prædictis ex stylo, & obseruatione Romanæ Curiæ abrogatur Rota decis. 279. Clementi. in no. de lite penden.

Lis per citationem pendet.

Poterit nihilominus hoc casu is qui fuerit in Romana Cu. deprehensus ius reuocandi domum habere si iusta suberit caussa, quę reuocationi satis sit, ad tex. in. c. fi. de foro comp. idq; etiam si iuxta hæc caussa lite pẽdente superueniret, ad nota. per Abb. But. & Immol. in. c. fi. de dilatio. Tametsi hoc casu esset potius differre in aliud tempus, quàm domum reuo-

Ius reuocandi domum qñ detur.

reuocare,ut Abb.ibidem docet. Iusta autem caussa esset utpote. Siquis Romæ legationis munere fungeretur.l.ii.§.legatis.ff.de iudi. vel a principe reipublicæ,causa euocatus esset,in auth.de sanctis.episc. §.si uero episcopi col.9.c exposuit de dilatio.uel si testimonii,uel si iudicandi, uel denique si reddendæ tutelæ caussa accersitus esset, his enim ossibus ius reuocandi concederetur nisi in ipsa Roma.Curia contraxisset & ratione cõtractus huiusmodi cõueniretur. Quæ tamen limitatio ad casum legationis non extenditur quando ante legationem initus fuisset contractus,ad tex.cum materia in l.ii.§.legatis.ff.de iudi.in c.fi. cum nota.per Felyn.& alios de foro compe.& c.fi.de dilatio.

Verum hoc ius & beneficium reuocandi domum perpetuum nõ est,sed plures recipit sectiones,quas apud Fel.in d.c. de foro comp.tu ipse videre poteris tenuit nihilominus Rota ubi quis reip.caussa in Romana Curia moraretur, ut cogatur interrogationibus alterius partis respondere, nec alias ius reuocandi domum concedit.Rot.decis.617. dic ꝙ illi de iure reuocan.domum in antiquis.

Palatio ad deliberandũ datur.

Amplius & is qui præsens in Ro. Cu.deprehenderet,uel eius procurator dũ tñ gñalis poterit dilationem ad partes petere , eaq; si principalis sit,qui deprehẽditur ad deliberãdũ & ueniendum instructus.Quòd si procurator,ut supra diximus generalis ad consulendũ principalem,& dabitur.c.dilectus de procu.Rota bisgnet.decis.xvi.utrum de dilatio. in vlt. Hoc idem ampliatur etiam si de beneficio in curia vacante ageretur aduersus.c.ii.de præb.licet enim videatur tunc certam omnimodam dispositionẽ beneficii ad Pont.spectare, quare & petitio dilationis quoq; calumniosa. Nihilominus beneficium posset esse de iure patronatus laicorũ, quo casu sub reseruatione d.c.non cõprehẽderetur ad no.in d.c. dilectus. Possentq; alia cõtingere,quę faciũt cessare om-

omnem calumniæ suspicionem & iura de partibus desyderari.

Sed & hæc dilatio anteterminum ad articulandum petenda est, post quem bene recteq; seruatum denegabitur, nisi forte persona motaretur, vtpote per viam surrogationis, vel si eadem persona remaneret nouum ius impetraret, & ex illo vellet obtinere, vtroque enim casu etiam post terminum bene recteq; seruatum dilatio concedetur. Reus enim non venit instructus nisi respectu iuris, quod actor intentauit, & contemplata eius persona non autem alia Rota.d.de dolo, & contu.in no. Card. Clem.i. de sequest.poss.& fruct.

Plerisque tamen casibus receptum est; dilationẽ denegari, vtpote si ab actore peteretur. Debuit.n. venire instructus, glo.& Abb.in.c.præterea el.iiij. de dilatio.vel si à reo à procuratore tamen eius specialiter ad eam caussam constituto, Cassa.decis.i.de dilatio.vel si per se ipsum, essemus tamen in caussa spolii, in qua aliqua tam & si facta esset ipsius spolii probatio, Cassa.d.decis.i. de dilatio. Et generaliter hæc dilationum materia plurimum in ipsius iudicis arbitrio residet.l.ij.vbi Bar.ff.de re iud.glo.c.præterea de dilatio. Abb.c.i.col.ii.eodem tit.

De Citatione extra curiam etiam per Edictum, eiusq; decreto ac formula procedendi pro reo ubi asserto procuratori decreta esset.

SI verò reus citandus à Romana Curia absit, tunc opus erit, vt commissio det facultatẽ citandi expresse, & ex stylo addi solet ẽt extra curiã. Et si forte etiam alias posset extre curiã citare, idq; ex simplici facultate citandi, si maxime citandi non adiecto alias in Romana Curia facultas in-

indefinite daretur. Cassa. decis.iiij. de rescri.

Quòd si plures citandi essent expresse nominandi forent, vnde inoleuit praxis. vt in commissione apponamus clausulam omnesq; alios & c. cuius tamen uigore non poterunt vltra quatuor citari, & in citatione nominandi essent per Iudicem non autem per exequutorem tantum, ad tex. cum nota. in c. cum in multis de rescrip. in. vi. Rot. decis. 419. si impetretur de citatio. & dilatio. in no.

Quatuor continet clausula & oēs alios.

Verum quum plerunque plures quatuor sint citandi, cōsueui ego clausulæ huic omnesq; alios &c. addere hæc verba. Etiam si essent vltra quatuor. Nonnunquam enim accidit, vt ob locorum distantiam omnium citandorum nomina ignorentur, nec aliàs possunt in citatione omnium Citandorum nomina exprimi, vsu exigēte, suborta est alia pratica, qua vbi in commissione dicimus, omnesq; alios, addere consueuimus. In exequutione citationis præsentium uigore decernendę nominādos. Cassa. decis. ii. de dolo & contum. vers. Rota verò cōtentaē.

Quòd si ad eum, qui citandus est tutus non pateat accessus, vel aliàs caueat ne citari possit, solemus in commissione, dum facultatem citandi postulamus, addere clausulam etiam per Edictum publicum, quam Signatura dare non consueuit nisi cū temperamento, constito summarie, & extraiudicialiter de non tuto accessu, per tex. in Clem. ii. de iudi. & tunc opus est extraiudicialiter docere & testes inducere, & auditori de non tuto accessu fidem facere. Rota decis. 753. dic quòd in c. dudum de cita. per edict. & 703. dic ꝙ citato eodem tit. in antiq. Staph. suo libello de literis gra. & iustitiæ cart. 158. Oportetq; hoc casu testes saltim deponere ꝙ credant citandos non posse satis tute personaliter vel domi citari. Rota decis. 781. si aliquis de cita. per edict. in antiq. Staph. ibid. Cassa. d. decis. ii. de dolo & cōt. & exinde actor citationis decretū obtinebit.

Tutus qñ non patet accessus, edicto opus est.

Quod

Quod si obtineat omni casu per solum citationis decretum vera litis pendentia apta ad omnes suos effectus quoad ipsum tantum introducta censebitur. Rota decis.425.nota vtrum vt lite penden. & de cita.in antiq.dumtamen ab ipso principali vel legitimo eius procuratore obtineatur, vel si à non habente mandatum, superueniat tamen ratificatio in tempore habili ad consequendum suos effectus, vtpote si pro actore contra possessorem ad interrũpendam prescriptionem ex regula triennali ante triennii lapsum superueniat ratificatio, aliàs enim præscribere possessor, nec per Decretum huiusmodi fuisset interrupta prescripta, Gomes in regula de trien.quęst.nu.50.vel si ad euitandam dispositioné. c.plerunque de rescrip.ne quis ob lapsum anni cadat à rescripto infra eundẽ annum ratificet & vtaẽ.

Procurator ostendat mandatum vel caueat.

Veruntamen consueuerunt Notarii similibus procuratoribus assertis citationes nõ relaxare, nisi vel ipsi instantes Procuratores in Romana Curia essent egregii atq; noti, vel similem procuratorem secum adduceret is, qui pro citatione instaret, & tunc quoque nonnisi procurator ille egregius obligationem faceret penalem in forma cameræ apostolicæ, quòd de legitimo mandato vel ratificatione docturus sit, ferè semper sub ducentorum pena, idq; vt reo comparenti consultum sit vbi Procurator ille assertus, nec de legitimo mandato doceret, nec actor vellet prosequi vel alias ratum habere iudicium eius nomine ċeptũ. Poterit.n.hoc casu reus beneficio huius obligationis ex stipulatu agere ad pœnam commissam via exequutiua absque alio Signaturæ rescripto, prout in similibus obligationib⁹ solitum esse procedi supradiximus. Nonnulli etiam simplicem commissionem impetrant hoc casu, vt idem Auditor possit ad pœnas & exequutionem dictæ obligationis prout posset Auditor camerę procedere, & signatura concedit.

Quòd

Quòd si reus non esset pœna contentus, sed litẽ super re ac beneficio suo egre ferret, velletq; se ac Beneficiũ suũ à lite eximere, ne forte actor interim ratum haberet iudicium nomine suo cæptum, consueuimus ad hunc effectum cõmissionem impetrare, qua Signatura rescribit, ꝙ præfixo termino Procuratori prędicto, ad docendũ de Mandato ac ratificatione prædictis, nisi docuerit, pronunciet Auditor nullam iurisdictionem sibi datam, nullamq; litẽ censeri introductam & eum Procuratorem ad pœnas & in expensis per reum passis condemnet. Causa in regulam de surrogan. decis. xl. nu. vi.

Sed & Rota nobis aliam viam indicat. Bisignet. decis. x. in vlt. nu. xii. nempe ꝙ citato illo Procuratore asserto, qui citationis decretum obtinuit absq; alio Signaturæ rescripto, ꝓ absolutoria ab obseruatione eius iudicii cũ expensarũ condẽnatione contra Procuratorem eundẽ instet, q̃ absolutoria declaratoriæ, de qua proxime diximus æquipollebit saltim ad extinctionem litis, per eam enim eximit se reus ac rem ipsam seu beneficiũ à lite. Eruntq; (vt opinor) hoc casu seruãdi termini, quos infra suo loco dicemus, vbi quis absolutoriam velit, ab obseruatione iudicii seruandos, quos etiã nos docet vulgaris ille formularius terminorũ rotæ sub rubrica de procedendo prout de iure, & crediderim hoc casu communi forma citationis ad procedendũ prout de iure addendũ esse. Ita etiã vt additio p̃cedat, videlicet, ad Docendũ de mãdato vel ratihabitione legitimis, & ꝓcedendũ prout de iure, primo pro prima dilatione, ex quo non tm̃ ad effectum habende absolutorie sed etiã declaratione pro pena ageretur.

Quòd si reus prædictis non acquiesceret, sed amplius vellet possessor absolutoriam ab impetitis, vel etiam canonizatoriam sui tituli, & adiudicatoriam beneficii, vel rei de qua ageretur, quæ principalem adficerent. Ego tunc consueui noua commis- Cõmissio iterata.

missione instaurare iudicium, qua præuia huius facti narratione peto vt pro tutiori iudicio eidem Auditori, quatenus opus sit caussa iterato cõmittitur, cum facultate citãdi in forma, & exinde principali in Romana Curia vel in partibus legitime citato caussam ipsam prosequi, sic enim tutius redditur iudicium ac etiam vtilius, quia propter graues impensas Romanæ Curiæ, non expedit absolutoriam sententiam ab obseruatione iudicii duntaxat reportare, quę parum vel nihil victori tribuit, eadẽ quoque ratione non consueuit in Palatio decerni citatio extra curiam ad petitionẽ coniunctæ personæ, idq; etiam si coniunctus, qui pro decreto instaret, vellet pro coniuncto cauere derato, Rota decis. 730. de citatione, nota ꝙ si aliqua in anti. quæ videtur generaliter loqui & sic in caussa quoq; prophana & durum admodum videtur quòd similis citatio procuratori asserto cum simili cautione vel alternatiue docendi de legitimo mandato concedatur, coniuncto autem denegetur in prophana caussa in qua mandatum habet à lege, & vt opinor, intelligẽda est decisio Rotæ supra allegata in causis beneficialibus vel aliàs spiritualibus tantum.

citatio cũ termino detur.

Citatio verò nonnisi cum competenti termino ad comparendum dari solet. Bonif. viii. in extrauaganti rem non nouam de dolo & contu. Clem. i. de iudiciis vtrobique terminum competentem consyderata locorum distantia, idq; pro modo distantiæ vicena millia passuum in singulos dies dinumerando. l. i. ff. si quis cautio. §. qui excusare instu. de susp. tuto. aliàs tanquàm temeraria citatio non artaret citatum ad comparendum etiam post terminum. l. autem qui aliter. ff. quòd in aut. clam. vbi Bart. Abb. in. c. dilecti de dolo & contu. col. vii. Cassa. decis. vi. eod. tit. nu. 3.

citatio generalis prima.

Soletq; hęc prima citatio semper generalis concedi, videlicet ad legitime comparendum ad singulos

gulos actus usq; ad sententiam inclusiue instructus cum omnibus iuribus scripturis ac monumẽtis causam concernentibus, Rota decis. 245. de cita. sentẽt. & re iud. cuius citationis formula sic generalis utilis est in pluribus. quę inferius suo loco dicem⁹, nec aliàs desyderat peremptorii expressionem, quòd in beneficialibus subintelligatur à lege, & in prophanis ex stylo Ro. Cu. Rota d.c. decis. 245. cõsueuitq; ex communi obseruatione Curię omni die etiam feriata posse decerni. Cassa. decis. v. de do. & cõtuma.

Cæterum non solet neque potest Auditor citationem personalem, scilicet ad personaliter comparendũ sine speciali cõmissione papæ cõcedere, glo. verb. personaliter in c. fi. de dilatio. Rota de cita. nota ꝙ regulariter 389. in ant. licet alias de iure delegatus possit sine alia speciali commissione similes citationes decernere. c. i. de iu. lib. vi. & ratio obseruationis Romanæ Curiæ est propter præsentiam principis, quem facile adire possunt. Rota. d. decis. 389. qualiter autem consueuerit Signatura rescribere in hac specie & auditor citationem decernere, docet Staph. de literis gratiæ, & iustitiæ cart. 140. & 179. a tergo utriusque. citatio ad personaliter cõparendum.

De exequutione citationes ad partes decretæ et per edictum publicum relatione exequutoris; & ubi nulliter sit exequuta quibus sanetur casibus.

DECRETA iam citatione & per actuarium expedita ad relaxata ad partes trãsmitti solet, vbi reus citãdus degit, & si ad eum tutus pateat accessus in exequutione citationis eadẽ forma seruari solet, quã supra in intimatione appellationis docuimus traditam in Clem. caussam de electio. Cassa. decis. i. de appell. nu. 4. Nempe cõ-

tra personam principalis si reperiatur. Quādo autē dicatur posse reperiri docent Butr.in.c.caussam de dolo & contu. Bar.l.iij.§.prætor.ff.de danin. infec. aliàs in locis de quibus in d.Clem.caussam & solitis etiā in serie & forma citationis describi tēpore quo populi multitudo conuenit. Cassa.decis.i.de appellat.num.iij. Imo extra formam dictæ Clem. valebit similis exequutio citationis facta in cathedrali diocesis, vel collegiata loci & loco beneficij, licet alias nō cōstet de diligentia reperiendi personam, dummodo pars ad cuius instantiam exequuta esset, iuret non potuisset personam principalis, vel procuratoris apprehendere, stabitur in hoc suo iuramento pro validitate exequutionis ipsius citationis. Egi. concl.319.in exeq.de iudi.

Vbi fieri citatio debet.

Admonemur tamē primam hanc citationē non esse procuratori, nisi in subsidium intimandā, quia si nō comparuerit non poterimus cōtra principalē ob solius procuratoris contumaciā, ad ea quæ sunt magni & pleni preiudicii, vtpote ád diffinitiuā, sed admissiones tantum ex primo decreto, & alias per viam punitiuam procedere Bar.in.l.quanuis. ff.de damn.infec.Butr.d.c.caussam.

Copia citatiōis datur.

Amplius danda est citato copia citationis si illam petat, aliàs non arctat eum ad comparendum veluti de copia appellationis supradiximus, & in vim similis exequutæ citationis nulliter ꝓcederetur Specul.in tit.de citatio.§.iam de citatio. versi. hoc autem facto tex.in d.clem.caussam de electio. in fi.

Quòd si ad citandum tutus non pateat accessus, vel alias caueat ne citari possit, aliam habemus in subsidium exequutionis formulam, quam ex gratia in exequutionem literarum apostolica auctoritate decretarum Bonif.viij.in extrauag.vnica, rem non nouam. de dolo & contu. & quam ad istos casus coarctauit Clem. v. in Clem.i. de iudit. Qua exequutionis formula citationes huiusmodi in audientia

Publicatio vbi fieri possit.

dientia contradictarum vel in palatio apostolico publice legi curamus, & exinde valuis basilicæ diui Petri in vrbe, vel alterius maioris ecclesiæ vbi contingeret Romana curia pro tempore residere. Qua summi illi Pont. voluere sic citatos ad comparendum arctari ac si personaliter apprehẽsi fuissent in dictis extrauag. unica de dolo & cõtuma. & Cle. i. de iud. exemplo eorum, quæ in albo edicebãt Prętores, toto tit. de albo scri. Idq; ex uiolenta quadã præsumptione quæ oritur ob hominum frequentiam qui quotidie in præscriptis locis versantur, vt citationes sic exequutæ præsumantur in citandorũ notitiam verisimiliter transiuisse. Bonif. d. extraua. vnica de dolo & contu. §. i. versi. ius enim. More tamen introductũ est vt vltra publicationem seu exequutionem in præscriptis duobus locis Romanæ Curię. Amplius in aliis duobus locis prouinciæ seu vicinæ citandi exequãtur. Roma. consi. 233. idq; vt magis in notitiam citandorum transire possint, ac etiam quod iure cautum sit leges publicatas in loco vbi sunt æditæ non arctare absentes nisi in eorum quoque prouinciis publicentur. xviii. distinc. decernimus glo. d. extrauag. unica in uerbo personaliter ibi. Item leges de dolo & contu. Soletq; hæc forma in ipso citationis instrumento per Auditorem præscribi, cui consueuit is qui decretũ obtinet ad hunc effectũ duo loca prouinciæ citandi nominare, & de uicinioribus, Cassa. decisi. vi. de dolo. & contu. in prin. ubi habebis qualiter hæc uicinitas consyderetur, respectu scilicet loci in quo citandus degit, non autem respectu Prouinciæ uel regni. Imò forma citationis tria habet in prouincia loca, & communis usus de duobus remanet cõtentus, quia Ro. Cu. inseruit pro tertio. Rota de commissio. & citatio. si cõmittatur 79. in no. Egi. cõclu. 194. si mandatur de iudic. Quod tamen intelliges in duobus ex tribus scilicet in Romana Curia, & totidẽ in parti-

bus,& ſic in quatuor locis nec aliàs ſatis eſſet quòd in uno Romanæ Curiæ,& in alio prouinciæ. Caſſa deciſ.i.de dolo & contu. Adeò quòd ſi procederet contra contumacem in uim ſimilis citationis exequutæ in altero locorum utriuſque loci vel in duobus locis prouinciæ tantum, non etiam Romanæ Cur.proceſſus pro nullo haberetur. Caſſa.d.deciſ. i. in fi. à quarum ultima exequutione tantum initium habebit terminus ad comparendum citationi adiectus, ab eius die computabatur, ad effectum vt contra ſic citatum valide procedi poſſit. Caſſa.d. deciſ.i. de dolo,& contu.nu.iii.

Citatio ẽ adfigẽda.

Sed & ſatis non erit ut exequutor ſimilis citationis eam in debitis locis legerit, & publicauerit niſi inſuper eã quoq; in ualuis eorundẽ locorũ adfixerit & adfixã per aliquas horas dimiſerit, nec ſufficeret adfixio copiæ,ſed originalis cui pars credere tenet, non autẽ copiæ tex.in.d.clem.unica de iudit. Rota de dilatio.ſi committat 223.in no.Caſſa.deciſ.iiii.de dolo, & contu.vbi etiam diſputat. An ſine lectione ſufficiat adfixio, idem Caſſa.deciſ.i.de appell.nu.ii. Roma.d.conſi.233.& ſimilis exequutio debet eſſe publica videlicet tempore quo in eccleſiis cõuenit, & extat populi multitudo. Caſ.d.dec.i.de app.not. in Cle.cauſſam de elect. Adſtipulat uerbum publicare,publicum.n.non eſt niſi ſit populicum.

Citatio tẽpore feriato fieri poteſt.

Generaliter autem omnis citatio quocunq; tempore etiam feriarum generalium vel alias die feriato etiam in honorem dei exequi poterit in curia, uel extra in prouinciis. Caſſa.deciſ.v.de dolo, & contu.& licet his temporibus contradictarum audiẽtia in qua tanquã in albo pretoris hæ citationes ut ſupradiximus publicari ſolent,quieſcat. Non tamen cogitur litigator expectare tempora fori,& audientiæ in aliis. Solentq; nihilominus curſores hoc tempore ſimiles citationes tempore quo verſamur in foro decretas in acie campi floræ, & valuis

Can-

Cancellariæ apostolicæ loco audientiæ contradictarum facere, & ex diuerso citationes tempore feriarum decretas ad libitum litigatorũ differũtur, ac adueniente tempore negocii & fori in audientia cõtradictarum publicantur, prout is qui pro exequutione & publicatione instat, ma vult tempore decreti non aliàs inspecto, quia ex antiqua obseruatione Curiæ vnus locus succedit pro alio. Cassad. decis. v. de dolo & contum. vsq; in fi.

Hæc amplius & per quemcunq; in partibus poterũt citationes extra curiam simplices, vel per edictũ exequi, nec alia opus est personam exequutoris qualificatam esse, vel alias de cõprehẽsis in citationis instrumento. Imò & per ipsum principalem, dumtamen de exequutione huiusmodi alias legitime constare posit, tametsi videatur extra formam & personas mandati contra l. diligenter. ff. mandati c. cum dilecta de rescript. Idq; ea profecto rõne, ꝙ pro sufficienti exequutione citationis, qualisqualis exequutio si tamen eius certa notitia veniat ad citatũ ad tex. in d. clem. caussam in fi. de electio. Roma. consi. 360. & alio. 410. Rota de procur. si de mandato 271. in nota. & vbi auctoritas legis deficeret, hoc idem ex constitutione Innoc. viii. de facultate Auditorũ Rotę defendi poterit, quibus ea bulla indictũ est Auditores caussarum constito eis, quòd citatio per eos decreta minus legitime exequuta ad partis notitiam peruenit, possint ad expeditionem caussarum huiusmodi absque alia commissione perinde ac si citatio legitimè exequutioni mandata foret ꝓcedere. Quæ constitutio Innocentii non alias generaliter loquitur, sed dum tamen ista notitia citato ante obseruationem terminorũ superueniat. Innocen. ibidem, satisq; erit, ut hæc notitia quoquomodo probetur, dummodo plena, & certa Staphil. dd. cart. 145. a tergo, & inter alia solet quoque satis probari per comparitionem sic citati, vel pro-

Exequi à quo citatiões possint.

Citatio ꝑ perã executa.

curatoris sui post diem similis citationis constituti eo enim ipso præsumemus eum sciuisse se citatum, & citationis notitiam habuisse indubitatam. Rota de procura. si de mandato 271. in nota. Egi. de præsump. qui per se 364. Quæ tamen tu intelliges vbi à principio qualisqualis præcessisset exequutio, secus vbi omissa esset in totum, Clem. pastoralis versi. cæterum de re iudi. vbi Cardina. iiii. notab. Staphil. dd. car. 145. à tergo.

Relatio citatiõis q̃d debeat cõtinere.

Cæterum quisquis fuerit citatiõis exequutor nõ aliàs officio, & relationi suis faceret satis si simpliciter suo instrumento referat citationem fuisse exequutam prout in literis citatoriis, cũ multiplex exequutiõis forma seu mod⁹ tradi soleat, quia nisi exequutor exprimat quem fuerit sequutus modum, incerta & obscura remanet relatio sua Egi. cõcl. 200. si commissarius de re iudi.

De dolo, & contumacia.

Vtroque nõ cõparente, nõ circunducitur edictũ quoad futuros actus.

Citatione ĩ partibus legitime intimata, & exequuta, aliqñ euenit, ut neutra partium cõpareat de indicta, nec alias hoc casu prout iuris eẽt circũduceret citationis edictũ, neq; mutuæ cõtumaciæ fieret compensatio, iuxta. l. si ambo. ff. de cõpen. Sed si post eã diem altera partium comparuerit, poterit nihilominus contra aliã non comparentem, etiam sine alia citatione, prout supra docuimus, procedere, idq; ea ratione quòd similes citationes Ro. cu. ut alias diximus non consueuerint fieri ad certum actũ tantum. Quo casu procederet tex. in d. l. si ambo, sed sunt potius generales ad singulos actus & totam caussam. Quamobrẽ licet per non comparitionem vtriusq; effectum circũductionis admittamus, operaretur tantum respectu illius primi actus, qui diem habet indictam, & quo ad reliquos actus citatio ex sua generalitate remanebit

bit adeo efficax,ut qñcunq; actor, vel reus comparuerit,poterit contra non comparentē tanquam cōtra contumacem vsq; ad diffinitiuam inclusiue procedere. Rom.consi.lxx. Arctat.n.ad duo similis citatio. Primum est ad comparendum simpliciter, alterum,ad comparendū certa die. c.cum dilecti.§. sed contra.versi.preterea cum mandatur de dolo & cōtu. Quòd si neutra pars die indicta cōpareat circūducitur edictum quo ad comparationem certa die, & remanebit alia dies citationis quoad simplicē cōparitionem,ad tex.cum nota.in c.consuluit de offi. deleg.in qua siquis litigatorum fuerit contumax poterit contra eum tanquam contumacem procedi,nisi iudex vellet de benignitate eū,vel expectare, vel de nouo citare d.c.consuluit cum nota. Rota de rescrip.licet impetrans 345.in no.

Forma ꝓcedēdi cōtra actorē absentē.

¶ Quòd si reus compareat,non etiam actor. Siquidem si ante reproductam citationis exequutionem, formulam procedendi pro reo vbi citatio non actori met neque certo, sed asserto duntaxat eius procuratori decreta fuisset,satis supra titulo secūdo docuimus, modò docenda esset formula processus ꝓ eodem reo ubi citatio actorimet, uel legitimo eius procuratori fuisset decreta, abstineretq; a reproductione & processu,quo casu cōsueuit Palatiū, & si sibi de citationis exequutione nō cōstet propter ꝑsumptionē, quæ oritur ex cōparatione rei credere assertioni ipsius rei de exequuta citatione medio tamen iureiurando,& cum simili iuramento admittere reum comparentem ad prosequutionem caussæ cōtra actorem,ac etiam ubi actor nullo dimisso procuratore acceptāte a Romana curia recessisset reo sic admisso,processum per audientiam contradictarum tanquam contra contumacem concedere. Rota deci.402.actor præsens de rescri.& de dol. & contu.in no. Et vbi caussa sit talis,quę litis contestationem desideret, & reus non alias reperiat libellum

oblatum dabitur reo cōdemnatio expensarum aduersus actorē nō cōparentem absq; alia citatione, ac etiā si uoluerit absolutoria ab instantia iudicii, sed noua erit opus ad hoc actoris citatione, iuxta nota per Inno. in c. cōsuluit de offi. deleg. at si reus libellum reperiat oblatum & dabitur condemnatio expensarum ut supra absq; alia citatione, non etiā absolutoria ab impetitis, nisi actore rursus ad hoc citato. Innocē. d. c. consuluit. Rota decis. penulti. in anti. Quòd si caussa talis sit, quæ litis contestationē non desyderet, utpote beneficialis, vel alias spiritualis, & dabitur reo sic citato, vel appellatio in terminis, clem. caussam, de electio. cōtra actorē vel appellantē in terminis dictę Clem. non comparentes, absolutoria ab impetitione eiusdem actoris, si modo reus, vel citationē reproductam reperiat, uel ipse de eius exequutione alias legitimè doceat, & similiter appellatus, vel instrumentum appellationis eiusdem, uel productū reperiat, vel ipse producat, sin autē reus non aliàs reperiat citationem ac eius exequutionem reproductam, & velit admitti ad ꝓsequutionem causæ medio iuramento suo, vt supra admitteretur, sed cū temperamento, si modo reus ꝑ aliquod tēporis spacium post decretam citationem compareret, vel procuratorium mitteret, ita ut infra illud verisimiliter citatio exequi potuisset, alias expectari solet reus per aliquod tēpus arbitrio Auditoris. Si vero reus nollet iurare non alias daretur sibi absolutoria ab impetitione actoris, sed ab instātia iudicii cū tēperamēto tñ, de quo supra, Rota d. decis. 402. vsq; in finē si actor pręsens de rescrip. & de dolo & contum. in no. Admoneo tñ ꝙ in casibus quibus reo condemnatio expensarū tantū dabitur, poterit etiam obtinere decretum, ꝙ actor ad nouā citationem non admittatur nisi idonee caueat de comparendo in termino, ad tex. cum mater in cap. actor de dolo & cont. in vi. Comparitionem autem

intelligas

intelligas indefinitè, prout indefinitè prolata est, i c.actor, videlicet cum perseuerãtia vsque ad finem litis, glo. ibidem verbo sufficiẽter, auth. generaliter de epi. & cle. Cautionem deniq; intelliges idoneã videlicet datis pignoribus, vel fideiussoribus. l. si mã dato. §. fi. ff. man. nisi talis esset actor, qui similis cautionis facultatem non haberet, tunc enim iuratoriam dabit. c. per vestras, de do. post diuor. resti. d. auth. generaliter. C. de epis. & cle. nota. p glo. verbo generaliter. Inno. & aliis ĩ d. c. actor de dol. & cõtu.

Quòd si actor compareat, reus verò non, & tunc quia similes citationes Romanæ Curiæ, vt supradiximus, si de beneficio ex dispositione iuris & natura caussæ, & quauis alia re agatur, ex præscripta obseruatione Curiæ habent in uentre peremptorium absque alia eius expressione. Rota decis. 245. de senten. & re iud. licet in caussis in no. poterit contra reum vsque ad sententiam inclusiuè per Audientiam contradictarum procedere. Rota d. decis. 245. de cita. & de cita. nota quòd aliquis absens 638. in anti. Egi. de iudi. fuit citatus conclu. 310. Amplius poterit nedum ad sententiam, sed etiam ad exequutionem contra similem contumacem procedi, etiam si alia opus esset commissione dependenti, tam in caussa principali, quã in articulo exequutiuo. Quæ minus esset alia quam per similem audientiam contumaci intimandam Rot. decis. 115. in uim commissionis de rescrip. seu commissio. in no. Imo citationes quæ solent per similem audientiã fieri, sunt magis urbanæ quam necessariæ Rota. d. decis. 345. quare si aliqui per audientiam omitterentur termini non uitiaretur processus. Egi. d. conclu. 310. Quid actore cõparẽte agendũ cõtra reũ absentẽ.

Admonemur tamen quòd non poterit iudex cõtra reum sic citatum tanquam contra contumacem per similem audientiam procedere, nisi de exequutione citationis fuerit sibi prius facta relatio, & si post aliquẽ actum fieret, non tamen conualesceret

actus

actus sic nulliter gestus. Bart.l. hoc autem. §.i.ff. ex qui.cau.in post.ea.in.l.multum.ff.de cond.& de monstr.Inno.in.c.cum cōtingat de offi.deleg.Bal. in.l.consentaneum col.fi.in.fi.C.quomodo & quā do iudex, quæ tamen perpetua non sunt. Finge ꝙ si expectaretur relatio, mora periculi esset. Rursus quòd Iudex ex aliqua præsumptione credidisset partem citatā, licet adhuc de relatione nuncii sibi non liqueret, tunc enim si iudex ante relationē ad aliquos actus procederet, conualescerent omnino per relationē ex post facto superuenientē. Bal.in.l. falsus. C.de furtis, ideò inoleuit praxis in palatio, vt pro ista credulitate iudicis satis sit allegare citationem exequutam, quā allegationem pratici vocant productionē verbo factam, enim solēt cauti procuratores vti etiam vbi citationem iam exequutā haberent in manibus, idq; sub spe futuræ cōparitionis citati, quæ si contingeret releuaret actorē à reali ꝓductione eiusdē exequutionis, is enim qui post emanatam citationem comparet, pręsumitur citatus. Egid. præsumptio. conclu. 364. & contra ipsum uel eius legitimum procuratorem, sic comparētem, poterit Auditor ad quem nulla exequutio citationis uel eius relatio peruenisset procedere. Ro. de cita. si aliqua cau. 637. in ant. imò dicit collector quod ex obseruatione palatii valeret similis processus, etiā si procurator comparens nō alias speciale dūtamen alias ad subiectam caussam sufficiens haberet mandatum, idq; etiam si talis procurator non spōte comparuisset in caussa, sed per actorem repertū in curia ante reproductam relationem exequutionis contra principalem factæ ad caussam huiusmodi traheretur. Quo casu suadet collector ibi cautius esse si actor procuratorem sic repertum & citatum compelli procuret iureiurando respondere si sciat uel credat, citationem contra principalem suum fuisse in partibus exequutā, ex hac pratica producen-

Iudex ante relationē procederē posset.

ducendi uerbo tātum citationem multiplex potest esse producentis vtilitas. Prima quod plerunq; citationes in partibus non sat legitimè exequuntur, nō nunquā defectus est in relatione exequutoris. Quo casu si realiter ante rei comparitionē reproducerētur posset reus, vel eius procurator ad caussam missus antequam cōpareret, & mandatū daret, rescire defectum relationis, vel exequutionis, & proinde à comparitione abstinere. Quòd si verbo tantùm reproducatur, habet actor intentum facultatis procedendi contra reum tanq̃ contumacem, nempe processum per audientiā contradictarum absq; realis citationis reproductione saltim usq; ad cōclusionē in caussa, & ita reus magis vrgetur ad comparendum. Dixi autem vsq; ad conclusionem in caussa, quia ꝑ eam vlteriori probationi renuntiamus ad. c. cū dilectus de fide instr. c. ii. de resti. in integ. li. vi. clem. sæpe de re iud. quamobrem si citatio realiter reproducenda sit, & per testes relatio exequutoris recognoscenda, veluti species probationis non esset ulterius differēda nisi forte diceremus ꝙ ista verbalis reproductio facta in termino faceret realem extra terminū subsequutam retro trahi, ita ut fingeretur facta in termino, ad nota. per Bal. in c. i. in princ. extra de fid. instr. per Fely. in c. licet caussam col. xiii. in prin. extra de probatio. Altera utilitas est, quę ex verbali hac productione resultat, & certior, quod si reus ante realem reproductionem compareat per se, vel procuratorem legitimum propter præsumptionem exequutæ citationis, quæ vt supradiximus ex comparitione oritur, releuaretur actor a reali hac citationis & exequutionis productione, Rota deci. prædicta. 637. in ant. & consequenter ab impensa regesti, quæ in regestratura similis reproductionis tenorisq; dictæq; citationis, & eius exequutionis necnō examinis testiū super recognitione alias fieret, quæ esset ad minus duorum aureorum.

Procuratoris iterrogādi in initio iudicii utilitas.

Addo

Citatio cõtra putantes interesse.

Addo ꝙ minus poterit actor contra reum sic citatum & non comparentẽ tanquam contra contumacem per audientiam contradictarum procedere, ubi citatus esset uigore clausulæ, omnesq́; alios sua interesse putantes, vel si nominatus esset in citatione, non tñ simpliciter, sed cum conditione quatenus pretenderet interesse, idq́; ea ratione, ꝙ similis citatio nõ arctet ad cõparendum, nisi quatenus, citatus velit ad caussam venire, est enim monitoria potius hęc citatio quã arctatoria ad nota per Inno. & Hostien. in c. dilecti de exceptio. Quòd si contra eum procederetur, processus esset nullus tanquam fundatus in contumacia, quæ non erat. c. sanctę Mariæ de constit. c. inter quatuor de maio. & obed. c. i. & c. quoniam ergo, vt lite non contesta. Fateor tñ, quòd sibi præiudicaret sententia pro actore contra alios non comparentes data ad effectum, ut uolens postea agere impediat, idq́; ꝙ sciuerit & passus fuerit eius caussam agi, nec personaliter citatus posset prætendere ignorantiam processus, arg. d. c. quamuis & c. suborta de re iudi. & l. sæpe. ff. eodem titul. non tamen ad effectum, vt si possessor esset impediatur retinere rem, uel beneficium de quibus ageret. Nunquam enim similis sententia tametsi apta impedire, ut sic citatus non agat, satis erit ad impediẽdam retentionem, sed ad hoc, ut similis sentẽtia cõtra sic citatum exequi possit, non esset sic generalis & incerta contra omnes interesse putantes ferenda sententia instit. de actio. §. curare. l. prima de senten. quę sine certa quanti. per totum. Quę omnia procedunt ubi quis non esset in citatione nominatus, sed vigore præscriptæ clausulæ generalis citatus esset per exequutionem in specie, quæ exequutio in Roma. Cu. de æquitate tolleratur. Secus autem vbi fuisset in citatione à iudice nominatus, Rota de cita. & dilatio. si impetretur 419. quã pro prędictis omnibus omnino uidebis, ubi etiam collecto r

suadet

ſuadet pro conſilio actori, qui cõtra ſiccitatum ꝓceſſiſſet, vt obtineat commiſſionem reualidatoriam proceſſus & refert collector fuiſſe in ſuo caſu conceſſam, licet vt ipſe credit minus iuſtè.

Verum ſi reus cepto iam proceſſu per actorẽ ſuperueniat. Videamus qualiter audiendus ſit in quauis parte iuditii & admitti ſolet ad cauſſam in ſtatu in quo reperit eam, nec alias p̃cedens eius cõtumacia mulctari ſolet, niſi ꝙ actus facti tenẽt, in eius p̃iudicium poſtquã ſciuit cauſam ſuam tractari, nec poteſt p̃tendere ignorantiam argumẽto d. c. quãuis & c. ſuborta de re iud. & l. ſæpe. ff. eo. tit. Præiuditium aũt poteſt eſſe multiplex. Finge ꝙ actor in teſtium examine properaſſet abſque interrogatoriis rei p̃iudicarent. n. ac ſi cum eis examinati eſſent, ſuccurreretur tñ in hoc reo, ſi vellet teſtes expenſis ſuis ſuper interrogatoriis repeti. Rurſus finge ꝙ poſt terminũ ad articulandũ ritè & rectè ſeruatum ſuperueniret, nõ poterit amplius dare obiectus. Rota deciſ. x. nu. vi. in vltimis in fi. Idem ſi poſt dilationes datas ſiue terminos vt aiũt ſeruatos, qa non concederetur de nouo neque vlterius expectabitur niſi inquantum videbitur auditori. Idem quoque ſi poſt vnam uel plures ſententias latas cõpareat, quia cõnumerabuntur ad cõſtitutionem triũ & rei iudicatæ, idem deniq; ſi poſt latam ſententiã lapſaq; tempora ad appellandum, quia præiudicabit ſibi lapſus temporis & amplius nõ appellabit, prout inferius dicemus. Quòd ſi ſuperueniat reus cõtumax poſt primã ſententiam infra tẽpus tamẽ ad appellãdũ audiri ſolet ſimpliciter appellans abſq; vlla expẽſarũ refectione ꝓ mulcta ſuæ cõtumaciæ fuerit perſonaliter aliáſve in exequutione citationis apprehẽſus. ſi verò poſt tempora ad appellandum ſuperueniat, & tũc aut reus ĩ exequutiõe citationis ꝑſonaliter fuit apprehenſus, & nõ alias via ordinaria appellationis audiretur, ſed extraordinaria reſtitutionis refectis dumta-

dum tamen expensis in quibus actorem fatigauit, arg.tex.in.c.exceptionem de exceptio.nec alias co geretur hoc casu dimittere possessionē & iudicato aliter parere,quasi caussa non fuerit parte absente plenè discussa,cuius merita partium assertione pan duntur.l.fi.C.si per vim vel alio me. Aut non fuit reus contumax in exequutione citationis personaliter apprehensus,& tunc nō erit necessaria via restitutionis extraordinaria. Sed poterit reus simpliciter à die notitiæ appellationē emittere,& signatura dabit cōmissionem simplicis appellationis causæ à die habitæ notitiæ,cum clausula tamen, prout de iure,Rota de appell.cū iura.303.in no. Si vero reus contumax superueniat post duas vel tres cōformes per audientiam latas, tunc ꝑꝑ nimiam contumaciā partis non daretur restitutio,nisi cum clausula, Parito iudicato, ad te.in.l.fulcimus.§.fi. ibi ꝑꝑ nimiā contumaciam.ff.ex quibus cau. in pos. eatur. Quæ clausula importat dimissionē possessionis restitutionem fructuum perceptorum & expensarum litis solutionem,mitigaretur tn̄ iste rigor, vbi reus contumax allegaret paupertatem,ob quam signatura daret sibi commissionem restitutionis dilata seu reseruata in fine litis fructuum & expensarum solutione sub hac formula rescripti. Placet D.N.Papæ dimissa possessione constito de oratoris paupertate. Paupertas enim & si à restitutione fructuum & expensarū solutione excuset,non tn̄ à dimissione possessionis quam potest reus quantumcunque pauper facilè dimittere,ad tex.in.cap.olim de resti. spolia. quæ procedunt etiam vbi aduersus tres conformes restitutio peteretᷓ.Cassa.decis.x.de rescrip. qui etiā strictius loquitur, vbi scilicet latę essent non per audientiam,sed in contradictorio iudicio,in qua restitutionis specie mos Signaturę fuit, si caussa beneficialis sit restitutionē gratiose concedere, ꝙ si prophana,causam restitutionis duntaxat iudicibus cōmittere

paupertas hic nō excusat.

mittere ꝓut de iur, Staph. de lit. gra. & iuſt. car. 163.

Generaliter autem volentibus via reſtitutionis audiri, præfinitum eſt à lege tempus quadriennij, ad tex. in. l. fi. C. de reſti. in integ. idq́; etiam ſi eſſet eccleſia ad. c. i. eo. tit. in vi. & computabitur à die vltimæ ſententiæ. Rota. de reſti. in integ. latis tribus 165. in no. Quòd ſi poſt quadriennium contumax veniat, etiam ſi eccleſia eſſet non admitteretur niſi iuſta ſubeſſet cauſſa, ex qua condemnatus veniret de iure etiam poſt quadriennium audiendus, vtpote ratione legitimi impedimenti, ad tex in d. c. i. de reſti. in integ. in vi. cum nota. Quo caſu opus eſſet impetrantem in commiſſione de lapſu quadriennij mentionem facere, & pro obtinenda reſtitutione, vel eius commiſſione iuxta naturã cauſe narrare ꝙ iuſta ſubeſſet cauſſa, & ſignatura ſuper omnibus reſcriberet, prout de iure, vt ſupra docuimus. Reſtitutio intra quadriẽnniũ petitꝰ.

Cæterum mortuo reo in quacunque parte iudicij, cauſſa beneficialis ſit, ſolet palatium actori concedere proceſſum, per audientiam contradictarum cõtra intereſſe putãtes, ad effectũ non ſolum adiudicationis beneficii, vel ad relaxationẽ fructuũ fortè ſequeſtratorũ, Rota de reſcript. in cauſſa beneficiali 144. in no. Verũ etiam ad effectum abſolutoriæ quæ poteſt eſſe vtilis ad multos effectus, Caſſa. dec. i. de ſenten. & re iud. nec vlterius citãdus eſſet procurator defuncti etiã dominus litis effectus, Caſſa. d. dec. de appellatio. nu. iij. Secus ſi ꝓphana, in qua citandi ſunt hæredes ſi qui appareant, ſin autẽ dandus eſſet curator hæreditati iacẽti, niſi fortè ſuperſtes eſſet aliquis defuncti procurator, qui dominus litis effectus fuiſſet, cõtra quẽ poſſet in ſimili cauſſa ad vlteriora procedi, & ſententia cõtra eũ lata hęreditati præiudicaret, prout etiã tenuit Rota meo tẽpore & me inſtãte in vna Veneta bonorũ inter illuſtrẽ dominũ Comitẽ Pitiliani clientẽ meũ, & dominos de Allidoſiis ex altera corã. R.P.D. Aquen. Mortuo bñficiario qũo procedendũ.

De

Cōtra ꝓcuratores apponere licitū est.

NONNVNQVAM etiam litigatores ab initio vel alias cōparent, per ꝓcuratores suos tunc si actoris vel rei uices geris, procuratorium ex aduerso comparentis imprimis diligenterq; respicies. Quòd si minus sufficiens seu minus legitimū cōpereris, tunc si rei uices gesseris, cuius propriū est inducias quærere, satis erit tibi excipere contra ꝓcuratorē, & protestari ne audiatur, nisi de magis legitimo doceat mādato, & ita sibi ꝓcessum impedire, nisi tua fortè interesset absolutoriā obtinere, vel alias caussam expediri, vel fortè auditor caussæ ꝓut mihi rei partes defendenti pluries contingit uelit nihilominus in causa procedere nec alias tibi expediat à spreta exceptione appellare. Non denegabit tamen auditor hoc casu pro cautela eius qui dubitat & excipit de viribus mandati alterius partis ꝓcessum per audientiam cōtradictarū præuia dilatione simili procuratori ad docendum de magis legitimo mandato. Rota de citati. ad partes nota ꝙ si aliquis 245. in anti. Cassa. dec. vi. ut lib. pen. nu. 4. Idem dixero si non partes rei, sed potius actoris sustinebis, utroque tamen casu solent cauti procuratores duplicem facere processum, citando scilicet principalem per audientiam contradictarū, & nihilominus procuratorem quoque de cuius mādato dubitatur per cursores quatenus tamen procurator. Is enim qui procuratorem misit minus legitimum pro non comparente & contumace habetur. l. i. §. unus autē. ff. de procu. Vbi Paul. & alii, idem si legitimum non tamen acceptantem, vtique enim contumax reputabitur & contra ipsum tanquam contra contumacem solet palatium absque alia monitione seu compulsione similis procuratoris ad acceptādū vel recusandū onus mādati ꝓcessum ꝑ audiētiā contradictarū concedere. Egi. decis.

681.

681.ſi citatus de procu. Solent tamẽ nõnulli prius ſimiles monitiones, & compulſiones per cenſuras ad acceptandum,vel recuſandum præmittere, idq; vt vrbanius agant, & plerunq; etiam eorum inſcitia ſuadente,uel uerius cogente,ſunt enim vrbanę potius quam neceſſariæ.

Acceptari debet mandatũ.

Plurifariam autem contingere poteſt,ut de procuratorio alterius partis apud acta liqueat, non tamen de acceptatione procuratoris in eo dati. Finge ꝙ is qui datus eſt procurator facultatẽ ſubſtituendi in procuratorio haberet, & ad effectum ſubſtituẽdi tantũ acceptando,aliũ loco ſui abſentẽ,vel ſi pręſentem non acceptantẽ tamen ſubſtituiſſet,præſens.n. & tacens in hac ſpecie pro cõſentiente non habet̃, ꝙ procurationis onus ſit inducatq; obligationẽ, & actionem mãdati cõtrariã,toto titu.mandati.ff.&.c. & in onerofis ac obligatoriis præſens,& tacens pro conſentiente non habet̃, ſed pro cõtradicẽte,ad nota.per Bar.in.l.quo.n.ff.rem ratã haberi.& in.l.fil. fam.ff.ad macedo.& per Dyn.in regula is qui tacet conſentire videt̃,in addict.ibi.nota tamen ꝙ in oneroſis, allegat text.in materia noſtra rotundum in l.filius famil.§.inuitus.ff.de procurato.Adſtipulantur nota. in additio.ad Rotam.145. ſi procurator de procura.in no.gloſſ.verbo aſſenſum in Clem.i. de procu.Idem ſi plures eſſent in procuratorio nominati non in ſolidum,& vnus tantum produxit illud, vel ſi inſolidum, is tamen qui produxit mortuus eſſet vel abeſſet, vel denique ſi procuratorium à tertio extraneo productũ reperiretur.Solet enim cauti procuratores hac productione vti,vbi à quoquam tranſmitteretur ſibi generale mandatum, vellet tamen procurator datus in particulari duntaxat cauſſa procurationis onus, & cum ſimili proteſtatione acceptare, quæ in palatio admitti ſolet, Rota de procu.nota ꝙ vbi procurator xxxii.in anti.ea ratione quia ſi procuratorium generale per ſe-

H ipſum

ipsum ,pduceret, Procurator in eo nominatus, & si protestaretur quòd ad certam caussam acceptaret, ista ,ptestatio esset contraria facto procedēti, eo.n. ipso quòd ,pcuratorium ꝑ seipsum produxit, constat receptionē instumēti & ipsius chartæ p̄cesisse, quæ vtpote actus positiuus mādati acceptationē inducit in omnibus in ,pcuratorio contentis, nisi doceretur ꝙ in ipsa præsentatione instrumenti facta similem fecisset protestationem, ad tex. cum glo. uerbo assensum. & nota per alios in Clem. 1. de procur. & nota. in additio. ad. d. decis. 145. in no.

Intantum uerò est huius procuratorii muneris necessaria acceptatio, ut expressum de iure ciuili, & secundum canones tacitum per actum tamen positiuum desyderet cōsensum facto uel uerbis, ad tex. in. d. §. inuitus gl. uerbo assensum & nota. per alios in. d. Clem. i. de procura.

Accepta-re quādo qs dicat̄.

Quamobrem supra diximus eum qui pręsens esset dum constitueretur, & dum notarius de procuratorio rogatus suo instrumento asseruisset pręsentem non uideri acceptantem. d. l. filius fam. §. inuitus. ff. de procura.

Idem dicerem in eo qui constitutus esset, & ante quàm alias acceptaret, pateretur se ī caussa citari & secum procedi nunquam recusans, dummodo vltra istam patientiam non faceret aliquem actum positiuum, ad. d. §. inuitus & glo. in. d. Clem. i. de procu. Alludit Rota Cassa. dec. iij. de rescrip.

De substi tuto à ,p-curatore.

Idem quoque in eo, qui constitutus esset, cum facultate substituendi, & antequam aliàs acceptasset in uim facultatis huiusmodi simpliciter substituisset, nec alias dixisset se procurationis onus acceptare simpliciter uel ad eum effectum, non induceretur enim per similem actum acceptatio mandati, minus ad effectum substituēdi, imò nulla esset substitutio. Rota decis. 145. Adeo ut neuter ipsorum substituens scilicet neq; substitutus citādus esset, &

adhuc

adhuc cõtra principalem daretur processus per audientiam, Rota d.decis.145.in no. Veluti procederetur etiã contra eũ cuius procurator licet esset in curia, non tamen produxisset adhuc mandatũ. Rota decis.169.si uigore.de procu.in no.uel si postquã produxisset & ꝓcurationis onus acceptasset, à Ro. Cu. recessisset, Rota fastoli caussa xxx.nu.ij.vel moreretur, utroq; enim casu, docto de absentia uel obitu, iuxta casus contingentiam, solet palatium similem processum per audientiam alteri parti concedere, & quandoque etiam in casum mortis, nõ nisi intimata principali morte procuratoris. Egi.conclu.495.licet mores procuratoris.de iudi. Quod nostro tempore non seruatur, debet.n.is qui procuratorem misit uigilare rebus suis, idq; etiam si procurator mortuus, iam dominus litis effectus uiuens alium substituisset modo superstitem, resq; tempore mortis substituentis esset adhuc integra respectu substituti, utpote quòd substitutus adhuc procurationis onus nõ acceptasset, finitũ enim esset mãdatũ ex substitutiõe, ex quo ꝓcurator principalis iure proprio substituit, & contra principalem daretur processus per audientiam, docto tantum de procuratoris substituentis obitu, ommissa persona substituti., secus si principalis procurator non iure proprio & tanquam dominus litis effectus, sed uigore facultatis substituendi in suo procuratorio forsan datæ, nõ extingueretur enim hoc casu mandatum ex substitutiõe per mortem substituentis, si tamen dominus superuiuat, veluti eius nomine datum, Rota de procu.si aliquis 414.in not.& ĩ decis.Bisignet, ix.num.ix.in ultimis. Egi.cõclu.vi.mortuo procuratore, secus si his casibus substitutus præmoreretur principali procuratore superstite, remaneret enim tunc procurator is qui substituit quouis modo substituisset, etiam si in substitutiõe ad effectum substituendi tantũ procurationis onus acceptasset

prout posset, Rota de procu. nota ꝙ vbi procurator xxxii. in ant. nec aliàs per audientiã, sed secũ procedendum esset, tenereturq; ipse principalis procurator etiam notario actuario de salario suo respondere, si tamen principalis caussę non esset præsens in curia, quo casu solent procuratores à solurione registi dispẽsari, Rota de procur. licet procurator decis. 303. in no. Cassa. dec. i. de procura. nu. iii. Idq; ea ratione quod licet consuetudo Roma. Cur. obliget eos ad istã Notarii mercedẽ, id tamen nonnisi in defectũ præsentiæ principalis, & quasi in subsidium, vt ipsis Notariis caussarũ actuariis omni casu consultũ sit, cũ maxime frequentiores in Ro. Cur. tractentur in litigatorũ absentiam quam præsentiã caussę, contra quos consultũ satis nõ esset ipsis Notariis, neq; litigatori caussæ expeditionẽ prosequenti, qui plerunq; altera parte nõ soluente cogĩt eius partẽ animo recuperãdi sub nomine depositi Notario soluere, præuia tamẽ iudiciali monitione ad soluendum infra tres dies, & dilatione tridua iã elapsa. Quo casu solet, is qui deponit de suo deposito fidem ab ipso Notario per cedulam manu sua, vel substituti recipere, quæ postmodũ apud ordinarios iudices paratam habet exequutionem & ad solam citationem partis ad dicendum contra ipsam, & soluendum iuxta eius formam alias tradi mãdatum exequutiuũ, solent iudices exequi & manum militarem præstare mandatum exequutiuum decernentes.

Admittitur substitutus pro domino litis.

Admittit autem sacrum palatium pro domino litis effecto etiam eum, qui litem nõ fuisset contestatus, sed qui post litis contestationem in caussa superuenerit, vel citra ipsam contestationem in caussa tamen in qua non desyderetur, aliquos fecerit actus successiuos solitos, scilicet post ipsam contestationem fieri, Rota de procura. procurator substitutus 226. in nota. Imò non solum eum qui principalis sit procurator, sed substitutus quoque ab eo quan-

quandoquidem ſubſtitutus etiam per litis conteſta tionem & actus ſuccedaneos quos ſupradiximus dominus litis euadit, Rota.d.deci. 122.in no.Biſignet,diciſ.x.nu.ix.in ultimis.Idem ſeruatum eſt in tutore & curatore,qui ſimiliter à lege per litis cõte ſtationem vel actus ſuccedaneos ut ſupra ſubſtituẽ di facultatem accipiunt, quam ab homine habere non poſſunt, etiam ſi iudex in deputatione ipſorũ dixiſſet cum facultate ſubſtituendi, Rota Biſignet d.deciſ. x.dub.ix.in ultimis, ſed An procurator ad cauſſas indefinite,uel etiam cum collectiua omnes datus poterit eſſe procurator in cauſſa beneficiali & alias ſpirituali. Lapus vult ꝙ non & ꝙ in ſimilibus ſpeciale mandatum deſyderetur,in Clem.non põt de procu.Butrius contra in c. decernimus de iudi.verſi.ſi quęritur an poſſit. Vltima pars vſu recepta eſt in palatio.Egi.de procu.generale conclu. v.Extendetur quoq; ſimile mandatũ cũ collectiuo omnes nedum ad præſentes verum etiam ad futuros Rota deciſ.413.fuit dubitatum de procu.in no. licet collector in additio.ad deciſ.xix.Fuit dubitatum etiam de procura.in no.videatur limitare hoc dictum ad caſum conſtituentis ante lites vt tunc extendantur ad futuras alias ſecus,ut ibi.

Amplius ſi ad cauſſas deuolutas & de iuris neceſſitate in Rom.Cu.tractandas fuerit procurator cõſtitutus poterit ſecũ agi etiam in cauſſa nõ deuoluta neq; in Ro.Cu.de iuris neceſſitate tractãda,ſi modò in tali cauſſa fuiſſet in Ro.Cu.proceſſum & de nullitate huius proceſſus in Ro.Cu.habiti ageretur.Vſu enim receptũ eſt, vt articulus nullitatis proceſſus in Ro. Cu.habiti, tametſi in cauſſa aliàs ad partes remiſſibili nũquã remittatur.Egi.de procu.ſecundo procurator conclu.306.Idem in cauſſa principali licet non aliàs deuoluta, ſed in vim ſpecialis cõmiſſionis Papæ cõmiſſa,Rota de cõmiſſio. & procura.nota quòd ſi poſt.476.in antiq.

De cauſis deuolutis tractãdis.

Addo quod cõstitutus ad tractandum caussas in Ro.Cu.utique poterit eas tractare in eodem loco forte cõtingeret curiã abinde alio transferri. Dum tñ caussę de mãdato Papę in eodẽ remanerẽt loco. Vbi.n.papa ibi Ro.Cu.esse censetur, quod solent Pont.nostris tẽporibus suis cancellariæ regulis ad casum vbi cõtingeret recessus vltra duas dietas limitare. Quo casu nullã admittũt Ro.Cu.diuisionẽ, sed eãdem utroque loco cẽseri uolunt, quæ regula esset tempore diui Pauli ob longiores eius ac frequẽtiores cursitationes, ad plures dietas extendenda.

Procurator cõtra unũ cõstitutus non comparet cõtra alium.

Illud quoque non ignorabis ꝙ procuratorium datum respectu certæ personæ non inseruit respectu alterius etiam si de eadem re agendum esset, Egi.de procu.procurator constitutus conclu.313. Rota de commissio. & procur.si caussa.456.in no. Minus inter easdẽ personas inseruiet, nisi ad caussas in eo expressas. Rota decis. 171.si.A.constituat de procur.in no. Extenderemus tamen illud ad cõsequutiua & incidentia caussæ expressæ etiã si cõsequutiua & incidentia huiusmodi ubi non in sequelam uenirent speciale desyderarent mandatũ, ad nota per Butr.in.c.nonnulli.§.sunt & alii uersi. quero. Eodem exemplo seruat palatium, ut procurator ad caussam principalem datus non autem specialiter ad petendum restitutionem in integrum, prout alias ad principaliter petendum eam requiritur ut admittatur, si restitutio in integrũ non principaliter sed incidenter à caussa principali postuletur eadem quoque ratione eodem in palatio seruatum est, ut procurator simpliciter ad agendum & defendendum cõstitutus appellare possit non etiã appellationem prosequi, Rota deci.xxi.si dominus principalis de procura.in no.quasi appellatio sit de consequutiuis prioris instantiæ, ad quam simile mandatum dumtaxat extenditur, & prosequi appellationem sequiorem instantiam concernere potius

tius uideatur, nisi forte in mãdato diceret expresse etiã ad appellandum & prosequẽdum. Quo casu nõ solũ mandatũ extẽditur ad prosequutionem appellationis, uerumetiam si is qui datus esset procurator à lata sententia appellasset, cogeretur emissam appellationem prosequi, aduersus nota.in.c.non iniuste de procura.idq; etiam si in ipsa appellatione ꝓtestatus fuisset nollæ prosequutioni astringi. Rota decis.107.si procurator de procurato.in no.

Generaliter uerò usu receptum est in palatio ut in omni caussa in qua de calumnia iurandum sit ut procurator nedum in animam principalis rerũ etiam eius propriam iurare teneatur, Rota deci.307. quidam de iuramento calum.in no.& deci.491.nota ꝙ procurator de iuramento calum.in anti.

Cęterum si plures procuratores in eadem caussa dati sint, non etiam in solidum, receptum est, ut cũ uno duntaxat ualeat processus in caussa beneficiali, ad.c.si duo.§.sanè de procu.lib.vi.Ro.de procu. si in caussa benefi.107.in no.

De petitorio ac possessorio ac alterius suspensione.

GEneraliter uerò ubi quis commissionẽ super bñficio uel alia re simpliciter impetraret, & caussam ut supra ĩtroduxerit.nec aliàs se ad alterũ restringat causa censebitur tam super possessione q̃ super proprietate cõmissa & introducta Cassa.decis.ix.de cau.poss.& proprieta.Egi.cõclusi.606.conclusio.d.poss.& proprieta.& ratio uidetur in promptu, quia licet possessorium & petitorium sint duæ caussæ æquè principaliter & se inuicem non contingentes.l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acqui.poss. Si tamen faciamus relationem de una ad aliam, petitorium uidetur principa-

Cõmissa caussa cẽsetũ tã sup petitorio quam sup possesso-rio.

lius & trahit ad ſe poſſeſſoriũ c.cum eccleſia.c.cũ dilectus de cau.poſſ.& proprie.Quod etiã ampliat vbi cauſſa non cõmitteretur expreſſe ſuper beneficio vel alia re,ſed ad preces poſſeſſoris ſuper iactationibus & moleſtationibus,cenſeretur enim tunc cauſſa quoque negocij principalis cõmiſſa & tam poſſeſſionis quàm proprietatis Caſſa.d.deciſ.ix.de cau.poſſ.& proprie.nu.viij.

Suſpendi qñ poſſit petitoriũ.

Nec poterit ſuper altero quis proceſſum impedire ac vtrũque vnica ſententia expedietur, iuxta regulam.c.cum dilectus de ca.poſſ.& proprie.niſi alterum expreſſe ſuſpenderetur,quæ in cauſſa vt præmittitur cõmiſſa admitteretur.Caſſa. ibidẽ nu.viij. Quo caſu conſueuit fieri cedula quædam ſuſpenſionis alterius negocij,cuius cedulę formam licebit videre apud libellum cui formularij procuratorum & Aduocatorum nomen inſcribit.

Quæ tamen ſuſpenſio non eſt generaliter permiſſa, ſed vſque ad concluſionem tantum & non poſt, Rota deciſ.lxix.nota ꝙ in cauſſa de cau.poſſ. & proprie.in antiq. Admittitur tamen poſtmodũ lata ſententia in cauſſa appellationis,Rota ibidem amplius nõ admitteretur etiã vbi reus iã probaſſet ius habere in proprietate,Rota ibidẽ,minuſq; poſt indictas vacationes fieri poterit ad effectum vt in poſſeſſorio procederetur tãquã in caſu excepto in ipſa vacationum indictione,Rota deciſ.140.in no. de cauſſa poſſ.& proprieta.& de fer.tempo.& 94. in antiq.nota quòd tempore feriarum de ferijs.

Admoneo tamen ꝙ ſi ab vna parte fiat,ad aliam quoque extendi ſolet,ac ab vtraque parte facta cẽſebitur,Rota.in antiq.deciſ.625.ſi auditor de cauſſa poſſeſſio.& proprieta.amplius quod hæc ſuſpẽſio poterit quandocunque reuocari , & ad priſtinũ iudicij ſtatum reuerti,idq; etiã tacite, utpote ſi quis poſt ſuſpenſionem ſimpliciter daret materias vel ſcripturas negocium ſuſpenſum concernẽtes,cenſeretur

ſeretur enim tunc a ſuſpenſione receſſum, etiam ſi in ſuſpenſione ipſa fuiſſet ſuſpendens proteſtatus, quod nō intendebat a ſuſpēſione recedere niſi hoc exprimeret, per actum ſuſpenſioni cōtrarium, videretur à proteſtatione receſſum ad no. in c. m. de conſti. c. ſollicitudinem de appel. Rota. dec. 250. ſi ſuſpédens de cauſ. poſſ. & proprie.

Sed & maius dubium eſt, Vtrum is qui ſemel ſuſpendit, & poſtmodum reuocata ſuſpenſione ad negocium ſuſpenſum rediit, poterit iterum illud idem negocium ſuſpēdere, & collector. d. deci. 250. in no. mouet nec aliàs diſſoluit.

Omni tamen caſu, quo ſuſpenſio de vna parte facta ſit, ſi altera commiſſionem impetret, ut Iudex ſuſpenſione non obſtante ſuper utroque procedat, Poterit nihilominus iudex ſuper poſſeſſione prius pronunciare ſi de ea prius liquebit, Nec ſuperflua erit commiſſio, quæ non prohiebt quin Iudex poſſit ſuper altera duntaxat iudicare, Sed conceditur, vt ſuper vtroque poſſit ubi aliàs non poterat obſtāte ſuſpenſione. Sicque impedimentum ſuſpenſionis tantum remouet, Egi. conclu. 506. quod de quæſtione, de ordi. cognitio.

Deniq; & aliud quoq; operabitur hęc ſuſpenſio, vt in ſecunda fiat inſtantia, ſuſpendit quoq; effectū iuriū in prima productorum, quæ & ſi ſatis aliàs eſſent ad diſcolorandū titulū actoris in iudicio poſſeſſorio, ſi ſuperueniat ſuſpēſio impedit ne poſſint ſuū effectū facere, nec alias inſeruiunt reo ad diſcolorādum titulū actoris in iudicio poſſeſſorio, Rota deci. 593. A. de cau. poſſ. & proprie. in not. & ſic remouet obſtaculū iuriū pro parte rei productorū quantum diſcolorant titulū actoris, non autem inquantū probarent de proprio iure rei, quia hoc caſu non ſolum non impediret ſuſpenſio earum effectū, verum nec admitteretur, Rota. d. deciſ. lxix. nota ꝙ in cauſſa de cauſſa poſſ. & propriè. in antiq.

LIBER V.

DE CAVSIS EX NATVRA *caußæ, vel ex Principis reſcripto ſummarijs.*

NTRODVCTA iam cauſſa in Rom.cu.altero ex pſcriptis modis, modo inſtruere oportet mi Pellee, qualis erit in iudiciis ꝓcedēdi tela, Proceſſus enim de iure & in obſeruatiōe terminorū ex ſtylo ſacri palatii difformis eſt ſm naturā cauſarū, Quia ſi cauſa ſit bñficialis, matrimonialis, vſurarū, vel decimarum, eſt de ſui natura ſummaria, ad cle.diſpen.de iud. Si verò cauſa ſit ꝓphana, Viduarum tamen uel pupillorum, uel ſi aliarum perſonarum ualorem tamen quingentorum non excedat, & proceſſus erit ex diſpoſitione Bullæ innocentianæ ſummarius arbitrio Auditoris & de conſenſu aliorum Coauditorum ad d.extrauag.ſeu conſtitu. Innoc.vi.Quòd ſi cauſſa alias ſit ordinaria reſcribat nihilominus Princeps ſuo reſcripto cauſſam ſummariè ſimpliciter &c.tractandam, Modus procedendi in ſimilibus traditur de iure in clem.ſæpe de uerbo.ſignifica. in extrauaga. ad reprimendum quo.in cri.lęſ.maieſt.pro.& utrobique notatur. Cōcedit autem Signatura ſummarium hunc proceſſum paſſim omnibus petentibus niſi cauſſa iniuriarum eſſet, Caſſa.dec.vij.de reſcrip. Eſtq; adeo frequens in hoc uſus ac ſtylus Regentis cancellariæ ad quem hoc reſcribēdi ac extendenti munus ſpectat; ut ubi ſimilis ſummarius proceſſus patitur in ſui reſcripti ęxtenſionę non apponeret uerbū ſummarie,

marie, solemus id in curiæ potius & obliuioni ipsius Regentis abscribere, quàm coniectari ꝙ uoluerit negare, Quamobrē consueuit Rota ante uel etiam post sententiā citata parte mādare corrigi, & auditor tunc ad Regentē destinare solet notarium actuarium citata parte ad interessendū, & Regēs indifferēter corrigit, & uerbū illud summarie suo rescripto addit, q si negaret, seruaret nihilominus Rota processum sic summarie factum, Cassa.decis.vij.de rescrip. Et ubi caussa semel summarie committatur semp summaria durat, etiam in sequioribus instantiis, tametsi in earum commissionibus nihil de summario processu dicatur, Qui summarius processus semel concessus, nedū ad sequiores instātias, uerūetiam ad alios Iudices in caussa surrogatos extendi solet, Cassa.decis.viij.de rescript.

De dilationibus ac terminorum sacri Palatij obseruatione in quauis caussa.

SED quales erunt dilationes ac futura erit in caussis terminorum obseruatio ex stylo sacri Palatii satis tradit eo Libello, q præ manibus Notariorū circunfertur, ac cui Formularium terminorum titulus inscribitur, caussa sit beneficialis, uel aliàs summaria, seu prophana, uel aliàs ordinaria. Verum quicquid sit, id omne ad frigiorem instructionem tuam repetam hic sub compendio, In caussis igitur uel de iure, uel ex Principis rescripto summariis, Egi.tradit conclu. xxvij. de iudi.& dila. Tres tantum esse terminos si ue dilationes quasi de substantia ipsius iudicii obseruandos, nempe Ad ponendum, ad Articulandum, & producendum omnia. Verum hodie quatuor erunt & nostra etas tertio addit quartum, nempe ad dicendum contra producta. Quatuor igitur erunt termini

Quatuor sunt termini ad sententiā.

termini de substantia sine termino ad sententiam, qui in caussa non aliàs inter dilationes computatur tanquam necessarius pro vocatione partis ad sentētiam. c.j.de cau.poss.& proprie.l.de vnoquoque.ff.de re iud.idq; etiam si esset Principis sententia clemē.pastoralis de re iud.Abb.in.c.venerabilē de electio.col.iij.Hi quatuor termini si ommitterētur sententia esset nulla, secus verò si alij, quos tamen cautius erit obseruasse, vtpote, Ad libellandū, ad declarandum & iurandum de calumnia, Ommissi tamen non vitiabunt processum non terminus ad libellandum, quia in summarijs sine libello proceditur.d.clem.sæpe de verb. signifi. Non alius ad declarandum, quia non est de substātia, sed contingens tantum, vt infra dicemus, Non denique vltimus ad iurandum de calumnia, quia similiter contingens est, & si pars non petat poterit hoc iuramentum ommitti.c.i.de iura.calum. in.vj. Sunt autem omnes termini prædicti in prima instantia longiores & in succedaneis breuiores, prout infra dicemus, & poteris fusius apud libellum terminorum Rotæ videre.

De terminorum obseruatione in caußa beneficiali in quauis eius instantia.

Ad dicendum contra commissionem
Ad libellandum, }
Ad declarandum, } Singuli ad primam.
Ad iurandum de calumnia }
Ad articulandum, Ad duodecimam,
Ad dicendū cōtra articulos, }
Ad producendum omnia, } Singuli ad secundā
Ad dicendū contra ꝓducta, }

Eodemq; ordine seruari debent vnus post alterum, prout supra descripsi, præterquam terminum ad declarandum & iurandum de calumnia, quos vt

iũngerem cũ aliis qui tempus ad primã desiderant, extra ordinem notaui, post alios oẽs seruari solent.

In secunda instantia omnes termini prędicti seruantur ad primam diem, excepto termino ad articulandum qui seruatur ad octauam.

In tertia instantia iidem termini omnes seruantur ad primam excepto termino ad articulandum, qui seruatur ad sextam.

De terminorum obseruatione in caussa prophana, & in quauis eius instantia.

QVòd si caussa sit prophana, & de iure habemus modum procedendi in.l.prolatã cum nota. p gl. Bart. & alios. C. de senten. & interloquu.omn.iud.ac ẽt ex stylo sacri Palatii obseruatio terminorum difformis est secũdum instantias, & in prima sunt longiores ĩn sequioribus autem breuiores exemplo beneficialium caussarum de quarum dilationibus proximè loquuti fuimus.

Sunt autẽ in prophanis caussis, & in prima instantia termini decem, quorum vltimus, videlicet ad declarandum contingens est, alii verò quasi de substantia iudicii, nempe. Termini decem.

Ad dicendũ contra cõmissionem, } Ad primam
Ad libellandum, } Ad octauã,
Ad respõdendum Libello, }
Ad contestandum litem } Singuli ad primam
Ad iurãdum de calumnia. }

Quod si citatus differat litem contestari compellemus ipsum, & seruatis quatuor terminis, Ad contestandum litem, primo simpliciter, secundo ad primam diem, tertio etiam ad primam, addita tamen pœna scilicet excommunicationis, & vltimus etiam ad primam, sed addita clausula, aliàs ad videndum se declarari, obtinebimus eum declarari, liteq; contestata prosequemur, vt infra.

Ad articulandum, ad decimam quintam
Ad dicendũ cõtra articulos,
Ad producendum omnia Singuli ad secũdã
Ad dicendũ contra producta
Ad declarandum & iurandum de calumina, Ad primam

Ad dicendum contra declarationes ad primam, si dentur facto & in scriptis alioquin si uerbo tantum non seruatur & uidetur potius terminus contingens quam de substantia.

In secũda et tertia instantia idem terminus ser uari debet

In secunda instantia seruantur omnes iidem termini excepto illo ad respondẽdum libello & litem contestandum, quo ommisso reliqui seruari solent singuli ad primam, excepto termino ad articulandum, qui seruatur ad octauam, Et terminus ad dicendum contra declarationes similiter est contingens, ut proxime dixi.

In tertia instantia iidem termini seruantur ad primam excepto termino ad arrticulandum qui seruatur ad sextam.

Quòd si caussa sit de pensione, uel aliàs super fructibus aliò ve mẽbro beneficii seu ei⁹ possessione, vel denique ẽt super beneficio ecclesiastico, ad ꝙ tñ ageretur tãquam ad unitum, omni casu censebit̃ prophana, & prout in prohanis termini substãtiales seruari solent, & litis contestatio desyderabitur, Egi.conclu.617.si agit de lit.contesta.

Nec mirum tibi uidebitur quòd de beneficio ecclesiastico tanquam de re prophana agi possit, quia ubi beneficium pretenditur unitum predii loco habetur, Rota.d.decis.369. nota ꝙ ubi beneficium de unione & articulandum in antiq.etiam quoad processum & terminorum obseruationem Egi.d. conclu.617.quod extendit Egi.etiam ad casum ubi reus contra quem ageretur ad beneficium tanquã unitum exciperet illud tanquam ecclesiasticum beneficium iure sui tituli & ex collatione apostolica,

lica, uel alia ad eum ſpectare, idq; ea ratione, q̃ ad dignoſcendum iudicium attendimus actionem per actorem intentatam, & ſecundum eam metimur illud, Egi. ibidem, Quamobrem ſi ex diuerſo actor ageret tanquam ad beneficium eccleſiaſticum iure ſui tituli, reus uerò de unione eiuſdem beneficii exciperet, ſecus dicerem cauſſam ſcilicet non prophanam, ſed beneficialem, & prout in beneficiali procedendum eſſet, argumento à ratione, Egi. ibidem.

Extra ordinē quādo dicat.

Ex diuerſo nonnunquàm etiam in prophana cauſſa extra ordinem agimus & prout in beneficialibus terminos obſeruamus, Si modò auditor cauſſę hunc ſummarium proceſſum litigatori velit concedere, quem absq; alio ſpeciali ad hoc reſcripto ex indulto extrauagantis Innocen. vj. de faculta. Audi. Rotæ de aliorum tamen Coauditorum conſilio dare poteſt, idq; duobus tantum caſibus, nempe, ubi uiduarum & pupillorum cauſſa, uſque ad quamcunque ſummam ageretur, quòd tamen reſtringerem ubi pro eorum parte proceſſus fieret, ne id quod fauore introductum eſt operaretur odiū auduerſus iuris regulas. Amplius ut inter alias quaſcunque perſonas, ubi tamen ageretur de ſumma uel re ualorem quingentorum non excedentibus eſſetq; (ut opinor) utroque caſu iudicis interloquutio neceſſaria.

Differunt autem termini ſeu dilationes, quæ in beneficialibus dantur & ſeruantur ab his quæ in prophanis, alia etiam ratione, quòd in cauſſa beneficiali communes ſint actori ſcilicet & reo, Secus in prophana in qua iuris ordo ſeruatur, ſecundum quem dilationes prius dantur actori & exinde reo, cui probandi onus non incumbit, niſi poſtquam actor ſuam probaſſet intentionem, ad tex. in. l. ſi quis. C. de exceptio. Rota deciſ. 166. nota de dila. in antiq.

De

De obseruatione terminorum in causis nullitatum.

VErum si agatur super nullitate alicuius processus, vel sententiæ, alteriusve actus iudiciarii, vtiq; multiplex potest esse processus, qa si nullitas ex eisdem actis deprehēdi posset, paucioribꝰ & breuioribus vtimur dilationibus, duabus scilicet ad dicendum contra commissionem ad primam, & dicendum contra vltimo producta similiter ad primam diem, scilicet contra processum, vel alium actum iudicialem, de cuius nullitate dicatur, & exinde ad sententiam procedetur, Secus verò vbi non ex eisdem actis, sed ex aliis exterioribus probationibus veniat ostendenda nullitas, hoc enim casu, quasi res maiorem cognitionem desyderet, plena terminorum obseruatio necessaria erit, iuxta naturam caussę beneficialis scilicet vel prophanæ, & iuxta instantiam in qua tractabitur caussa, Rota decis. 340. fuit dubitatum de litis cōtesta. & de iudi. in no. Quo casu debet etiam actor in libello exprimere caussam nullitatis, quam pretendit, ad nota. per Innoc. in c. cum de re iudi. & per Bart. in lege si expresse de re iudi. Rota decis. 144. nota ꝙ intentans de libell. obla. & de nullita. in antiq.

De obserinatione terminoruu in articulo grauaminis.

QVòd si caussa non per appellationem à diffinitiua sed ab interloquutoria, & grauamine sit deuoluta quia supradiximus per solitā clausulā semper in cōmissionibus similiū appellationum apponi solitam non censeri aduocatum negocium principale, nisi in euētum iustificati

cati grauaminis, Ideo pro eius iustificatione solet fieri processus particularis, qui proprias habet ex stylo palatii dilationes infra notatas.
Ad dicendum contra commissionem,
Ad dicendum contra appellationem
Ad impugnandum, & iustificandum, Singuli ad primam.

Exinde poterit iudex super grauamine pronunciare, Quòd si appellans iustificato grauamine, velit in negocio quoque principali pronunciari noua opus erit iuxta naturam caussæ terminorum obseruatione ac iudiciali tela.

De obseruatione terminorum in caußa qua quis reus petit obsolutoriam ab obseruatione iudicij.

PLerumq; etiam reus ad iudicium tractus actore negligente procedere, non valens aliàs absolutoriam ab impetitis obtinere, instat pro absolutoria ab obseruatione iudicii, quæ dari non solet, nisi datis actori quatuor dilationibus, quę substantiales sunt similis iudicii, videlicet.
Ad procedendum prout de iure, primo pro prima dilatione.
Secundo pro secunda,
Tertio pro tertia — Singuli ad primam,
Quarto pro quarta,

Et exinde reo actore non alias procedente neque prosequente cæptum iudicium ad similem absolutoriam procedi solet, Rota decis. x. nume. 12. in vltimis.

Solent tamen practici, super hanc telam, & terminorum obseruationem narrata actoris negligentia commissionem impetrare, qua solet Signatura rescribere, vt loco istorum terminorum substantia-

lium prefigatur terminus peremptorius actori ad procedendum, quo elapso, &c. ad absolutoriam proceditur.

De obseruatione terminorum in articulo compulsoriæ generalis decernendæ.

AD vidēdum decerni literas compulsoriales generales ī Ciuitate, & diocesi Burgēsibus. Ad constituendū procuratores ad interessendum, alias videndum decerni processum per affixionem ad valuas Ecclesię loci, Omnia vnica citatione ad primam.

De terminorum obseruatione in articulo compulsoriæ specialis.

QVòd si pro speciali compulsoria quis instaret, difformis erit terminorum obseruatio. Ad dicendum contra commissionem, si eius vigore, petatur, ad primam,
Ad videndum decerni literas compulsoriales speciales.
Ad concordandum de loco loci, & iudice, Etiam ad statim.

Hi omnes termini solent etiam vnica citatione, & audientia inculcari, & semper cum decreto competens dilatio dari, ad exequendum eam exemplo remissoriæ.

Vtroque casu compulsoriæ scilicet generalis vel specialis, Solet is contra quem petitur citatus comparere, & si generalis petatur, quæ nunquam impediri potest suos apud acta procuratores constituit si principalis sit, sinautem procurator alios loco sui substituet, in loco commorantes ad interessendum exequutioni dictarum literarum, & protestabitur

nihil

nihil fieri,nisi procuratore dato citato.

Quòd si specialis ex aduersò petatur compulsoria, Tu uidebis si ex aliquo capite deneganda sit, & petenti te oppones, in qua specie plerumque euenit, ut res in controuersiam eat, & locus fiat Aduocatis, ea ratione, quòd specialis compulsoria (ut supradiximus) annexam habeat dilationem ad partes, qua pendente iudicis officium saltem quoad caussæ dicisionem conquiescit ad tex.in,l.siue pars. C.de dilation.

De terminorum obseruatione in articulo remissoriæ decernendæ.

NOnnunquam etiam ex partibus nō scripturis tātum sed etiam testium depositionibus egemus, Pro quibus inoleuit usu Literarum remissoriarū, qua scilicet Iudex testis examen ad Iudicē de partibus remittit, pro qua obtinēda solet Palatium hos præcipue terminos seruare.

Ad dicendum contra commissionem, si non uigore innocentianæ bullæ, sed in uim specialis commissionis petatur remissoria, ad primam.

Ad uidēdum decerni Literas remissorias iuxta formam commissionis, si uigore eiusdem petantur, aliàs ad uidendum decerni illas in uim innocentianæ.

Ad concordandum de loco loci & de iudice.

Ad dandum interrogatoria,

Ad uidendum includi articulos,

Ad uidendum iurare portitorem,

Omnes prædicti termini, excepto termino ad dādum interrogatoria, qui seruatur ad cras seruari poterunt etiam ad statim si uolueris, eosq; nedum diuisim, uerumetiam omnes inculcatos, Expectabit tamen iudes tanto tempore sic citatum antequam

Articulos includat,& rotulum portitori consignet, quantum possit dare interrogatoria.

Consueuit tamen sacrum Palatium petenti remissoriam dilationem quoque concedere ad probandum in partibus, vtpote duorum mensium, & alteri parti contra quam decernitur, aliam successiuam semper breuiorem vtpote vnius mensis, ad effectum vt possit si voluerit personas testium ex aduerso inducendorum reprobare,& exceptiones sibi cõtra personas ipsorum competentes probare, Prima dicitur probatoria, quam solent etiam Patres, & breuiorem, & longiorem iuxta loci distantiam concedere, Amplius,& dilationes datas prorogare, semel vel pluries, ad probantis, vel reprobantis instantiam qua in specie vtpote dilationum solet Palatium exemplo legis plurimum tribuere iudicis arbitrio. De quibus inferius suo loco dicemus.

Quandoque etiam euenit, vt latis vna vel duabus sententiis antequam tertia feratur sententia, ob nõ appellationem, vel non legitimam prosequutionem in rem trãseat iudicatam,& victor velit ad exequutionem procedere, tunc dantur victo seu seruantur dilationes infrascriptæ.

Ad dicendum contra commissionem qua datur facultas exequendi.

Ad docendum de appellatione ac legitima eius prosequutione.

Primo pro prima dilatione,
Secundo pro secunda,
Tertio pro tertia, } Singuli ad primam.
Quarto pro quarta,

Solent tamen practici vt hanc telam ac terminorum obseruationem euitent, cõmissionem impetrare, qua datur vt loco omniũ supradictorum terminorum prefigatur terminus victo ad docendum de appellatione legitimaq; eius prosequutione, quo elapso ad exequutionem procedatur.

De

De obseruatione terminorum in crimine vel alio facto notorio.

PLerũque etiã res non ordinariam cognitionem desyderat, vtpote, vbi super notorio crimine vel alio facto ageretur, quo casu iuris ordinem non seruamus, imò illum non seruare est secundum iuris ordinem procedere, extra de iureiurand.c.ad nostram. iij. q. Quamobrem extraordinariam vocamus eorum cognitionem, quæ traditur extra de accu. c. qualiter.ij. §.ad corrigendos & de symo.c.licet heli.in princ. Amplius in similibus nullę recipiuntur probationes extra de accusa. c.euidentiam extra de cohabi.cleri. & mulie.c.tua ij.quæst.j.c. manifesta &.c.de manifesta &.c.scelus.l.ea quidem. C.de accusa. Nullum porrigemus Libellum neq; vlla caussæ cognitio adhibetur, extra de fil.presby.c.quoniam, Hinc sacrum Palatiũ om missa omni tela in similibus, his duntaxat vtitur terminis.

Ad dicendum contra commissionem, quæ Iudici iurisdictionem tribuit, Exinde dabit actor articulos suæ intentionis, & citabitur reus ad dicendum contra articulos, quibus tantum præmissis absque alia tela ac terminorum obseruatione ad sententiam procedetur.

Adnotationes communes circa terminorum obseruationem.

DIximus supra terminos seruari aliquos ad primã vel ad secundã, nonnullos etiam ad sextã, octauã, duodecimã, & decimã quintã, Modò posset qs probabiliter dubitare, quã intelligemus primã, secũdã, sextam, octauam,

quam deniq; duodecimam, & decimam quintam, an forte dies iuridicas, vel potius currentes cõputabimus,& respondi intelligendum esse de currentibus vtpote si quis citetur ad duodecimam, intelligemus de duodecima currenti, siquidem iuridica fuerit, sin autem de prima post duodecimam iuridica immediate sequẽte,& sic de singulis,exceptis tamen dilationibus quæ cõmuniter dari solent ad secundam,in quibus non computamus dies curren tes sed duas iuridicas expectabimus etiam si plures interponerentur currentes.

In secũda instãtia dilationes illę dãtur q̃ in prima.

Amplius docuimus quales futuræ sint dilationes in vnaquaq; instantia caussarum sacri Palatij, Modo addubitabis quid si in caussa vna vel plures latæ sint sententiæ in partibus vel si in curia, extra tamen Palatium, vtpote coram Auditore cameræ aliòue iudice,& postmodũ ad Rotam veniat, quibus vtemur terminis seu dilationibus,& Palatium seruat, vt seruentur prout in prima instantia,iuxta naturam caussę,Rota decis.xx.in no.anno domini de appella.nisi forte coram priore iudice fuissent plene seruati.Quo casu seruandi essent prout in sequiori instantia Rota decis.477.nota anno domini de obseruationibus terminorum & in cau.appellationis in antiq.

Addo quòd lata vna absolutoria pro reo & duabus condemnatorijs pro actore,si postmodum appelletur & caussa committatur,termini seruabuntur prout in tertia.

Intantum est necessaria præscripta iudiciorum tela,ac terminorum obseruatio iuxta suos casus,vt consueuit Palatium,vbi minus legitimè & diminute seruati essent, admittere appellationem à mala terminorum obseruatione seu illorum obmissione. Egi.dec.xxvij.de iud.& dil.

Idem dixero etiam vbi à Signatura commissio impetraretur,qua dari solet,ꝙ nullis terminis non ser-

seruatis ad expeditionem caussæ procedatur, vt simili commissione non censeantur partes à totali terminorũ obseruatione dispensati, Rota dec.487. nota, ꝙ si caussa committitur in antiq.de clausula ꝙ nullis terminis seruatis.

Imò quia præmissa à volentibus nimiũ properare fieri solent, mos fuit Patrum in hoc discrete agere, si maxime videant terminos, qui seruati apparebunt contra minus legitimam personam tentos & seruatos & tanto tempore quantum caperet ordinaria terminorum obseruatio, uel aliàs sibi sufficere videbitur rerum expectare, Cassa. decis.viij.de rescrip.in fi.

De reiteratione terminorum ac male eorum obseruationis, ac totius processus nulliter formati sanatione.

ET si sacrũ Palatiũ certas habeat in vnaquaq; caussarũ specie procedendi ac dilationũ formulas litigatoribus præscriptas, Raró tamẽ euenit, ut litigatores terminos ipsos, ꝓut supra docuimns, distinctos & ad suos dies rite & recte seruẽt, Solet enim is qui in caussa ꝓcedit terminos nõ singulos per se, sed ad minus binos simul ac eosdẽ tametsi ad sextã, octauã, vel aliam longiorẽ diem in citatione concessos proxima sequenti audientia obseruare, ac eadem audientia comparere, & citati contumaciam non minus quàm si dilationis dies venisset incusare, Nonnulli etiam magis properantes eosdem terminos duabus vel tribus & quandoque vnica duntaxat audientijs, idque etiam non suo, sed præposterato ordine inculcare, Quamobrem vsu receptum est in Palatio, ut mala hæc terminorum obseruatio per illorum reiterationem unicis contextu & audientia seruari

Principis rescripto termini nō obseruati.

possit, idq; non nisi Principis indulto & rescripto, quo solet Signatura rescribere ut iudex reiteratis etiam vnicis contextu & Audientia omnibus terminis substantialibus præposterate inculcate ac etiam defectiuè & aliàs nulliter seruatis, ad expeditionem caussæ procedat.

Intantumq; visa fuit Inno.vj. hæc terminorum reiteratio litigatoribus necessaria & concessibilis, vt hanc facultatem admittendi litigatores ad similem reiterationem terminorum Auditoribus sacri Palatij cōcesserit, vt per seipsos absque alio speciali Principis rescripto, possint litigatores ipsos ad reiterationem terminorū male & nulliter seruatorum admittere, Quibus verbis malè & nulliter infertur, vt Cassa. docet decis. viij. c. de rescrip. in fi. non solū si præposterati vel inculcati fuissent etiā unica audientia, (Quo casu admonet iudicē discretè ita agere, ut reum tanto tēpore postea expectet, quantum solemnis obseruatio caperet,) Verumetiam si per assertum procuratorē & minus legitimū ac etiam contra similem personam seruati fuissent, dummodo in reiteratione sint principales, vel aliàs legitimatæ personę, Addit quoque eadem verba inferre, vt eadem reiteratio sanet etiam ubi eorum obseruatio in alijs deficeret, & esset aliàs nulla, & pſertim (ut à senioribus accepi) etiam ubi plures eēnt correi eiusdem iudicij, & termini contra alterum tantum seruati essent, Possent enim contra ambos in vim huius innocentianæ Bullæ ualide reiterari, Imò quandoq; ab eisdem audiui Innocentianā sanare terminorū obseruationem etiā si contra quēlibet à iudicio extraneum, uel forte etiam contra Pasquillum tenti essent, idq; ea (vt opinor) ratiōe, quòd sacrum Palatiū dūtaxat respiciat ut tantum tēporis à prima citatione fluxum fuerit, quantum solemnis terminorum obseruatio caperet, quoquomodo dilationes datæ & fluxæ sint.

Am-

Amplius & alia quoque rône ꝙ hæ dilationes & termini suis diebus per actuariū recipiātur in actis, & is qui à prīcipio ad caussam legitimè citatus est, p̄sumitur scire ea quæ sunt in actis,& cōsequenter singulas dilationes præfixas, Quæ p̄sumpta notitia substinet actū, & dilationes ad quas citatio minus legitime p̄cessit, prout de deuolutiua citatione supradiximus, ad tex. in cle. caussam in fi. de electio. Roma. cōsi. 360. & alio. 410. Rota de procura. si de mandato. 271. in no. Egi. de præsump. qui per se cō clu. 364. Nec dicatur hoc posse procedere in p̄sente, Secus autem uideri in absente, quia absens legitime citatus, & contumax reputatur pręsens in sui odium, ad text. & nota: per Bal. ibi in auth. qua in prouincia. C. vbi de crimi. agi. opor. cū simil. Adeo enim pro ratiōe cuiusq; vsus sacri Palatij insudo ꝙ mihi persuadere nō possim quidquā vsu receptum esse in Palatio quod ab ipso legis fonte nō scateat.

Verum cum bulla Innocentij eam facultatem Auditoribus sacri Palatij in caussis, quę in ipso Palatio tractarentur, duntaxat concesserit, meritò apud alios, Ro. Cu. delegatos iudices & apud eosdē etiam Auditores, vbi tamē caussa foret alicui ipsorum extra rotam & Palatium commissa, non inseruit, & litigatoribus volētibus beneficio similis reiterationis terminorum gaudere. Speciali Principis rescripto seu commissione opus est, Solet tamē Signatura similes commissiones passim concedere, Nonnulli etiam in caussis quæ in sacro Palatio tractantur, & in quibus innocentiam supplet, eadem non contenti similes impetrant reiteratorias commissiones, quas etiam in caussis in bulla comprehensis certis casibus (opinor) necessarias, vtpote si in prophana caussa, termini prout in beneficialibus seruati essent, Esset enim hoc nedum necessarium, verum etiam in eadem exprimendus hic defectus, alias non suffragaretur commissio. Cassa.

decis.

decis. ix. de rescrip. idem si iuxta naturã caussæ defectiue tamen seruati essent, quibusdam de substantia omissis, quo casu narranda etiam esset hæc omissio, argu. notatorum in. d. decis. ix.

Processus inepte factus cõfirmatur.

Nonnũquã etiam non simplicem reiterationem terminorũ, sed sanatoriã totius processus litigatores petunt, vtpote quãdo parte absente processum fuisset, Quo casu solet à Signatura concedi cũ clausula tamẽ parte legitimè citata, idque ea ratione ꝙ citationis defectus etiã per refectionẽ expensarũ insanabilis reputetur, ad tex. in cle. pastora. versi. ceterũ de re iudi. Staphi. car. 145. vers. postremo, nisi forte citatio non fuisset in totum omissa, sed defectus esset circa illius exequutionem ut quia minus legitime & nõ seruata forma esset exequuta. Daret enim Signatura hoc casu sanatoriam cõmissionem cum clausula tamen dũmodo ad citati notitiã peruenerit, cui clausulæ satis quidem factum erit, quo quomodo probetur hæc notitia, dum tamen plena & certa, ad tex. in clem. caussam in fi. de electio. & nota per Roma. cõsi. 360. Rota decis. cclxxi. in no si de mandato de procura.

Processus qñ nõ possit confirmari.

Eadem cõmissio sanatoria totius processus, non inseruiet, vbi defectus esset ratione mandati iuxta tex. in. c. in nostra, & in. l. licet. C. eo. æquè enim insanabilis reputatur hæc nullitas mandati, præsertim ubi defectus mandati à reuocatione proueniret, quæ in procedentis notitiam transiuisset, ad. c. ex insinuatione de procu. quandoquidem plus deficit processus contra procuratorem reuocatum, quam nunquàm constitutum, ꝙ primo casu præter, Secundo verò contra uoluntatem principalis videatur esse processum, ad text. iuxta. glo. in. c. ex parte in fi. de rescriptis, adeoq; vrget hæc nullitatis species ut minus refectis expensis sanaretur, altera enim pars uidens hunc defectum forte suas omisit defensiones, neque succumbere curauit sciens prudens

dens simili nullitatis exceptione se futurum esse tutum etiam post sententiam argu.tex.in.l.an inutilis.ff.de accep.in princ.

Idem dixero sanatoriam non inseruire ubi defectus in iurisdictione & iudicis cōpetentia esset, nisi forte per prorogationem iurisdictionis summoueretur,pro qua tacitus cōsensus satis esset,ubi tamē litigatores scirent iudicem incompetentem esse,ad nota.per Bar.in.l.j.ff.de iudi.& nota. in.c.ad petitionem in prin.de accu.& per glo.in l.unica verbo inchoare.C.qui pro sua iurisdictione,secus si ignorassent,tunc non uiderentur partes in iudicē consentire, neq; eius iurisdictionem prorogare,& nullitas remanet,Is enim qui errat non consentit,imò nihil consensu magis contrarium quàm error.l.si per errorem.ff.de iurisd.om.iud.

Quandoq; etiam euenit ut quis non reiteratione terminorum neq; processus sanatione, sed eius potius extensione indigeat, Finge me diu tecum egisse,& processu iam facto(equidē ualidè)ius nouum mihi superuenisse,uelimq; ex eo obtinere,solet tunc Signatura commissionē concedere, ut iudex ex eisdē actis & processu super hoc nouo iure iustitiā faciat, Staph.car.148.à tergo, Imo quia in causa beneficiali censentur litigatores à principio deducere omne ius quod competit uel competere potest.c.statuimus de electio.in.vj.ista ratione seruauit Palatium ꝙ super nouo hoc iure quandocūque etiam post conclusionem in caussa, dum tamen ante sententiā absq; alia terminorum & prioris processus reiteratione,vel extensione prędictis, si per nouam gratiam de bono iure meo constaret iudicari possit Egi.conclu.662.si ex gratia.de iudi. quo casu alteri tamen parti daret sacrum Palatium dilationes competentes ad proponendum & probandum exceptiones & defensiones, si quæ forte aduersus hoc ius nouum & secundam gratiam sibi

Nouū ius qñ ꝓcessu pendente deduci possit.

ſibi competerent etiam ad partes argumento.c.ſtatuimus in fi.&.c.vt circa de electio.in vj.&.c.paſtoralis.ij.reſponſo excep.Egi.d.conclu.662.

Expenſe qñ refici debeāt in confirmatiōe proceſſus inualidæ.

Generaliter verò in cauſſis beneficialibus uſu receptum eſt ut ſimiles commiſſiones ſanatoriç proceſſus dentur quandocunque etiam ante ſententiā ſine expenſarum refectione, Secus autē in prophanis cauſſis in quibus ſimiles darentur commiſſiones tantum cum clauſula refectis expenſis, cui ſolent cauti Procuratores addere, ſi quæ veniant de iure reficiendæ niſi forte impetrans narraret paupertatem propter quam loco præſcriptæ clauſulæ refectis expēſis daretur alia videlicet reſeruatis expenſis in fine litis, cui nihilominus conſerui ſemp eadem verba addere, videlicet ſi quæ de iure reficiendæ veniant, idq; ne ſi victus ex aliquo legis capite poſſet ſe tueri ab expenſarum refectione id ſibi minus liceat propter prçſcriptas preces, Staph.car. 147.& ſequenti.

At vbi non ſanatoria proceſſus nulliter formati ſed extenſiua validi ad ius nouum lite pendente ſuperueniens peteretur commiſſio licet ex ſuccumbentia rei inferretur eū ſemper fuiſſe iniuſtum poſſeſſorem, & propterea non videretur audiēdus, petendo refectionem expenſarum, quibus actor ante ius nouum, non fouendo vſq; tunc bonum ius, uidetur reum temere fatigaſſe, argumento.l.is qui ſe obtulit de rei vendica. Admitteretur nihilominus reus tametſi ſuccumbat ad cōpenſationem dictarum expenſarum quibus uſque ad productionem noui iuris temere faticatus fuerit ab actore argumento.l.eum qui temere.ff.de iudi..cum expenſis quibus reus à productione dicti noui iuris iniuſte defenſioni ſe offerens, eadem ratione condemnaretur, & mutuam temeritatem inuicem compenſarent argum.l.ſi ambo.ff.de compenſa.Staph. car.149.

De

De positionibus, articulis, & compulsione partis ad respondendum singulariter singulis.

TErmini sacri Palatii de quibus supra loquuti fuimus, sunt dilationes, quæ dant, vt litigatores interim valeāt caussam necessariis probationibus instruere, Quamobrē adinuēte sunt positiones, vt per eas ponēs ab onere probandi per aduersarii confessionem releuetur. c. statuimus de confess. lib. vi. l. eum qui. i. responso. ff. de iureiuran. Dico enim ponens non autem magis actor quam reus, quia positiones ab vtraque parte fieri possunt. c. prout extra de dolo, & contu. c. vnico de litis con testa. c. dudum el. ii. circa medium de electio. specul. tit. de positio. §. tertio num. iii. versi. fiunt autem positiones, Quibus propterea utimur priusquam ad genus alterius probationis deueniamus breuitatis tamen caussa non formamus positiones ad partem, sed articulos nostræ intentionis, damus tamen, animo, vt priusquam probatio fiat super singulis diuersa pars interrogetur, ideo articulantiū mos inoleuit, vt in principio articulorum, dicamus, Positiones, & articulos infrascriptos dat facit, & exhibet procurator, & eo nomine Venerabilis viri Sempronii quibus prius, & ante omnia singulariter singulis per partem aduersam medio iuramento per verbum credit, vel non credit responderi, & si negabuntur illas seu illos ad probandum admitti petit, & porrectis articulis solet is, qui porrigit monitorium obtinere contra aduersarium, vt infra triduum debeat medio iuramento singulariter singulis medio iuramento per verbum credit, vel non credit respondisse sub excommunicationis pœna, & nisi respondeat non admittimus, vt sic monitus pro cō-

Actor, & reus positiones tradunt.

Formulæ positionum.

fesso

fesso habeat, iuxta.c.ii.de confessis in.vi.sed elapso tertio die proceditur ad pœnas in monitorio cōtentas,& excōmunicat, declarat, & declaratus denūciatur, vt excōmunicationis tædio cogat monitus respōdere, Qui si excōmunicationem per.x.dies passus fuerit, ad brachii secularis inuocationem pro cōmissa pœna ac etiam ad captionem pignorū procederetur, vt monitus metu præmissorum faceret, ꝙ metu excommunicationis hactenus facere cessauit, licet nunquam viderim captionem pignorum neque brachium seculare expectari, Specul.tit.de positionibus.§.nono versi.quod tacens.

Quæ compulsio fieri consueuit etiam si Articuli essent obiectiui, vt notat Io.mo.in c.ii.de confess.& seruauit Rota decis.18 in no.nota qualiter, depositio.idque dum tamen Articuli sic obiectiui crimen non continerent, quibus non cogeretur quis respondere, nisi cum temperamento, de quo per Egidium conclu.274. super cri.de confessis, Amplius compelleretur quis respondere, etiam si suspensum esset petitorum,& articuli illud concernerent, imò arrestari quis posset hic ad hūc effectum, si fortè recessurus esset, donec respondisset, Rota decis. 394.in no.si suspenso, de cau.poss.& proprie. Idem quoq; si Positiones,& articuli essent impertinētes, Rota decis.640.in antiq dic ꝙ stylus, de articul.& respon. Idq;, si modò dispositiuè specificati essent, alias enim non arctaretur quis respondere, nisi quatenus ipse vellet, Rota decis.729.in antiq.nota ꝙ si aliqua causa de articulis, prout non arctaretur vbi positio crimen respondentis contineret, vt supra,& in plerisque aliis casibus, quos apud specul.ti.depositio.§.sexto legere licebit.

Cōpellit quis positionib⁹respondere.

Verum vbi de pertinentia articulorum tantum esset in respondendo controuersia, mos iudiciorum inoleuit in Palatio vt tempore istius compulsionis, non admittatur ista pertinentiæ, vel impertinentiæ discus-

Impertinētia articulorū reseruatur.

discussio, idq;, ne in præludiis iudiciorum ista disputatio lites longius produceret, sed reseruatur ad tēpus admissionis articulorum, Rota.d.decis.640. in antiq. Imò eadem fermè ratione introductum est, vt in ipsa Articulorum admissione ista discussio euitetur, ꝙ Iudices non aliàs simpliciter admittant articulos, sed cum protestatione, saluo iure in pertinentium, & non admittendorum, qua protestatione præseruatur ius parti, hoc in quauis iudicii parte, & præsertim quando caussa in allegationibus iuris reperitur, discutiendi præcipue, si contra Articulos dixit generalia contra in forma solita, quæ est etiam alia practica præseruandi exceptiones, vt in qualibet parte iudicii discuti possint, prout inferius suo dicemus loco.

Sed dices, quare practica acquiescit responsioni per verbū credit cum depositio de credulitate non probet glo.in l.testium.C.de testibus, Specul.tit.de teste.§.i.nu.58.versi.item quòd deposuit de credulitate. Respōdeo id.n.procedit in teste, secus in cōfessione partis, quę & si de credulitate si tñ probat, ac si de veritate esset, ad nota.in.c.ex literis extra de iureiurā. Specul.titu.de positio.§.vi.nu.ii.versi.hoc autē certū est. Vbi Specul.declamat cōtra Patronos caussarum, qui adeo inuersam habēt conscientiam, vt clientibus suis facile persuadeant, Articulis huiusmodi negatiue respondendum esse, sub pretextu quòd ille qui respondet, se non credere, non precise neget, quodq; aliud sit nescire, aliud verò nō credere, ita Specu.dicit ista, licet in depositione testis diuersa esse, secus tamen in responsione partis, & alibi etiam dicit, similes patronos instruentes principales ad negatiua respondendum contra id quod sciunt, teneri parti ad interesse, eodem tit.de positio §.iii.num.viii.versi.& nota quod aduocatus, & inferius §.nono num.vi.versi. item nota quòd Aduocatus. Quorum Patronorū facilitatem in hoc improbo,

Per verbū credit quare deposi tio admit tatur.

bo, si qui sunt, qui litigatores suos ad similiter respondendum, vbi de veritate sunt aliàs certi, instruant, (prout plerosque noui) Qua in re latissimus est in Ro.Cu.hoc agendi campus, in qua licet de iure non debeant litigatores in respōdendo positionibus vti Aduocatorum consilio, ex quo interrogatus debet esse certus de facto suo.cap.ab excōmunicato extra de rescrip.l.quisquis.C.de rescind. vendi. imò arcendus sit Aduocatus à respondentis præsentia, ne verbo.vel nutu.respōdentē instruat, Specul.tit.de positio.§.iii.ver.non enim debet pars cum sequē. Inoleuit tamen practica, vt monito ad respondendum Articulorum copia detur, ad effectum, vt instructus illis respondere valeat, quæ practica potuit duplici ratione introduci vel præ nimia Notariorum in hoc facilitate, quibus non expedit caussas partium cōfessionibus, sed longioribus probationibus expediri, ex quibus ipsi prouentus faciunt, vel verius ꝙ ex quo in Roma. Cur.frequentiores sunt forensium caussæ, quæ cum communiter non per principales met de meritis infructos, sed per Procuratores plerunque male informatos tractentur, videtur cessare ratio certitudinis facti, quæ in principali vigere supradiximus, & propterea dignum visum fuit maioribus nostris, vt copia daretur habenti respōdere, qui possit interim si nō principalem, saltim scripturas consuluere, & cautius respondere, quo casu opinor procuratores de veritate facti non sat certos tuta conscientia posse facere similes responsiones per verbum non credit saltim præuia petitione dilationis ad consulendum principalem, & non obtenta, quia si non est certus, non potest neq; debet aliter respōdere, aliàs enim temere caussæ clientis sui præiudicare posset, & anceps subire periurii periculū, quod nō debet.l.videamus. ff.de in litē iur.&.l.marcellus.§.qui reū.ff.rerū ammot.gl.c.in pertractandis extra de iuramen.calum.

Aduocati cliētes nō instruant ad respondendū positionib⁹.

Quæ

Quæ tamen dilatio ad cõsulendum principalem procuratori dubitanti,& alleganti se non esse certũ de his de quibus interrogatur denegabitur, vbi positio respiceret negocium ad quod fuit constitutus.c. dilectus extra de procur.l.si actor.ff.&.l.fi. C.eodẽ. Imò isto casu si procurator cessaret respondere,veniret mulctandus in expẽsis quas pro probatione similis facti cui Procurator respondere recusat, fieri cõtingeret Specul.ti.de positio.§.vi.nu.xix.ver.q̃d si procurator dicit dubitare, Si verò positiones respicerent aliquem nouum, & emergentem articulum, qui forte præuideri nõ potuit, non erit imputãdum si procuratorem non instruxit argum.c.cęterum in princ.extra de iura, calum.c.fraternitatis de testibus,clem.pastoralis de excep.quo casu,velalio quo iusta quæuis alia caussa subesset poterit iudex pro eius arbitrio dilationẽ concedere, ad tex.in.c.dilectus de proc.& d.l.si actor.ff.&.l.fi.C.eodẽ, specul. tit.de positionibus.d.§.vi.nu.xix.At dice tu,q̃s tenebit respondere positionibus,principalis,vel procurator,& si principalis adsit,ipse tenebitur,Specu.titu. depositio.§.viii.nu.v.versic.quod si pro illo, idq; ea ratione quòd ipse magis sit de veritate certus.l.fin. C.de procurat.c.iuris extra de iudic.nec admitteretur Procurator ad respondendum altera parte volente per Dominum responderi.l.non solum.ff.de procurat.l.proinde.§.i.ff.ad.l.aquiliam,&.c.ad hoc aliàs præsentium extra de testibus,quod tamen intelliges vbi principalis per se ipsum non respondisset, quia factum principalis faceret cessare factum ac etiam mandatum procuratoris, in hoc, licet vbi procurator respondisset, possit nihilominus cogi quoque principalis, vt etiam per se ipsum respondere, Specul.tit.de positio.§.vi.numero xviii.versic.in summa notandum, & propterea dicit text. Dominum teneri mittere procuratorem bene de meritis caussæ instructum in.d.cap.in pertractãdis extra de

Dilatio ad cõsulẽ dũpartem quãdo ꝓcuratori detur.

iur.cal.&.l.ii.§.sinautem. C.de procu.c.fin.extra de dolo,& contum.

Positiones fiunt in quacũque parte iudicii.

Fiunt autem positione hinc inde ab vtraq; parte, prout cuiq; probandi onus incumbit.c. prout extra de dolo,& contumacia.c.vnico de litis cõtesta.dudum.cle.ii.circa medium de electio.Specu.tit.de positio.§.iii.nu.iii. versi.fiũt autẽ Positiones,Amplius factæ admittuntur ad effectũ,vt eisdẽ altera pars respondeat,vt supra etiã post inchoatas probationes, imò etiam in quacunq; parte iudicii etiam vsque ad cõclusionem in caussa, & post publicatas attestationes exemplo instrumentorum.c.cũ dilectus respõso.i.extra de fide instru.& ratio videt̃ esse in promptu,quia in instrumentis, & Positionibus cessat subornationis timor.Specul.eo.ti.§.iiii.nu.v.versi.sed quid si aliqua partium.Quod tamen intelliges,dum tamen datus non esset terminus peremptorius ad faciendum omnes probationes,post quem non defuerunt, qui voluerunt etiam positiones non admitti cum ipsæ probationum loco succedant, Specul.eo.ti.§.ii.in princ.&.§.iii.versi.fiunt quoque,&c.

Sed quis,mi Pellee, erit in formandis positionibus,& articulis modus, hunc enim si in foro discere cupis,serò sapies, quod in hac rethorica potius sit necessaria,& nisi tu bonam habueris legum supellectilem, difficile erit tibi hoc articulandi munus bene explere. Quamobrem,dubitans Specula. tit.de positio, §.iii.in fin.verbis ad quem hoc positiones & articulos faciendi munus spectet, respondet consuetudinem interpretatam fuisse,quod Aduocatus, consuetudinem intelligens, uel suorum temporum, vel in prouinciis,nam in Roman.Cur. Procuratores absque aliquo Aduocatorum consilio passim positiones & Articulos formant. Quod etiam cõprobat ipse ratione quia positiones ius tangunt, & omnia quæ ius tangunt per Aduocatum expediũtur.l.aduocati. C.de aduo.diue.iudi. Quã-

obrem soleo ego prout nosti plerosq; admirari, qui legalem bibliothecam nec legerunt, nec intelligũt, & procurationis munus in Roma. Cu. exercent, & copiosas quoq; clientelas habent, cuius rei alia ratio mihi non succurrit nisi ꝙ nõ legibus, sed aliis artibus causas agunt, & tuentur, sed de his hactenus. In hoc enim articulãdi genere, hæc tibi firma regula erit, vt naturam actionis propositæ intuearis, & q́ tibi incumbant ad fundandam intentionem in moto iudicio, vtpote, si de dominio agatur, quæ ad eius probatioñe necessaria sint. l. cũ res. C. de probatio. c. licet extra eodem. l. in rem actio. ff. de rei vendica. ꝙ si publiciana egeris, consyderabis in ea quæ fuerint tibi necessaria. l. i. ff de publi. & sic de cæteris, tũ in prophanis, cum etiam in beneficialibus in quibus incumbentia solent communiter esse infrascripta, videlicet existentia, ac qualitas beneficii, pertinentia collationis cum possessione cõferendi, possessio defuncti, mors in possessione vel alia vacatio, scientia collatoris de vacatione, & collatio, aeceptatio, & habilitas prouisi. Fructus beneficii, & intrusio rei aduersarii vna cum fructuum perceptione, & hæc tibi satis erunt pro monstratione ad alia. Regula in formãdis positionibus.

De articulorum admissione.

QVòd si habita vel prætermissa responsione positionibus, & articulis singulariter singulis vt supra ponẽti expediat materias articulatas ꝓbare, solet instare vt articuli ad probandum admittantur, & iudex super admissione interloqui, cũ clausula prẹseruatiua de qua supra, scilicet saluo iure impertinentium, & nõ admittendorũ, cuius practicæ ratio mihi adhuc satis non cõstat, cũ eo ipso ꝙ iudex recipit articulos apud actuarium suum, eos saltim tacite admittat nec iure cautũ reperio iudicẽ debere super hoc interloqui, ideo solet

Teſtes affuturi ſup articulis nõ admiſſis recipiũtur.

Palatium teſtes affuturos ſuper articulis non admiſſis recipere, Rota deciſ.394.in no ſi ſuſpẽſo de cau. poſſ.& propr. Amplius etiam ſeruat vt in cauſſa attẽptatorum,& in quauis alia dum tamen beneficiali, teſtes non affuturi valide recipi poſſint ſuper articulis nõ admiſſit, ſi modò eſſent de iure dantis, & termini ſubſtãtiales ſeruati fuiſſent, Rota deci.515. in anti. nota valeat receptio de teſtibus & arti.admiſſ. Imò generaliter voluerunt Domini quòd ſi in quauis cauſſa poſtquam termini ſubſtantiales fuiſſent ſeruati, reciperetur teſtes ſuper articulis non admiſſis, hoc non eſſe magnum peccatum, nec propterea uitiari teſtium receptio, ſi modo articuli eſſent pertinentes,& ꝙ ſimilis admiſſio nõ ſit de ſubſtantia ordinis iudiciarii, Rota.392.in no.ſit auditor de teſti.& deciſ.445.in anti.no.ſi auditor de admiſſa articulorum,& interlo. Verum licet iſta expreſſa iudicis interloquutio non ſit de ſubſtãtia ordinis iudiciarii ut ſupra, ſi tamen petatur cum ſit actus iudicialis, de more eſt vt pars citetur ad uidendũ articulos admitti, per.l.de uno quoque, Rota deciſ.x. in no.fuit dubitatum de fide inſtr.nu. xxiiii.& pars audiri ſolet, non ſolum uolens ante admiſſionem contradicere, uerũ etiã poteſt appellare Rota.d.deciſ.392.in no.&.445.in antiq.utpote quod articuli ſint calumnioſi Rota deciſ.646 in antiq.dic quòd ſi aliquis de articulis, Item quòd non ſunt diſpoſitiue ſpecificati, Rota deciſ.729. in antiq.nota quòd ipſi aliqua cauſſa de arti. Denique ꝙ obiectiui & nõ bene formati ac ſpecificati Rota deciſ.648.in antiq.ſciendum; de articulis; uel non dati in termino ad articulandum Rota deciſ.647.in antiq. nota ꝙ ſi in aliqua de articul.de quibus Articulis obiectiuis, & illorum admiſſione fuſius dicemus, ubi de exceptionibus rei locus erit, quòd frequentius dari ſoleant loco exceptionis à reis, quibus ſatis eſt ob non ius actoris obtinere, Rota deciſ.lxx.in antiq.

Interlocutoria ſup admiſſione articulorum an ſit neceſſaria.

Pars articulis contradicere poteſt.

tiq.nota ꝙ vbi cōstat de re.iudi.idē si ex iusta quauis alia caussa īpugnentur, quas apud Spec.titu.de positio.§.vij.ubi docet quib⁹ modis Positiones impugnentur legere licebit, & ubi circa articulorum admissionē Auditor dubitaret, pōt illorū admissionem differre, & rem cōferre inter Patres, ut illorū vota habeat Rota decis.722.in anti. Dic quod si ali quis de admissione arti.& si res dubia redderetur, consueuit Palatiū pro admissione inclinare, Rota decis.644. Domini de rota de admissio.arti.in antiquis. Prout eadē ratione solet in quācūque caussa etiam prophana articulos de iure dantis, vel aliàs pertinentes admittere post terminum ad articulandum quandocūque vsq; ad cōclusionem in caussa, licet forte de rigore iuris non essent admittendi.c.. pastoralis de exceptio. Rota decis.448.nota ꝙ oēs in antiq.de artic.in caussa prophana; Imò illos admitteret Palatiū etiam post conclusionē saltim ex gratia. Egi.conclu.447.articuli.de probatio.& cōclu.745. de restitut.in integ. vbi limitat Dummodo res sit integra, & docet quādo dicatur res integra, & tūc per admissionem articulorū tacite rumpitur, & reuocatur conclusio si caussa beneficialis sit Rota decis.467.nota si post in antiquis, & idem si ciuilis, dūmodo conclusio sit facta cum facultate reuocandi, Egi.d.conclu.447.& licet actus reuocationis conclusionis uideatur præiudicialis & talis qui requirat citationem, Vult Palatium citationē ad dicendum contra habere aliam citationē in ventre, ad videndum reuocari conclusio Egi. conclu. 493.conclusio quòd si daretur de iudicijs.

Articuli qn̄ admitti debeāt.

De positionum seu articulorum ac confessionum reuocatione.

POsitionibus datis & responsionibus, quandoq; euenit, ut respondentem aliquid respondisse,

vel ponentē aliquid posuisse pœniteat, ex quo aliqua confessio resultet parti præiudicialis, quæ qn̄, quātū, & qualiter late docet Spec.ti.de cōfes.§.iij. per totū, & Egi.cōclu.691.cōfessio de cōfessis cum pluribus sequē. Poteris vbi opus erit vel lubebit eo recurrere, & à te ipso uidere, Huic preiudicio indulget lex reuocationis remediū, vt videlicet pars quę positiones dedit illas reuocare ualeat quandocūq; ante sententiā cū tēperamento tamen si confessio erronea sit.l.de etate.§.qui iusto &.§.fi.ff.de interroga.actio.l.nō fatetur.ff.de confessis.l.error.C.de iu.& fac.ign.c.fi.extra de cōfessis. Quo casu is qui errorē allegat, is de illo docere debet.l.ei qui.ff.de probatio. Secus verò si cōfessio non per errorē, sed ex certa sciētia facta fuerit, nō admitteret enim lex hoc casu reuocationē.l.quidā in iure.ff.de donat.l. iulianus.ff.de confess.l.qui stichum eod.ti. Idem si post sententiam vellet reuocare, non admitteret enim lex reuocationem.d.l.error.C.de iuris, & fac. igno.nisi talis error probaretur, qui omnē culpam et minimam excluderet, & tūc quoque nonnisi via extraordinaria restitutionis in integrum ex clausula generali si qua mihi iusta caussa videbitur.l.de etate.§.nec caussa.l.cum fideicommissum.ff.de interroga.actio.quæ tamen intelliges si modo error qui allegatur & probatur sit error facti & non iuris, quia error iuris indistincte præiudicat.l.error C.de iu.& fac igno. & prætextu eius non reuocatur confessio propria.l.ij.ff.de confesso. licet non desint, qui contrariam sententiam sequuti fuerint, ista tamen communis est Egi.d.decis.695.

Positiōes qn̄ reuocari ualeant.

Sed & quæ de reuocatione confessionis supradiximus de iure procedunt etiā si confessio per procuratorem facta esset. prędudicat enim Domino si non reuocetur, & reuocatio nō admittitur, nisi Dominus doceat rem aliter se habere, & sic de errore.l.certum.§.sed an ipsos.ff. de confess. Abb.in.c.j. vt

Cōfessio etiā ꝓcuratoris reuocatur.

vt lite cõtesta. in tertio membro, Fely. ibidẽ col. ix. nu. xiiij. versi. circa tertiũ mẽbrũ, Specu. tit. de confes. §. fi. nu. ij. versi. si vero sit per procuratorẽ Egi. conclu. 695. factũ de confess. procu. quod tamẽ intelliges si modo non fuisset voluntaria & spõtanea procuratoris cõfessio, utpote ꝙ se ultro obtulisset confitendo vel aliàs de dolo suspecta esset cõfessio, Egi. d. decis. 695. ibi dixi autẽ voluntaria. Fely. d. c. j. de confess. col. ix. nume. xv. uersi. prima declaratio, Addo quòd confessio procuratoris de iure in tribus differt à confessione principalis, Primum est ꝙ cõfessio propria ꝑtextu erroris iuris, nõ reuocatur. l. ij. ff. de confessis, secus verò in confessione procuratoris, Cyn. in. l. j. C. de confessis, Butr. & Abb. in d. c. j. ut lite conte. Secundũ ꝙ confessio propria impedit appellationẽ & facit quẽ pro iudicato haberi. l. j. de cõfessis. ij. q. vj. biduũ, secus in confessione procuratoris, Fely. ibidem, Tertium est ꝙ confessio propria nocet, in alia caussa, non sic procuratoris, Specu. de confessis. §. uidendũ uersic. nunquid. Butr. & Abb. ac Fely. d. c. j. de confesso. d. colum. ix. nu. xviij. versic. Quarta declaratio, ideo de iure communi plurimum interest, quòd confessio sit facta per procuratorẽ, uel per principalem, qua in re tu aduertes, quia plerũque confessio procuratoris efficitur principalis & propria, utpote si principalis mandatum habeat ad sic respondendum Egi. d. decis. 695. factum de confessio. procura. uersi. dixi ex mandato domini præcedente Fely. d. c. j. ut lite contesta. col. antepenult. nume. xvj. idem si subsequeretur ratihabitio, quæ mandato comparatur, Egi. ibidem uersi. dixi uel eius ratihabitionem quam intelligemus etiam de tacita, utpote quod procurator sic respondisset & principalis sciuisset & passus esset, Rota decis. 373. in antiq. nota quòd ubi procura. de confess.

Quæ etsi de iure uera sint ex benignitate ta-

men Patrũ mos inoleuit in Palatio ut si per procuratorem datæ sint positiones reuocari possint etiã per procuratorẽ, nõ aliàs docto de errore, idq; etiã si cum eius iuramento datæ essent materie, si modò caussa beneficialis, matrimonialis, uel aliàs talis in qua animæ periculum versetur, quo casu admitti consueuit, & cõfessionis reuocatio & materia contraria primæ saltim cum iuraméto super errore, in caussis vero prophanis, idem, dummodo positiones nõ fuerint specificate medio iuramento, quia isto casu nõ admitteretur procurator uolens reuocare uel contrarias materias dare, ad nota. in. c. cum in positionibus de cõfess. lib. vj. Rota decis. 260. in no. procurator de procura. & de articu. & si ꝓcurator ad reuocandum confessionẽ vt supra admitteretur non aliàs docto de errore, ergo multo magis ad illius reuocationẽ, admitteretur principalis, secũdũ Fely. in. d. c. j. vt lite nõ cõtesta. col. antepe. nu. xvj. versi. nõ reperij, Sed quid seruabimus in confessione propria principalis, prædicta enim decis. de confessione tantũ procuratoris loquitur, in cuius reuocatione potuerunt dñi faciliores se reddere ea ratione ꝙ plerũq; procuratores Ro. Cu. tãquã male informati propter caussas, quę ut plurimum ex longinquis partibus ueniunt, faciunt istas positiones & confessiones, quæ ratio in persona principalis cessare uidetur, an forte quod attinet ad confessionem principalis, in iuris dispositiõe remanebimus, vt nõ reuocet, nisi docto de errore, per supradicta, Egid. attestatur idem seruari in palatio etiam in reuocatione confessionis propria, vt admittatur volens reuocare etiam non docto de errore, loquens de confessione principalis & nõ procuratoris, imò quia (vt supradiximus) reuocatio de iure admittit ante sententiam dũtaxat, Egi. attestatur vsum Palatij interpretatum fuisse, illa verba. i. ante tertiam, vel aliàs rem iudicatam conclu. 693. ernea confessio

Error an sit probãdus in reuocatiõe.

ſio.de confeſſis in finalibus verbis,qui tamen Palatij vſus duas recipit ſectiones,Prima eſt ut nõ procedat,vbi poſitio,de cuius reuocatiõe ageretur,eẽt iam probata in actis,repelleretur enim hoc caſu volens reuocare,quaſi calũnioſe ageret,Alexã.in.l.j. §.ſi quis ſimpliciter.ff.de uerb.oblig.col.iij.in fina. uerb. Secunda ſectio eſt,ut nõ procedat,vbi poſitio vel aliàs confeſſio facta in cauſſa prophana eẽt iurata Rota.d.deciſ.260.in no. ꝓcurator de procu.& articu. in fine,quæ licet loquatur in procuratore, multo magis idem erit in principali,ubi vellet reuocare confeſſionem propriam iuratam,Fely.d.c.j. ut lite conteſta.col.antepen. Secus aũt vbi vellet reuocare confeſſionẽ procuratoris etiam in alia inſtantia factam,Rota deciſ.505.nota quòd poſitiões de corruptio poſitio.in antiq.qua ratiõe inoleuit proteſtationis mos,vt cauti Procuratores ſoleãt ſemper cum ex aduerſo poſitiones dentur, proteſtari vt deſuper eis nõ recipiantur teſtes niſi ſpecificatis materiis medio iuramẽto, & quando principalis adſit proteſtamur, quod niſi per principalem met ſimiliter ſpecificentur, & hoc vt non liceat poſtea reuocare, neque cõtrarias materias dare, ut ſupra, quod tamen intelligo, ut ſtãte iuramẽto remaneamus in terminis iuris communis, ut non admittatur reuocatio,niſi cum temperamento,ſi iuſta erroris cauſa ſubeſſet & probaretur, gloſſ.in capi.fin.in verbo iuſta de iureiurando,& docet conſil.Neapo. deciſ.lxxxiij.in cauſſa antiqua nume.iij.verſicul. maxime etiam conſidero. Cęterum ſcies in hac ſpecie reuocationis confesſionis, quod facilius ſit admittenda reuocatio confeſſionis factæ in reſpondendo articulis, quàm alia quæuis confesſio, ea ratione, quòd ex quo ad poſitionem partis videtur facta, quaſi ad perſuaſionem aduerſarii. Bartol. in l.error.i.columna.C.de iur.& facti ignoran.& in l.i.ff.de eo per quem fact.erit, vbi etiam Alexand.

Reuocari nõ põt poſitio iurata & in actis ꝓbata.

Proteſtatio ꝓcuratorũ contra põnes.

Fely.

Fely.d.c.fi.ut lite contest.d.col.antepen.nu.xv.uersi.scias tamen q̄ facilius,& propter facultatē sacri palatij in admittendo reuocationes huiusmodi solent cauti Procuratores,vbi caussa fuerit in calculo ferendæ sententiæ,antequā petāt in caussa pronunciari reuocare oēs errores in genere,etiam per principalē si eius copiam uel mandatum ad hoc speciale habuerint,idq; ea ratione,ne tēpore latæ sententiæ reperiantur in actis confessiones non reuocatæ, quæ intentioni obtinentis repugnent, & ita legens multa antiqua regesta à senioribus didici.

Procuratores reuocāt oēs errores.

De responsionibus rei ad Positiones actoris, deque interrogatorijs ac exceptionibus eiusdem.

EX diuerso, si tu partes rei sustinebis,munus tuū erit intentionē actoris optime scrutari, & quod ad respōsiones positionum attinet, quantum, salua conscientia,poteris nihil de actoris intentione cōcedere,quarū responsionū formulā, apud vulgare Formulariū Procuratorū Ro. Cu.habes,non repeto, Amplius & articulos diuersę partis diligenter consyderabis in omni capite & primo interrogatorijs in examine fiendis,& exinde exceptionibus studebis pro uiribus actoris intentionem extenuare, prout reo incūbit.iiij.q.iiij.c.j. In quo genere extenuandi intentionē actoris per uiam interrogationū,solemus testes tribus interrogationū speciebus interrogare,nempe quibus, uel factum quod ex aduerso articulatur rōne alicuius qualitatis, tēporis,loci,aliòue respectu alteratur, diminuitur,uel aliàs mutatur eius effectus,ita ut allegant nō prosit,vel quibus rōne personæ,vel denique rōne dicti ipsius testis tollitur de fide sua in totum uel in partē,Quòd si exceptionibus quoque

Testes super tribus interrogantur.

actoris

actoris intentionem extenuare uolueris, utique triplici exceptionum ſpecie pro rei defenſione uti ſolemus, de peremptorijs loquor & alias præmitto, nempe, qua ſcilicet ratione perſonæ actoris, uel ratione defectus in titulo eiuſdem vel denique ratione melioris iuris ipſius rei actoris intentionē euacuamus atque elidimus. Pro quibus agendis formulas ſupra citato vulgaris formularij libello habere licebit, Materiam verò tribuet tibi legalis potius ſuppellectilis, quàm longa fori uerſatio.

Quartum exceptionum ſi ultimā ſpeciem reſpicimus hæc exceptiones tam & ſi prīcipaliter ex eis inferreretur ius alteri parti nō competere, cum tamen tendant ad purificandum vel aliàs inſtruendum ius & titulum ipſius excipiētis, paſſim admitti ſolēt, pro ut ſupra de articulis actoris docuimus, ſed reliquæ duæ ſpecies cū per ſimiles exceptiones non doceatur neque principaliter, neque in conſequentiam de aliquo iure excipientis, ſed de non iure alterius partis, dicimus eas eſſe de materia obiectiua, & cū uideatur quis ſimili materia actoris potius perſonam ac titulum arguere, & defectus opponere, quam de iure ſuo dare, Conſueuit ſacrum Palatium in ſimilibus difficilioris eſſe admiſſionis, ea ratione quòd materia odioſa videatur, in qua nō eſt laxanda, ſed potius reſtringenda licentia, argumen. c. i. ii. q. iii. ca. ſi quis epiſcopus criminationes. vii. q. viii. quis crimen. & l. ſciant de accu. Et prima difficultas ſacri Palatij eſt in hoc genere, ut non requirat à producente ſpecificationem de qua in l. libellorum. ff. de accu. canonizata in ii. q. viii. Rota deciſ. xxxvj. in no. fuit dubitatum de libell. obla. & iniuriis in princip. & hoc quia de iure expreſſum eſt ſimilem ſpecificationem in obiectibus neceſſarium eſſe, etiam in beneficiali cauſa in. c. ut circa de electio. lib. vi. & in clementin. conſtitutionem eodem tit. Innocen. in cap. cum veniſſent de in integ.

teg.restitu.Rota decis.606.in antiq. Dic quòd stylus sacri Palatij de materia obiectiua, Et propterea nisi similis materia sit vt suprà bene specificata, nõ consueuit admitti in palatio, Rota decis.648.in antiq. sciendum de articulis, & 780. etiam in antiq. sciendum de articulis obiectiuis, Egi.conclu.445. si contra de proba.& conclu.562.conclusio de excep. Et quod ad temporis expressionem attinet, in hoc dissidet specificatio nostra ab ea de qua.in.d.l. libellorum quòd satis erit exprimere mensem & annum,& non cogeris specificare diem, nisi forte essemus in casu in quo dies esset de substantia Nic. milis in verbo articuli nume.vj. Quæ tamen omnia intelligas & quæ supradiximus, similes materias male specificatas non admitti, uidelicet parte opponente, quoniam & si materia aliàs sit bona, spectat tamen ad partem allegare quòd non sint bene specificatæ, & non tenetur iudex id à se supplere parte non excipiente etiam si absens sit, dum tamẽ contumax esset, nisi forte specificatio esset valde necessaria & magni effectus in materia subiecta, Egi.conclusio.434.si contra de excep. Amplius intelligas, nisi materia quæ daretur obiecta esset iam probata, Rota decis.780.in antiq. sciendum de articulis obiectiuis, imò non solum si plene probata esset, sed etiam semiplenè tantum, vtpote, per vnũ testem, quasi tunc omnis calumniæ suspicio cesset, Egid.conclusio.452.si mandatur de probatio.cuius argumen.idem dicendum esset vbi quis alijs modis suspicionem calumniæ deduceret.

Exceptio nõ specificata repellitur.

Secunda difficultas est vt non audiatur quis volens dare obiectus, nisi prius de titulo, vel aliàs de iure suo docuerit, argumento notatorũ per Inno. in.c.cũ Bertol.de re iudicata, quandoquidem non solet quis audiri nisi sua intersit, ad nota.per eundem Innocen.in.c.super his, verbo excludatur, de accu.& est glo.ordinaria in.c.prius electionem de concess.

Obiectus p̃stans an audiatur, si non pudet de titulo.

concess.preben. Egi.concl.383.nō possessor de exceptio.& in proposito consueuit Palatiū admittere pro sufficienti interesse ad finem dandi obiectus, si is qui daret illos possessor esset, Audiretur.n.volens possessor dare obiectus absq; eo ꝙ de alio iure suo doceret, Rota.418.no.an re⁹de excep.obiect.ī anti. & decis.lxx.nota quòd vbi cōstat de re iudica.in anti.&.ii.in antiquoribus, Bisignet. Cass.dec.ii.de exceptio.in fi. Idq; ea ratione quod intersit possessoris etiam ius non habentis nō amoueri a possessione beneficii, donec constet de meliori iure alterius Rota d.deci.76.in antiqu.& satis est reo vincere ob nō ius actoris ēt si per eius cōfessionē, vel alias constaret de nō iure suo, arg.l.fi. C.de rei vēdi.& notatorum per Compostel.in c.mandatis de rescri. Cuius rei ratio est quia melius est, quòd possessor iniuste remaneat in sua possessione quamuis iniusta, vel vitiosa quam dare alteri vitiosum ingressum de nouo, præsertim quia si possessor erit iniustus subest suo ordinario, qui poterit pro officio suo illum a possessione amouere.c.ordinariis de offic.ordina. lib. vi. Io.mo.in c.vt circa de electio codē lib.verbo inter dictam, Rota.d.deci.418.in antiq.no An reus de exceptio obiectiuis.

Tertia denique difficultas est, vt non passim in quacunque iudicii parte admitti soleat hæc materia obiectiua veluti de simplici supra docuimus, idque eadem fermè, ratione superius allegata, quod veluti concernens defectum tituli, vel personæ aduersarii & non ius dantis, uisa fuerit odiosa, & propterea arcenda eius probatio.l.quidam.ff.de lib.& posth.c.pene.d.i.de pen. Spec.ti. de excep.§.iii.incip. Dicto de dilatoriis nu.9.versic. & nota quòd si contra excipiētem ibi,& hęc repulsio præcipue locum habet contra exceptiones criminum, uel defectuū, quamobrem usu receptum est in sacro Palatio vt in quauis caussa spirituali, uel ꝓphana similis materia

Obiectus an semp tradi possint.

materia nõ admittatur, nisi infra terminum datum ad articulandum, Rota decisi. 708. Nota ꝙ si aliqua caussa, de arti. obiecti. 647. Nota ꝙ si in aliqua caussa de arti. 606. Dic ꝙ stylus, de materia obiecti. 419. Nota. An ille reus, de except. 420. Nota ꝙ si prima instantia, de excep. obiecti. &. 426. Nota ꝙ si in prima instantia de excep. obiecti. oĩbus in antiq.

Terti᷒ quã do obiicere possit.

Quòd procedit, & seruatur non solum in eo, qui à principio in caussa fuisset, sed etiam in tertio ueniente ad caussam, ex clausula generali, omnesque alios, &c. post similem terminum exclusiuum seruatum, in quo licet videretur prima facie, quod posset dare obiectus post dictum terminum, qui non deberet excludere eum, cui nõ fuit prefixus, & qui nõ fuit in caussa, nec potuit prius dare, & propterea, sine culpa non deberet excludi. c. cognoscentes, de consti. Nihilominus nõ consueuit Palatium ipsum admittere volentem post dictum terminum dare obiectus, ex quo admissio tertii solet fieri ad statum quo reperit caussam, & sic debet admitti ad statum caussæ cum suis qualitatibus. l. eum qui. ff. de iureiuran. Cassa. decis. i. de excep.

Post terminũ na obiectus dantur.

Amplius seruatum est etiam vbi similes materiæ datæ essent verbo infra terminum, quo casu nõ inseruiret communis practica excipiendi generalia infra terminum, neque operaretur effectum prę seruatiuum solitum per similem excipiendi modum operari, quòd propter omnes exceptiones sic in genere licet verbo infra terminũ datas, prę seruaretur excipiẽti facultas illas dãdi etiã post terminum per no. ꝑ Bal. in. c. i. in prin. extra. de fid. instru. per Fely. in. c. licet caussa col. xiii. de proba. Mar. sing. xiii.

Idem quoque seruari cõsueuit si datæ essent materiæ etiam facto, & realiter infra terminum, velletq; is qui dedit, nihil de nouo dare, sed aliquid de contentis in materiis datis in termino duntaxat declarare, non admitteretur enim similis declaratio

post

post terminum,& dilatio, quæ de stylo Palatii pro termino substãtiali seruari solet, ad declarandum, prout supra suo loco docuimus non daretur, & data non inseruit,respectu similis materiæ, & ad effectum illam declarandi,ad nota. in ca. in generali.§. si.per Ioã.mo.de re iu.lib.vi. Rota decis.262.in antiq. Nota quòd in articulis de art.& obiectio.420.in eisdem, Nota quòd si in prima instãtia de exceptio. obiectio.& 426.in eisdem, Nota quòd si in prima instantia eodem tit.& licet ille qui declarat, nihil de nouo faciat, sed quod factum est tantum dilucidet l. hæredes palam.ff.de testa. cũ nota. Nihilominus in ista materia,vtpote odiosa,voluerunt Patres imputari parti,quæ à principio debuit preuidere, & clarius excipere. Rota deci.64.in antiq. Nota quod in articulis,de articu.

Mitigaretur tamẽ iste rigor & admitterẽtur post terminum ad articulandum tam declaratio ad materias prius datas,quàm ipsæ materiæ si tunc de nouo darentur, ubicunq; calumniæ suspicio cessaret, & summoueri posset, prout in plerisq; casibus seruatum esse comperio,vtpote si materia, quæ daretur,vel quam declarare quis vellet reperiretur iam probata,argumento notatorũ per Rotam deci.780. in antiq.sciendum de arti.obiecti.& dec.648.in eisdem sciendum de articul.

Idẽ si non plenè probata esset,sed semiplenè tm̃ per vnũ testem,Egid.conclu.452.si mãdatur de probatio. idẽ si ꝓbatio similis materiæ eẽt in promptu Egi.cõcl.571.Quod si.v.de exceptio.q̃ licet loquat̃ de probatione in prõptu ꝑ instrumenta, cum tamẽ ratio generalis sit,non secus dicerem si probatio, q̃ in promptu esset consisteret etiam in testibus, vel alia probationis specie, quo exemplo idẽ opinor dicendum si materia,quę daretur,haberet p̃sumptionem iuris pro se,summoueret enim similis præsumptio calũniæ suspitionẽ,prout alibi similis præsumptio

ptio iuris pro assertione prelati, quæ aliàs non probaret in præiudicium suæ ecclesiæ, (ea ratione ꝙ assertio suspicaretur facta ad effectum fraudandi ecclesiam) faceret similem suspicionem cessare, & assertionem probare, etiam in Ecclesiæ prȩiudicium ad nota, per Curt. iunio. in tractatu suo feudorum, prima parte principali car. vi. q. viii. in nu. xv. allegat. c. si diligenti, & Abb. ibi. iii. notab. de prescriptio.

Iuramento an stetur sup ignorantiæ obiectus.

Qua ratione, idē quoq; seruatū est vbicunq; is q̃ daret obiectus iustā tarditatis suæ caussam haberet, vtpote si post terminū huiusmodi notitia similis obiectus ei superuenisset, ad l. de ȩtate. §. ex caussa. ff. de interro. actio. c. pastoralis de excep. adstipulat̄. c. insinuāte de off. deleg. & c. vt circa in verbo nisi aliquid de elec. in. vi. Eg. cōcl. 561. conclu. ꝙ si P. ibi de tertio vero, Cassa. decis. i. de excep. ī prin. & cū ignorātia potius præsumat̄, q̃ sciētia. l. verius. ff. de prob. videt̄ ibidē noluisse Egi. pro verificatione ignorātiæ non stari simplici allegātis assertioni neq; eū probationis onere grauandū esse, sed iuramēto potius suo in hoc stari debere, veluti de re quæ in animo cōsistat, donec aliūde sciētia cōprobari nō potest, Idem etiā si quis vellet dare obiectus cōtra titulū, & gratiā post terminū huiusmodi ex aduerso productos, admitteret. n. tunc eū ea ratione sacrū Palatium, ꝙ si iste titulus vel gratia non fuerunt ante terminum producti, non potuit altera pars diuinare neq; præuidere exceptionem contra hactenus ignotā actionē, idq; & iā si non solū terminus ad articulandum, verumetiā alii omnes seruati reperientur. Cassa. decis. i. de excep. nu. ii. quo exemplo, idē opinor dicendū in eo qui vellet dare obiectus cōtra personā tertii qui non venisset ad caussam nisi post dictum terminū ad articulandū. Militat enim excusationis ratio p̄cedenti æquipollens, verum hæc facultas dādi obiectus etiam post terminū in p̄scriptis casibus vel aliis vbi eadē excusatiōis caussa militet, nō cōsueuit

longius

longius laxari, sed eadem odii ratione arctari, si modo volens obiicere, id in continenti faciat, & si contra gratiam vt supra post terminum productam velit dare obiectus, obiiciat in termino ad dicendum contra, post quem non audiretur amplius Cassa.d. decis.i.de exceptio.nu.ii.&.iii. Et quod supra diximus obiicias in termino, intelligas specifice, nam cōmunis practica excipiendi generali contra, præseruatiua facultatis specificandi exceptiones nobis competentes in quacunque parte iudicii operatur in exceptionibus, quæ sunt de iure dantis, quæ sic non specificatę dari possunt, Secus autem videtur dicendum in istis exceptionibus obiectiuis, quæ nō sunt de iure dantis, & in quibus requiritur specificatio, de qua in d.l.libellorum de accu.per supradicta, saltim in his, quæ sic non specificatæ non admiterētur etiam parte non opponente, (prout supra docuimus) concesso pro nunc quòd in aliis parte nō contradicente admissibilibus, practica dicendi generalia contra faceret effectum suum præseruatiuum.

Generaliter verò vsu receptum est, vt ei qui obstante sibi termino ad articulandum exclusiuo similis facultatis obiiciendi, vel obiectus declarandi non valuit in vna instantia obiectus dare, vel datos declarare, id sibi liceat, in sequiori instantia vsque ad tertiam instantiam, quia termini. & dilationes, quæ dantur in vna instantia tanquam ordinatoria illius instantiæ non se extendunt, ad sequiores instātias, & ista ratione de more sacri palatii est quod omnis instantia habet suas dilationes, & terminos imò iidem termini de nouo dantur prout supra suo loco vidisti, & hoc vt, quis in caussa appellationis possit non probata probare, & non allegata allegare, quam facultatem admittit Palatium etiam in istis materiis obiectiuis tametsi odiosis, Rota decis. 419.in antiq.nota an reus de exceptio. Milis in verbo Articuli nu.iiii.allegat.l.per hanc.C.de tempo. Obiect⁹ ēt in secūda instantia dari possunt.

appella.allegat consi.Roma.de quo ibi per eum,qđ etiam seruatum est in obiectibus vel eorum declarationibus in præcedenti instantia propter lapsum termini repulsis,nam repulsio nō est reprobatio caussa cognita facta arg.l.non videtur.§ si rationem ff. de compensatio.& repulsio fuit ab illa instantia tantum,Rota decis.420.& 426.ambabus incipientibus Nota ꝙ si in prima instantia,de exceptio.obiecti,& ambobus in antiquis. vbi licet similis facultas admittatur in sequioribus instātiis, restringit̄ tamen infra terminum ad articulandū de nouo in dictis instātiis dandum, &(vt opinor)reciperet omnes ampliationes, & limitationes, quas supra docuimus.

Sed dices si uis exclusiua istius facultatis dandi obiectus, vel datos declarandi à lapsu termini ad articulandum prouenit, ista materia raro vel nunquam practicabitur,ex quo inoleuit abusus, vt termini nunquam sub sua die, neque aliás rectè, sed nulliter seruentur sub spe habituræ sanationis per reiterationem in vim extrauagantis Inno.vi.de facultatibus Auditorum supra sæpius citatæ, vel specialis commissionis passim dari solitæ, & quod nullum est,nullum præstare posset impedimentum, & quod debeamus intelligere determino ritè, & rectè seruato, Docet Cassa.d.dec.i.de exceptio.in princ. Quamobrem non desunt procuratores in Roma. Cu.etiam famosi,qui non solum non nouerunt casus.quibus similis materia vel eius declaratio admitteretur, vel repelleretur, verum nescirent eam ab aliis materiis discernere,licet antiquiores Patres in illis dignoscendis plurimum insudarent, prout nobis plures decisiones supra sæpius citatæ indicant,& præsertim decis.xxvij.in no.fuit dubitatum de positio.& exceptio.& propterea non est omnino negligenda, præsertim quia facile posset uenire casus necessariæ disputationis istius materiæ. Finge enim quod quis timens obiectus caueret à malæ obser-

obseruatione istius termini,& ritè ac rectè seruaret illũ,vt excluderet te ab ista obiiciēdi facultate, Rursus finge quòd Auditor,(prout plerunq; euenit nostris temporibus)pronũciet prout in cedula, & postea subcriberet interloquutoriam, nõne terminus ad articulandũ, tam etsi nulliter à principio fuisset seruatus, remanebit beneficio reiteraterationis factę tempore dictę pronunciæ prout in cedula sanatus,ac si valide seruatus fuisset,& à reiteratione citra operabitur suum effectum exclusiuum?

Cæterum non ignorabit in hac specie ꝙ vbicunque ageretur ad canonizationem gratiæ si neutri tunc omnis materia quantumuis obiectiua diceretur descendere à gratia impetrantis & esse de iure dantis,& essemus extra casum.c.vt circa de elec. li. vi.& clem.constitutionem eo.ti. Quandoquidem si ius & titulus dantis istos obiectus,est ista gratia si neutri,cum nullum ius impetranti tribuat nisi sub illa conditione si neutri ius cõpeteret,quicquid obiiciat Impetrans ad docendum de non iure sui aduersarii, censebitur de iure dantis & non obiectus, ex quo tendit ad purificandam gratiam suam cõditionalem Nic.milis verbo artic. nu.vij.Rota decis. 827.in antiq. Nota ꝙ materia de materia obiecti.& decis.27.in no.fuit dubitatum de excep.& positio. Et propterea seruat Palatium, vt in præscripto casu quando ad canonizationem similis gratię si neutri ageretur, admittere quoscunque obiectus absq; specificatione.l.libellorũ de accu.de qua supradiximus,Rota.d.decis.27.fuit dubitatum in nota idq; etiam post terminum ad articulandum, & quandocunque prout alias materias non obiectiuas, & licet exceptiones huiusmodi simpliciter acceptę sint ex natura sua obiectiua,vtpote concernentes defectum tituli uel personæ aduersarii ratione tamen subiectæ materiæ gratiæ si neutri in qua dãtur,mutatur eius natura,& censentur rationibus prædictis

obiici quã do possit in rescripto si neutri.

de iure ipsius dãtis, & dicit collector.d.decis.xxvii. prima additione in fin.mirum non esse, quod vna res simpliciter accepta sit vnius naturę,& postmodum per adhæsionem alteri rei mutet naturam, quia hoc videmus in pluribus casibus, & subnectit exemplum de tigno, qui simpliciter acceptus res mobilis est, & postmodum ædibus fixus immobilis reputatur.l.eum qui ædes.ff.de vsucapio.& intantum admitterentur similes materiæ absque specificatione, & circumscripto termini lapsu, vt procedat non solum in similibus materiis quæ de nouo darentur,verumetiam in eisdem quæ in eadẽ caussa antequam gratia si neutri superueniret, seu ad eius canonizationem ageretur,fuissent repulsæ tan quam vel male specificatæ,vel datæ post terminum argu.notatorum per Rotam decis.420.& 426.ambabus incipientibus nota quòd in prima instantia de exceptio.obiecti ambobus in antiquis. Quamobrem tu hinc diiudicare potes quanta sit plerunq; similis gratiæ si neutri vtilitas.

LIBER VI.

DE PRODVCTIONE IVRIVM *in curia ac de literis compulsorialibus, illarumq; exequutione in partibus.*

DATIS iam articulis pro intentione actoris ac exceptionibus rei ad extenuandum intentionẽ actoris,solet quisque pro verificatione suæ intentionis probatiões quas habet afferre, & caussam iuribus, vel testium depositionibus instruere, & primo de

iurium

iurium productione dicemus, iura enim hic probationes quæ in ſcriptura conſiſtant vulgari quodam vocabulo vocamus. Quas ſcripturas ſi q̃s ad manus habeat vel ſi ex partibus à propriis tamen notariis rogatis (ſi publicę ſint) vel aliàs originales habendę ſunt, abſque alia Iudicis iuſſione ac partis uocatione ad Rom. Cu. adduci & tranſportari poterunt, & vbi habueris iterum atque iterum legendę ſunt, & vbi legeris munus tuum erit perpẽdere inſpecta natura actionis ſi actoris, vel exceptionis ſi rei partes defenderis, quid quantum, & quando, intentioni tuę prodeſſe, vel obeſſe poſſint, & illas prout re bene penſata expedire dignoueris, exhibebis in iudicio, qua in re niſi ita eruditus fueris, vt legum ac canonum conſilio vti poſſis facilè cum aliis practicis non minus quam talpa proprio plerunque peribis iudicio, prout ſæpiſſimè ego meros practicos, qui non valentes eum, (qui in iudicio nimium properaret, legibus cohibere, iurium productione ſe tueri ſolent) propriis eorum nexibus deprehendi, quos reprehendit Papa in. c. imputari, extra de fide inſtr. & admonet text. in. l. ſcripturæ diuerſæ. C. de fide inſtr. & eis alludit vulgatum carmen, Heu pateris telo vulnera facta tuo.

Inſtrumẽta publica ſine iudicis iuſſione habentur.

Quorum exemplo deterriti veteres & ſi eruditiſſimi eorũ eruditione non confiſi, conſueuerunt in exhibendis iuribus eſſe parciſſimi, illaq; nõniſi paulatim, & quantum ac quando ipſa neceſſitas vrgeret, exhibere, ea (ut opinor) ratione, q̃ ueluti veteri adagio dicimus dubium eſſe litis euentum, ſic ab ipſis cõpertum eſt dubias quoque eſſe in quauis iudicij parte litigatorum curſitationes, & in re tã dubia, non poteſt quandoq; etiã eruditiſſimus quiſq; à longe prognoſcere, quod poſtmodum contraria actione ac temporis beneficio commonitus dignoſcit, Tempus enim eſt pendentis baculus, & in certamine contraria actio ad melius operandum nos

Parcę ꝓducendũ.

Dubius ẽ litis euentus.

 inſtruere

instruere solet quã omnibus artibus, nõ minus quã ij qui bello præsunt explorare debemus, quãdoqui dem lis belli species ẽ, in quo genere admonet nos Cicero in catone hisce verbis, Quis ẽ tam stultus, quãuis adolescens, cui sit exploratum ad vesperam esse victurũ? Quæ Ciceronis verba nobis in hac iudiciorũ specie præsertim qui in sacro Palatio caussas agimus atq; defendimus optime arrident ea ratione, quod Patres ipsi eiusdem sacri Palatij veluti suppremi ordinis Iudices à multis annis eã sibi aduersus iuris regulas pręscripserint libertatem, ut liceat eis ab ipsis regulis, quæ ĩferiores iudices quasi in cõpedibus detinent, pro eorũ sacrosancto arbitrio recedere, & in rebus dubijs nõ aliàs principẽ, prout Iustinianus sanxit cõsulere, sed quod eis ratione consonum, iuxta factorum contingentias videtur decernere, estq; omnibus nationibus Romano subiectis Imperio, lex eorum sententia, nõ minusquam essent apud Græcos Amphyctionum decreta, quæ Demostenes in oratione pro Ctesiphonte citat, & quorum conuentus erat totius Græciæ publicum consilium, ex septẽ eius Ciuitatibus constans, quod Strabo. libr. nono. & cur ita diceretur Dyonisius lib. xiiij. docent.

Sed longius digressi, ad speciem nostram productionis iurium reuertamur, in qua his omnibus facile occurres periculis, si ea quam supradiximus vteris producendi parsimonia, nec absterreas terminiorum obseruationem ac lapsum præsertim ad producendum omnia, cum supradixerimus patres ex præscripta quadam vrbanitate consueuisse non solum probationes quæ in scriptura consistant, sed etiam articulos & testes admittere quandocunque ante conclusionem in caussa, Rota decis. 448. nota ꝙ omnes in anti. de artic. in caus. prophana, & non solum ante conclusionem, sed etiam post saltim ex gratia, Egi. conclu. 447. articuli, de proba. & cõclu.

745. conclusio de restitu. integ. Idq; etiam si iura non essent de iure dantis, sed obiectiua, non solum enim admitteretur eorũ productio, sed etiã operaretur ut articuli de simili materia in iuribus huiusmodi contenta eorũ calore admitterẽtur, Egi.conclu.571. Quod si.v.de exceptio. Dixi autẽ parsimoniã, ne ad eius vltimũ extremũ, quod vitiũ est facile declines, vtpote iuriũ productionẽ differendo vsq; ad vltimas audientias, in quibus non solent. Auditores iura neq, alias probationes admittere, nimiũ de calumnia producentis suspicantes.

Amplius quia scripturas simpliciter producẽdo videtur quis fateri omnia in eis contenta vera esse, etiam quæ producenti præiudicarent, iuxta nota. per Inno.in.c cum olim in fi.uersi.sed dies de censibus, & in.c.cum venerabilis nu.iiij.uersi.itẽ licet producens, de excepto. & similis confessio non admittit reuocationem prętextu erroris, sed imputatẽ producenti, qui potuit præuidere ut supra, ad nota.per Specu.& Io. Andr.in titu.de instru.edi.§.videndum, uersi.quid si aliquid, & nota per Inno.& per Butr.in.d.c.cũ olim, de censibus, & per Immo. in. c.g.perpetuus extra de fide instru. & per eundẽ Butrium ac latius per Fely. in.c.imputan.de fide instru.col.j.nu.vij. uersi.septima & ultima declaratio, & ratio est in promptu, quia ista est confessio scripta & probata, quæ non reuocatur, prout notant Abb.& alij in.c.fi.de confessis. Mos producendi scripturas inoleuit in Roma. Cu.quo litigatores non per seipsos sed per alium qui semper est unus ex connotarijs actuarijs caussæ scripturas producunt, eundemq; per censuras ecclesiasticas ad illas producendum obtinent ab Auditore compelli, adeoque inoleuit mos similis productionis, ut Notarij quotidie hoc munere grauati, uolentes se ab eo eximere, & litigatoribus nihilominus in hoc morem genere, sibi inuicem consenserunt vt singuli in

Fateẽ qs contenta in sua ꝓductiõe q̃ nõ reuocatur.

suis caussis possint apud acta notare similes productiones, præuia tamen cõpulsione, ut supra, ab vno ex cõnotarijs suis, tametsi semper absente & præmissorũ ignaro recepisse, Et ubi iura fuerint sic per cõpulsum producta, solet actuarius repetionẽ illorum sub nomine litigatoris productionẽ obtinentis subnectere, cũ protestatione tamen inquantũ pro parte producentis faciant, nec aliàs aliter, nec alio modo, prout apud Formulariũ ipsorũ Notariorum seu terminorũ rotæ sub rubrica, de productione iurium per cõpulsum. xlvj. cart. legere poteris, Quæ protestatio admittitur de iure, ad nota. per Bar. in. l. publicæ. §. fi. ff. depositi, & in. l. aurelius. §. pen. ff. de libe. lega. & per Innoc. & Butr. in. c. cũ venerabilis de excep. per Bald. & Paul. de cast. in. l. j. C. vt quæ desunt aduoca. & per Fely. post alios in. c. imputari extra de fide instr. col. fi. in fi. Et vsu recepta est in Palatio & iuuat producentem in hoc ꝙ pro natura protestationis conseruat sibi ius veniendi cõtra partes præiudiciales in eodẽ Instrumento seu scriptura consistentes, Rota decis. 282. in no. licet quis ꝓducens de appella. & fide instru. ac confessis, quæ tamen limitat dum tamen productio nõ sit proprij instrumenti cum producente celebrari. Quo casu ex quo omnia narrata in instrumẽto probant inter ipsas partes, nõ posset pars producens acceptare in parte & partibus ut supra, etsi similem productionem faceret, nõ releuaret, Rota ibidẽ in fi. Quam tamen protestationẽ etiam vbi proprium produceretur instrumentũ, ut iuuet producentẽ, & ꝓseruet sibi ius veniendi contra in capitulis prorsus separatis admittit Fely. in. d. c. imputari in fin. uerbis, per nota. per Immo. in. d. c. G. perpetuus supra eo. ti. de fide instru. & attestatur Immola esse communem Doctorum opinionem, quæ inseruit pro declaratione limitationis traditæ per Rotam. d. decis. 282. in casibus dũtaxat in quibus licet de iure contra contenta

Protestatio in ꝓductione iuuat.

tenta

tenta in proprio instrumento uenire. Et cum supra dixerimus ꝙ si quis absq; simili protestatiõe & simpliciter instrumētũ producat, uidetur fateri omnia in instrumento contenta vera esse etiã quæ producenti præiudicarent, per nota. per Inno. in. c. cum venerabilis, de exceptio. &. c. cũ olim de censibus, & contra similem confessionẽ, utpote scriptam & probatã uenire non posse per supra allegata, Tu tamen intelligas directe abnegãdo contenta in instrumento esse vera, Quod si non directe vt supra uolueris improbare instrumentũ sed potius euadere per indirectũ, vtpote si ex instrumento aliqua oriat̃ cõfessio dubia, poteris nihilominus euadere instrumentũ, faciendo probationes, non contrarias instrumento, sed tales per quas illa dubia confessio declaretur talis, ut ibi nõ præiudicet factũ in ea cõfessatum etiã verum, ad nota. per Fely. in. d. c. imputari col. j. nu. vij. versi. septima & vltima declaratio, de fide instru. Vbi allegat. c. cum dilecti de accusa. & Butr. in. d. c. cũ olim de censibus, ubi etiã cõcedere uidetur, vt quis possit venire contra instrumentum sic simpliciter productũ, si modo non discrete, sed contra totum instrumentũ veniens per aliud male productũ, & allegat dubiũ in. d. c. cum olim, Idem si volueris non confessionem certam, sed tantum præsumptionem ex instrumento resultantem diluere, admitteretur etiam probatio tendens ad hunc finem, ad notata per Paul. de cast. in. l. exercendis col. iiij. nu. iiij. c. de fide instru. versi. & prædicta, ubi etiam habes materiam & theoricã Doctorum, quæ probatio, & quot testes requirantur contra instrumentum, quouis modo quis contradicat instrumento, poteris enim vbi opus erit eo recurrere.

Generaliter vero, vbi iurium productio fuit, necessaria est partis vocatio ad dicendũ contra, aliàs non probat, ad regulam legis de unoquoque. ff. de re iudicata & text. in. l. properandum. §. sinautem, verbo

In productione instrumentorũ vocari solet pars.

verbo terribiles iuncto textu in verbo pręsentia. C. de iudi. quem ad hoc Angel. ibidem dicit singulare & in. l. iudices. C. de fide instr. & nota. per Bart. in. l. itē illa. C. de cōstitu. pecu. & latius per Fely. in. c. in noie col. ix. nu. xxxj. versi. iiij. queritur, extra de testi. nisi forte post similē productionē seruatus esset terminus ad dicendū contra producta, de stylo palatij seruari solitus, qui meo iudicio huic citationi saltim quoad iura prius producta æquipolleret, ubi tamen hæc citatio specialis fiat, Hęc est cōmunis formula qua utimur in Palatio, Citetur. N. &c ad dicendū contra iura producta & repetita, Quod adiectiuum & repetita, addi solet, ea ratione, ut citatio etiam repetitionē producentis, qui actus est à productione diuersus respiciat, & quia si scripturā produxeris priuatā vel manu publici Notarij, si modò non fuerit ex publico archiuio habita, non credit ei soli, nisi producēs verificet scripturā manu eius, cuius enunciatur scriptura, ad tex. & nota. per Pau. de castr. & alios, in auth. & si contractus. C. de fide instr. & nota. per Fely. post alios, in. c. scripta extra eodem, Solemus in palatio productæ scripturæ fidem supplere per recognitionē iurium productorum, & propterea eadem citatione ad dicendum contra iura, addere consueuimus, necnon videndum iurare testes super recognitione iurium, Qui si recognoscere, habeant scripturam manu eius cuius enunciatur scriptum, ad text. & nota, per Paul. de cast. & alios, in auth. & si contractus. C. de fide instru. de iure non probant, nisi fuerint presentes dum scriberetur, & dicant vidisse scribere eum, nec aliàs sufficeret, si testes deponerent, quod ipsi non fuerunt pręsentes dum scriberetur, sed habent illā pro manu talis, quia manus eiusdem est sibi plurimum nota, ad nota. per Bart. in. l. nuda col. ij. C. de donatio. & in auth. & si contractus. C. de fide instr. & nota. per Paul. de castr. in. l. comparationes col. iij.

De recognitione scripturę.

iij.nu.iiij.versi.Sed contigit interdum.C.eodem & per Bart.in.l.admonendi ff.de iure iurando,& per Ioan. de Immola & per Fely. in.c.secundo col.v. versi.vij.limita,ibi his sic discussis,late de fide instr. consi.Neap.decis.181 in antiquis in quodam processu de fide priuatarum scripturarũ, Nihilominus vsu receptum est in sacro Palatio, ut aduersus iuris cõmunis dispositionẽ super recognitione scripturarũ plenè probent testes,qui nõ fuerũt præsentes dum scriberetur,& deponunt recognoscere manũ scribentis,quia est sibi valde nota,prout communis vsus Roma.Cu.docet,idque ea,ut opinor, ratione quòd scripturæ,quæ in Rom.Cu.producuntur,vt plurimum sunt ex longinquis partibus ad Roma. Cu.transportatæ nec de facili possunt in Ro.Cu. haberi testes qui fuerint præsentes dum scriberet in partibus scriptura,& propterea non abhorret à iuris dispositione iste stylus, quia isto casu,quando scriptura transportata è longinquis partibus producitur,nec de facili inuenirentur testes, qui recognoscerent,si modo appareat expedita in forma publici instrumenti, & aliàs non sit suspecta, admittunt Doctores scripturam pro probanti etiã absque alia recognitione, prout late docet Paul. de castr.in authen.& si contractus col.fi.nu.v.ibi, sed si non est possibilis, quia producitur instrumentum ex longinquis partibus.C.de fide instru. allegat Specu.in ti de instr.editio.§.restat ver.quid si producitur, vel si defuerint testes qui recognoscant manum scribentis,consueuimus curare,vt iura quæ ex partibus ad Ro.Cu.pro instruẽdis caussis habentur ferè semper cum attestatione & sigillo ordinarij vel alterius personæ seu collegij,ad quos hoc munus ex consuetudine loci spectaret ad Ro. Cu.traducantur,quorũ Sigillum de iure supplet fidem productæ scripturæ, & illam reddit auctenticam ac in iudicio probantẽ,ad no.per Abb.& alios pre-

De ꝓbatione per sigillum.

p̄sertim per Fely.in.c.scripta col.antep.nu.xxxiiij. vsq; ad finem extra de fide instru.& latius in.c.post cessionē de probatio. Desyderant tamen Doct.pro effectu p̄dicto sigillū huiusmodi plures hēre qualitates, Prima est, ꝙ sit illius ad quē hoc munus spectet de iure uel consuetudine loci, prout in locis supra allegatis docēt, Secūda ꝙ sigillū sit auctenticū, ad nota.per Abba. in.d.c.post cessionem sequitur Fely.ibidē col.v.nu.vij.versi. Sed est aduertendum & quæ requirantur, ut sigillum reputetur auctenticum, refert se ad no.p̄ Specu.in tit.de procu.§.Ratio aūt formæ versi. Itē ꝙ non est sigillum.& in tit. de proba.§.fi.uersi.x.ipsum allegat, Tertia qualitas ꝙ sigillū sit illud in similibus uti solitū ad hoc deputatum, ad no.per Bal.in.d.c.post cessionē, per text. in.c.significauit de appell.quē aduersus sententiā. Inno.ibidē sequitur Fely.ibi.d.col.v.nu.xvij.ver.ij. requiritur, vltima qualitas est ꝙ sigillū sit notū illis quibus præsentatur, Fely.ibi.versi.iiij.requiritur.

Quamobrem, solemus in Palatio in termino citationis, de qua supra diximus ad videndum iurare testes super recognitione, Si testes scripturam seu manum scribentis nō recognoscant, curare, vt saltim recognoscāt sigilla pro sigillis illorum sigillantium proprijs auctenticis, & in similibus vti solitis, & per istam recognitionem, sigillum efficitur notū Auditori cui præsentatur, & sic concurrētibus istis qualitatibus, sola similis sigillorum recognitio reddit productam scripturam auctenticam, & probantem, per supradicta.

De cōparatione.

At vbi deficeret facultas recognoscendi manum scribentis uel sigillum, recurrendum esset de iure ad scripturarum comparationem quæ iure ciuili examinatio appellatur, & non prius, utpote ad remedium subsidiarium quæ quando cum qua specie scripturæ per quas & qualiter fienda sit docent Docto.in.d.l.comparationes, & in auth.sequenti.quæ inci-

incipit ad hæc, & alia etiam ſequenti. quæ incipit, & ſi contractus. C. de fide inſtru. & ſi facultas etiam faciendi iſtam examinationem ſeu comparitionem quis non haberet, & ſcripturæ ex longinquis partibus venirent, probaret ſcriptura, abſque alia recognitione vel comparitione, prout ſupra diximus, ſi modo appareret expedita in forma ſolita, qua aliæ publicæ ſcripturæ expediri ſolent, & non eſſet ex aliqua digna cauſſa ſuſpecta, prout docet Paul. de caſt. in. d. auth. & ſi contractus, col. fi. in fi. verſi. ſed ſi non eſt poſſibilis, quod dictum videtur eſſe notandum, quia eſſet vtile, vbi caſus talis tibi cõtingeret.

Instrumẽta retento regiſtro reſtituuntur.

Cęterum, quia de iure producens inſtrumẽtum, non cogitur aliàs dimittere originale eius auctenticum, ſed duntaxat copiam apud acta notari cum originali concordatam, ſecundum Paul. de caſt. in l. fi. C. de fide inſt. i. notab. Solemus in Rom. Cu. vbi iura fuerint producta, & legitime recogniti citare partem ad videndum mandari illa reſtitui retenta copia cum originali concordata, ſi modò adhuc nõ ſunt regiſtrata, aliàs non dicimus retenta copia, ſed ſimpliciter reſtitui iura regiſtrata, & in termino ſimilis citationis, Auditor mandat illa reſtitui, facta tamẽ obligatione, de illis iterato toties quoties Auditor iubebit exhibendis, & exinde facta ſimili obligatione, & dimiſſa copia apud Notarium collationata, ſi modo reſtituta adhuc non exiſtant, vt ſupra recuperamus iura originalia, & quoad prędictam obligationem de iterata productione attinet te in hoc vellem admonitum, quòd ad iſtam iteratam productionem, non poteris de iure cogi, niſi aduerſarius inſtans declaret illam velle ad effectum redarguendi iura de falſo, & aliàs prout late docet Paul. de caſt. in. d. l. fi. ii. notab. c. de fide inſtru.

Quòd ſi quis iura, & ſcripturas non habebit aliàs in promptu neque habere ſperet à proprio notario rogato, ſed per alium ſint ex partibus à propriis origina-

ginalibus transumptanda, non solet sacrum Palatium fidem adhibere, nisi auctoritate sua, & vigore literarũ cõpulsorialiũ trãsumptatio fiat, Rota decis. 688. in antiq. Dic quod trãsumptũ de compulsoria. Quas literas ideo cõpulsoria vocamus, ꝙ per eas soleat Auditor caussæ vices suas subdelegare in partibus ꝓ cõpellendis personis penes quas scripturæ iura, & monumenta ad caussam faciẽtia reperirent, ad illa sibi exhibẽdũ ad effectũ illa trãsumptandi, Qua ratione etiã ipsos exequutores similiũ literarũ ĩ partibus iudices compulsores pragmatici nuncupant.

Compulsoriarum duæ species.

Harum literarum compulsorialium duæ sunt species, Vna generalis est, quæ ideo generalis dicitur, quæ datur pro extrahẽdis omnibus, & singulis scripturis ad caussam facientibus in genere, & istas solet Palatium absque alio speciali rescripto Papæ in quacunque iudicii parte, etiam parte non citata, & ante partis primam citationem, vel etiam vna cum ipsa prima citatione passim petentibus concedere, Rota decis. xlvii. in antiquis, Nota ꝙ compulsoria, de compulsoriis, Et hoc quia similis compulsoria generalis, non habet aliquam dilationem annexam; quę retardet processum seu expeditionẽ caussæ, & propterea non reputatur parti preiudicialis, Altera specialis; (quæ ideo sic vocatur, quia pro exhibenda certa speciali scriptura dari solet), non ita passim cõceditur, sed parte legitime citata, ac caussa cognita, vtpote si profutura sit producenti scriptura, pro qua extrahenda peteretur specialis hęc compulsoria, Item si adsit indicium ꝙ scriptura, quę desyderatur, in rerum natura sit, vel aliàs tantus detur fumus, qui satis sit ad diluendam omnẽ calumniæ suspitionem, vtpote si de scriptura quæ desyderatur exẽplum produceretur extraiudicialiter transumptatum, argu. no. per Cassa. dec. iii. de dilatio.

Amplius non consueuit etiam dari nisi ad hoc specialis commissio Papæ impetretur, qua exemplo remisso-

remissoriæ non solet Signatura aliàs precise, sed Iudicis arbitrio rescribere, ea (vt opinor) ratione, quia una cum compulsoria speciali soleat concedi certa dilatio ad illam exequendam in partibus, qua durante propter fumum de ea datum expectatur is, qui compulsoriam obtinuit, & iudicis officium saltim quoad decisionem caussæ conquiescit, Et ubi pro habendis cõpulsoriis citatio partis fiat, si generalis petatur compulsoria sub hac formula fieri solet Citetur. N. ad vidēdum decerni literas compulsoriales generales, ad Ciuitatē & diocesim calaguritanas, & quia ubi per similes literas fit ad partes remissio alicuius negocii, admonendus est de iure aduersarius, vt ad locum destinati negocii accedat, uel procuratorem mittat, ad no. per. Paul. de cast. in l. iudices nu. vj. in fi. uersi. item no. ex lege iudices. C. de fide instr. addere solemus in citatiione, necnõ ad cõstituendũ, si principalis sit, aliàs ad substituēdũ procuratorē ad interessendũ exequutiõi literarũ in loco, alias ad iudendum decerni in loco processum per affixionem ad valuas maioris Ecclesiæ loci.

Si vero specialis peteretur compulsoria, addimus in citatione & ad concordandum de loco & iudice, prout supra titulo de terminorum obseruatione fusius diximus, de quibus si aduersarius cõcordet bene est, sin autem dabitur iudex compulsor vel petitus, vel alter Iudicis officio, & licet supradixerimus, hanc specialem compulsoriam non dari, nisi auditori speciali rescripto Papæ detur hæc facultas, & ita passim omnes seruant, Crederem nihilominus Auditorem posse similes compulsorias speciales ac dilationem cum eis dari solitam, de aliorum tamen coauditorum suorum uoto concedere. idq; in uim extrauagntis Inno. vi. de facultatibus Auditorum Rotæ, ex eo capite ubi facultas concedendi nouam dilationem ad parteis eis impartitur, & similis compulsoria specialis non est nisi noua quædam dilatio,

dilatio, quæ litigatori datur ad habendam ex partibus aliquam specialem scripturam ad caussam facientem; ideo dicimus, ꝙ non solet dari nisi caussa cognita, & plerunque contingit rem in controuersiam ire, & locum Aduocatis fieri, qui de iure certant, an concedenda vel potius deneganda veniat, Et cum quæstio sit de dilatione, in qua specie lex plurimum iudicis arbitrio tribuit, res ab ipsius Iudicis arbitrio plurimum pendet. l. ii. vbi Bar. ff. de re iudi. glo. c. præterea de dila. & in dubiis consueuerunt patres pro dilatione inclinare, præsertim vbi calũniæ suspicio cesset. Qua de re inferius vbi de re missoria nobis dicẽdum erit, plura differemus, quæ etiam in proposita specie tibi inseruire poterunt.

Forma ꝓcedẽdi in executione cõpulsoriarum.

Generaliter vero, vbi compulsoria generalis, vel specialis decreta sit, & velis in partibus illius exequutionem prosequi, Formula procedendi erit, vt is, qui ꝓ exequutione instat, Literas iudici cõpulsori coram Notario, & testibus præsentet, & instat vt velit ad ipsarum literarum exequutionem ꝓcedere & locum loci vbi sedere ad hunc effectũ velit scribã actuarium, & nuncium deputare, & cõmittere nuncio, qui faciat diligentiam de reperiendis procuratoribus exaduersò nominatis si q̃ exaduersò dati fuerint, quorum nomina solent notarii Rom. Cur. qui literas compulsoriales expediũt in calce ipsarum literarum adnotare, vt facilius ĩ notitiam tam iudicis compulsoris quàm partis exequentis transire possit, & hoc si procuratores dederit aduersarius, sin autẽ vel si dederit, non tamen reperiantur, instabis vt similis diligentia committatur de reperiendis aliis procuratoribus aduersarii si qui adessent, & illis nõ repertis poterit Iudex compulsor domi aduersariũ citare ad actus in articulo exequutionis dictarum literarum necessarios. Si modo domiciliũ in loco habuerit, ꝓcedendo iuxta formam traditam in. c. si aduersus de eo q̃ mittit in possessionem. Et si non ha-

bebit in eo loco domicilium poterit citari per edictũ prout docet Ro.decis.x.in no. Fuit dubitatum de fid.instr. ꝑ totã, Vel si ab Auditore in ipso literarũ decreto fuerit (vt moris est) decretus ꝓcessus ꝑ affixionẽ ad valuas maioris ecclesię; vel alteri⁹ loci, iuxta formã in decreto literarũ traditã ꝓcederet,& altera via iuxta suos casus vbi iudex cõpulsor ꝑdicta omnia fecerit, curabis omnia aduersario tuo intimari & de intimatione apud acta relationem fieri.

His omnibus intimatis nominabis apud acta personas compellandas penes quas scripturæ reperiuntur,& monitorium obtinebis contra easdem personas, vt sub excommunicationis aliisq; pœnis in literis compulsorialibus contentis debeant infra triduum iura & monumenta & alia (illa designando) coram dicto iudice compulsore apud acta Notarij exhibere, ad effectum ex illis exemplum transumptandi, Quibus exhibitis citabitur pars alio ex prędictis, quo magis licebit modis ad dicendum contra iura producta & repetita & uidendum iurare testes super illorum recognitione & posteaquã recognita fuerint ad uidendum mandari extrahi iura per infrascriptum instantem specificanda ad primam diem, qua adueniente induces testes qui recognoscant iura producta & specificabis quæ extrahere intendes & iudex mãdabit exinde exemplum extrahi quæ ubi extracta fuerint alia citatio fiet ad uidendum mandari exempla seu transumpta ex ipsis originalibus extracta cum eisdem originalibus collationari & interessendum collationi fiendæ si uelit interesse,& super eisdem omnibus iudicis decretum ac auctoritatẽ interponi mandariq; includi omnia in rotulo & clausa sigillo iudicis compulsoris obsignari ac obsignatum ad Rom. Cu.destinari, ad primam diem, seu etiã per totam, quo citationis termino aduenienda, Iudex mandabit collationari, & collatio fiet, qua facta super omnibus eius de-

Monetur habens instrumẽta ut ea exhibeat.

De exemplo transcribẽdo.

cretum,& auctoritatem interponet, ac omnia in rotulo includi,& inclusa sigillo obsignari iubebit, & faciet,ac exinde rotulũ sic clausum, & obsignatũ cũ literis eiusdẽ iudicis missiuis ad auditorẽ qui hoc sibi negociũ subdelegauit,destinabit,& transmittet.

Nec videatur tibi iuri dissonum quòd in partib. vtantur hac citãdi facultate,isti iudices cõpulsores, qui meri sunt exequutores, quiq; citandi facultatẽ de iure non habent, nec viderentur etiam posse illã habere ab Auditore compulsoriam decernente per nota.in clem.auditor de rescrip.quia ista quæstio, fuit aliàs in Palatio disputata,& collector erat contra facultatem, & nihilominus admisit sacrum Palatium, vt possent atq; deberent iniuriũ extractione, & aliis in exequutione similium literarum necessariis partẽ vocare,aliàs nulla esset iurium trãsumptatio eorum auctoritate facta,Rota decis.x.in no.Fuit dubitatum de fide instru.& attestatur collector rationibus suis non obstantibus contrariam partẽ semper suo tempore fuisse in curia seruatam,limitat tamen iudicem compulsorem in ipsa iurium exemplatione aliisq; prædictis non teneri partem vocare, si pręsens fuerit tametsi nõ citata,per nota.per Inno. in.c.fi.de fide instru. Amplius si pars nõ fuerit alias præsens neque citata, non erit exemplatio omnino nulla, quia saltim contra eum qui transumptari fecit probabit, ad text.in.l.chyrografis.ff.de admini. tuto. Item etiam contra quemlibet alium, qui similia exempla, & transumpta produceret,ad tex.cum materia in auth.ad hæc.C.de fide instru. Sed concessa citatione pro necessaria, quẽ citabimus in ipsa iurium exemplatione seu transumptatione,non solum vbi sumus ĩ exequutione compulsoriæ,verumetiam in aliis casibus,vbi quis aliquam scripturã ex proprio originali exemplari velit, etiã corã quouis ordinario,qua in re tu distinguas, aut scriptura pro cuius exemplatione instas tangit certam personam,

nam, & illa nominatim citanda erit ad text.in.cap. cum.P.tabellio,de fide instru.aut non tāgit certam personam, utpote si peteres exemplari priuilegium vel aliud simile, tunc fiet citatio generalis per edictum,vt in.cap.cum inhibitio, de claude.despo.nisi fortè exemplum peteretur ab eo qui cōcessit,vtpote, priuilegium ab eodem Principe, & indulgentia ab eodem Pontifice, qui concessit, Tunc probaret exemplum sine aliqua partis citatione transumptatum,& si non haberetur ab eodem scriba,qui originale recepit,& adnotauit,quia vtroque casu siue ab eodem notario, siue ab eodem qui concessit exemplum haberetur, etiam sine partis citatione, eidem non minus quàm originali crederetur, Rota.d decis.x.in.no.in princ.& inferius in additione. de fide Instrum.

De testibus, & eorum inductione, iuramento atq; examine in Romana Curia.

VErum si testium depositionibus instruenda sit caussa,& testes sint p̄sentes in curia,induces eos parte,vel p̄sente,vel citata.aliàs nulla esset eorū receptio, ad tex.in.l.si quando, iuncta gl.C.de testibus & in c.ii.extra eodē,& nota. per omnes vtrobiq;,& per lanfran.in.c.quoniā cōtra verbo testes col.iiii.de probatio.Quod tn̄ intellige de vnica citatione tantū non de trina,quæ fieri solet.Vbi perēptorium desyderatur, cōmunis enim conclusio est,vt in receptione testiū non sit necessaria citatio peremptoria, tametsi nō defuerint,qui contrariam sententiam sequuti fuere, prout latissime docet Fely.qui omnes refert in.c.in nomine,columu.vi.num.xxi.cum sequenti.versi.extra quæro. Quod quidem perpetuum nō est,finge quòd de absentia,vel obitu alicuius docēdum esset, vtpote ad- Citatio in testiū receptione requirit.

uersarii principalis vel procuratoris, Solemus enim de hiisce utpote de aliis notariis docere per testes extraiudicialiter inductos, Quę practica à iure communi non abhorret prout de absentia habes apud Fely.in d.c.in nomine col.iiij. nume.xiij.uersic.vi. limita, & de obitu, per Abb. & post ipsum per Fely. in.c.quoniam frequenter in fi. col. fi.nume.xxiiij. uer.ultimo dũ tangit Abb. de modo probandi mortẽ extra vt lit. nõ contest. & de aliis notariis habes ẽt apud eũdẽ Fely. qui alios refert in d.c.in nomine col.iij.nu.vij.versi.modo aduerte.in quibus iudex potest se extraiudicialiter informare, vtpote, de fama & aliis similib. ad no.per Inno.in.c.i.de postula.prela. & in.c.bone el primo ĩ verbo testes de electio per Archid.in.c. eorũ. xij.q.iij. Butr.in.c.fi. de cõsuetu. Quod ego limitarẽ, vt non procederet vbi ista informatio veniret capiẽda in inquisitione criminali, qua agereẽ de vita hominis, tunc.n.ubi quis contra reũ vellet probare mortẽ alicuius, ad arguendũ ipsum de crimine, esset liquido et parte citata probanda. Fely.in.d.c.quoniã freqũter col.fi.nu. xxiiij.uersi.vltimo, ibi in rebus tñ maximis, Bal.in. §.iniuria punit de pace iura.firmã.col.iiij.nu.xiiij. versi.in ista materia queritur, Item limitarem vt ꝓcederet ad effectum receptionis tantum, non autẽ, vt ex eis iudicari, & ad diffinitiuam sentẽtiam procedi possit, nisi pars ad audiendum sententiam legitime citaretur ad no.per Bal.in.l.cum fratrem.col. iij.nu.viij.uer.in contrarium ibi & ita firmiter tenendum. C.de his qui vt indig. Ludo. Roma. singu. 768.incip.communis conclusio.

Modus ꝓbãdi mortem.

Rursus, finge quòd si pars citaretur esset timor mortis vel diuturnæ absentiæ testium uel aliàs amissionis facultatis probandi, His enim casibus aduersus iuris regulas recipi poterunt testes lite non contestata, ac parte non uocata, idq; ea ratione ne interim ueritas seu probatio pereat, prout notant com-

Lite non cõtestata quãdo ꝓducantur testes.

communiter Doctores in.c.quoniã frequenter extra ut lite non contestata. Fely.præsertim colum.v. nume.iiij uersi. Et ut intelligas quod nobis Romæ sepissimè contingit in testibus affuturis, quos plerunque in Roma. Cu. repertos etiam vbi cõmissionem causæ præsentari fecimus antequã citatio in partibus exequatur tãquã affuturos ĩducimus atq; examinari facimus & curamus, qua in re tu animaduertas quòd si testes postmodũ tempore comparitionis partis & litis contestandæ superuiuerẽt, euanesceret eorũ receptio, nec amplius satis essent ad probationẽ, sed dũtaxat fumum facerent, vtpote ad habendam remissoriam ad partes ubi testes reperirentur, pro illorum repetitione, Rota decis. 109. in antiquis. Nota quòd caussa pendente de testibus affuturis, sequitur. Rom. in.l.si vero.§.de viro.liiij. fallen.solu.matrimo. sequitur Fely. in.d. c.quoniã frequenter colum.v.nume.iiij.uersic. Adde etiam aliud speciale, ibi si tamen superuenirent, & quòd de futura absentia testium supra diximus, intelligas quòd absentia sit futura talis, quòd si pars citaretur ac lis contestaretur vbi necessaria est, testis commode haberi nõ posset, ad nota. per Abb.in.d. c.quoniam frequenter.q.j.& per Fely.ibidẽ.d.col. v.uersic.circa.j.q.Abbatis, in qua specie seruatum est quòd testes recessuri ad Ciuitatem Ananiæ, iurantes se recessuros, & non breui reuersuros recipi possint tanquã affuturi, Egi.conclu.616.incip.etiã testes.de testibus. Dixi autem iurantes, quia ne fieret fraus & testes inducerentur tanquã affuturi cũ tamen affuturi non essent, Inoleuit mos in palatio vt à similibus, qui vt affuturi inducuntur duplex iuramentum exigatur, vnum de futura absentia, aliud verò, de veritate dicenda prout attestatur Fely.in d.c.quoniam frequẽter col.iiij.allegat Rotam decis.ccxcij.in antiq.

Adeoque huic periculo amissionis probationis

Innouare licet in testiũ affuturorũ receptione.

propter futuram diuturnam absentiam testiũ, solet Palatium occurrere, ut eadẽ ratione permittat etiã iudicem à quo appellatum fuisset à grauamine, tametsi nihil debeat appellatione pendente attemptare seu innouare. c. non solum de appella. in. vj. similes testes valide posse recipere, prout attestatur Fely. in. d. c. quoniam frequenter col. ij. uersi. & ut intelligas, ut lite non contest. allegat decis. Rotę. ij. de testibus in antiq. nec censeretur propterea is qui testes induceret appellationi renunciare Rota decis. 385. in antiq. nota utrum de appella. Amplius permittit etiam, ut similes testes per Iudicem ad quẽ appellatũ esset à grauamine, ualide recipi posse etiã non cognito de grauamine, ne interim probatio pereat, Rota decis. lix. in antiq. Nota ꝙ vbi est appellatum, de testibus affuturis, & non solum per Iudicem ad quem, sed etiam per Ordinarium in partibus, lite pendente in curia valide recipi poterunt, Rota decis. 109. in antiq. Nota ꝙ caussa pendente, de testibus affuturis, prout reciperentur, quoq; circa petitorium, ubi etiam ab altera parte suspensum fuisset, & de possessorio tantũ discuteretur, argumẽto Rotæ decis. 344. in no. Si suspenso petitorio de caussa possess. & proprieta. Et pleraq; etiam alia in testibus affuturis aduersus iuris regulas constituta & seruata sunt, quę legere poteris apud Doctores in. d. c. quoniam frequenter vt lite contest. & apud Collectores decisionũ sacri palatij in pluribus alijs locis, & inter alia solet Palatiũ vbi similes testes inducantur, dilationes solitas, vtpote, ad dandũ interrogatoria, (quæ de stylo solet semper esse alterius diei post diem termini seruati, ad uidendum iurare testes) breuiores concedere, & loco diei certas dũtaxat horas dare, plures uel pauciores quantũ articulatæ materiæ quantitas & qualitas expostulare sibi uidetur, Quam tamen dilationem solent practici exaduersò, post exceptiones in genere vel in spe-

ſpecie datas verbo inſcriptis tam contra materias articulatas quā contra perſonas teſtium, certis protestationibus longiorem facere in fine dilationis ſibi datæ, de re aliqua proteſtantes, utpote teſtes nō recipi, niſi ſpecificatis exaduerſo materijs medio iuramento, Item niſi intimata ſibi hora, qua aduerſarius intendit teſtes examinare, quia uult ipſos uidere in facie & cognoſcere, Item niſi concordato de interprete, & etiam complures aliàs ſibi cogitant proteſtationes, plerūque ad effectū differendi tantum, Quas ſemper ægre tuli, niſi quantum vrgente neceſſitate fiāt, Augent enim actorū congeriem & clientis tui impenſam, proximum offendūt, & cauſſæ tuæ parum, uel potius nihil proſunt.

Quas ut euitemus proteſtationes, ſolet is qui articulos exhibet & teſtes inducit, aduerſarium ſuum hac citationis formula, quæ longo Ro. Cu. uſu cōperta eſt, citare, uidelicet. Citetur. N. ad dicendum contra articulos facto datos, uidēdum illos admitti & iurare teſtes tam ſuper articulis quā tota cauſſa, & ſi affuturi ſint, addi ſolet, etiam ſuper eorū affuturatione, & committi Notario receptionem iuramentorum egregiarum & impeditarum perſonarū ad primam diem, & poſtquam commiſſum fuerit, ad uidendum illos iurare in eorum vel notarij domibus, & ad dandum interrogatoria ſi quæ dare uult & intendit, per totam illam & ſequētem dies, Et nihilominus intimetur eidem qualiter materiæ ſunt ſpecificatæ medio iuramento, & teſtes poſtmodum examinabuntur ſingulis diebus & horis, inſtante, &c. Dicimus autem AD DICENDVM CONTRA ARTICVLOS FACTO DATOS ET VIDENDVM ILLOS ADMITTI, rationibus de quibus ſupra titulo de articulorum admiſſione loquuti fuimus, Tantum abeſt ſcias quod ideo ſemper præcedenti citatione partis, adiecta eſt dilatio ad primam, quia vulgatum eſt prag-

Citatio ad uidendum iurare teſtes.

maticorum axioma; quòd omnis terminus potest eadem die seruari, præterquam terminus ad dicendum contra, qui semper seruatur ad primam; ea (ut opinor) ratione, quòd is qui citatur ad dicendũ contra, indigeat copia productæ scripturæ antequã excipiat, quam vna & eadem die habere, legere & pensitare verisimiliter non potest, præsertim quia ferè omnes pragmatici Ro. Cu. caussas cum consilio alicuius famigerati Procuratoris agunt, uel defendunt, & nisi nox dilationem interponeret non possent nos super exaduerso productis consulere.

Testes sine iuraméto nõ probant.

Item dicimus, ET AD VIDENDUM IURARE TESTES, quoniã testes sine iuramento non probant tex. in. l. iurisiurandi. C. de testibus, & in. c. de testib. extra eodem, Bal. in. l. militis. C. de militari testa. Fely. in. c. tuis q̃stionibus in principio primo notab. etiam de testib. Estq; hoc in tantũ verũ, ut procedat etiam in caussa quantũuis summaria, Immo. in clem. sæpe col. xxxvj. de verbo. signi. utq; testium numerus non suppleret hunc defectũ Dominicus in. c. multis. xliiij. distinctio. Minusq; eorũ qualitas quantũcũque grauis, etiam si Cardinalatus honore præfulgerent, glo. in. c. cum olim verbo quorundam & Abb. ibidẽ de priuileg. in quib⁹ Cardinalib. Episcopis & alijs personis in sacris constitutis, hoc tantũ cóperio, exemptionẽ scilicet non à munere iusiurandi, sed ab eius modo, ut non aliàs teneatur iurare tactis sacrosanctis scripturis, sed illis ꝓpositis, tex. in auth. sed iudex. C. de epis. & cle. & in. c. fi. extra de iura. calum. & vtrobiq; notatur, à quibus cõsuetudo etiam expostulat, ueluti ab alijs manum super sacrosanctas scripturas ab ipsis super pectus emissam desyderamus, sola eni manus emissio ipsius iurisiurandi signũ est, prout etiã hodie seruamus, ubi quid volumus in fide nostra, quę in Iesu Christo est, promittere, Quæ cautionis formula, manu, ut ꝑmittitur, emissa, videtur etiã apud antiquiores

quiores in vsu fuisse, quia de ea meminit Modestinus in.l.quidā.ff.de proba. Admoneo tñ perpetuū non esse, ut testis sine iureiurādo nō probet., Finge quod statutū testes à iuramento dispensaret dictans testē nō iuratū probare, seruandū esset, Roma.consi.90. Viso puncto; Fely.in.c.tuis extra de testib. col.ij.nu.ij.versi.ex eodē habes vnū casum, Rursus finge ꝙ litigatores forte de testis integritate cōfisi ei iusiurandū remitterent, staretur enim eius depositioni tametsi absq; iuramento factæ quod ipsorū litigatorū fauore tantū lex desyderat, glo.in.d.l.iurisiurandi.C.de testib⁹, in.l.ij.§.sed q̃a veremur.C. de iura.calum.& in.l.j.ff.de ferijs, Fely.in.d.c.tuis col.ij.nu.j.versi.ex eodē tex.habes ꝙ iuramētū testis extra, de testi.& cū iuramentū fauorē vtriusq; partis respiciat, p̄dicta intelligas nō de alterius, sed vtriusque partis remissione, Ioā.And.Car.Abb.& Fely.ibi col.ij.versi.in text.ibi remittatur. Amplius quoque de remissione expressa, satis enim nō esset tacita, vtpote partibus non opponentibus. Hostiensis & communiter alij in.c.nuper extra de testib⁹, Fely.in.d.c.tuis col.iij.nu.ij.versi.sed vltra Doctores, Imò etiam expressa nō sufficeret, nisi in caussis quæ à mera partium uoluntate pendent, Secus in alijs, vtpote vbi de ualiditate matrimonij, de beneficio ecclesiastico aliàue re spirituali ageretur, Car. & Abb.in.d.c.tuis sequitur Fely.ibidem col.iij.nu.iij.versi.in eadem glos.ibi ne colluderent.

Dicimus quoq; TAM SVPER ARTICVLIS QVAM TOTA CAVSA, non quia aliqua necessitas ad hoc impellat, vtpote ꝙ iudex non teneretur aliàs testes recipere, nisi etiā super tota caussa iurarent, prout uidetur uoluisse Inno. in.c.per tuas de testibus quia verior est contraria sententia Bald.in.d.c.per tuas, quam etiam sequitur Fely.ibidem.col.iij.nume.iiij.uersi.Item in quantum dicit Inno. Quorum sententia fuit, hoc non esse ne-

Sup̄ tota causa recipiatur testis.

necessarium,sed totum pendere à producentis voluntate,cui posset quandoq; hoc vtile esse, Vtpote si testis aliquid sciret extra articulos, Quo casu,si super articulis tantum iurasset, non posset extra illos interrogari,& si interrogaretur,non probaret eius depositio, quasi facta in hoc sine iuramento glo in.l.si quis.§.fi. in verbo admittatur.ff.de petitio.hæredita.in.l.si legatum in vltima col.ff.de falsis.& in.l.j.§.diuus lultimo.ff.de quęstio. & in.l.si duo.§.idem iulianus, ad finem.ubi etiam Alexan. col.ij.versi.pro cuius declaratione,Fely.in.c.de testibus col.j.nu.ij.versi.glo.j.ibi non iurauerunt super hoc extra de testibus, In qua specie illud dicimus esse extra articulos quod nō pertinet ad illos, vel saltim non tendit ad declarationem facti in eis articulati Bar.& Alex.ibidem col.iij.in fi.ubi etiam Iason. Admoneo tamē ꝙ nisi producens testes expresse inducat illos super articulis,testis simpliciter inductus & iurans etiam si tunc darentur aliqui articuli,censetur iurasse super tota caussa, Quòd vbi testis aliquid extra articulos dixisset utilitatem, & honorem tibi afferret; Immo & Abb.in.c.de testibus ubi etiam Fely.qui hoc dictum cōmendat col. penul.nu.xiij.versi.ij.noto,extra de testibus.

Insuper dicimus etiã AD VIDENDVM COMMITTI RECEPTIONEM IVRAMEMTORVM EGREGIARVM ET IMPEDITARVM PERSONARVM, alia ratione,quia notarius non pōt iuramentū testi deferre sine iudice uel eius mãdato Bar.in.l.uideamus.§.differre.ff.de in litē iurãdo,Butr.& Abb.in.d.c.tuis vbi etiam Fely.colū.fi. nu.viij.uersi.Item in quantū prædicti dicunt quòd notarius sine iudice.est q; hoc intantum uerum,ut sola Iudicis præsentia,& patientia non sufficeret, prout aduersus Butrij sententiã in.d.c.tuis,firmat Barto.in.d.l.uideamus. §.differre.& ratio uidetur esse in promptu,quia in deferendo testi iusiurandū

Receptio testiū cōmittiī iudicis mãdato.

Iu-

Iudicis auctoritas desyderatur, ꝑ supradicta & qui habet auctorizare, satis aliàs non facit si sit presens & taceat. l. iiij. & ibi Bart. ff. de auct. tuto. per quem tex. infert generaliter Barto. in. l. quæ dotis in ultima col. ff. solu. matri. ꝙ scientia & patiētia illius ad quem actus cura & sollicitudine tantum, per Iudicium vero ad alium spectat, non inducit cōsensum, sequitur Fely. in. d. c. tuis col. fi. nu. viij. vsque ad finem. Quamobrem licet aliàs Bald. in. l. qui testium extra de testibus, tradat pro regula ꝙ etiā in caussa ciuili testes recipi debeant per Iudicem & non per alium & dicat de hoc esse duas glossas vnā in. l. hac consultissima. §. fi. verbo depositiones. C. qui testa. face. poss. Alteram in. l. iubemus la prima. C. de lib. cau. & adsit ad hoc tex. secundū unum intellectum glos. ibi in. l. solā. C. de testib. nihilominus quicquid ius cōmune in hoc dictet, hodie propter multiplicitatem negociorū consuetudo admittit, ut Iudex possit testiū iuramentū ac examen Notario caussæ actuario cōmittere, prout attestatur Bal. in. d. l. hac consultissima. §. fi. C. qui testa. fac. poss. & Saly. in auth. apud eloquentissimū. C. de fide instru. & hoc vbi iusta subsit caussa faciēdi similem cōmissionem notario Immol. in. l. si quis ex signatoribus. ff. quēadmodum testa. ape. Bal. & Angel. in. l. iudices. C. de fide instrumen. Fely. in. c. cum caussam extra de testibus, Quæ consuetudo, ut ego opinor, à iuris dispositione non abhorret, ut ubi iusta caussa subsit Iudex mandet per Notarium suum recipi à teste iuramentum & examen, & uidetur esse casus in clemen. j. de offic. deleg. secundum Angel. in. l. iudices. C. de fide instru. & in. c. ij. de iudi. in. vj. secundum Fely. in. d. c. cum caussam col. pen. nume. xxx. uersic. Nihilominus ista fallentia quia in Roma. Cu. caussa multiplicitatis negociorū plurimum uiget, solēt Iudices passim Notarijs receptionē tam iuramenti q̃ examinis testium committere, parte

Examinatio testiū actuario committi potest.

ta-

tamen quoad cōmissionē examinis nō aliàs citata, & hoc quia examinatio testis est quid facti quod potest committi & fieri extra iudicium Rota decis. 588.in antiq. Nota si in remissione de probatio. & pro caussa solemus absque aliqua eius verificatiōe exprimere personas inducendas esse egregias vel impeditas, & aliàs quæ ad Iudicis præsentiam commodet adduci non possunt, ut præscripta citationis pars ostendit, & melius videbis si solitā huius actus extensionem Notariorum, vel in aliquo regesto, vel in ipsorum Notariorū seu terminorū Rotæ formulario videbis, quæ est sub rubrica de receptione iuramentorum car. lxxiij. ex qua etiam extensione illud intelliges, ꝙ & si citatio sit ad videndū cōmitti notario receptionē iuramentorū tantū, Nihilominus sub ista citatione sacrum Palatiū non solum cōmittit Notario receptionē iuramenti, sed etiam examen ipsius testis, & cōmissio hæc fieri solet Notario, vt nudo ministro, ita ꝙ ipse non habet discutere, An articuli vel testes sint admittendi, nec ne, sed hac discussione à iudice facta, Notarius veluti nudus minister iuramentū defert testi, ac eius depositionē recipit, Abb. in. c. qm̄ contra col. xviij. sequitur Fely. in. d. c. cū caussam, col. pen. nu. xxx. uersi. nihilominus ista fallentia, ibi. & vnum circa hoc dixit dominus Abb. de testib. & in. c. caussam col. j. nu. j. uer. in tex. ibi nuncio de testibus cogen.

Amplius dicimus & postquam commissa fuerit, AD VIDENDVM ILLOS IVRARE IN EORVM VEL NOTARII DOMIBVS, PRO TALI DIE quoniam testes debent iurare parte præsente, Io. Andr. in additio. ad Specul. in titu. de teste. §. sequitur, uersi. & nota. vbi requirit præsentiam iudicis notarij & partis sequūtur. Butr. & Abb. in c. fraternitatis. ad fi. de testi. uel citata pro certis die & loco Saly. in. l. generaliter. §. iisdem. C. de rebus creditis, & si testis extra diem & locū ad quos di-

Iurare testes parte præsente debent.

diuersa pars citata fuit iuraret non valeret eorum receptio, Felyn.in cap.in nomine columna fi.nume.xxxvii.versicu.vltimo scias extra de test.Rota decis. 167. in vltimis, item Rota.decis.172.in no.si testes citati de dilatione & de ferijs. Docet tamen collector cautelam, vt is qui testes inducere intendit si adueniente hora citationis deprehendat aduersarium coram Iudice nec aliàs habeat testes ad manus, & illos tunc producere non ualeat, petat à Iudice parte præsente citationem transferri ad diẽ sequentem; & sic sequenti etiam die poterunt testes iurare ad nota:per omnes in.c.consueuit de offic. delega.

Interrogatoria dari possunt.

Addimus quoq; ET AD DANDVM INTERROGATORIA PER TOTAM ILLAM ET SEQVENTEM DIES, Nã quicquid ius ĩ hoc dictet, generalis inoleuit cõsuetudo, quæ etiã in Ro. Cu.usu recepta est, vt ei, contra quem articuli dantur et testes inducuntur, dilatio detur ad dandum interrogatoria, quam generalem consuetudinem attestatur gloss.in.c.ii.uerbo interrogatoria, de testi.in.vi. & vbi dent à diuersa parte interrogãti sunt secundum ea.tex.in.c.ii.§.testes etiam de testibus in.vi.& qualiter hæc interrogatoria fiant supra suo loco docuimus, Imò non solum ad hoc dari solet dilatio parti, sed etiam edenda sunt sibi testium nomina Bal.in.c.per tuas extra de testib. Allegat glos. in l.i.§.editiones.ff.de edendo. Sequitur Fely.in d. c.tuas col.iii.nu.iii.uersi.item in quantum dicit Inno.ibi.& adde secundum Bal.& ratio est, quia interrogatoria fieri solent secundum circunstantias causæ, ac personarum inductarum, quas circunstantias personarum inductarum non potest diuersa pars considerare, nisi sibi edantur ipsarum personarum nomina, quam rationem refert glo.in.d.c.ii.in uerbo interrogatoria, de testibus in.vi. Qua ratione crediderim dilationem datã ad dandũ interrogatoria

ria non currere, nisi à tempore quo edita fuerint testium nomina, tanquam necessaria ad confectionẽ ipsorum interrogatoriorum per supradicta.

Iurare qs debet materiã a se scriptã veram, & articulos.

Amplus intimatur quoq; aduersario, QVALITER MATERIAE SVNT SPECIFICATAE MEDIO IVRAMENTO, quia parte petente tenẽt producẽs specificare materias datas medio iuramẽto, quo asserimus nos credere materias, quas dedimus, esse veras prout supra titulo de articulis fusius diximus, Crediderim tamen vbi materiæ darentur post iuramentum de calumnia prę stitum postq; eius terminum seruatũ, non teneri producentẽ aliàs specificare materias medio iuramento, quia specificatio hæc, species est iuramenti de calumnia. Et vbi semel præstitum sit extẽditur ad totam instantiam in qua præstitum fuisset, & nulla ratio suadet vt toties reiterentur, nisi forte præstitum fuisset à procuratore, & in hoc exigeretur à principali, propter vtilitates quas supra tit. de articulis enarrauimus, vel nisi forte præcessisset iuramentũ principalis & nũc exigeretur à Procuratore, qui ex obseruantia sacri Palatii tenetur etiam in animã propriã iurare etiam vbi principalis iurasset Rota dec. xxxvii. in no. Quidam procurator, de iuram. calum. nu. i. ibi Nam licet principalis iurasset, Quæ consuetudo est approbata in. c. ii. de iura. cal. lib. vi. Et ratio est in promptu quia posset ipse calumniare, sicut Dominus quã refert Collectori ibidem & Sequitur inferius decis. xl. in no. procurator, Quamobrem ne postmodum similibus protestationibus partis aduersæ differatur examen, solemus aduersarium præuenire, & sibi etiam non petenti neque protestanti in hoc vltro morem gerere, in ipsa articulorum exhibitione, & exinde sibi hoc, vt præmittitur intimare, Non desunt etiam qui nõ aliàs specificatis materiis similes intimationes aduersario faciant, vt per similẽ intimationẽ monitus protestationẽ omittat, credens materias

Intimari debet parti examinatio testium.

materias vt sibi intimatur specificatas fore; qui (vt opinor)dolo faciunt, quare si tibi expediens fuerit, materias exaduerso specificari medio iuramento, memor eris,non aquiescere simili intimationi, sed à notario rei veritatem explorare.

Deniq; fieri etiã solet præscripta intimatio qualiter testes postmodum examinabuntur singulis diebus,& horis sequẽtium dierũ, quia licet fuerit pars citata ad videndũ illos iurare ad certos diem & locũ, vt supra,& iurauerint,non tamen iurando dicuntur deposuisse,Bal.in.c.i.col.i.versi.nota ista duo si inter domi.& vassal.lis oriatur, & notatur in.l.si quando. C.de testibus sed tantum iurant de veritate dicẽda Bal.in.d.c.i.col.iii.versi. Nota formam si inter domi. & vassallis oriatur nisi forte inducerentur tanquam affuturi,quia tunc duplex iuramentũ prestãt, Vnũ de futura eorũ absentia finito examine, Aliud de ueritate dicenda prout supra suo loco diximus, Aliud quoq; præstant in fine examinis quòd secreto habebunt depositiones suas donec earũ publicatio fiat,per tex.iiii.qui falsa, & si reuelaret puniret, tex.ibidem cũ gl.in.l.iuris iurãdi.C.de testibus Bal. in.l.presbyteri circa principium ver.iiii.noto.C.de epis.& cleri.Specul. in tit.de teste §.sequitur Fely. in.c.fraternitatis col.penul.nu.xii.ver.in gl.fi.in fi. nos quinq; capitula extra eodem,& licet supradixerimus iuramentum prestandum esse tactis euãgeliis per tex.in c.hortamur.iii.q.ix.Mos tamen non solũ in palatio, sed alibi etiam generalis inoleuit, vt raro, vel nunquam præponantur euangelia ei cui iuramentum defertur, sed ferè semper præponitur quæuis alia scriptura, quam approbat valere Abb. in.d.cap.fraternitatis extra de testibus.vbi etiam Fely.columnn.penul.num.xii.versi.in glo.fi.ibi secundum quem valet consuetudo de tangendo quamlibet scripturam,& vbi diceretur.N.iudice, & parte præsentibus iurauit, nec aliàs adderetur tactis sacro-

Mos iuramenti testium.

crosanctis scripturis, præsumerent nihilominus tactæ scripturæ prout voluit Ioan. And. in additio. ad Specu. ti. de teste. §. sequit & si negaretur, operaretur, hæc psumptio effectũ translatiuum vt ei qui negaret tacturã interuenisse, incumberet onus probandi sequit Butrius & Abb. in. d. c. fraternitatis extra de testibus vbi ẽt Fely. col. penul. in fi. versi. & si diceret in actis vbi hoc idẽ extendit vbi negaretur pstitum fuisse iuramentũ, vel forte si apparere pręstitum negaretur præsentia partis faciunt nota. per eundem Fely. in. d. c. tuis penult. & vltima col. de testib. Quæ verba præscriptæ intimationis qualiter testes postmodũ examinabuntur singulis diebus & horis, extendũtur nõ solũ ad dies termini pbatorii sed ẽt post, dum tamẽ infra terminũ iurati fuerint, Si modo terminus non sit datus ad probationẽ perfectam seu (ut aiunt) ad probandum, & probatum habendum Rota decis. lxxiii. in no. licet in remissio ne de testi. & remissio. & ratio videtur esse in promptu, quia depositio testis retro trahitur ad diem iuramenti, notatur in clemen. i. de offi. delega. glo. & Bal. in. l. damni. §. sabini col. fi. in princi. uersi. Old. inducit istum tex. ff. de damn. infec.

Testis vltro se offerre non debet.

Cæterum quòd ad testes attinet, unum nõ prætermittam, quòd & si testis non debeat se ultro ingerere, sed citatus & inuitus deponere toto titulo de testibus cogendis auth. rogati. C de testam. & notatur utrobique & qui ultro se offert non uocatus neque rogatus sit de subornatione suspectus, argumento. v. q. v. illi. Et propterea de iure citandi sint testes ad perhibendum testimonium ueritati, Nunquam tamen utimur in palatio hac solemnitate, eo ratione quod Patres ueluti præsumunt reum post decretam citationem comparentem fuisse citatum & propterea compellunt ipsum suo aduersario respondere, nec darent ei dilationem, quia si citatus uenit, debuit uenire instructus,

prout

prout ſupra titulo de exequutione citationis ad partes.§.Hoc amplius diximus,eodē exēplo prēſumūt teſtem venire ad deponendum, quia rogatus,& citatus Rota deciſ.372.in no.fuit dubitatū,de teſtibus a principio vſq; ad finē, & quando inducunt raro,vel nunquā diſcutiū An ſint admittendi, vel non,ne interim proceſſus retardet,ſed pars dicit contra perſonas teſtium generalia, quę excipiēdi formula habet clauſulam prēſeruatiuam facultatis ſpecificādi exceptiones ſic in genere datas in omni parte iudicii prout ſupra titulo de exceptionibus docuimus,& ſi quādoq; exceptio aliqua competat quæ admodum contra teſtem vrgeat ſolemus eam in ipſa teſtium productione ſpecificare nec propterea ſolent Auditores tunc tēpore productionis Teſtium ſimiles exceptiones diſcutere,vt proceſſus citius finiat,& non cogantur ipſi,qui pluribus occupationibus diſtinētur, ad cauſſam adhuc non inſtructam animū vertere,ſed pro tunc mādant teſtes examinari quantumcunq; inhabiles ſaluis exceptionibus quo caſu producens vltra proteſtationem ſuam habentem vim præſeruatiuam reportat inſuper de præſeruatione iuris excipiendi in ſpecie iudicis interloquutionem & quandoque vbi euidens vel grauis videretur obiectus teſtis defectus,ſolent Auditores non ſolum facere interloquutoriam præſeruatiuam de qua ſupra quę prēſupponit teſtes admiſſos, ſed taliter ut admisſio reſolui posſit,vbi aliqua exceptio daretur,& verificaretur quæ teſtem repelleret, ſed mandant teſtes examinari ſaluis exceptionibus vtſupra,& poni ad partem. Quæ verba important vt teſtes interim non cenſeantur admisſi, ſed remaneant in ſuſpenſo donec Auditor cauſſæ maius ocium nactus posſit ſuper illorum admisſione deliberandi. Quāobrem ſi te inducente fuerint quaudoque ſic teſtes recepti, & poſiti ad partem memor eris antequam ſententiam petas pro illorum admisſione inſtare,

Praxis no.

Qua in re uidi etiam primarios practicos hanc admissionem prætermittere, non aliàs perpendentes quantum importet simile decretum positionis Testium ad partem, operatur enim vt testes interim pro nō admissis proq; non examinatis habeant, Reliqua quæ ad testes attinēt, vtpote qui testes admittēdi sunt, q repellēdi, quæ cōtra eorū personas opponi possint, quādo, & qualiter producēdi, itē quādo, & qualiter recipiēdi sint, ac de eorū cōpulsione, examinatiōe, numero, publicatione, rubricis, reprobatione, fide eis adhibēda, & alia si quæ tibi circa testes occurrēt habebis apud Specul. toto tit. de teste materiā distinctā sub ei⁹ rubricis, & apud Doctores præsertim canonistas in tit. de testibus, & in aliis locis communibus ad quos occurrente necessitate recurrere poteris non repeto quasi aliud agens.

De remissione ad partes ac illius processu & exequutione.

QVandoq; etiam testes non in Rom. Cu. sed in prouinciis commorantur. Vnde eos euocari vel non possunt, vel non expedit, non debet. n. Iudex testes etiā si in sua prouincia essent, temere euocare à propriisq; negociis distrahere, argumēto. l. si qs ex signatorib⁹. ff. quemadmodum testa aperia. l. iudices vbi Pau. de cast. de fide instr. l. iii. §. fi. ff. de testib. Quamobrem vsu receptum est vt Volenti remissoria detur qua solet is qui caussam tuam audit facultatem recipiendi testes ac etiam scripturas aliasq; probationis species alicui in partibus pro litigatorum commoditate subdelegare, quod tamen non solum Auditoris arbitrio veluti grauioris præiudicii sed communi omnium voto permissum est extrauag. Innocen. vi. de faculta. Auditorum Rotæ. Quod si vellet is qui pro remis-

Remissio ad audiendū testes datur.

remiſſoria inſtaret rem omnem in Auditoris volun tatem conferre. Solemus hoc caſu commiſſionē impetrare qua Signatura paſſim reſcribere ſolet vt Auditor arbitrio ſuo remiſſoriā cōcedat, quaſi de dilatione tractetur, quę iure cōmuni arbitraria exiſtit. l. ii. & ibi Bar. ff. de re iudicata, gl. in c. præterea de dilatio. Abb. in. c. ii. col. ii. eodem titu. Habet. n. remiſſoria dilationem annexam prout inferius dicemus. Quamobrem exemplo dilationis de iure arbitraria eſt. l. iudices cum auth. ſequenti apud eloquentiſſimum. C. de fide inſtru. Caſſa. deciſ. iii. de dilatio.

At ubi concedenda erit remiſſoria cōcedet eam iudex nedum principali ſed procuratori quoque petenti etiam aſſerto tametſi de eius mandato non conſtaret, ac ei qui nullum mādatum haberet, dum tamen is qui compareret, de rato caueat, ſub certa pena, Rota deciſ. 712. in antiq. Nota ꝙ ſi aliquis de remiſſio. Non tamen paſſim cōcedet eam ſed cauſſa cognita utpote ſi natura cauſſæ id expoſtulet, finge quod criminalis eſſet cauſſa, repelleretur enim is qui remiſſoriam peteret, ea ratione ꝙ ſi de crimine agatur oportebit Teſtes ad iudicis pręſentiam conducere vt ſi res exegerit tormētis ſubiicere eos poſſit. Auth. apud eloquentiſſimum, Quæ auth. plures ſectiones recipit, & certis caſibus etiam ubi de crimine ageretur aduerſus regulam dari poterit remiſſoria, Vtpote ſi Pontifex eam concedat, Specul. tit. de teſtib. §. nunc tractandum poſt principium idem ſi hæreſis inquiſitor Fely. c. cum cauſſam de teſtib. & pleriſque etiam caſibus ab aliis Iudicibus cōcederet̄ remiſſoria. Vtpote ſi teſtis qualitas & iudicis dignitas impediret, veluti ſi mulier impudica examināda eſſet & iudicis dignitas nō pateret̄ vt ſe ad ipſam mulierem cōferret. c. ij. cū no. de iudi. ī. vj. Fely. dicto c. cū cauſſam de teſtib. Idē ſi teſtes valetudinarii vel ſenes vel aliàs diſtenti eſſent, & ad Iudicis præſentiam uenire impedirentur ac ſimilis eſſet

Remiſſio in criminalib⁹ nō fit quoad teſtes.

N ij iudi-

iudicis dignitas prout supradiximus ad no.in.d.c.ii. de iudi.in.vj. Rota decis.222.in no.senes de dilatio. Idem si Testes alterius iurisdictiõis essent & propterea à Iudice euocari non possent, cõcedet enim hoc casu, vt Iudex qui præest, examen faciat, Fely.d.c. caussam de testibus, Abb.ibidem Lanfr.c.quoniam contra eodem tit. versi. testium depositiones, nisi forte is qui testibus præesset paratus esset testes ad iudicem caussæ remittere, qui prius vbi commode fieri posset in hoc implorandus esset, prout suadet Lanfr.ibidem. Amplius etiam extra istos casus non denegaretur remissoria, vbi de crimine ageretur veluti si de leui ageretur crimine propter quod nonnisi pecunia reus mulctari posset, Paul.de cast.d.l. iudices. C.de fide instr. Idem denique si de quouis graui crimine quæstio esset, non tamen via actionis sed exceptionis, Ancha.c.ii.§.testes in princ.de testi.Fely.d.c.caussam eodem tit.

In attẽtis ad testes nõ remittitur.

Eadem ferme ratione responsum est vbi de attemptatis ageretur non concedi remissoriam quasi de crimine videatur agi.& is qui attemptat delinquat iudicem contemnens Rota decis.99.Nota vbi de appel.& atten.& decis.219.Nota seruat, de attempta. omnibus in antiq. Quod tamen generaliter non intelligas, sed vbi ab actore peteretur scilicet ab eo qui diceret attemptatum. Quandoquidem reo qui de attemptatis accusaretur ad sui excusationem remissoria dabitur. Cassa.dec.iiii.de dilatio. nisi forte is qui dicit attemptatum iampridem probasset, Denegaretur enim hoc casu etiam reo remissoria. Cassa.d.decis.iiii de dilatio.quod ad eum quoque casum extendi posset quo actor paratus esset attemptata in continenti probare, etenim si actor probationem haberet in promptu, recipiẽda potius esset eius prompta probatio quam probatio rei quæ abesset, & vbi recepta esset, res ad proximum casum reuerteretur.

Amplius

Amplius nõ ab simili rõne respõsum extat in iudicio spolij denegandã esse remissoriã reo pretẽso spoliatori, quasi futura esset ad cõfouendã occupationẽ quæ sonat in delictũ, qua ratione nec lex restitutionem eidẽ cõcederet.l.auxiliũ.§.fi.ff.de mino. Adstipulatur tex.in.c.bone de electio. & in.c.fi.de immu. Eccle.& in.c.quia frustra de vsu.& in.c.j.de delict.puerorum. Quod tamẽ receptum non est nisi vbi pro actoris parte facta esset aliqua spolij probatio tametsi non plena ex qua aduersus eũ non mediocris oriretur presumptio, quæ calumniæ p̄sumptio p̄scriptæ rationi coniuncta in hac specie vt supradiximus arbitraria uisa Patribus fuit tantæ potentiæ ut reo remissoriã hoc spolij iudicio denegandam arbitrati fuerint, Cassa.decis.ij.de dilatio. Quã obrem solet cautus procurator actoris simili iudicio properare quantũ põt vt confestim aliquã spolij probationem faciat, ad dilationẽ seu remissionẽ excludendã, & ex diuerso etiam procurator rei si cautus fuerit vigilare solet vt alijs probationibus & contrarijs coniecturis animum Iudicis ad concedendam remissionem propensiorem faciat, una enim coniectura aliam debiliorem summouet.l. diuus de in integ.resti.l.non solum.§.de uno.ff.de ritu nupt.& ex similibus præsumptionibus solẽt Patres animi motum ad denegandam uel concedendam remissionem ĩstruere.l.testium.§.ideoq; &.§.sequenti.ff.de testi.c.in præsentia de renun.c.cõstitutus in fi.de fideiusso. Cassa.d.decis.ij.de dila.

In spoliatione nõ fit remissio.

Vsu quoque receptum est in sacro Palatio ut in beneficialibus causis ex natura causse remissoriam in prima & in secunda instantijs partes denegent, eamque dũtaxat in tertia concedant tametsi ex indulto bullæ Innoc.vj.de faculta.audito.rotæ.possent eam in quauis instantia concedere, nedum in prophanis verum etiam in beneficialibus causis, idq; omne ab eorum arbitrio pendeat nec satis cõ-

In bñficijs remissoria denegatur.

ſtat qua ratione introductus ſit iſte uſus, niſi dicamus ꝙ ex quo in beneficialibus cauſſis agitur de re quæ in bonis noſtris non eſt ſed tantũ noſtræ administrationi cõmiſſa, & quæ tota à Superioris gratia dependet, & in cuius conceſſione is qui cõcedit magis intendit, uel ſaltim magis intendere debet prouidere Eccleſiæ quã homini cui beneficium datur, nõ fuit viſum patribus propter intereſſe hominis de bñficio prouiſi per remiſſoriã quæ dilatio eſt cauſſę expeditionem differre in præiudicium Eccleſiæ, q interim remanet in ſuſpẽſo. Quod intereſſe Eccleſiæ utpote primum in mente concedentis uidetur præponderare intereſſe hominis de beneficio prouiſi cum maxime poſſit homo ſi remiſſoriam velit etiam in prima inſtantia habere ſi appellationi renunciet, promittatq; ſtare vnicæ ſententię, quo caſu ſolet Palatium in beneficialibus etiam in prima vel ſecunda inſtantijs remiſſoriam concedere quaſi per renunciationem huiuſmodi ſit repenſum Eccleſiæ pro breuiori expeditione cauſſæ pluſquam referat dilatio cum ipſa remiſſoria concedi ſolita.

Quòd ſi natura cauſſæ non repugnet prout ſupra diximus ſed patiatur remiſſoriam concedi tunc videbit Iudex ſi iuſta de cauſſa petatur quoniam ſi calumnioſe peteretur vel de calumnia aliquo modo ſuſpicari poſſet nunquam concederetur remiſſoria, Roma. conſi. 273. Clarium eſt Fely. in. c. de cætero. de re iudi.

Quamobrem traditũ eſt pro dilatorijs exceptionibus alijſq; incidẽtibus à principali cauſſa probandis vtpote ſi ad repulſam teſtiũ exaduerſo productorum & ſimilia peteretur denegandam eſſe remiſſoriam ea ratione ꝙ ſimiles exceptiones uideãtur calumniam ſecum adferre. c. licet cauſſam de probatio. glo. in qui. caſ. audi. teſti. commi. in cõſtitutionibus regni ubi And. de Iſer. in princ. Fely. c. j. de appella. niſi forte exceptiones quæ ad repulſam

te-

teſtium darentur litem perimerent veluti ſi teſtes ex aduerſo producti dicerentur corrupti vt falſum deponerent,text.in.d.c.licet cauſſam de probatio. Vel ſi teſtes ſuper recognitiōe inſtrumentorū & ſigillorū inducerētur nō denegaretur enim hoc caſu remiſſoria tametſi huius recognitionis articulus videatur incidens eſſe à cauſſa principali idq; ea ratione ꝙ niſi ſigna ſigilla & notarius probarētur ius partis producentis periret, Rota deciſ.218.in no.licet pro inſtrumentis de fide inſtru.& hoc ſi nullo modo in curia recognoſci nō poſſent Rota ibidem. & uidetur durum ꝙ per recognitionem ſigillorum & inſtrumentorū remiſſoria detur,ex qua pro extrahendis ipſis inſtrumentis denegari cōſueuit per nota.in.c.j.de electio lib.vj.& in.c.cordi de appell. eodem libro Rota ibidem in princi. Quod tamen intelligas vbi pro extrahendis tantum inſtrumentis peteretur. Secus vbi articuli eſſent probandi partim per inſtrumenta & partim per teſtes,quia tunc daretur remiſſoria pro omnibus Rota deciſ.248.in not.quando cauſſa de probatio.

In recognitione an remiſſoria det.

Eadem quoque ratione conſueuit ſacrum Palatium remiſſoriā denegare ei cui ſemel conceſſa fuiſſet,Rota deciſ.589.in antiq. nota ꝙ remiſſio de litte.remiſ.idq; etiam ſi noui articuli & in alia inſtantia producerentur de iure producentis & ſuper eis tantum peteretur remiſſoria,Rota deci.215.in no. Si in prima inſtantia de teſti.dilatio. & remiſſio. Idem ſi cauſſa ſemel in prima vel alia inſtātia fuiſſet in partibus tractata & examinata argumento text.in.l.de die.§.iubetur.ff.qui ſatiſda. cogantur. His enim caſibus uidentur litigatores ſemel habuiſſe facultatem probandi in partibus & cum id non fecerint,præſumuntur potius calumniæ cauſſa quàm probationis fiendæ remiſſoriam petere. Quapropter ſi calumniæ ſuſpicionem ſummouerent non denegaretur remiſſoria etiam his caſibus

Remiſſoria ſemel conceſſa an iterū detur.

quibus vel semel concessa vel aliàs caussa in partibus semel tractata fuisset finge eum qui semel remissoriam habuit uel caussam aliàs in partibus tractauit, impeditum fuisse quo minus uel remissoria veteretur uel aliàs probatiões suas faceret, & impedimentũ ptobasse, nõ denegaretur enim sibi remissoria etiã iterato. Egi. cõelu. 427. In caussa de dilatio. utpote si quis ꝓbaret testes metu noluisse testimoniũ perhibere uel Iudicẽ remissoriȩ simili metu vel alia caussa testes nõ recepisse vel aliàs facto maxime aduersarij se impeditũ glo. in cõstitutionibus regni titu. in qui. cau. audi. testi. cõmi. Quod extenderetur etiã vbi facto iudicis vel impeditus quis fuerit, probationes facere, uel forte quȩ factæ sunt nõ inseruirent, utpote si iudex nulliter attestationes recepisset, utpote si non citata parte vel alteri cui nõ poterat, examen cõmisisset, vel aliàs nulliter receptæ fuissent probationes dolo vel quauis negligentia Iudicis, cõcederetur enĩ his casibus remissoria etiã ubi semel cõcessa uel caussa in partib⁹ tractata fuisset. Egi. cõclu. 625. si habuit de probationib⁹.

Remissoria qñ dari possit.

Et generaliter vbi uel propter naturam facti uel propter fumum probationis etiam nulliter ut supradiximus datum vel denique aliàs calumniæ suspicio cesset, non denegabitur petenti remissoria Cassa. decis. iij. de dilatio. cum temperamento tamẽ ꝙ is qui remissoriam peteret iuramentum prestet quo iuret se non animo frustrandi aduersarium remissoriam petere sed quia credit per testes in partibus commorantes posse intentionem suam probare, arg. tex. in. d. l. de die. §. iubetur, ubi hec iuris iurandi formula à iure consulto traditur. ff. qui satisda. cogantur Paul. de cast. in. d. l. iudices. C. de fide instru. & si his casibus aduersus iuris regulas etiam iterato concederetur petenti remissoria multo minus denegaretur prorogatio dilationis datæ pro exditione iam concessæ ac decretæ remissoriæ, prout sem-

ſemper ſimilis prorogatio cōcederetur ubi quæuis probabilis cauſſa allegaretur, ad oſtendēdū ꝙ prior dilatio ſatis futura nō eſſet, ad not. in. d. c. j. in quib. cau. audi teſti. cōmi. in conſtitu. regni. ubi pſertim Iſernia, oī tñ caſu quo remiſſoria uel concederetur vel ꝓgaretur, poterit vtraq; pars tam ipſa remiſſoria quā eius ꝓgatiōe uti. l. ptoinde. C. de tēpo. in integ. reſtitu. & tā in cōceſſione quā in prorogatione eiuſdē partis vocatio neceſſaria erit Iſernia d. c. j. in quibus cau. Audi. teſti. cōmi. in conſt. regni niſi forte ante conceſſionē remiſſoriæ, diuerſa pars citata fuiſſet ad uidendū admitti articulos ad probandū extra curiā quia hæc admiſſio uim remiſſionis habet & ſatis erit partē ad hoc citaſſe. Rota deciſ. x. in no. fuit dubitatum de fide inſtru. nu. ij.

Quod ſi & natura cauſſæ & alia omnia cōcedendam ſuadeant remiſſoriam ac omnis calumniæ ſuſpicio uel ceſſet ex circūſtantijs facti. uel probationibus etiam nulliter receptis ſummota fuerit, adhuc iudex uidere debet, utrum remiſſio in tempore petatur, quia ſi ante litis cōteſtationem peteretur, denegari ſolet remiſſoria. Quod tamen intelligo ubi eſſemus in cauſſa in qua litis cōteſtatio neceſſaria foret & procederet etiam ſi proponeretur Teſtes ualetudinarios eſſe uel aliàs ex loco originis receſſuros ut ad remotas regiones ſe conferrent, Rota deciſ. 366. in antiq. Nota ꝙ poſito de remiſſ. literis. Quod nihilominus durū reputat ibi Collector, quaſi uideatur ſibi magis ferendum eſſe, ut Auditoris poteſtas per remiſſionē expiraret, quàm ꝙ interim periret partis probatio, qua ratione recipi poſſunt teſtes etiam ante litis conteſtationē, & aliàs etiam aduerſus iuris regulas prout notatur per omnes in. c. quoniam frequenter extra ut lite non conteſta. Idem ſi in beneficiali cauſſa ante tertiam inſtantiam peteretur, niſi appellationi quis renunciaret, & promitteret de ſtando vnicæ ſententiæ

Ante litis conteſtationē an remiſſio detur.

tiæ prout supradiximus, idem denique in quauis causa beneficiali vel ꝓphana, si peteretur ante terminũ ad articulandũ rite ac recte seruatũ Cassa. decis. ij. Dubitatũ de dilatio. nec à lapsu huius termini quis excusaretur, sed suæ negligẽtiæ imputaret, potuit enim præuidere antequã terminus seruaretũ an futura esset sibi necessaria remissoria & illam ex abundanti petere, & satis esset ante hunc terminũ ꝙ petita fuisset licet non obtenta, quamobrem con sueuerunt caussarũ patroni dũ articulos dictant & in eius principio petunt illos ad probandũ admitti addere hæc uerba in Ro. Cu. uel extra quæ petitio ab hac mora litigatorẽ excusaret, Non ignorabis tamẽ ꝙ hodie raro uel nunquam hæc mora nocebit ex quo inoleuit abusus quòd omnes terminos non sua die sed ante & aliàs nulliter seruamus & si nulliter seruatus fuerit nõ oberit intelligitur enim de termino ad articulandum rite ac recte seruato quia quod nullũ est nullum præstat impedimentũ iuris, ad regulam quod nullum est & ita intelligit Palatium Cassa. d. decis. ij. de dilatio. Posset tamen obesse ubi superuenisset reiteratoria per quam omnis mala terminorum obseruatio sanari solet Cassa. viij. de rescriptis. nume. x. prout supra titulo de exceptionibus. §. sed deces. si uis exclusiua in alio proposito de materia obiectiua quæ similiter ante terminum ad articulandum bene seruatum dari debet Rota decis. 708. Nota ꝙ si aliqua de articu. obiecti. 647. Nota quòd si aliqua caussa eodem titulo. 606. Dic quòd stylus de materia obiecti. & 420. nota quòd si in prima instantia eodem titulo omnibus in antiquis.

Cæterum etsi potuissem pleraque alia quæ à doctoribus in hac specie sparsim tradita fuere hic cõgerere cum tamen res ipsa maius ocium desyderet nec tecum impręsentiarũ velim de re vnica sed de pluribus perfunctorie loqui, cũque Hercules seuerolus

rolus prouincialis & collega meus non semel tantum sed pluries pollicitus fuerit nobis in hac remissionis specie refertissimum tractatum ne sibi uidear velle quasi locū præoccupare. uisum fuit istæc pauca tecum dixisse ut tibi ipsius rei principia dūtaxat demonstrarem, cui rei tantum abest ut prętér formulā processus ac terminorum in articulo remissoriæ seruari solitam de qua supra titu. de obseruatione terminorum in articulo remissoriæ diximus, Aliqua etiam de processu ac exequutione ipsius remissionis in partibus dicamus.

Qua in re consueuit is qui remissoriam obtinuit, vel eius procurator ad hoc legitimus literas exequutori in ipsis literis de partium cōsensu uel aliàs judicis officio deputato p̄sentare instare ut uelit ad exequutionē literarum producere, & pro eius exequutione locum audientiæ scribam ac Nuncium deputare, quibus peractis si principalis aduersarius à loco exequutionis remissorię absit idem instabit ut Nuncio committatur diligentia pro reperiendis Procuratoribus aduersarij si qui exaduerso nominati sint vel alijs, & ubi hæc diligentia facta fuerit si procuratores reperiantur, cum eis procedendum erit, sin autē, poterit exequutor in processu exequutionis suę aduersarium domi citare si in loco domicilium habuerit procedendo iuxta formā traditam in c. si aduersus de eo qui mit. in poss. & si non habebit eo in loco domicilium, poterit citari per Edictū, prout in exequutione compulsorię docet Rota decis. x. in not. fuit dubitatum de fide instru. vel quia semper consueuimus ante relaxationē instrumenti remissoriæ citare aduersarium, ad interessendum in loco saltim per procuratorē vel si ipse absit procuratorem suum ad substituēdum procuratores ad interessendum iuxta nota. per Paul. de cast. in. l. iudices nu. vj. in fi. uersi. item not. ex. l. iudices. C de fide instru. Solemus etiam in eadem citatione addere,

Literæ remissoriæ p̄ntantur.

dere, aliàs ad uidendum decerni processum per affixionem ad valuas Ecclesiæ maioris loci, & in obseruatione termini huiusmodi similem processum obtinere & propterea non repertis principali neq; procuratoribus in loco per similem affixionem in processu exequutionis remissoriæ procedetur aduersariũ ad singulos actus necessarios sic citando, & si exhibēdę erunt scripturæ ac testes inducendi ꝓcedes in oĩbus prout iniuriũ ac testiũ productione supra diximus, in Ro. Cu. procedi solitum esse.

Sed dubium est remissoria concedi solet cũ certa dilatione pro obtinente ad probandum, ac cum alia pro altera parte ad reprobandum testes pro parte obtinentis inducendos sub forma de qua in. c. licet circa finem de probatio. uidelicet, Pręcipimus magistris M. & P. ut testes quos super hac exceptione p[illegible]s duxerit producendum infra mensem recipere ac examinare curent & plenius etiam per Specul. titu. de teste. §. Talis tali. An satis erit in termino partibus dato testes inducere, & iurari facere, ita vt post terminũ examinari possint, & quicquid de iure dici posset, seruauit & seruat sacrum Palatium vt possint nihilominus testes infra terminum inducti & iurati extra terminum examinari ea ratiõe ꝙ examinatio quid facti sit quæ etiam extra iudicium expediri potest, Rota decis. xxiiij. in vltimis utrum duo menses de testi. & decis. 588. in antiq. Nota si in remissione de probatio. & 586. etiam in antiq. vtrum duo menses de proba. & de testib. Specu. tit. de teste. §. qualiter autem sint producēdi testes nume. xiij. versi. is quoque.

Testes an post terminũ examinari possint.

Et licet forma remissionis sit vt præmittitur ad recipiendum testes, poterit nihilominus exequutor in partibus recipere etiam respõsiones partium ad articulos singulariter singulis fieri solitas ac eorum confessiones, & legitime receptæ erunt. Imò non solum poterit similes responsiones ac confessio-

Remissiones partiũ recipere pót qui testes.

sio-

ſiones à ſponte reſpondentibus recipere, ſed etiam litigatores monere vt reſpondeant poſitionibus, & articulis, Ita vt ſi non reſponderint, pro confeſſatis habeantur Rota.deciſ.584.in antiq. Decreta remiſſione, de probatio atque confeſſ.& in vltimis Biſignet dec.xxiiii.incip.decreta. Et ſimiliter de verbo ad verbum,& cum formula remiſſionis, qua vtimur in Ro.Cur.precipiatur iudicibus in partibus vt ſuper articulis qui eis mittuntur incluſi recipiant teſtes,& inſtrumenta ac quaſuis alias probationis ſpecies poteris ſemper coram exequutore remiſſoriæ non ſolum teſtes ſed etiam quęuis inſtrumenta producere Rota deciſ.ſupra proxime allegatis.

Verum quia poſſet difficultas eſſe coram eo in partibus an debeat per ſe ipſum, vel per alios examen teſtium recipere, De qua ſupra tit.de teſtib.loquuti fuimus, formula remiſſionis hanc difficultatem ſummouet qua ſibi hæc facultas recipiendi examen teſtium per ſe aut per eius notarium qui tamē de fide præſtanda corporale præſtabit iuramentum cuius iuramenti tu memor eris in ipſa Notarii deputatione,& cum de iure facultas recipiendi teſtes non videatur poſſe extendi ad compellendum ipſos Fely.qui alios allegat in.c.i.in princ.extra de teſti.cogen.& non raro cōtingat ꝙ teſtes in partibus ab examine ſe ſubtrahant, laudarem vt in remiſſionis inſtrumento præter communem ſtylum adderetur hæc facultas,præſertim cum hodie raro vel nūquam per Audientiam contradictarum, quæ certas habet ſuarum literarū immutabiles formulas expediantur, ſed per manum Notarii cauſſæ actuarii ſub Auditoris ſigillo vigore ſpecialis commiſſionis,qua potes petere vt alia quęuis facultas iuſte concedēda in remiſſionis inſtrumento ſubdelegari poſſit,licet ego ſemper hanc expeditionē ſimilium literarū extra audientiam damnare conſuerim, prout ſupra ti.de audientia contradictarum dixi.

Examen teſtium a quo fieri debet.

At

At vbi deniq; perfectus fuerit tam probationis q̃ reprobationis hinc inde respectiue fiendæ processus, is qui expeditionem caussæ ac remissoriȩ transmissionem desyderabit, citabit aduersarium ad videndum mandari collationari cum propriis originalibus ea, quæ collationanda erunt, & interessendum si voluerit, & parte præsente vel sic citata collatio fiet, Demum alia citatio fiet, ad videndum super omnibus Iudicis auctoritatem impartiri, & mandari omnia in rotulo remissoriæ introcludi ac rotulum sigillo iudicis obsignari, & obsignatum ad Ro. Cur. & iudicem qui remisit destinari & transmitti. Cuius citationis hora adueniente iudex super omnibus auctoritatem suam interponet, & alia faciet, iuxta præscriptæ citationis, & partis petitionis formulam & rotulo obsignato literas suas ad iudicem qui remisit missiuas rescribet quibus sibi significabit se Literas remissorias recepisse & iuxta illarum formam ad omnia sibi commissa processisse, & ꝙ de omnibus colligatum, & introclusum processum transmittit, & pro faciliori omnium recognitione bene erit, vt attestationem ordinarii de legalitate Notarii quam literam legalitatis vocamus adhiberi facias cum sigillo, & aliis requisitis de quibus supra titu. de productione iurium ad saturitatem diximus.

LIBER VII.

DE CALCVLO FERENDAE SENtentiæ, allegationibus facti, vel iuris ac ipsius sentētiæ prolatione.

ROBATIONIBVS iam expletis solent litigatores vel saltim eorũ alter qui magis victoriam speret ad caussæ expeditionem properare, verũ cum raro vel nunquam degustent patres caussarũ merita donec instruuntur, tametsi in eis quotidie interloquantur, prout natura ipsius instantis actus qui dietim gerĩt expostulat, modo de omnibus instruendus est iudex, & pro commodiori eius instructione, ac etiã, vt litigatores vel eorũ sollicitatores possint ad nos, quorum consilio & opera in hoc statu caussę plurimũ indigent, vniuersam caussę historiam afferre, mos inoleuit, vt omnia quæ apud actuariũ hactenus gesta sunt, & quæ ipse in memorialibus suis mistim, cũ aliis caussis, & in diuersis etiam codicibus ac filziis vel etiam sacculis iuxta cuiusq; ipsorũ stylum, & obseruantiam adnotat, & custodit in vnum codicem exemplentur, quem Regestum quasi res gestas continens vocant, Quod tamen regestum nõ potest Notarius facere nisi de voluntate seu mandato partium vel alterius ipsarum, & quando fiat communis vsus obligat litigatores principales, & eis absentibus quasi in subsidium etiam eorum procuratores ad mercedem eidem Notario ratione regesti, & aliorum debitam, Rota decis. 303. in no. licet procurator de procu. Quæ merces ĩ quouis Auditorio ad certam quãtitatẽ taxata est, supra quam aliquid à partibus exigere eisdem non licet, Imò con-

Regestũ cur sic dictum.

Merces ꝑ regesto debetur.

consueuerunt est præscripta quadam eorum vrbanitate quam vulgò gratiam vocant sponte soluentibus semper aliquid de taxa remittere, contra verò morosos in soluendo ab altera parte ratam eis tangentem, præuia tamen monitione ad soluendũ recipere non tamẽ solutionis sed depositi nomine, idq; vt opinor, vt is qui ratam alterius soluit, possit illam via magis fauorabili, & exequutiua ab aduersario recuperare. Ideo solet is qui pro expeditione caussæ instat mandare Notario caussę actuario vt omnium actorum regestum conficiat, & vna cum simili mandato semper aliquid pro arra mercedis suę eidẽ notario dare, & interim monitorium obtinere cũ clausula iustificatoria si quis senserit &c. contra aduersarium principalem si adsit ac etiam procuratorem obtinere, quo sibi iudex iubere solet vt de rata mercedis Notario debitæ parti suæ tangente infra tres dies satisfaciat, quo termino trium dierũ elapso solet is qui monitorium obtinet, ratam mercedis notarii aduersario tangentem penes ipsum Notarium sub nomine depositi consignare & Notarius cedulam receptionis dicti depositi soluenti manu sua cõscriptam facere cõsueuit, quæ postmodum apud ordinarios iudices paratam contra aduersarium executionem habet. Tu igitur si ad hoc monitus fueris & putaueris te aliqua exceptione tueri posse vtpote ꝙ principalis in Ro. Cu. adesset. Ro. d. decis. 303. in no. vel alia eã infra dilationẽ trium dierũ monitorio adiectam propones coram Iudice qui monitorium decreuit, nec aliàs expectabis dictæ dilationis lapsum, & depositum apud Notarium ex aduerso fieri, quia post dilationem monitorio adiectam non audieris, sed monitorium veluti iudicis præceptum exequutioni demandabitur. Et ita receptum est vsu contra quem ego semel contendi etiam in casu quo exceptio licet post dilationem, ante tamẽ factum depositũ, & re adhuc integra proposita fuerat,

Moneri d̃bet pars vt ratum mercedis regesti soluat.

A præcepto ĩchoatur.

rat,& reſponſo per iudicē à practicis habito,(quod ſtylum vocant, quoque ſolent ii, qui in foro diu verſati fuerunt de eo, quod viderint in foro ſeruari atteſtari)ſuccubui. Nec iſte vſus ab ipſa lege,vel ſaltim cōſuetudine ſcripta abhorret, qm̄ Doctores atteſtantur iſtam cōſuetudinem Ro. Cur. vt à ſimilibus a præceptis iudicium inchoari liceat, Abb.in c. ex parte verbo ſignificet,qui dicit ꝙ licet ante ſimilia pręcepta nulla præceſſerit litis cōteſtatio neque cauſſæ cognitio, non tñ habet monitus iuſtā de eo cōquerendi cauſſam ex quo fiunt cum clauſula ꝙ ſi ſenſerit ſe grauatū cōpareat, & cōparēdo pōt illud ad terminos ſimplicis citationis reducere, & nō cōparendo vr̄ debitum pro quo monetur fateri, meritò cōtra ipſum vtpote cōfeſſum exequi poterit, & atteſtatur iſtā practicam pro faciliori iudiciorū expeditione adinuentam fuiſſe in Ro. Cu. nec poſt tēpora audiretur monitus volens negare & litē cōteſtari, Rota deciſ.540.in antiqu. Vtrum præceptū de litis conteſt. Aduerſus tamen hunc rigorem ſolent ordinarii vbi extra caſum mercedis notarii ſimilia præcepta ſeu monitoria fiunt reū etiā poſt tempora monitorii ac etiam poſt decem dies ad appellādum comparentem etiam ſi negare velit ex eorum quadam benignitate audire atq; admittere.

At ubi ſatisfactum ſit notario ſolet ipſe regeſtum partibus,vt videant cōmodare,etiam ei, quæ nō ſoluerit,vbi enim ſibi ſatisfactum ſit,non querit a quo, & regeſtum paſſim vtrique parti concedit non tamen principalibus ipſis ſi adſint, ſed eornm ſollicitatoribus ſibi bene notis, & quandoque etiam nonniſi eorum procuratoribus egregiis, & vbi regeſtum receperint ſolent litigatores ipſi,vel eorum ſollicitatores ſi modo rebus ſuis bene proſpicere velint illud procuratori ſuo quem ſibi ex noſtrum numero delegerint afferre, vt vniuerſam cauſſæ hiſtoriam videamns & pro habenda victoria operam

Regeſtū vtriq; parti concedi ſolet.

noſtram præſtemus. Qua in re conſueuimus primũ acta ea qua poſſumus diligẽtia videre, & exinde naturã intentati iudicij & quæ vtriq; parti incumbant iterato ſpeculari, & ſi actoris partes ſubſtinemus, ſi eius intentionẽ, ſi verò rei ſi exceptiones, quib⁹ nitimur actorem refellere, bñ fundauimus & ſi in hac cauſſæ diſcuſſione cõperiamus aliquã probationẽ nobis deeſſe, curamus eam ſuppleri ſiue ſcripturis ſiue teſtibus fienda ſit, ſolétq; Patres ex eorũ quaſi præſcripta benignitate iura noua materias uel teſtes ferè ſemper recipere etiam ſi cõcluſum eſſet in cauſſa, Egi. cõclu. 447. Articuli de pba. & cõcl. 745. cõclu. de reſti. in integ. prout ſupra ſæpius diximus.

Publicatio teſtiũ qñ peti ſoleat.

Quòd ſi probatio in teſtibus conſiſteret, cũ depoſitiones teſtium ſub ſecreta cuſtodia retineantur, nec conſueuerint in Roma. Cu. cauti cauſſarum patroni petere, ut publicentur niſi in tertia inſtantia & tunc quoque niſi cum ipſa tertia ſententia immineret, & hoc ut facultas non probata probandi (quæ in pluribus utilis eſſe poteſt) uſque ad finem nobis conſeruetur, conſueuerunt cauti cauſſarum patroni apud Auditorem ſuæ cauſſę eſſe & ſecum de meritis cauſſæ diſſerendo præſupponere ſe in probatis eſſe in his de quibus maxime dubitent, vt his præſuppoſitis pietatem iudicis prouocent. Solent enĩ Patres prę ſertim à nobis ſic laceſſiti in hoc nobiſcũ benigne agere, & aliquid nobis ex teſtium depoſitionibus exprimere, ſaltim in genere, nos admonentes quòd non ſumus in probatis in hoc uel alio capite & ubi de probitate Procuratoris magis confident apertius loquũtur, & quandoque depoſitionẽ alicuius teſtis in eo articulo in quo probatio ſua deficeret, uel in quo diuerſa probatio afficere uidetur, ſibi legũt, Sicq; in hoc & pleriſque alijs ſolent Patres probitati noſtræ quãdoq; deferre nec propterea de hoc arguẽdi ſunt Patres quaſi hoc fiat ad maiorẽ ueritatis indagationẽ, ne

te-

temere in caussis iudicent, idq; nō nisi cū his quorū probitatē sępius experti fuerint, in quibus omnis subordinationis timor cessare uideť cuius ratione dūtaxat testiū depositiones secreto custodiuntur, memores p̄sertim ꝙ lex ipsa ob similē testiū quasi transitoriā ac mutilatā lectura nō solet subornationem expauescere, & nihilominus ulteriores probationes admittere etiā ab ijs quorū probitas probat nō esset, prout late Doctores oēs, & post oēs Fely. in. c. vltra tertiā col. j. in princi. nu. j. extra de testi. Imò magis dānanda est nimia in iudicādo facilitas illorū præsertim si qui prouētus magis quā veritatē affectantes rebus plerūque suppressis sententias temere non minus quā fulmina iaciant, ignorantes quidni quā grauior sit futura aduersus ipsos, Dei optimi max. iustitia ac tantæ impietatis diuina vltio. nec satis memores cōminationis Hieremiæ qui aduersus eos hijsce verbis proclamat. Væ vobis qui iudicatis terrā quoniā iudicabimini. Et ubi explorauerimus in quo deficiat probatio nostra, uel aduersa nobis obsit, necessitati caussę nostræ quibus possumus remedijs occurremus, antequā caussa reliquis Patribus in auditorio confertur, seu ut aiunt in relationibus ponatur.

Verū si non de probationibus meritisue caussæ sed de processu ac ordine iudicij dubitemus aut talis est defectus qui per terminorū reiterationē sanari pōt, & tunc de eo nō curamus quia in ipsa petitione sententię petimus quoq; ad terminorū reiterationem admitti in vim vel innocentianæ bullæ vel specialis cōmissionis & vtraq; via sanatur omnis mala terminorū obseruatio. Cassa. dec. x. de rescr. aut processus in alio deficit vel si etiā in ipsa terminorum obseruatione peccet, taliter tamē ut simplex reiteratio satis futura non sit, si defectus ulterius procedendo suppleri potest supplemus, sin aut solet Signatura dare commissionem sanatoriam — Sanari qn̄ possit ꝓcessus.

processus nulli vtpote si parte absente & minus legitime citata processum fuisset & Signatura rescribit pro sanatione processus, vt præmittitur facti cũ clausula tñ parte legitime citata, quæ clausula importat ut ex illo processu nõ possit aliter iudicari nisi pars legitime citetͤ,idq; ea rõne, ꝙ citationis defectus ẽt per refectionem expensarũ insanabilis reputetͤ tex.in cle.pastoralis versic.cæterum de re iudic. Staphi.car.145.versi.postremo, nisi forte citatio nõ fuisset in totum ommissa,sed citatus fuisset aduersarius defectus tñ esset circa illius exequutionem, ut quia minus legitime exequuta fuisset. Daret.n.hoc casu Signatura commissionem sanatoriam,sed cum alia clausula,dum tamen sic citatio nulliter exequuta ad citati notitiam peruenerit, cui clausulæ satisfactum erit quoquomodo probetur hæc notitia dum tamen plena, & certa tex.in clem.caussam in fin.de electio.Rom.consi.360.Rota decis.271.in not.si de speciali mandato,de dolo & contuma.

Nouꝰ processus qñ fieri debeat.

Quòd si non reiteratione terminorũ neq; processus sanatione, sed eius extensione potius indigeamus vtpote si diu tecum egissem, & processu iam facto, (& quidem valide) ius nouum mihi superueniret vellemque ex eo obtinere. Tunc cautus caussæ patronus commissionem impetrabit qua Signatura rescribere solet, ut ex eisdem actis & processu super hoc nouo iure iustitiam faciat, Staphil. car.148.à tergò,imò quia in caussa beneficiali censentur litigatores à principio deducere oẽ ius quod competit vel competere potest. c.statuimus de electio.in vj.ista ratione seruat Palatium ꝙ in beneficialibus super hoc nouo iure quandocunque etiam post conclusionem in caussa dum tamen ante sententiam superueniente absque aliqua terminorum, vel prioris processus reiteratione, vel extensione si per hanc nouam gratiam de bono iure meo constaret iudicari posset, Egid.conclu.162.si ex gratia.

Quo

Quo tamen casu si altera pars dilationẽ ad partes peteret, daretur, ut possit venire instructus ad proponendũ exceptiones & defensiones suas respectu istius noui iuris arg. text. in. d. c. statuimus in fi. & c. ut circa de electio. in. vj. in. c. pastora. ij. rñso de except. Egi. d. cõclu. 662. Et vbi sanatoria ꝓcessus peteretur, si modo caussa bñficialis sit, dari solet quãdocũq; ante sententiã absq; aliqua expensarũ refectiõe, secus si prophana sit caussa in quibus similes cõmissiones sanatoriæ dari nõ solent nisi cũ clausula refectis expẽsis cui solẽt cauti Procuratores addere hæc verba, si quæ de iure reficiẽdæ ueniant, & hoc nisi forte impetrans posset narrare paupertatẽ quo casu loco pˢcriptæ clausulæ dari solet alia reseruatis expensis in fine litis, cui nihilominus consueui semper eadẽ addere uerba, si quæ de iure reficiendæ ueniant, ne si orator ex aliquo legis capite posset se ab expensarũ refectione tueri, id sibi propter præscriptas preces minus liceret. Staph. car. 147. & sequenti, quæ expensæ quando reficiendæ ueniant & quid quantum & quando hæc reiteratoriæ sanatoriæ ac extensiuæ commissionis remedia operentur, supra titulo de reiteratione terminorũ vtpote suo in loco fusius loquuti fuimus.

Reseruãtur expẽse in fine litis.

Reuiso ac iuxta eius exigentiam restaurato iam processu is qui actoris partes agit, uidebit quod sibi velit & qualiter possit id ex actis obtinere ac de omnibus breui sua informatiuncula de ipso facto tantum iudicẽ instruere curabit, ex diuerso altera pars studebit quo pacto actoris aduersarij intentionem refellere possit, & exacte simili informatione facti de oĩbus iudicẽ admonebit ambo in scriptis & vbi alter ex litigatoribus rem differret, solet is qui pro expeditione instat negligẽti per cursorem intimare, qualiter Auditor habet regestũ in manibus animo expediendi caussam, ut sic interpellatus uel veniat vel auditor visa eius negligẽtia caussam etiam

Informatio ex ꝓcessu extrahiť ad iudicis instructionem.

eo non aliàs audito expediat, qui ubi ſibi uidetur cauſſæ tuæ operam dare acta omnia uidet, informationes ſibi à partibus datas legit, partes iterum atq; iterũ audit, raro tamẽ in cõtradictorio ſed vnã ſeorſum ab altera. Et re ad ſaturitatẽ intellecta hiſtoriã facti ipſius cauſſæ vniuerſam ac difficultates quas ipſe ſentit reliquis partibus in auditorio fideliter confert, uel ſaltim conferre debet, & cauſſa ſic in auditorio relata Patres quandoque difficultates vtpote nõ probabiles nõ admittunt cauſſamq; pro altera parte expediendã notant, quandoq; etiã de eiſdẽ uel potius de alijs ipſi dubitant & Auditorem cauſſæ ponentẽ inſtruunt de his in quibus dubitant & pro quorũ diſſolutione debeat dubia litigatoribꝰ dare & Aduocatos admittere. Quandoquidem non conſueuerũt antiqui Patres dubia litigatoribus dare niſi vniuerſa cauſſæ hiſtoria in auditorio relata, & niſi ea in quibus Patres dubitarent, ſicq; raro vel nunquã niſi de his in quibus ſapientes dubitarent, non diſputabatur, & cauſſæ melius intellectæ citius & ſanctius expediebant, Noſtris uerò tẽporibꝰ raro uel nunquam vniuerſa totius cauſſæ hiſtoria in auditorio ſimul & ſemel recenſetur, ſed ſigillatim quantum ad cuiuſque dubij de quo diſputetur diſſolutionem pertinet, nec diſputamus ea in quibus Auditorium, ſed in quibus uel Auditor ipſe uel quandoque etiam in quibus indocti & importuni cauſſarum patroni dubitant, quorum importunitati Patres ex eorum benignitate nonnũquam deferunt licet quandoque proteſtẽtur quòd ſi in hoc eis morem gerant caponorum impenſam ferrent. Eſt enim hæc caponorum impenſa certa pœna, quã auditorium ei auditori, qui non probabile dubium partibus dediſſet, diſputandum non exigit, ſed iocoſe potius comminatur, quaſi hoc fuerit inter patres aliàs ſemel vel pluries ſeruatum.

Generaliter uero dubia litigatoribus dari ſolent,

ad effectum vt aduocatos cōsulant, & allegationes suas tam iuris quā facti deducant semper cū cōpetenti dilatione vt possint aduocatos consulere, & interim etiā Auditores ipsi allegationes uidere valeant & semper dari consueuerunt illa met die qua fuit audientia vtpote die Veneris pro proxima die Lunæ, & die Lunæ pro proxima die Veneris, & qñ dantur nobis dubia die Veneris solemus informationes Auditoribus dare sequenti die Sabbati, & quādo dubia dantur die Lunæ informationes Auditoribus dantur die Mercurij semper in scriptis, Vna scilicet facti quæ à Procuratore, altera iuris quæ ab Aduocato dictitantur, & non solū dantur auditori ipsius caussę sed oībus, estq; hic informandi modus admodū litigatoribus vtilis & tā Auditoribus quā caussarum aduocatis & patronis longe minus laboriosus quā esset alter informandi in uoce proxime antiquatus quo torquebantur oēs continua pœna cū graui tēporis dispendio. Tu igitur, vbi Auditor acta uiderit, studebis à te ipso difficultates caussæ reassumere, ut raro uel nūquam dubiū habeas dissoluendum quòd prius nō fueris præmeditatus & pro cuius dissolutione non fueris bene instructus, ut vbi dubium habueris possis pro temporis angustia facti informationem adeo tempestiue dictitare, ut illam eadem die possis ad aduocatum (cuius opera vteris) transmittere utq; ipse de facto bene instructus melius ualeat de iure respōdere, Quandoquidem non ignoras ex facto ius oriri. l. si ex plagis. §. in cliuo. ff. ad. l. aquil. minimamq; facti mutationem maximam esse iuris. l. si is. ff. ex cus. tuto. cum simil. In quibus informationibus dictandis tametsi meri facti sint, plurimum iuuaberis, si legum supellectilem habueris, satis enim non est facti historiam recensere, sed duntaxat recensenda sunt ea, quæ ad dubitationem, de qua disputatur, attinent, & quæ pro victoria expediunt, quæ sine legibus se ligere

Dubia qñ litigātib⁹ dari soleant.

haud facile poteris, Imò solēt procuratores qui leges callent suis informationibus si factū pro uictoria dubij necessariū deducere vt ex eius narratiōe iuris conclusiones clarę resultent, tantumq; absit vt auctoritate legis uel doctorum cōprobentur qua in re non potest certa dari regula, nisi ꝙ in ipsa facti consyderatione secū etiam studeas studio quodam nō resolutiuo quod ad Aduocatū pertinet sed aperitiuo dūtaxat quantum tibi operanti uiā monstret, ad victoriā. Quod si nō studueris vel studēdo non intelliges plerūque saxum vel sacrū offendes.

Auditor causam audit & refert.

Relata in auditorio causa ac propositis dubijs vnusquisq; votū suū pro decisione dubij profert, ꝑterquā Auditor qui caussam audit & proponit qui merus est relator, in relatore tamen res ualde residet, Is postmodū uota patrū recipit, & illis acceptis iuxta pluriū uota ad petitionē alterius & quandoq; etiā vtriusq; partis sententiā promulgare solet, ad quē actū consueuit similis citatio fieri. Citetē N. &c. ad uidendū reiterari oēs terminos substātiales vnicis contextu & audiētia in vim Innocentianæ bullæ si eius vigore duntaxat uelit pars instans terminorū obseruationē (semper minus recte factam) sanare. Quod si uigore specialis quoq; commissionis desuper præsentatæ addere solemus citationi, ad dicendū contra commissionem ultimo præsentatā & uidendū reiterati omnes terminos substantiales vnicis contextu & audientia iuxta eius formam, Quibus malam terminorum obseruationem sanamus, prout supra diximus. Et ne quandoq; probationes nostræ satis plenæ non essent cum de iure minus plenè probanti iuramentum quod suppletorium vocamus regulariter deferri potest & vim probationis habeat Ludoui. & Alexan. in. l. iij. §. dato. ff. de iureiu. Saly. in. l. in bonæfidei col. antep. ff. de reb. cred. Barto. & alij communiter Ias. præsertim in. l. admonendi. ff. de iureiuran. Solemus hac in ca-

eadem citatione partem citare,& ad uidendum deferri iuramentũ in supplementũ semiplenæ probationis. Amplius ne si is qui pro sententia instat aliqua excõmunicatione innodatus esset, cũ de iure non possit pro eo saltim adiudicatoria ferri, Rota decis.194.in no.pro reo ex cõmunicato de re iudi. tunc eidem citationi addi solet & ad uidendũ infra scriptũ instantẽ ab oĩbus censuris, si quibus innodatus foret,ad effectum ualiditatis sẽtẽtiæ absolui. Item cum de iure conclusio debeat præcedere sententiã, Dicimus quoq; eadem citatione,ad concludendũ & audiendũ sententiã, omnia ad certam diem, qua adueniente is qui instat data relatione cursoris & incusata aduersarij contumacia,petit & obtinet se ad reiterationem terminorum admitti & præuia absolutione à censuris quã sibi Auditor signo crucis manu facto concedere solet. Defert sibi iudex iuramentũ in supplementũ concludit & sententiã profert,ferè semper nostris tẽporibus prout in cedula. Qui pronunciandi modus à certis annis admodum inualuit,nec satis placet. In caussa enim est ut plerũque Iudices re non sat intellecta ni dixerim digesta in causis pronunciari non abstineãt sub spe nihilominus ante subscriptionem maturius consyderandi uel si deniq; ferendus est utpote aliquando vel utilitas uel necessitas hoc suadeat non tamen passim seruãdus uel saltim arctãdus esset, ut similes cedulæ infra decem dies ad appellandũ aperiendæ omnino essent,ne diu litigatores in suspenso detinerentur, & iudicibus mali occasio daretur.

Absolui qñ pars possit ante sententiam.

Lata deniq; sententia prout in cedula pars quæ obtinuit,cedulam sententiæ formare properat, ac Iudicẽ addit, cui cedulam ipsam ac etiã secũ euangelia pro bona nunciatione porrigit, quæ Doctores sportulas, nos verò vulgo propinas vocamus, qua in re nulla est quantitati lex indicta,sed litigatores discreti consulto etiam patrono caussæ qui na-

Salaria relatori dantur.

naturā causę nouit quiq; labores auditoris percunctatus fuit pro qualitate caussæ ac pro modo laboris eorum arbitrio,in hoc se reddunt liberales & licet honeste ab ipsis met auditoribus accipi possint, saltim dispensante antiqua consuetudine,quā Doctores attestantur ualere,si modo immoderata non existat. Cardina.in clemen.statutum.i.oppo.de electio.& quęstio.vij.& Gemi.in.c.statutum de rescriptio.lib.vj.Maxime nostris temporibus quibus Auditoribus multiplicarunt impensæ,& prouētus decreuerunt, uerūtamen vt honestius agant quā lex ipsa permittat solent aliquem ex familiaribus suis cedularum receptorem & similium sportularū depositarium deputare,qui omnia sic custodit,donec res expedita cedulaque subscripta fuerit,Quam Auditor prius reuisis etiam sępius actis legit atque iterum legit & quandoq; etiam litigatori aduersario legēdi facultatem facit,eumq; etiam in modo subscribendi audit & pro suo arbitrio mutat,delet,addit,corrigit & eam denique sæpius reuisam atque mature consideratam manu propria subscribit sub hac formula, ITA PRONVNCIAVI N. ROTAE AVDITOR & subscriptam notario actuario in actis custodiendam tradit,cuius tergori solet Notarius diem non qua tradita sed qua prolata fuit ad notare,Formulas verò similium cedularum plures legere licebit apud vulgatū Formularium procuratorum seu Aduocatum Ro. Cu. continet tamen semꝑ plures partes,prout natura caussæ & petitionis qualitas exposcit,cui oportet illam esse conformem quoad rem quoad caussam quo denique ad actionem.l.ut fundus.ff.com.diuidun.l.fi.C. de fideicom.liberta.Lanfran.in.c.quoniam contra versi.sententia & uersi. vlterius sciendum de probatio. Ias.post alios in.§.curare instit.de actio.vtpote si pro actore canonizationem tituli victor obtinet, ad iudicationem super re de qua agitur, inductionem

Formula auditoris qui sentē tiā pronū ciauit.

nem in possessionē eiusdē rei aduersarij, uerbalem tamen dānationem oppositionis aduersæ, perpetui sylentij īpositionē, fructuū & expensarū condēnationem, Quòd si pro reo subscribenda sit sententia aut mera absolutoria, & has partes cōtinebit sentētia, uidelicet absolutionem ab impetitione aduersarij, damnationē eiusdem impetitionis, ac molestiæ reo illatæ, perpetui sylentij impositionem, ac expēsarum condemnationem. Aut non mera absolutoria futura est sententia sed etiam canonizatoria tituli & adiudicatoria rei de qua agitur, proxime p̄scriptæ formulæ addi solent hæ duæ adiudicationis ac canonizationis partes & sic de singulis sententijs eorum formulam semper petitioni conformes, quas omnes hic recensere ociosum esset.

Cæterum cum plerūque eueniat, ut tempore sententiæ pendeat aliqua dilatio partibus uel alteri tantum concessa, quæ si remaneret, faceret sententiam nullam utpote latam pendente dilatione, quæ facit iudicis officium conquiescere. l. siue pars. C. de dilatio. & c. significante de appella. & tradunt Doctores vtrobique. Nonnunquam etiam contingit quòd tempore sententiæ aliqua necessaria Iudicis interloquutio vtpote de præfixione termini aliaue simili re infauorem eius cui danda est diffinitiua præcesserit, & nihilominus postmodum ad importunitatem aduersarij ab eodem iudice reuocata fuisset per solitas repositiōes quibus quotidie solēt Iudices Roma. Cu. suas interloquutorias reuocare, & partem appellantem ad pristinum statū reponere, De quibus meminit Rota dec. 445. in antiq. Nota si auditor de admiss. arti & interloq. Quæ repositiones si remanerent intactæ, careret processus præcedenti interloquutoria. Quæ forte ad sententiæ ualiditatē uel iustitiā necessaria erat Ideo ut p̄dictis oībus occurratur ex quo dilationes ac repositiones p̄dictę iudicis sunt interloquutiones, quas

Dilatiōe pēdente nō est sentētia ferēda.

iudex ad libitum reuocare potest, Docto.in.l.quod iussit.ff.de re iudica. Mos iudiciorũ inoleuit in Ro. Cu. vt in ipsa prolatione sententiæ iudex possit ad remouendum omnia, si quæ ut supra diximus, obstacula extarent ad partis sententiam petentis, reuocationem omnium dilationum & repositionum (si quæ extãt) præmittere. Estq; hæc abundans cautela, qua vtimur ne is qui sententiã obtinet aliquẽ ex his quos supradiximus scopulis offendat; & memini hãc difficultatẽ semel in facto habuisse in una caussa Vercellensi Sanctæ Mariæ Marthæ corã Reuerendo patre dño Fabio Acorambono, qui in caussa diffinitiue pronũciauerat pendente dilatione ad dicendũ contra quædam iura pro parte Bartholomei de Alba clientis mei, qui sententiã obtinuerat, producta, & in subscriptione aduersa pars de hac difficultate Auditorem admonuit, Et ego difficultatem summoui ex capite istius reuocationis, quæ adeo vsu recepta fuit vt soleat a Notarijs absq; alia partis expressa petitione ueluti solita clausula extẽdi, quas Notarius potest de iure, etiam ꝙ a partib⁹ non exprimeretur, per seipsum pro libito extendere, Barto.in.l.si pignore.§.fi.ff.de pigno.actio. Et licet præscripto casu mihi replicaretur ꝙ per reuocationem dictę dilationis ad dicendum contra iura prædicta, illa remanerent sine citatione ad dicendũ contra, & consequenter sine probatione, Fely. post alios in.c.ij.col.ix.nu.xxxj.versi.quarto quæro extra de testibus, Nihilominus non curaui ex quo illa iura fuerant ex abundanti producta, & non erant aliàs ad victoriam & iustitiam neque ad ualiditatẽ sententiæ necessaria.

Iudex interloquutorias reuocat ante sententię prolationem.

De sequestra. possessionis & fructuum.

ET si sequestratio secundum iuris regulas prohibita sit toto titulo. C. de prohib. sequestra. pecu. plu-

pluribus tamē casibus specialiter permissa est, quos non aliàs hic repeto. poteris, ubi opus erit, eos uidere in.c.ii.vbi gl.& Doctores extra de sequestra.pos. & fructuum & apud Specul.eodem titulo per totū & de exequutione sententiæ.§.nunc dicēdum versiculo quid si ab eo exequutore & apud Doct. in.l. si. fideiussor.§.fi.ff.qui satisda. coga.in l.æquissimū. ff.de usufr.& per canonistas extra,in.vi.& in cle.unica eod.ti.Quibus specialibus casibus, ultimus est quem constitutio Viēnensis concilii addidit registrata in. d.clemen.unica eod.tit.& quem quotidie in Romana Curia præ manibus habemus, videlicet ꝙ si caussa beneficialis in Roman.Cur.tractetur & contra possessorem beneficii prima feratur sententia,quæ diffinitiua sit, visum fuit eidem sacro concilio ad comprimendum Litigantium malitias,vt beneficii possessio cum fructuum custodia apud personam ordine fide & facultatibus idoneā per loci Ordinariū sequestretur, estq; vnus hic ex casibus,quibus inferior intromittere se potest in caussa ad Ro. Cu.deuoluta quē gl.in.d.cle.vnica verbo loci Ordinariū notat,& refert alium de quo in.c.cum teneamur extra de appel.& alibi dicemus, Quam sequestrationem præscripto casu adeo necessariam postmodum reputauit Inno.vi.vt negligētibus forte locorum Ordinariis similes sequestrationes pro facultate sibi à dicto concilio tributa de qua in.d.clemen.vnica facere,hāc eandem facultatem Auditoribus sacri Palatii in caussis coram eis uertentibus cōcessit,prout in extrauaganti dicti Inno.de facultatibus Auditorum Rotæ, quam bullam Innocentianam vulgò vocant, continetur.Idq; ut opinor, alia ratione quia casus hic exceptus limitationes aliquas admittit, & propterea articulus sequestrationis plerunque in controuersiam uadit, ita ut nonnisi caussa in hoc cognita, & admissis quandoque aduocatis decerni solet sequestratio, & dignum

gnum visum fuit ut hæc difficultas in auditorio discuteretur potius quam apud loci ordinarium.

Quãobrem vsus iudiciorũ adoleuit in Ro.Cu.vt eadẽ citatione qua possessorẽ ad sententiã citari facimus addatur quoq; & ad uidendũ decerni sequestrũ,& ne de persona sequestri sit controuersia, solemus quoq; eidẽ citationi addere & ad concordandum de sequestratoribus,& Patres solent vna cum ipsa sentẽtia simile Sequestrũ decernere apud personas de quib⁹ litigatores concordauerint. Vel ipsis negligentibus Auditor caussæ ex officio deputauerit, semper tamen ordine fide & facultatibus(ut supradiximus)idoneas. Quòd si is qui sententiã obtinet in ipsa petitione sentẽtiæ omiserit petere sequestrum,nõ eo minus poterit Victor illud post sentẽtiam vel ab eodẽ Auditore,qui pronunciauit,etiam sequẽti audiẽtia,uel si interim caussa appellationis fuisset cõmissa & priori Auditori inhibitio facta,illud à iudice ad quem absque alia speciali commissione & in vim eiusdem extrauagantis Inno.vj.superius citatæ obtinere poterit, Cassa.decis.v.de sequestra.poss.& fruc.nu.v.ibi cum decretum sequestri soleat fieri,statim lata diffinitiua eadem audientia uel sequenti, & vbi ista sequestratio fiat in vim dictæ Clementinæ vnicæ eodem titu.sequestrãtur non solum fructus sed etiam beneficium ipsum seu illius possessio.tex.in.d.clem.verbo beneficij poss. vbi etiam glos.uerbo beneficium & notant Docto. in.c.examinata de iudi.ita quòd non poterit is, qui vsque ad sequestrum possedit,amplius se intromittere,non solum in fructibus,sed nec etiam in seruitio Ecclesiæ,celebrando missas vel alias verbũ Dei prædicando minusque alius quispiam, nisi ab habente potestatem missus fuerit, Egi.concl.429.per prædicationem eodem titulo vtpote ab Ordinario loci ex facultate sibi attributa in.d.clem.unica eodem titulo cum quo licet Auditores sacri Palatij ex

Partes de persona sequestri conueniunt.

Post sequestratione vna pars non debet actus iure suo facere i ecclesia sequestrata.

ex indulto Inno.vj.de quo supra in hoc munere cõcurrant, eumq; in decernendo sequestrum preuenerint, Crediderim tamen facultatem Ordinarii in aliis in quibus Auditor palatii nõ disposuit, illęsam remanere, & similibus præsertim quæ Ecclesiæ seruitium respiciunt, prouidere posse atq; debere, ex sua ordinaria facultate, quæ ex dispositiõe dictæ clemen. uidetur potius excitata, Imò prorogata quam de nouo concessa prout notat & tradit Ioã. And. in additio. ad Spec. in Rub. eo. titu. circa fi. ibi, est igit ordinaria prorogata nedũ simpliciter excitata. Et cũ supradixerimus similẽ seq̃strationẽ fieri nõ solũ fructuũ sed etiã ipsius beneficij, poterunt etiam sequestratores præmissis oĩbus pro eorum facultate manũ apponere. Imò non solũ poterũt similẽ substitutum, qui Ecclesiæ inseruiat, ammouibilem deputare, sed si quæ alia iura sint ipsius sequestratæ Ecclesiæ exercere, quod admittit Palatiũ etiam in iure eligendi vel præsentãdi, Ita quodsi durãte sequestro vacauerit bñficiũ cuius electio vel præsentatio ad sequestratã Ecclesiã pertineret, poterunt pro eorum facultate sequestres eligere vel præsentare Rota decis. 323. in antiq. no. gl. de elec. & sequestra. quæ facultas (vt opinor) exteditur etiam ad ius conferendi, Vasalumq; vel emphiteuticariũ inueniendi & alia quæuis sequestratæ Ecclesiæ iura excernendi glo. in. d. clemen. unica uerbo beneficium & Docto. ibidem ac in d. c. examinata de iudicijs.

Eruntq; isti sequestres optimi fructuũ custodes, quos interim vendere & alia facere poterunt, quæ diligẽs paterfamiliàs in re propria faceret, & quicquid supportatis oneribus sibi supererit, ei qui finale uictoriam reportabit, restituẽt, te. in. d. cle. unica in fine principij. qua ratione infert glo. ibidem q & si de fructibus beneficij sequestrati. Tantum deductis oneribus & impensis superesset, ut exinde possent prædia pro Ecclesia cõparari, non tamẽ posset Officiũ sequestrũ.

 se-

ſequeſter ſuper abuntantes fructus in emptionem prediorum conuertere, glo. ibidem uerbo reſtituat.

Ampliantur hæc quę de ſequeſtratione ſupradiximus, ut præſcripto caſu concedatur ſequeſtratio etiam ſi a ſententia (ut præmittitur) lata appellaretur, atque de nullitate diceretur tex. in d. clem. unica eo. tit. Idq; etiam ſi non ab ipſo poſſeſſore, ſed a tertio pro ſuo pretenſo intereſſe emiſſa eſſet appellatio, Ro. dec. 390. in no. ſi feratur de appell. & dec. 393. in anti. No. ꝙ ſi feratur de ſentētia & de ſequeſtra. Niſi forte nullitas ex defectu iuriſdictionis proponeretur. Hæc. n. nullitas, quæ iuriſdictionē reſpicit, ſequeſtrationem impediret, gl. fi. in fi. & Docto. in d. cle. vnica, Et quod de appellatione ſupradictū eſt, procederet, ēt ſi nō ſolū ab ipſa ſententia, ſed ēt ab omnibus inde ſequutis appellatū fuiſſet, nō autē expreſſa cauſa grauaminis, quoad appellationem a ſequeſtri decreto ſub illo verborū cōpendio ab omnibus inde ſequutis interpoſitā Rota deciſ. ii. Biſignet. de ſequeſtra. poſſ. & fruc. Caſſa. dec. v. in prin. eo. tit. Quandoquidem non ignoras ſequeſtrationē interloquutoriam eſſe, a qua ſi appelletur, tenetur appellans cauſſam grauaminis exprimere text. in c. cordi de appel. clem. appellanti eo. ti.

Seq̃ſtratio poſt ſententiā poſſeſſorii fieri poteſt.

Addo ꝙ iſta ſequeſtratio decernitur quoq; contra eum qui ſententiam & rem iudicatam in poſſeſſorio obtinuiſſet, & exinde in cognitione petitorii contra ipſum iam poſſeſſorem ferretur ſententia, Sententiæ. n. poſſeſſorii non faciunt aliquam præſumptionem contra obtinentem in petitorio. Car. & alii in d. cle. vnica eod. titu. & ratio videtur eſſe in promptu quoniam notiſſimi iuris eſt cauſſam poſſeſſionis nihil habere commune cum proprietate nec de vna ad alteram inferri poſſe. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. poſſ. nec videtur obſtare ꝙ tex. in d. clem. vnica de prima ſententia loquatur, & noſtro caſu ſi aliæ præceſſerunt ſententiæ

in

in possessorio nõ potest hæc dici prima, quia prima est sentẽtia in iudicio proprietatis, & ꝓpterea procedit in ea dispositio dictæ cle. & ita declaratur tex. in quantum loquitur de prima sententia in petitorio vel possessorio lata. Imò procederet quoq; ipsa clementina, vbi sententia in altero ex prædictis iudiciis vtpote petitorii non esset aliàs prima sententia respectu caussæ, dummodo esset prima respectu loci, idest lata in Roma. Cu. & sic procederet etiam si prima sententia in Roman. Cu. lata non esset, prima respectu caussæ, sed esset secunda vel tertia confirmatoria aliarum prçcedentium extra Rom. Cur. latarum. glo. in. d. clem. vnica in verbo promulgata. Vbi etiam Cardinalis & alij. & non solum decerneretur hæc sequestratio contra eum cuius possessio sentẽtijs re iudicata in possessorio adiuuari posset, sed etiam contra eum qui triẽnio pacifice possedisset, si modo symoniacum vel alium habuisset vitiosum ingressum, ita ut præscriptiõe regulæ de triennali iuuari non posset, Cassa. decis. iij. eo. titu.

Verũ iste casus à regula prohibitæ sequestrationis per dictã cle. unicã exceptus, ꝑpetuo receptus nõ est, sed quãdoq; etiã si super petitorio uel possessorio beneficij cõtra possessorẽ ferretur sententia, ab exceptiõe dictæ clem. recederemus & staremus regulæ iuris cõmunis sequestrationem prohibenti. Finge ꝙ pro Sempronio lata esset sentẽtia & alius sequestrationẽ peteret, denegaretur quidẽ sibi hæc sequestratio, quia clemẽtina intelligitur de sententia lata pro eo qui sequestrũ peteret glo. in. d. clem. uerbo cõtra possessorẽ ibi. Idẽ si fertur sentẽtia cõtra possessorẽ, Milis in uerbo sequestrũ nu. iij. Idẽ si pro eo, qui sequestrationẽ peteret, lata esset sententia, sed super possessorio non tamen principaliter de per se intentato sed simul cum petitorio postea suspenso. Milis uerbo sentẽtia nu. xx. uersi. sententia lata in possessorio solo & reddit rõnem quia

Seque-strátio ꝓ tertio nõ fit.

P simi-

similis sententia super possessorio intentato vnà cũ petitorio postea suspẽso nõ aliàs diffinitiua reputaṫ allegat Antoniũ in rubricã de re iudica. Cassa.deci. ij.in fi.verbis ibi secus si possessoriũ. Idẽ etiã vbi is qui sententiã obtinuisset, & sequestrũ peteret aliã sententiã aliàs cõtra se super petitorio reportasset, Card.in.d.cle.unica quarta.q. Ioã. And.in additio. ad Specu.super rubrica eo titu.uersic.sed propter cle.prædictã quæro,& hoc quia præsumptio vnius sententiæ tollit aliã vt ibi per eũ,quod Cassa.extẽdit etiã ubi illa prima in rem transiuisset iudicatam & iste,qui modò obtinuit via restitutionis in integrũ fuisset auditus. Cassa.decis.eodẽ tit. Idẽ quoq; vbi cõtra sententiã nullitas proponereṫ ea defectu iurisdictionis,impediretur enim hoc casu sequestratio,glo.fi.in fi.& Docto.in.d.clemen.unica eodem titu.quã Card.ibidem dicit esse singularem & non esse alibi, Idem denique ubi contra eum ferreretur sententia,qui triẽnio pacifice possedisset,text.in.d. clem.unica verbo dum tamen triennio Cassa.deci. iiij.in princ.eo.tit. Nec dixeris quomodo potuit cõdemnari si triẽnalis erat cũ exceptione regulæ tutus esset, non raro enim contingit, ut is qui triennio pacifice possedisset, condemnari possit. Finge quòd impetrans non fuisset ius suum infra triennium expertus,& nihilominus non esset tutus possessor exceptione regulæ,quia Impetrans prorogationem habuisset, Crediderim hanc triennalem possessionem parere exceptionem saltim aptam impedire Sequestrum licet non repellere actoré, Rursus finge quòd triennalis ante sententiam non dedisset de sua triennali possessione, vellet tamen vti eius exceptione in caussa appellationis,poterit enim interim de triennali possessione huiusmodi excipere etiam ad impediendum sequestrum. Amplius finge quòd possessor triennalis esset nec aliàs exceptione regulæ tueretur,forte quia reus & pos-

Triennalis possessiõ impedit sequestrationẽ.

ses-

ſeſſor triennalis ob nō ſolutionem penſionis aliam ve cauſſam legitimam priuationis pœnam icurriſſe diceretur. Caſ.deciſ.iiij.eod.tit.in prin. Quamobrē idē generaliter reſponſum eſt vbi nō de tit.vel poſſeſſione beneficii ſed ad priuationē ageret. Milis in verbo ſequeſtrum num.ſecundo verſic.ſequeſtrum poſſesſionis ibi, Item fit ſequeſtrum quando agitur de tit.beneficii vel de eius poſſesſione.

Generaliter verò vbi ex diſpoſitione d.clem.decretum eſſet ſequeſtrum, licet aliàs regulariter cautio ſit medicina ſequeſtri, & per dationem fideiuſſoris ſoleat ſequeſtrum fiendum euitari & factum reuocari.l.ſi fideiuſſor.§.fina.ff.qui ſatiſda.cogan.vbi etiam Docto.& canoniſtæ in.c.examinata in glo.ij. de iudiciis hæc tamen regula limitatur ut non procedat in ſequeſtratione de qua in.d.clem.neque in aliis caſibus in quibus ſequeſtratio non permittitur tantum ſed præcipitur à lege, ut in caſu d.clem. prout notanter limitat. Io. And.in additio.ad Specul.in princ.ver.quid ſi ſequeſter ibi & nota ꝙ licet regulariter ſequeſtratio, ſequitur Milis in verbo ſequeſtrum nu.iij.ver.ſequeſtrum vbi eſt fiendū, Imò non reuocaretur etiam ſi poſſeſſor poſt ſequeſtrum obtineret ſententiam, cuius occaſione fuit decretū per aliam ſententiam infirmari, ſed expectanda eſſet finalis cauſſæ uictoria, tex.in.d.clem.unica in fi. principii ibi reſtituat ei qui finalem in cauſſa uictoriam obtinebit, gloſ.ibidem uerbo finalem, Milis in uerbo ſequeſtrū nu.j. Eſtq; hoc in tantum uerum, ut ſi iudex qui priorem ſententiam contra poſſeſſorem latam infirmauit, ſequeſtrationem etiam reuocaſſet, uenire omnino reintegranda, Specul.eo.tit. nu.v.uerſi.ſed pone lata eſt ſententia.

Datio fideiuſſoris repellit ſeqſtrationem.

Cæterum dubitabis. An ſequeſtratio ſit apud unum uel plures ſequeſtres fienda & Io.And.in additio.ad Specul.eo.ti.uerſi.ii.quero. Voluit ꝙ apud unam perſonam tantum ſequeſtratio fiat, idoneam

Plures an debeāt eligi ſequeſtri.

tamen fide facultate & ordine,vt ſupra,idq́; pluribꝰ rationibus,motus p̃ſertim ꝙ clemētina de perſona ſequeſtris ſingulariter loquatur, Et ſi de pluralitate Papa ſenſiſſet,utique expreſſiſſet,prout de coadiutoribus epi expreſſit.c.unico de clerico ægro.lib. vj. & ratio etiā nō ſuadet ꝙ in locū unius plures ſur rogētur,ac etiam pro minori impēſa Eccleſiæ quæ maior eſſet in pluralitate perſonarū allegat.c.fi.de conceſſio.præben.in vj.ſed quicquid ipſe dicat, & præſcriptæ rōnes ſuadeant,ſeruamus in ſacro Palatio contrariū & ferè ſemper duo deputantur ſequeſtratores,quibus etiā alij ſurrogari ſolent ex cauſſa,vtpote ſi aliquis ex eis moreretur vel aliàs impeditus nō valeret cōmiſſo ſibi officio ſatisfacere,idē ſi malè in adminiſtratiōe ſe gereret,aliàs enim ſine cauſſa mutari non poſſet,ſi eius qualitas ratione fidei uel facultatum in dubium reuocaretur, quia in deputatione uidetur eius perſona approbata, Ioā. And.in additio.ad ſpecul.ibidem cui committendo videtur illam uti idoneam approbaſſe & durante eius officio nemo alius poterit in adminiſtratione iurium ſequeſtratæ Eccleſiæ ſe intromittere,& qui ſe intromiſerit committet in interdictum in ſequeſtratione contentum per quod vnicuique interdicitur ne iniuribus ſequeſtratæ Eccleſiæ uel eorum adminiſtratione ſe immiſceat,qui,ſi extraneus fuerit,excōmunicationis pœnam incurret ꝙ ſi aliquis ex litigatoribus ius ſuum ammittet.d.clemē.vnica. §.j.eodem ti.Nec excuſaretur quia licet fructus ſequeſtratos uendidiſſet, non tamen tradidiſſet, uel quia minus actium uendicionis abſoluiſſet,ſed tantum tractauerit,quaſi per actum nō perfectum pœnam nō incurrat ipſo iure,per regulam odia & nota in.c.perpetuè.de electio.in ſexto minus excuſaretur,quia preciū quod poſt ſequeſtrationem exegiſſet eſſet pro uenditione rei ante ſequeſtrationē factę,quaſi hęc ſolutio precij eſſet ad tempus uendi-

Mutari an ſequeſter poſſit.

Pœna ꝓhibentis ſeq̃ſtrū.

ditionis referēda,per.l.scio.ff.de mino.q̃a in quolibet ex prædictis actibus non potest quis se intromittere nisi nomine & pro iure sequestratæ Ecclesiæ,& sequestratio etiam interdicit,ne quis in iuribus Ecclesiæ se intromittat,Egi.conclu. 428.solus tractatus de sequestra. quod responsum extat non solum in eo qui se in concernētibus fructus & redditus Ecclesiæ vt pręmittitur commisceret,uerumetiam in eo qui verbum Dei prædicando vel aliud genus seruitij in Ecclesia faciēdo se intromitteret, Egi.conclu.420.per prædicationem, de sequestr.

De appellatione, apostolis ac eiusdem appellationis prosequutione.

LAta sententia,si quis litigatorū sit qui se grauatū sentiat,lex appellationis remediū indulsit.l.j.ff.de appella.Hęc appellādi facultas regulariter permissa est, nisi reperiat̃ expressæ prohibita gl.uerbo restituitur.& Doct.in.l.restituere.ff.de rei vendica l.in maioribus & ibi Bart.C.de appella.Spec.titu.de appell.§.in quibus ubi ponit. xxxvij.casus in quib⁹ prohibet̃ appellatio , Et licet inter alios casus prohibita reperiatur,ubi de re minima ageretur,sacri tamē canones hoc appellationis remedium nō solum in caussa graui , uerūetiam minima admiserunt.c.de appellationibus extra de appell. Vbi Doct.Franciscus præsertim , Item licet secundum leges regulariter ab interloquutoria ante diffinitiuam sententiam non permittatur appellatio.l.ante sententiæ.C.quorū appella.non recip. nisi quando talis esset,quæ præiudicium per appellationem à diffinitiua irreparabile īferret.l.ij.ff.de appella.recip.Admittitur tamē per sacros canones ante sentētiā tam post litem contestatā quā ante.c. super eo.cum materia & notatis per Abb. & alios Franciscum præsertim, Amplius & si iuris ciuilis

In possessorio an admittat̃ appellatio.

conclusio sit, vt à sentẽtia possessorij non appellet, quasi recuperabilis sit præiudicij, ubi quis sentẽtias in negocio principali reportaret.l.j.C.si de momẽ. poss.appell. Vbi Bar. Bal. Ang.& oẽs post Cyn. Specu.titu.de appella.§.in quibus casibus appell.liceat ver.vj.nõ appellatur & de Libel.cõceptio.§.nũc uidendũ versi.26.Bar.in.l.ij.ff.de appella.recip.col.ij. versi Quæro, Ius tamẽ pontificiũ appellationẽ admittit à quocunq; grauamine etiã possessionis.c.cũ cessante de appell.c.significauerunt extra de testibus.c.ex cõquestione, de restitu.spolia.& notatur vtrobique. Quæ iuris canonici dispositio etiã in his in quibus à lege ciuili dissidet, seruãda esset in Ro. Cu. vtpote in loco iurisdictionis Ecclesiasticæ per glo.ordinariã in.c.ij.de arb.lib.vj. Nisi à pluribꝰ annis ipsi Ponti.experti quòd tanta in appellando sacrorum canonum facilitas caussas reddebat immortales, nimiam hanc appellandi licentiam angustassent, vtpote si de re minima appellatum esset, per quandam extrauagantem (quam motum proprium vocant)& quæ per tribunalia Vrbis circunfertur, qua prohibetur appellatio, ubi infra summam decẽ ducatorum auri ageretur, prout eandem appellandi licentiam arctarunt etiam à pluribus annis Põt. ybi ab interloquutoria appellaretur quæ vel vim diffinitiuæ haberet vel grauamen per appellationem à diffinitiua irreparabile inferret, per regulam xxxv.in ordine, cui de non appellando ante diffinitiuam sententiam inscriptio est per quã regulam solent Ponti. rem à dispositione iuris canonici ad terminos iuris ciuilis reducere, secundum quod diximus supra, prohibitam esse appellationem ante sententiam.l.ante sententiæ.C. quorum appellationes non recip.nisi quando grauamen tale esset ꝙ per appellationem à diffinitiua reparari non posset vtpote si iudex quem torqueri iuberet.l.ij.ff.de appella.recip.vbi etiam Barto. qua regula solent Pon-

Quando grauamẽ reparari non põt appellatio recipitur.

Pontifices non ſolum prohibere litigatoribus ne aliàs prout ſupra ante ſententiam appellent, Verum etiam iudicibus ne, ſi ſimilis prohibita appellatio coram eis remiſſa foret, admittant, amplius & Signaturæ prępoſitis ne ſimiliū appellationū cauſſæ cōmittantur, niſi in comiſſione orator exprimat alterā ex duabus præſcriptis qualitatibus interloquutoriæ à qua appellauit. quod videlicet vel vim diffinitiuæ habeat, vel grauamen per appellationē ab ipſa diffinitiua irreparabile inferat, quamobrem prouocant mihi riſum nōnulli qui in cōmiſſionibus ſolent delere illa verba, vim diffinitiuæ, ignorantes quippe, caſus iſtos, ꝙ videlicet ſententia diffinitiua ſit, uel uim diffinitiuæ habeat, quatenus ad admiſſionem appellationis attinet, inuicē æquipatari & vnum alteri æquipollere, nō ſolum ex diſpoſitione præſcriptæ regulæ, uerſietiam iuris communis, prout tradit glo. in. d. auth. habita. c. ne filius pro patre. Habet quoque hæc regula decretum irritans, vt ſimiles appellationes cum omnibus inde ſecutis nullius ſint futurę roboris vel momenti. addit denique pœnam. xxv. flo. auri ſimiliter appellanti, qui in ſimilis prohibitæ appellationis defenſione & proſequutione ſuccumberet, licet gloſator in eandem regulam in fin. dicat non uidiſſe unquam ſimilem pœnam exigi, prout nec nos noſtro vidimus tempore.

Amplius hac nimiam ſacrorum canonum in appellando facultatem arctarunt quoque ſancti Ponti à pluribus annis in cauſſa prophana, ubi de poſſeſſione pronunciatum fuiſſet, per conſtitutionem bo. me. Egidij Cardinalis Sabinenſis, dum uiueret vniuerſi S. R. E. patrimonij Vicarij ſeu Legati ſub rubrica in qui. caſ. appell. non valeat, quæ & ſi prouincialis lex eſſet, uiſa tamen fuit iuſta & ſancta, & à Pont. in ipſa Ro. Cu in poſſeſſorio rei prophanæ recepta eſt, ubi inoleuit practica, quòd ubi in

Egidiana constitutio super exequutionē appellationum.

negocio possessionis lata esset aliqua sentētia, solet is qui sententiā obtinuit, properare, vt cōmissioné impetret, qua datur ut iudex qui sentētiā protulit, eā, quatenus egidianæ constitutioni locus sit, exequatur, Ideoq; solet is qui sententiā reportauit & exequutionem affectat, properare in similis commissionis impetratione, quia si Victus præueniret ipsum in cōmittenda caussa appellationis, opus eēt commissionem suam reformare & partem citare, quo casu res plerūque controuersiam recipit.

At vbi cōmissio detur, non solet aliàs signatura, vt supradiximus, præcise de exequutione rescribere, sed sub ea conditione, quatenus egidianæ cōstitutioni locus sit, idq; ea ratione, quia & si constitutio generalis existat, & ueluti disponēs idem quod ius commune, non solum generaliter intelligenda, verumetiam ne ociosa sit, casus à conclusione iuris ciuilis exceptos excludere uideatur, Dec. in rub. de probatio. col. x. versi. quarto limita, satis tamē operatur, si nos à iure canonico, quod in Rom. Cu. seruandum erat, ad ius ciuile reducat, nec propterea casus à regula iuris ciuilis exceptos hęc constitutio excludit, sed omnes sectiones recipiet, quas & ipsa iuris ciuilis regula, & veluti lex noua superueniens ab antiqua interpretationem accipiens omnes admittet interpretationes limitationes, quas ipsa lex antiqua admitteret, vtpote si super missione in possessionem ex. ij. decreto ferretur sententia, Bart. in d. l. ij. ff. de appell. recipien. col. vij. uersi. sexto quero, Bal. in. d. l. j. C. si de momē. poss. appell. q. x. Abb. in. c. ad sedem col. pen. de resti. spolia. idē si constaret de euidenti iniustitia latæ sententiæ Bar. in. d. l. ij. in fi. ff. de appell. recip. Bal. d. l. j. col. j. in fi. Abb. d. c. ad sedem col. pen. idem si petitorium fuisset negocio possessionis cumulatum, vel agenti possessorio fuerit opposita & admissa exceptio dominij & proprietatis. Bal. in. d. l. j. col. iij. versi. quæro quid si in pos-

possessorio. Quod etiam extenderetur, vbi possessorium dũtaxat intentatũ fuisset, esset tamẽ tale, quod annexã haberet proprietatis caussam, ac illius naturam saperet, gl. & Doct. in. d. l. j. Bartholomeus Veronensis cognomẽto cæpolla lib. cautelarũ, cautela 161. veluti si interdicto adipiscendæ uel retinendæ actũ fuisset. Quæ caussam habent cum proprietate, Doct. in. l. naturaliter. §. nihil cõmune. ff. de acqui. poss. Idem deniq; si interdicto recuperandę seu remedio. c. reintegranda ageretur, & quæstio de possessione iuris esset, decimãdi collectãdi & si quæ similia sunt, in quibus satis non esset probare actus possessorios, sed amplius iuris adminiculũ desyderatur veluti in possessorio mixto, Specu. tit. de caus. pos. & proprie. §. j. versi. porrò &. §. quia verò & de resti. spolia. §. nunc dicendum col. fi. Bal. in. l. vnica col. ij. nu. vij. versi. quæro nos dicimus per. l. unde ui ff. de itine. actuq; priuato, Idẽ si ageretur de possessione alterius cuiusuis rei, in qua nõ posset quis statum habere, nisi ex Principis ĩdulto. Hoc enĩ casu, & si natura possessorij nihil commune habeat cum caussa proprietatis, ad nota per oẽs in. d. §. nihil cõmune. Verũtamen res ipsa subiecta operatur, ut iudicium annexã habeat proprietatis caussam, vtpote si de possessione beneficij feudi vel alterius rei, in qua non possit quis statum habere nisi ex cõcessione Principis, in quibus propterea responsum extat satis nõ esse, vt actor possessionẽ probet, nisi etiam de titu. docuerit. c. j. de regu. iu. in. vj. Bal. in. d. l. vnica col. ij. ibi, & maximé in possessorio beneficij. Egi. concl. 49. Agens possessorio de restit. spolia. & conclu. 17. de resti. spol. incipit, secundũ. eundem.

A possessorio qñ liceat appellare.

Addo alios casus, quibus de iure licet aduersus regulã iuris ciuilis à sententia possessorij appellare, & quibus etiam liceret egidiana nõ obstante, vtpote si is qui sententiã in possessorio obtineret, prius petitorio egisset, & succubuisset Bart. in. d. l. j. & in

d. l.

d.l.ij. Idē si ei, qui in possessorio succubuisset, deficeret probatio in petitorio Ange.d l.j. Lanfr.c.qm contra de appellatio. uerbo appellationes xx. fallētia, idē si similis sentētia possessorij contra minorē lata fuisset, Bart d.l.ij. col.j. in fi. Bal. ibidē col. pen. versi. quæro si Ecclesia, Idē si essemus in casu, ubi melior esset possidentis conditio & status possessionis ad victoriā caussæq; decisionē prodesset, Bar. in d l.ij. Idem deniq; si sententia cōdēnaret nō solum ad possessione, sed etiā ad fructus per capitula distincta, esset enim hoc casu quo ad possessionem constitutioni locus, & quoad fructus admittetur appellatio, in qua tamē nō audietur appellans, nisi parito sententiæ quoad possessionem. Bar. in. l. creditor. §. iussus in fi. ff de appel. Bald. in. d.l.j. seu unica col. uer. sed pone, reliqua, si quæ ad hanc regulam attinent poteris uidere per teipsum apud Docto. in oibus prȩallegatis locis ac per Alexan. Ias. & Dec. in. l. j. C. de bonorum possessione secundū tabu.

Et quamuis à sententia possessorij non liceat appellare solet nihilominus dari appellatio ab alio grauamine illato ante sententiam in possessorio latam, utpote si Iudex recusasset testes recipere, uel testē infamē uel aliàs repellendum recepisset, uel denique aliud simile grauamen intulisset, quod per appellationem à diffinitiua reparari nō posset, idq; ȩquitate iuris canonici, prout habetur ex notatis per Inno. in. c fi. de ope. no. nūcia aduersus iuris ciuilis rigorem secundum quod appellatio à sententia possessorij prohibita est, censetur etiā prohibita ab omni eo, per quod peruenit ad ipsam per. l. oratio ff de spon. Refert & sequitur Bal. in. d. l. j C. si de mom poss appell col. ij. nu. iiij. uersi. & modo & in. l. post sententiam. co. ij nu. vij. & viij. uersi. pone ergo ubi refert Guilier de cunio hoc dicētem in. l. si ex caussa. §. nunc uidendum. ff. de minoribus & commendat dictum pro notatu digno, & licet supra-

prædixerimus constitutionem Cardinalis Egidij à Pontificibus in Ro.Cu.receptam reducere dispositionem iuris canonici in hac specie ad terminos iuris ciuilis,non tamen admitto istam reductionem, vtpote correctoriam iuris canonici, nisi ad limites verborum,& in casu expresso,appellatiõis scilicet ab ipsa sententia super possessorio lata,prout sic notanter limitat Oldr.consi.106.in prin.uersi.& si dicatur,nec propterea istã prohibitionẽ extendemus præter verba ad appellationẽ à grauamine in caussa possessiorij illato ante latam possessionis sententiã, in qua remanet illæsa prescripta iuris canonici dispositio,appellationẽ à quouis grauamine generaliter admittens,appellationẽ inquã non solũ in possessorio sed etiã in alijs caussis, cũ tẽperamento tamen præscriptę regulę de non appellando ante diffinitiuam,de qua superius loquuti fuimus.

Sed & inter alios casus, quibus appellatio etiam iure ciuili prohibita reperitur,ẽ vbi quis ab exequutione grauatum diceret, à qua lex ciuilis appellationem non admittit,sed ab excessu tantum in exequendo.l.ab exequutore.ff.de appell.l.ab exequutione.C.quorũ appella.non recip.& notatur vtrobiq; per Bar.Bal.& alios notant Abbas Fely. & alij in.c.quoad consultationem cum nota.de re iudica. Rota decis.346.si appelletur de appella.in no.Nec iste excessus p̃sumitur,nisi probetur.c.nouit & d.c. quoad consultationẽ cum nota.de re iudica.Rota ibidẽ,Idq; propter auctoritatẽ rei iudicate,quę facit valde cõtra appellantem p̃sumi, & iste excessus posset multipliciter contingere,vtpote si iudex exceptiones aptas exequutionẽ impedire non admisisset,vel ante tempus,vel in maiori quantitatẽ,uel in re in qua nõ esset exequendũ,exequutus fuisset prout notanter docet Bart. in.d.l.ab exequutione ff.de appella.colum.j.versicu. contra hoc oppono, & in dicta.l.ab exequutione, ff. quorum appella. non

Ab executionis excessu põt appellari.

non recipi. quæstio. j. & licet fuerint opiniones, uerior tamen est, q in simili appellatione exprimēda sit ista caussa excessus, aliàs per eā nō retardaretur exequutio, Abbas in d. c. quoad cō sultationē colū. penul. nu. 30. versi. Quæro an in appellatiōe ab exequutiōe, vsq; ad finē. Quā opinionē recitatis & cōfutatis alijs sequit & cōprobat Fely. ibidē col. x. nu. xx. versi. Nihilominus primā opinionē puto veriorem, quā etiā sequit Rota d. decis. 346. si appelletur de appella. in no. Vbi nō solū caussæ expressio desyderatur in ipsa appellatione, vt supra, sed dicitur, q si ab exequutione rei iudicatæ ad partes remissæ appellaretur ad Papam, non daretur inhibitio, nisi expressa caussa, excessus verificaretur, prout etiam in tertio appellante pro suo interesse requiritur, q non solum exprimat in appellatione legitimā caussam, verūetiam eam saltim semiplenè, uerificet antequam in caussa suę appellationis vlterius audiatur, glos. in. l. ij. verbo iudicio cum glos. sequenti. ff. de appellat. recipien. & est text. vbi Ange. & Raphael. in. l. j. ff. de appella. recip. Fely. d. c. quoad cōsultationem. d. col. x. nu. xx. uersi. Nihilominus primam opinionem puto verā ibi, Idem notat, Phil. cuius expressionis caussę duæ à Doctoribus circūferuntur rationes, vna quia vbicunque appellatio emittitur in materia, in qua regulariter prohibetur appellatio, expressio caussæ desideratur, quia appellatur contra regulas iuris, & appellationi ius commune repugnat, ad nota. per Abb. in. d. c quoad consultationem col penul. & per Fely. ibidem. d. col. x. cum sequenti per totum, Altera est & meo iudicio verior quia omnis pronunciatio Iudicis post latam diffinitiuam est merè interloquutoria non habens vim diffinitiuæ, prout latè docent Immol. in. l. si finita §. non autem. ff. de damn. infec. & per Areti. in l. v. ff. de verb. obl. sequitur Fely. in rubrica extra de re iudica. & suadetur ratione, quia si diffinitiua prę-

ces-

cessit,& sic semel diffinitum est negocium, Iudex quoad diffinitionem negocij iam functus est officio suo,& si sumus in interloquutoria, ideo in appellatione ab exequutione caussæ expressio desyderatur,quia interloquutoria est, a qua non appellatur, nisi expressa caussa ut in.c.ut debitus de appel.quam rationem in proposito reddit Aret.in.d. l.v.ff.de verb.oblig.sequitur Abb.in.d.c.quoad cõsultationem col.penult.nu.xxx.versic.Quęro an in appellatione ab exequutione, præsertim cum ista sit quædã interloquutoria, à qua nisi expressa caussa appellatur, Refert & sequitur Fely.ibidẽ col.xij. ibi,Et ista omnia bene nota,vltra Aret. in d.l.v.

Imò nõ defuerũt qui voluere ꝙ in simili appellatio ne ab exequutione requiratur nõ solũ expressio caussæ in genere,ueluti si diceres,appello quia Iudex excessit modũ in exequẽdo,sed expressio caussæ in specie uidelicet,appello, quia Iudex excessit in hoc,vel in tanta quãtitate,& sic noĩatim, & non in genere, Abb.in.d.c.quoad cõsultationem col.fi. nu.xxxiij.uersi.unde nõ puto ualere hanc appellationem,quorũ opinionẽ nõ reperio fuisse receptã, sed cõmuniter Docto.in præallegatis locis & alijs cõmunibus transeunt cũ priori sententia ꝙ expressio caussæ sit necessaria in genere tantum,ut supra, ideo cauti caussarum Patroni cauere solent,ut non exprimant excessum in specie sed in genere tantũ & utilitas est,quia si exprimerẽtur excessus nominatim in hac re vel quantitate,ista appellatio nõ suspenderet exequutionẽ nisi in quantũ caperet expressus excessus. Spec.tit.de senten.excõmu.§.nũc dicendum versi.sed nunquid,& fuit originalis opinio Vber.quam refert Specu.ibi & eã sequitur Antonius de Butr.in.d.c,quoad consultationem, ꝙ si expressio excessus in genere fiat, tunc ratione incertitudinis suspenditur exequutio in totum, donec ex euentu liqueat in quantũ iudex excesserit, uide

Expressio caussæ in appellatione ab exequẽte an requiratur.

uide omnia apud Abba.in.d.c.quoad consultationem col.fi.nu.xxxi.usq; ad numerum. xxxiii.uersi.vlterius usque ad versiculum postremo, tu igitur vbi in articulo exequutiuo ab aliqua Iudicis pronũciatione appellabis, utpote à fructuũ liquidatione, expensarũ taxatione, ac alijs interloquutionibus in negocio exequutiuo fieri solitis appellabis expressa caussa excessus in genere tantũ, iuxta primã opinionẽ superius relatã, quã seruamus in Ro.Cu.licet Inno.in.c.fi.col.ij.in glo.sua versi.taxa qđ me.cau.& Bald.in.l.terminato col.ij.uersi. Modò ego quęro.C.de fruc.& litiũ expen. Lanfr.in c.q m̃ contra versi.expensæ, uelint ꝙ exprimatur quantitas, in qua fuit excessus, Admoneo tamẽ ꝙ & si ab exequutione, ut pręmittitur, p̃textu excessus permittatur appellatio, prout supradiximus, nõ tamẽ permittitur bis, prout in alijs casibus permissis, sed semel tantum, & fuit sententia Nicolai de matta.in.l.iij.C.de iuris & facti igno.quã sequitur Ang.Aret.in.l.ab exequutione.ff.de appellat. & Fely.in.d.c.quoad consultationem col.xii.nume.xx.uersi.scias quòd vbi appellatur ab exequutionẽ excessiua, & Firmanus suo repertorio verbo appellatio ab exequutione num.vij, quod dictum Fely.ibidem commendat pro notatu digno & tenebis illud menti, quia in Roma.Cu. passim permittunt in similibus bis appellari, & rem transire per treis conformes, & vbi mihi occasio se offerat, uolo cõtradicere, ut posteritati discutiatur de ueritate istius notabilis dicti, ꝙ certe habet in se maximã rationem, quia non uidetur dignum vt Victor in concernentibus exequutionem cogatur expectare alias tres sentẽtias, aliàs enim res in infinitum iret, & lites euaderent immortales.

A notorio nõ appellatur.

Addo quòd non solum ab exequutore, uerumetiam à quouis iudice prohibita est appellatio in caussa notorie manifesta ex ipsa facti euidẽtia.c.ex lit-

literis extra de sponsalibus c.cum speciali.§.porrò extra de appella.vbi Abbas & alij idq; ea rōne,ꝙ ij qui in simili casu appellant, soleant ad appellatiōis remediū conuolare,vt diutius eorum temeritatem substineant,cū tamen appellationis remedium non fuerit aliàs institutū ad confouendam Litigatorum malitiam & temeritatē,sed ad præsidiū Innocentiæ & oppressorū defensionem,tex.in.d.§.porrò,& ad corrigendā litigantiū iniquitatem & plerūq; etiam imperitiam.l.j.in prin.ff eo.Dixi autē in caussa notorie manifesta ex ipsa facti euidentia,quia si aliud notoriū esset,vtpote notoriū famæ, uel notorium iuris,cum his casibus contraria probatio fieri possit,lex hac notorij specie de ueritate non satis certa appellationē admittit, qua uictus possit nō probata probare argumen.c.ex transmissa extra qui filij sint legitimi &.l.obseruare.C.quorū appell.non recip.& quæ sint inter has notorij species discrimina & differētiæ, ut possis unū ab altero secernere, habes à Specu.toto titu.de notorijs criminibus, & quantum ad speciem nostram attinet destituendi quem ab appellationis remedio, illud notorium dicimus, quod ipsa facti euidentia demonstrat, text.in.d.c.cum speciali. §.porrò extra eodem in princi.uel quod quispiam sna confessione manifestasset text. ibidem, Et licet iuristæ uideantur in confessio tantum,non etiam conuicto appellationem admittere,glo.& Bar.in.l.creditor.§.iussus ff. de appella. iure tamen pontificio, non admittimus appellationem pro confesso, nec Iudex debet deferre,quod tamen intelligas in confessione non excusata, quæ notorium inducit, & appellationis remedium excludit, prout notabiliter declarat & limitat Abb.in.d.§.porrò colu.ii.& iij.uersi. si uero fuit tantum confessus, Vel id quod etiam per testes legitime inductos constaret,quibus per victū non fuisset oppositum, Abb.in.d.§.porrò. col.ij. uersi.

Instituē-de appel-latiōis rō.

versi.in glo.verbo.confessione,qui refert in hoc & sequitur opinionem Hostien. Vel deniq; ꝙ per sententiam & rem iudicatam liqueret,glo.in.d.§.porrò verbo confessione,& Abb.super ea, De quibus tribus modis notorij latius vide in tex.& nota.in.c. si.extra de cohabit.cler.& mulie.

Amplius & quæ supradiximus de notorio confessionis procederent,etiā si quis nō cōdemnaretur ex confessione propria, sed aliena,vtpote,si hæres ex confessione defuncti,quod est menti tenendum secūdū nota.per Io.And.in additio.ad Specu.in tit. de appell.§.in quib9 in princi.uerbo cōfessus qui refert in ꝓposito quandā q̄stionē Nicolai de mattarellis,quos refert & sequitur etiā Abb.in.d.§.porrò col.iij.nu.vij.versi.sed quæro, An hæres potuerit appellare.Quā theoricā in casu notorij confessionis qnotidie practicamus in Ro.Cu.ubi quis vigore obligationis in forma cameræ conueniretur,à quarū processibus non solet Ro.Cu.appellationes admittere neq; earū prætextu exequutionē retardare,idq; ea rōne ꝙ is, qui se in simili forma obligat procuratores irreuocabiles in eadē obligatiōe etiā iureiurādo cōstituit,ad confitendū debitū eius noīe pro summa in obligatione contenta,& creditor per organū alterius ex procuratoribus per Debitorē vt præmittitur constitutis confessionem debiti reportat,& vbi reum habet sic cōfessum,Iudicis auxilium implorat,ut contra ipsum veluti confessum exequatur, meritò tāquam confessus non appellat, Et quia supradiximus idem in hærede,qui ex confessione defuncti condemnaretur,minus admitteretur appellatio hæredis eius,qui se simili forma cameræ obligasset, si modo ante defuncti obitum creditor aduersus debitorem suum,qui postea obijsset,debiti confessionem obtinuisset,aliàs enim morte debitoris mandantis finiretur eius mandatum in dictos procuratores vt præmittitur factū.l.

man-

mandatum.C.manda. insti.eo.§.recte.& nota.per gl.Bar.& alios in.l.item est & l.inter caussas.ff.eodem & per Bar.& Doc.in l.eius.ff.si cer.peta.Rota deci. 171.in no.Si.A.constituat,de procura.& propter finitum mandatum non ualeret aliàs creditor per organum dictorum procuratorum ab eis debiti confessionem reportare, nisi forte debitor, qui in obligatione procuratores constituit ut supra,illos constituisset ad confitendum debitum etiā post eius mortem,prout similis constitutio de iure fieri potest tex.in.l. si uero nō remunerādi.§.fi. ff. mandati,Bal. in.l.eā quā,vj.q.in lectu. antiqua.C. de fidei cōmi. Alexan.in.l.fi.ff.solu. matri.Card.in cle.j.de sepul.q.xxiij.Quo casu duraret mandatum etiam post mortem constituentis, & eo defuncto, posset nihilominus debiti confessio à similibus Procuratoribus haberi,per supra allegata,& subintraret motiuum cōfessionis defuncti,quæ pariter excludit hæredem ab appellationis remedio per supradicta,quā cautelam non cogitarunt adhuc duri creditores,qui plerūque & si debitorem in ampliori forma cameræ obligatum habeant, eo defuncto coguntur contra hæredes non solum ordinarium iudicium per uiam diffinitiuæ sententiæ subire,uerumetiam per treis conformes transire. Et præter hunc casum notorij confessionis raró uel nunquā præcedentem theoricam in Ro. Cu.practicamus, & passim in caussis aliàs notorie manifestis aduersus legis mentem admittuntur appellationes, estq; in hoc plerūque nimia facilitas etiam in casibus,in quibus nulla alia ex appellatione speratur profutura defensio,sed dūtaxat caussæ usque ad tertiam sententiam productio.

Generaliter vero vbi ꝑmissa est appellatio,ut sit litiū quādoq; finis, neue res in infinitū iret,Lex nō permittit quē in vna & eadē caussa,nisi bis prouocare,toto ti.C.ne in vna eadēq; caussa liceat tertio pro- Quoties licitū sit appellare.

Q

prouocare Rota decis.724.in antiq. Dic ꝙ si duæ; de senten.re iu.& appell.ubi habes ꝙ sacrum Palatium ad constituendū numerū trium sententiarū & excludendū,ne quis tertio appellet,numerat etiam sentētias extra palatiū latas,idq; etiā,nisi infra certa p̄finita tēpora quę olim fuerunt infra biduum.l. eos.§.sinaūt in iudicio.C.eo.& l.j.§.biduū.ff.quando appell.sit. Hodie verò usq; ad dies decē extensa sunt auth.hodie.C.de appella.c.significauerunt extra de testib.c.quoad cōsultationē de re iudi.bonæ de cōfir.util.uel inutil.concertationi de app.in.vj. anteriorū.ij q.vj.Daturq; hoc tēpus appellādi non solū cū à diffinitiua,verūetiā si ab interloquutoria, & quocūque iudiciorū grauamine permissis tamen casibus appellaretur.l.j.§.quod in sentētijs.ff.quādo appel.sit.Imò etiā non solum ad appellādū,ubi quis iudicialiter grauaretur, uerūetiam vbi cuipiā aliqđ munus, utpote tutele uel aliud simile iniungeret,quis se excusaret,& eius excusatio nō fuisset admissa,ille autē reclamaret à non admissa excusatiōe.§.si quis tutor.ff.qn̄ appel.sit.c.biduū.§.quod autē in sententijs.ij.q.vj.& quod dictum est in appellante procedit etiam in eo,qui appellationi vlterius vellet adhærere, debet enim infra decem dies vtiq; adhæsio fieri Rota decis.539.in antiq.A grauamine de appella.in finalibus uerbis & decis.225. in no.adhærētes eo.ti.nec eo minus tibi infra hoc tempus liceret appellare,quia ubi sentētia uel grauamen inferretur,præsens fueris neq; contradixeris,Bar.in.l.j.versi. ultimo noto.C.de relatio & currit hoc tempus de momento ad momentum,ut habetur & notatur in omnibus supra allegatis locis. Specu.eo.tit.§.in quibus versi.sed nunquid dies appellationis cōputabitur de momento ad momentum,nec posset à iudice in breuius uel longius tempus mutari, glos.indultum in.vj.Imò nec partium voluntate & consensu,glo.singularis in auth.offera-

ratur.C.de litis contestatione, Sequitur Bal.in auth.ei qui.C.de temp.appell.quandoquidē nō est in partiū uoluntate facere, ut lex, quæ post decē dies rem inducit iudicatā, nō operetur suū effectū ad no. in.l.fi.C.de transactio.& cū hæc tēporis præfinitio sit de iure positiuo.l.j.§.biduum.ff.qñ appellan.sit &.ij.q.v.c.biduum & in.d.auth.hodie.C.de appell. posset hoc temporis spatium contrario iure arctari vel prorogari, utpote per statutum uel consuetudinem loci.glo.singularis in.l.præscriptiōe.C.si contra ius, uel vtil.publicam, quam ad hoc Ange.in.l.j. ff.de re iudi.& pro omnibus uide apud Phil.Fran. in.c.cum sit Romana col.ii.versi.in eadem glos.ibi tempus.x.dierum extra de appella.

Decem dies ad appellandū à quo tempore currant.

Sed maius dubium est à quo tempore incipiant currere isti decem dies ad appellandum, & licet in hoc fuerint opiniones, hæc tamen uera & à sacro Palatio recepta est, q̄ si sententia feratur contra p̄sentem uel si absentem uerum tamen contumacē, tēpus currat à momento quo fuit prolata sententia, tex.in.l.j.§.biduum.ff.quādo appell.sit, & in.c. biduum.ii.q.vi.in prin.utrobique uerbo ex die latę sentētiæ, Idq; etiam si sententia conditionalis esset, prout semper excommunicatio.& in pluribus aliis solent similes sententiæ & decreta sub conditione fieri coram auditore Camerę, & aliis etiam ordinariis, Ro.C.utpote nisi infra tres uel nisi ad primam, cōputarentur enim decem dies ad appellandum à die sententiæ, non autem à die existentis conditionis, tex.in.d l.i.§ biduum.ff.quando appellan.sit, in finalibus uerbis, & in.c.biduum in princ. & utrobiq; notant glo.& Docto.& in istis terminis quando uictus fuit p̄sonaliter apprehensus, procedit opinio eorum, qui uoluerunt decendium currere à diæ latæ sententiæ, Quòd si contra absentem & fictum duntaxat contumacem pronunciatum esset, terminus decem dierum non incipiet

currere nisi à die quo sentētiam passus sciuerit tex. in.d.l.j.§.fi.quãdo appellan.sit,& in.d.c.biduũ §.si aduersus absentē.ij.q.vj.& hoc modo ꝓcedit text. in.d.c.cõcertationi de appell.in.vj.qui loquitur de appellatiõe ab electione seu collatiõe,qui sunt actus extraiudiciales soliti fieri parte nõ citata neque p̃sente, & sic procedit opinio aliorũ tenentiũ hoc decē dierũ tēpus esse vtile in sui initio & nõ currere nisi à die scientiæ siue habitæ notitiæ, Quæ distinctio colligitur ex præallegatis iuribus,& eã sequitur glo.in.d.l.j.§.biduũ.uerbo sententiæ latę.ff. quãdo appellan.sit,& Spec. tit.de appel.§.in quib' col.j.uersi.sed nũquid hoc tēpus,ibi.non enim currit ignoranti,nisi sit cõtumax,& sequitur Rota decis.49.in no.si fertur de appellat.per totũ & 364.in no.cum iura,de appel.823.in antiq.Sciendũ de appell.& decis.384.in no.fuit dubitatum eo.tit. Quis aũt in proposito dicetur uerus.quis verò fictus cõtumax.docet glo.in.d.l.j.§.fi.uerbo computandũ, & post eam Rota.d.decis.49.in no.si fertur de appella.per totum & 364.in no.cum iura de appella. 384.in no.ubi habes quod ad hunc effectum ille dicitur verus contumax, quem iudicis. uel iuris citatio personaliter apprehendit. Quæ tamē perpetua non sunt,finge,ꝙ grauamen à quo grauatus reclamat, esset grauamen permanens &(ut aiunt)successiuam habens caussam continuã.Hoc enim casu donec grauamen durabit nunquam curret terminus decem dierum,sed semper appellans erit in tēpore. Bal.in.l.si clericus.C.de epis.audien.refert & sequitur.Spec. tit.nostro.§.in quibus versi.& nota secundum uin.ibi,aliàs vbi continuatur grauamen, vsque ad finē dicti uersiculi,refert & sequitur Philip.frãc.in.c.super eo.col.j.ij nota.ibi.Tamen si aliquis à die p̃cepti extra eo.tit. Rursus finge te per procuratorem litigasse, & contra procuratorē tuũ latam fuisse sententiã, & procuratorem ab ea non ap-

appellasse,nec tibi aliàs contra similē procuratorē consultū sit,quia nō est soluendo,poteris enim hoc casu,tu qui dn̄s es caussæ,appellare[b], etiā post istos decē dies à die latæ sentētiæ,& infra decē dies à die quo ipse sciueris glo.fi.ff.qn̄ appella.sit.& glo.iij.in auth.hodie.C.de appel.quas reputat singulares & notandas Card.in.c.j.ut lite nō contesta. sequitur Bar.in.l.j.§.si aduersus in fi.ff.qn̄ appellan.sit Alexan.consil.95.Visis processibus col.ij.libr.ij.consi. neap.decis.344.in antiq.fuit dubitatū in consi.procurator actoris de fideiussoria cautione &c.Et licet fuerint opiniones an ista ratione, quia procurator non sit soluendo,præseruetur ista facultas appellādi Dn̄o,ita tamen vt infra decendiū ad appellandū, appellet.An potius,vt etiam post istos decem dies à die sententiæ.dūmodo infra decem à die sciētiæ, nihilominus verior est, ꝙ Dominus poterit etiam post decem dies à die latę sententiæ infra tamē decem à die scientiæ appellare. prout refert & conclu dit Fely.in.d.c.j.vt lit.non contesta.col.iiij.& v.nume.6.cum sequenti uersi.secūdo. Aduerte ꝙ si procurator,usq; ad uersi.unum etiam scias,quā tamen intelligas.uidelicet præuia & media restitutione in integrū,non autē ipso iure,prout sic notabiliter limitat Bald.in.c.significanti de appellatio.in ultima colum & Saly.in.d.auth hodie.col.j.uersi.sed dubium,refert.& sequitur.Alex.d.cōsi.95.Visis processibus colū.iij.nu.vij.uersi.& licet glo. & Docto. lib.ij.Rota simili in casu eius qui legitime impeditus infra tempora non appellasset aduersus opinionem glo.& Barto.de quibus ibi tenentium,impeditum cessante impedimento admitti ad appellandū absq; medio restitutionis & ipso iure, prout aliqui voluerunt in principali appellante à die notitiæ ob non appellationem Procuratoris existentiæ non soluendo decis.49.in not.si fertur de appella.uersi. item Doct.in glo.ibi.sed opi.Bart.& glos.ubi etiam

tradit ꝙ ista restitutio debeat peti coram Iudice à quo, per allegata ibidē. Et licet ista sint vera de iure nihilominus nō cōsueuit sacrum Palatiū admittere istam fallentiam, ut Dominus possit aduersus iuris regulas post decem dies appellare, quando sententia fuisset lata cum procuratore qui nō appellauit, & non est soluendo vel ꝙ ad appellandum restituatur, prout attestatur. Cassa. decis. v. de appella. & refert rationem qua mouetur palatium, quia videlicet in Ro. Cu. ut plurimum caussæ per procuratores tractantur, unde exequutiones passim cum maximo partium dispendio impedirentur.

Appellatio extra iudicium admitti potest.

Verum & si tēpus ad appellandum currat de momento ad momentū, cum tamen difficile sit ut Iudex pro tribunali & in iudicio expectet ista tēpora, receptū est, ut appellatio emitti possit etiam extra iudiciū & in domo Auditoris absq; alia partis uocatione, Rota decis. 356. in no. si appelletur de appell. nu. ij. Eadem quoq; ratione poterit appellatio fieri & emitti etiam die feriata, Bart. in. l diuus uersi. & hic fallit. ff. de ferijs Ias. in. l. more col. fi. uer. ultimo adde eo. tit. Hostien. Butr. & Immol. in. c. præterea de dilatio. Card. in cle. ij. §. similiter. q. ij. de appell. Lanfran. in cle. sæpe, verbo de plano. de verb. signi. & in. c. qm̄ contra verbo petitionis de appell. & nō solum die feriata sed etiā de nocte Bal. in auth. hodie col. ij. versi. sed nūquid appellatio de appell. Et licet de iure appellans qui morosus in appellando die tantū decima appellasset, teneatur non solū ꝓbare appellationem emissam, uerum etiam horam, & propterea illam in sua appellatione exprimere Areti in. l. ij. §. dies. ff. qn̄ appellandum sit, Paul. de cast in auth. hodie. C. de appella. Fely. in. c. quoad consultationem col. penul. versi. iiij. cōclu. de rē iudi. & hoc vt possit liquere an ante momentum vel post finem momenti fuerit emissa, hoc tamen non seruatur nec vsu receptum est in Palatio, quia Audi-

ditores ex indulto Inno.vj in extrauagāti seu bulla inocētiana possunt appellatiões valide recipere, post lapsum momēti, dum tñ eadē die, Quãobrē risum mihi prouocant aliqui sollicitatores tenueis, qui solent illud vltimũ momētum custodire, & ubi lapsum esset, protestari de lapsu termini ad appellādum, nec aduersarij appellationē aliàs recipiēdam fore. Ignorant enim ista quæ sunt prima pragmaticorũ principia oĩbus notissima. Appellámus autem semper coram iudice à quo, si eius p̄sentiā habere possumus, vt debitus honor eidē tribuatur. l. omnē honorem. ff. qñ prouo. non est necesse. c. vt debitus de appel. ꝙ si quis ante vltimum momentum uolēs appellare, Iudicis copiam non habuit, & si fuerint, qui opinati sunt appellantem teneri iterum redire, quia forte alia die iudicis copiam habebit, Fely. in c. transmissa circa medium ver. dum subdit de præscriptio. sequitur Alexā. consi. xix. uol. adstipulantur no. per Butr. in. c. ex ratione uer. ex his deciditur extra titu. nr̄o, & per Ange. in auth. sed lis. C. de temp. appell. si tamen appellans non aliàs redierit, subsistit, Cassa. decis. viij. de appel. à principio ad finem, ubi more scolastico disputat articulum ad partes, & tandem uidetur inclinare, quòd si appellans expectasset ultimum momentũ, & ipso vltimo momēto adiuisset ad locũ vel tribunalis, uel habitationis iudicis volens appellare, nec iudicis copiam habuisset, substineret appellatio. tametsi videret posse appellanti imputari, cur vltimum expectauerit momentum, Idē dicit si quis ante momentum similiter volens appellare, iudicis copiam non habuisset, si modo appellans doceret de absentia vel alio impedimento iudicis etiam tempore vltimi momenti, & quando etiam non doceretur de absentia uel impedimento similibus, attestat ipse, patres solere, ꝑut etiā alijs casibus solent in dubio inclinare pro non desertione per doctrinā. Pau. de cast. in. l. j. ff. siquis

cautio, & quia re dubia existente per inclinationē in hanc partē nihil detrahitur de iurib. partiū, Imò videt tendere ad illorū ac maiorē ueritatis indagationē, subiungit tamen in fine, ꝙ utilis esset in hoc articulo Principis declaratio, quæ mihi hodie superflua uideret postquā res est vsu tot annorum & suprema istius Auditorii auctoritate pro nō desertione declarata, Et licet hæc confidentia uideatur appellāti ꝓbere occasionē non appellandi in cōspectu Iudicis, & suo casu euitādi refutatorios apostolos, quos si in ꝑsentia iudicis appellasset, habiturus erat, quosq; euitare nō cōsueuit esse in appellantis facultate propter honorē Iudicis ac partis appellatæ præiudiciū, nihilominus nō cōsueuerunt patres (vt Cassa. dicit) hoc respicere, cum appellans semel adeundo Iudicē, videat honori eius satisfecisse, & debemus casum non reperti iudicis potius eius absentiæ quā malitiæ appellantis in dubio imputare. Admoneo tamen, ut vbi ante momentū Iudicis copiam nō habuisses, si poteris, reuertaris alia vice, & ita etiā vidi à seniorib. fieri & passim seruatur, Imò vbi in vltimo momēto nō habemus Iudicis copiā, solemus apud Notariū caussæ actuariū nō solū appellare, sed etiā ab eo apostolos petere, Rota decis. 366. in no. si appelletur de appellatio. & si nō defuerint, qui voluere eū qui in absentia Iudicis appellasset, nō teneri aliàs ad apostolorū petitionē, Bal. & Ang. in. l. ij. C. hijs qui per me. iudi. nō appella. Idq; ea rōne ꝙ solus Iudex à quo potest de apostolis respōdere, vtpote is, qui pro informatiōe caussæ corā ipso tractatæ certus est, an appellās sit à iurisdictione sua dimittēdus necne. c. ab eo. & c. ut super eo. titu. Appellamus autē in Ro. Cu. semper in scriptis siue ab interloquutoria siue à diffinitiua appellandum sit, quia si ab interloquutoria appelletur, non ualeret appell. aliàs siue in cōtinenti, siue ex interuallo emissa. c. cordi. de appell. in vj. Bar. & alij in. l. liti-

Romæ iscriptis appellat.

litigatorib.& in.l.eos.§.si aũt.C.eo.qđ si à diffinitiua appellãdũ sit,raro uel nũquã lata sentẽtia incõtinenti appellamus,quo casu lex admitteret appellationẽ uiua uoce.l.ij.ff.de appella.sed semꝑ ex interuallo,lex appellationẽ in scriptis etiã à diffinitiua non minus quã ab interloquutoria desyderat,& aliàs emissa appellatio nõ ualeret, & appellans pro nõ appellãte haberetᷣ,Bar.Ang.& alij in.d.l.litigatoribus & in.l.eos.C.eo. Imò satis esset appellare in scriptis,nisi in ipsa cedula dicerentᷣ illa uerba apponi solita,ĩ his scriptis.Ang.in.l.à sentẽtia.§.fi.de appel.Adeoq; admittii sacrũ palatiũ hunc rigorẽ,vt si qs semel à simili grauamine vel sentẽtia aliàs appellasset in scriptis,data cedula(vt moris est) & modò volẽs ab alio simili grauamine vel sentẽtia appellare,diceret appello ꝑut in cedula aliàs occasione alterius grauaminis vel snĩæ in actis data quã repeto & peto de nouo in actis inseri,nõ cõsueuit Palatiũ appellationẽ, vt p̃mittitᷣ emissam admittere pro appellatiõe ĩ scriptis, tametsi aliàs scripturã ꝑdocere vel ꝑductã repetere videantur inuicẽ æquipollere Rota dec.361.in anti.nota.ꝙ iudex de app.Egi.concl.121.si iudex eo.tit. à quo nihilominus rigore quandoq; recessum ẽ, & admitti solet similis repetitio cædulæ appellationis aliàs datę qñ quis non de nouo appellaret,sed appellationi ꝑ aliũ datę ꝑse & adhærere volẽtib.vellet adhęrere,posset enim sine alia cedula repetẽs illã(vt p̃mittitᷣ)alias datã adhærere,Egi.cõclu.xix.si quis de appel.pro se & adhęrẽtib. Quãobrẽ extra superius exceptum adhæsionis casum,solemus quoties appellãdũ sit,appellationes in scriptis dictare in aliqua cedula,& cedulã nobiscũ afferẽtes appellare,ꝑut in cedula,& ubi ab ĩterloquutoria,semper à caussa appellatiõis exordimur utpote si à breuitate dilationis,licet Reuerẽde pater probationes nõ sint angustandæ, & ꝑpterea dilationes nõ nisi cõpetẽtes dãdę sint,nihilominus

P.V.ad importunas instantias partis in huiusmodi caussa aduersæ &c.& sic de singulis, Quòd si à diffinitiua absq; alia caussæ expressione simpliciter dicimus. A quadã prętensa diffinitiua sentẽtia &c. quarum appellationum formulas nõ aliàs hic inserere visum fuit, poteris illas in quauis specie appellationis apud vulgarẽ Libellũ, cui Formulariũ procuratorũ & Aduocatorũ inscriptio est, cuius quidẽ maior est rubrica quã niger, maior inquã emphasis, & melius apud caussarũ regesta uidere, in quibus cedulis tenemur ꝑsertim nomina Iudicũ necnon appellantis & appellati ac rem super qua pronuntiatum extitit, exprimere. l. j. §. fi. ff. eo. & si ab interloquutoria, etiam caussam (vt supra) clemẽ. appellans de appella. idq; nominatim & in specie, adeo quòd non satis eẽt dicere in genere appello. quia grauor. Bal. in. l. ædita in repetitione perusina col. xv. uersi. sciendum tamen est. C. de eden. & in. l. minoribus. col. j. iiij. nota. C. ad syle. Vbi dicit idem si exprimeretur per relationem ad acta in genere. Fely. in. c. super quæstionum. in fi. pri de offi. del.

Amplius quia à pluribus annis mos patrum inualuit, quo ferè semper pronũcians prout in cedula, & plerũque decimus dies instat antèquã cedula subscribatur & aperiatur, nec interim satis certi sumus an sentẽtia sit futura fauorabilis uel cõtraria, inoleuit practica, qua huic incertudini occurrimus appellando non alias simpliciter, sed cum clausula, quatenus contra partem nostrã, quæ clausula limitat ꝓuocationẽ appellãtis, ut nõ censeant appellasse, nisi sub ea cõditione, si contraria scilicet fuerit sententia, & hoc ne si fauorabilis fuerit in toto, uel in parte possit appellatus gaudere cõmodo appellationis eius, q̃ alias fuisset sibi cõmunis, & potuisset eam exercere ac ꝓsequi sicuti propriã, ad tex. cũ materia & nota. per Bar. Saly. & alios in. l. ampliorem. C. de appella. idq; etiam non solum ad effectũ

con-

cōfirmādæ vel infirmandę, ſed etiam in omiſſis ſup plendæ prioris ſentētiæ Ro deci.365.in no.ſi à diffinitiua de appel.uſque ad fi. Quā practicā refert & cōmendat, Phil. Frācus in.c.ſi duobus col.iiii.verſi. ſed quęritur primo cū pluribus ſequentibus, vbi ſug gerit exemplū de eo qui in parte, & partibus ſibi cō trariis appellaſſet, & reſtringit rem ad caſum, qñ ſententia plura ſeparata, ſecus verò vbi unicū tantū, vel plura connexa cōtineret capitula, quia iſto caſu appellatio deuolueret negociū, & poſſet nihilominus appellatus uti appellatione appellātis, tametſi limitate à certa parte tantū, & per alterā partiū dūtaxat interpoſita, quam tamen reſtrictionē non admitterem in caſu appellationis interpoſitæ cū clauſula noſtra quatenus contra, quæ verba non reſtrin gunt appellationem magis ad unam quā ad aliam partem, ſed inducunt potius conditionem & faciūt appellationem cenſeri conditionalem, ita ꝙ ſi ſententia in totum fauorabilis ſubſcribatur, appellatio remanet conditione defecta ac ſi non fuiſſet appellatum, præſertim quia appellatio à ſententia, q̃ non grauat, nō deuoluit & nihil operatur Inno.in c.breui extra de iureiur. Bal.in.l.fi.col.iiij.C.quan do prouocare.non eſt neceſſe. Phil. Franc.in.d.c.ſi duobus col.j.j.notab.ibi ex quo not.vbi etiā habes idem col.iiij.ꝙ quando ſentētia continet plura ſeparata capitula, & vterq; litigator appellat quiſque ab altero capitulo, tunc poſſunt ad diuerſos Iudices appellare, & quiſque apud ſuum iudicē eius appellationem proſequi, cui tamen in hoc cōtradicit Abb.in.d.c.ſi duobus in fi.idque ea ratione ꝙ omnia & ſi inuicem ſeparata fuerint à principio ſimul in iudicio deducta, tamen iſta cumulatio videt̄ facere de omnibus vnicum cenſeri negocium, quam Abbatis ſententiam per rationem ſuam, Amplexa fuit hactenus in Ro. Cu. & Signatura iuſtitiæ quæ iſta ratiōe rarò vel nūquā diuideret appellationes, quan-

quando essent plures oẽs tamẽ à contẽtis in vnica sententia & vnico iudicio atque processu tractatis.

Et quamuis lex dixerit iudicem à quo non oportere existimare sibi iniuriam fieri, quia Victus ad prouocationis auxilium conuolauerit.l.& in maioribus. C.eo.cum tamen vsu permittente nõ solum dicimus nos appellare ab eius sententia, sed etiam dicimus tãquam iniusta & iniqua, ue videamur per hæc verba velle Iudici à quo conuitiari.qđ appellatoribus prohibitum est.l.iudici.ff.de iniurijs.l.illud.ff.de appella.addere solemus uestris honore & reuerentia semper saluis, tametsi illa verba iniusta & iniqua non inferant conuitium,sed tantũ ea per quæ iudici dolus impingeretur. Paul.de cast.in.d.l. illud.ff.eodem. Vbi etiam voluit appellatorem, qui iudici conuitiaretur,non solum notari infamia.d.l. iudici.ff.de iniurijs,verũetiam extraordinaria pœna plectendũ esse,& quod plus est ab eodẽ met iudice & sine processu quasi notoria sit iniuria quę in appellationis libello,& pœnes notariũ quæ publica est persona,iudici inferretur, estque hic laudabilis quidẽ mos noster erga iudices à quibus expedit,& caussarũ patronis & eorũ clientulis beneuolentiam omnibus artibus captare,etiã vbi magis uidenť caussæ suæ contrariari & obesse. Nõ desunt tamen qui secus ab hoc laudabili more faciant,& quotidie iudices irritent,etiã ubi iure non possunt de eis conqueri,& quandoq; etiam ubi sunt conscij,ꝙ minus iuste id faciant,quos ut non imiteris semper admoneo,qnandoquidem si iudicibus gratus, eris,conducet tibi in multis eorum gratia, in his præsertim in quibus gratificationi locus est,quæ plerũque ad victoriam plurimum conferunt.

Apostoli petẽdi in appellatione.

Consueuimus etiam in ipsa appellationis specie dicere, Apostolosq; semel,bis tertio instãter instantius & instantissime sibi dari atq; concedi petit omni meliori modo, &c. Apostoli enim dicuntur ab

Apo-

Apostellin. quod est mittere seu nũtiare, quasi sint nuntij seu literæ nuntiatoriæ quibus iudex à quo solet Iudici ad quem vel alteri superiori renũtiare, sempronium in tali caussa à sua sententia tali die appellasse, ac etiam significare an dictum appellantem à iurisdictione sua dimittat, necne. Et quia uarius solet esse huius rei euentus, ab isto euentu Apostoli diuersimodè uocantur. & quatuor exorta sunt apostolorum genera. Nam si Iudex deferat appella. aut quia ius defert & uocantur dimissorij. l. vnica. C. de libell. dimiss. l. dimissorie. ff. de ver. sign. aut ob superioris reuerentiam. & uocantur reuerẽtiales. l. eos. §. super his. C. de appella. Quibus solẽt semper iudices Ro. Cu. ubi à diffinitiua appellarẽ, appellationi deferre, ut uideãtur etiam ob reuerentiam Pon. ad quẽ semper in Ro. Cu. appellatur deferre. Ro. decis. 733. in antiquis. Nota ꝙ qñ appellatum de appell. & commiss. Quod si Iudex friuolam arbitretur appellationem, & talem, cui non sit nec deferendum veniat & propterea ei non deferat & dicuntur refutatorij apostoli & hoc quia similibus appellationibus non est deferendũ, prout nec ius defert. c. cũ appellationib. de appel. lib. vj. quorũ meminit Rota decis. 723. in antiq. Alij etiam dicuntur testimoniales apostoli, vt quãdo in absentia iudicis appellatur, corã Notario aliaue egregia ꝑsona, quę cũ nõ sit aliàs informata de quibus apostolis sit appellati respondendũ, dat sibi literas, quibus dũtaxat de appellatione attestatur, & vocantur testimoniales apostoli, de quib. meminit Cassa. decis. viij. num. vij. uersi. item ꝙ locus domicilij de appell. Alij deniq, cõuentionales dicunẽ, ut quando pars ipsa appellata defert, quos ideo cõuẽtionales uocamus, q̃a partes in deferẽdo appellationi cõueniũt, & in appellatione ad Papã operantur deuolutionis ac alios appellatiõis effect⁹, siue iudex deferat, siue nõ. per. c. j. in prin. de foro cõp. li. vj. Rota dec. 539.

in

in anti.à grauamine de appella.& pars appellata diceretur deferre,etiã si nõ expresse sed tacite,vtpote si post appellationẽ aduersarij etiã à iudice non admissam cõstitueret procuratorem simpliciter ad illã caussam,nec aliàs diceret, quatenus deuoluta, & isto casu frustratoria esset protestatio procuratoris aduersarij in acceptatione,ꝙ nõ acceptaret nisi ad caussas deuolutas,ex quo ista per solã constitutionẽ fuit deuoluta,vt supra,Rota decis.242.in antiq.nota ꝙ in caussa ꝓphana de appella.& q̄a Iudices,à quibus appellatur,q̄nq; nõ sunt satis certi,an appellationi sit deferendum,necne, ut interim pro apostolis deliberare possint,lex iudicibus terminũ triginta dierũ indulget,ad deliberandũ,an appellationi sit deferendũ, & appellãs à iurisdictiõe sua sit dimittẽdus,necne.l.iudicibus.C.de appell.& similem etiã terminũ appellãti pręfigit infra quem debeat congruis loco & tempore instanter & sæpius apostolos petijsse.c.ab eo cũ materia de appella. in vj.cle.quãuis eo.tit.solent Iudices monere appellãtes,vt intra terminũ iuris pro apostolis reuertant (quã rñsionem propterea terminũ iuris vocamus) quia lex ipsa,est quæ hunc terminum concedit, nõ solum parti sed etiam iudici, quorum iudiciũ vsus in hoc hodie maxime inualuit in Ro.Cu.non quia semper iudices subsistant in caussa,in qua pronunciarũt,an sit appellationi deferendũ, sed quia inoleuit iste usus pronunciãdi,prout in cedula,plerũque Iudices etiam subsistunt, in cuius fauorem sit subscribenda sententia, & ad effectum, ut possint pro subscriptione deliberare,uolunt cõmodo istius dilationis gaudere, & litigatores ista expectatione torquentur, quibus tamen in pluribus repensum est,& primo ex quasi præscripta in hoc Iudicũ benignitate, qui & si possent simpliciter appellanti terminum iuris dare, quo casu cogeretur appellans expectare ultimum momentum,nec antea comparen-

rendo satisfaceret termino sibi assignato,& desertionis periculũ subiret,ex quo Iudex ante ultimum momentũ termini nõ cogitur de apostolis respondere glo.uerbo intra dictũ in cle quãuis eo.tit Philip.frãn.ibidẽ. Cassa.decis.viij.nu.v.de appell. Raro tamen vel nũquam dant simplic.terminũ iuris, sed dicunt,& interim quandocũque per quæ uerba dispensatur appellans ab expectatiõe vltimi momenti, & quandocunque reuertatur infra terminũ reuertitur in tempore, Fely. in.c.personas.col.ij.in princi.versi. Et si dicitur cõpareas & c.Cassa.decis. viij.de appella.nu.iiij.versi. Propterea quando Iudex. Item appellanti etiam in alio repensum est, ꝙ vtroque casu reuertente appellante debito tempore secundum suos casus, si Iudex non respondeat appellanti de apostolis, uel taceat vel ulterius terminum proroget,non tenebitur appellans amplius redire, Rota decis.406.in no.si auditor de appella. Egi.conclu.343.appellans non tenetur eo.tit. Addo ꝙ etiam ille iuris rigor secundũ quod appellans tenebatur apostolos instanter sæpe & sæpius petere mitigatur, ut reiteratę iste petitiones & instantiæ possint etiam vnico cõtextu simul fieri,& huic iuris rigori per reiteratas petitiones & instãtias huiusmodi simul & vnico contextu factas satisfactum esse videatur.d.clem.quãuis. Ideo mos inoleuit ut in cedula appellationis quoad apostolorum petitionem,præscripta clausula vtamur uidelicet. Apostolosq; semel,bis,tertio,instanter instantius,& instantissime sibi dari & concedi petit,& si nobis appellantibus terminus iuris præfiguratur ad redeundum pro apostolis iuxta.d.clemen.quamuis.§.verum si iudex,solemus redire & petere nobis de apostolis responderi, & si iudex non respondeat, non reuertimur amplius, licet non desint, qui præ eorum inscitia sæpe & sæpius reuertuntur, & termini iuris huiusmodi prorogationes plures accipiant,

piant.de desertione appellatiõis aliàs verẽtes,quorum plerosq; noui,& reprehẽdi,Imò non solũ appellans non tenetur amplius redire,sed ipse iudex à quo qui in termino iuris dato de apostolis nõ respondet,iurisdictionem amittit,ita ꝙ non remanet amplius iudex & appellans censetur à iurisdictione sua dimissus, ita ꝙ absq; alio potest corã iudice ad quẽ appellationẽ suã prosequi d.cle.quãuis.§.ꝙ si iudex Rota decis.406.in no. si auditor de appella. & non defuerunt qui voluere iudicem in termino non respondentẽ de apostolis Iurisdictionem ammittere,etiam si appellans non fuisset reuersus,licet eorum opinio nõ fuerit in palatio recepta,Rota.d.decis.406.in secũdo dubio versi.ex qua cõclusione, Infra quẽ terminũ.iuris appellanti datum ad redeundum pro apostolis adeo distinetur suspẽsus appellans,ut non solum non possit appellationem suam prosequi,sed nec etiam iudicem impetrare,& commissionem caussæ suæ obtinere & si impetretur, non ualet commissio.Rota decis.357.in not. fuit dubitatum de appella.& reddit rationem quia apostoli sunt pars appellationis.c.cordi.& in.c.ab eo de appella.libr.vj.& antequàm appellans illos obtineat vel habeantur pro obtentis vt supra, status appellationis suæ pendet,ex quo si non reuertatur pro apostolis,circũducitur appellatio & censetur non appellans.d.c.ab eo.titu.in.vj.& d.clem. quamuis,merito super eo ꝙ non habet adhuc statum in natura, non potuit aliquid fieri neque Iudex impetrari.c.ad dissoluendum cum not.ibi de spon.quamobrem solent procuratores cauti quando volunt præcurrere in impetrando iudicem,nec aliàs finem termini expectare in commissione appellationis petere derogationem, & remotionem obstaculi pendentiæ istius termini, per hæc verba, prætensoq; termino iuris ad redeundum pro apostolis forsan dato ita, quòd pro illis amplius redire

re non cogatur, attento quod à diffinitiua, quæ posteriora verba attento ꝙ à diffinitiua, quando non fuissent in cõmissione apposita solent Referendarii illa addere, idq; ea ratione ꝙ signatura non consueuit dare cõmissiones appellationum pendente termino ad redeundum pro apostolis nisi in appellatione à diffinitiua, quasi in appellatione à diffinitiua nõ sit curandũ de apostolis iudicis, ex quo lex ipsa defert appellationi.ij.q.vj.c.biduum.

De temporibus ac fatalibus appellationum illorumque cursu & prorogatione.

EAdem fermè rõne quia appellanti à diffinitiua lex ipsa defert & quia appellatiões in Ro. Cu. semper ad sedẽ emittunt, & Iudex qui simili appellationi nõ defert de iure puniẽdus eẽt.c.de priore cũ nota.de appell.c.cũ appellationibus eo.titu.lib.vj. Cassa. decis.viij.nu.x.eo.titu. solẽt Patres in appellatione à diffinitiua semp dare apostolos reuerẽtiales in forma, Rota decis.604.in antiq. Dic ꝙ de appel.& apost. Forma aũt rñsionis nõ est aliàs talis, per quã iudex simpliciter appellationi deferat, sed sub certis cõditionib9, quas postmodũ notarius, propter illa uerba in forma, tãquam solitas clausulas extẽdit, videlicet memoratus dñs Auditor dedit reuerentiales apostolos, quatenus à definitiua, & ĩtra decenniũ, ac quatenus à legitima persona petantur, aliàs refutatorios, quã extensionem refert Cassa.decis.vij.nu.v.ibi.pro qua facit, ꝙ qñ iudex dat reuerẽtiales, quare nõ mediocriter sunt deridendi ij qui plerũque cõqueruntur de iudice, qui appellanti à nõ diffinitiua, uel si à diffinitiua extra legitima tẽpora, uel si infra tẽpora, non habenti tamen legitimã personã de reuerẽtialibus respondent, quasi uideantur propterea non leue præiudicium caussæ fecisse, cum tamẽ hæc respon- Apostoli reuerentiales dati solent.

ſionis formula ſit talis quę præiudicare non valet. Imò quę ſi appellatio in aliquo ex tribus deficeret, non reuerentiales, ſed refutatorios cõtineret apoſtolos. Et quoniã lex permittit, ut iudex à quo poſſit appellanti terminũ pręfigere ad proſequẽdum, tantum non etiã ad finiendum appell. c. ex inſinuatione. c. ab hęc el. iiij. de appel. & c. cum cauſſa de ré iudi. cum notatis, ubique, (licet Bart. fuerit in contraria ſententia in. l. preſes. C. eodem, ubi de iſto termino lex ciuilis loquitur, nec reperij alibi) uſu receptum eſt in ſacro palatio ut quotieſcunque Iudex à quo appellationi defert & dat reuerẽtiales ut ſupra eodem contextu præfigat appellãti decem dierum terminum ad proſequendum appellationem. Rota. deciſ. 485. in no. ſi. papa de appella. Caſſa. deciſ. iiij. eodem titu. in prin. Dixi autem quotieſcunque appellationi defert, quia iudex non deferens non poteſt appellanti terminum præfigere, Rota deciſ. 180. in antiq. Nota quòd iudex de appella. Sunt enim hæc inuicem incompatibilia, ut iudex appellanti terminum præfigat ad proſequendum, nec appellationi deferat, Imò ſola ſimilis termini præfixio operatur effectum deuolutum, ac ſi iudex appellanti terminum pręfigens expreſſæ detuliſſet, Rota deciſ. 242. in antiq. noua ꝙ in cauſſa eodem titu. Dixi quoque eodem contextu, quia ſi iudex à quo primo deferat appellationi, nec aliàs tũc terminum præfigat, non poterit poſtmodum ex interuallo terminum appellanti præfigere, Rota deciſ. 356. in no. Si appelletur eodem titu. & ſi tempore habili pręfixus ſit, poteſt per eundem iudicem prorogari, Franc. in. c. perſonas colum. vi. uerſi. iii. quęritur cum ſequenti. de appellatio. licet raro, uel nunquam viderim ſimiles prorogationes fieri, ex quo iſte terminus eſt ad inchoandam dũtaxat proſequutionem, non finiendam, Abb. in. c. perſonas col. ij. uerſi. ſecundo caſu. Vbi etiam Philip. Franc. col.

Iudex à quo quẽ terminũ poſſit appellanti pfigere.

col.iiij.ibi ſecundum principale,& ibi.ii.caſu de ap-
pell. Rota deciſ.485.in no.ſi papa eo.titu.prout eſt
de natura termini hominis, Io.And.in.c.ſæpe eodẽ
titu. Et propterea poteſt alia uia de facili deſertio-
nem euitare,ex quo ſufficit in iſto termino facere
aliquã diligentiam,& cum de iure ſufficiat ſola iti-
neris arreptio, quando ad iudicem diſtantem appel
latum eſſet.c.cum cauſſam de re iudi.ac etiam ſola
iudicis impetratio.c.ex parte, & c.dilectus el.ij.de
reſcrip. Ideo ſeruat palatium ſatis eſſe ſi appellans
infra hunc terminum commiſſionem impetret,etiã
ſi fieret ultima die, Rota biſignet in antiquioribus
xx.eod.titu. Imò acquieſcit palatium etiam ſi deci
ma die non fuiſſet commiſſio iudici ad quem præ-
ſentata,dũtamen ipſa die decima ſit in banco cur-
ſorum, Caſſa.deciſ.iiij.eod.titu. Idem ſi commiſſio
non fuiſſet ſignata, nec expedita infra terminum,
excuſaretur appellans à deſertione per quamuis di
ligentiam infra dictum terminum factam, utpote
ſi Rota exiſtente Romæ, & Papa ananiæ,appel-
lans infra iſtum terminum iter arripuiſſet ver-
ſus Ananiam pro commiſſione obtinenda, Rota
d.deciſ.485.in no.ſi Papa eodem titu. uel curia vti-
que Romæ exiſtente congruis loco & hora quæ
currit ad Dominum Regentem, uel alium ſigna-
torem & non repertum, Caſſa.d.deciſ.iiii.eodem
titu. Vbi etiam habes quod ſi reperto Signatore,
non expediat tuam commiſſionem,quia forte im-
peditus,ſatis erit porrigere commiſſionem in ter-
mino,& proteſtari, Imò ſolemus pro fide præſen-
tationis in termino accipere ab ipſo ſignature præ-
fecto uel regente cancellariæ, fidem manu ſua
de die præſentationis in calce commiſſionis, Caſ-
ſa.d.deciſio,iiij.de appellatio. Adeoque iſte ter-
minus hominis arctat appellantem, ut ſi infra il-
lum non reperiatur commiſſa cauſſa,uel aliud tale
factum,quod(vt ſupra) à deſertione excuſet, ap-

pellatio remanet deserta.c.personas ubi Abb.Fely. Franc.& alij extra de appellatio.Cassa.decis.iiij.in princi.quod tamẽ intelligas si modo terminus fuerit cũ congruo spacio p̃fixus,Bal.in.l.p̃ses.C.de appellatio.& in.l.fi.C de tẽp.appellatio.Franc.in.d.c. personas col.ij.uersi.iii.pót iudex appellanti. Dixi autẽ impersonaliter, si caussa non reperiatur infra terminũ cõmissa, quia satis erit appellanti,si reperiatur cõmissa ad instantiã appellati,proderitq; sibi hæc aduersarii diligentia, & poterit hac cõmissione pro appellati parte ĩpetrata uti, quasi cõmuni, idq; etiã si citatus ad dicendũ contra dedisset contra eã exceptiones generales,prout passim sic citati solemus,dũmodo in eis nõ persistat,Rota decis. 506.in antiq.nota ꝙ si appellatus,de appella.& cõmissio.& decis.65.in no.si appellatus de appellatio. licet Specu.uideatur contrariam sententiam sequi eo.titu.§.nunc breuiter nume.15.versicu.Sed pone Auditor, à quo appellatur,nec uideatur tibi iste casus rarò cõtingibilis,ex quo appellatus non potest appellantem in prosequutione suæ appellationis præuenire.c.oblatæ eodem titu.quia(ut aliàs diximus)dispositio.c.oblatæ non seruatur in appellationibus, quæ prosequuntur, in Roma. Cu.Rota decis.104.in no,capitulum de appell.& in Staph.de lit.gratiæ & iustitię car.150.à tergo versi.secus dico.Admoneo tamen ꝙ si à sententia utraque pars appellasset,cum clausula tamen, quatenus contra se,& altera pars,cui postmodũ fauorabilis fuit sententia, caussam appellationis suę infra terminum commisisset,crediderim aduersarium, qui caussam suæ appellationis infra terminum non commisisset,non posset uti ista commissione,quæ committit appellationem(vt præmittitur) emissam, quatenus contra,& quæ consequenter propter fauorabilem sententiam subsequutam,ut pote conditione defecta,non est in rerum natura,prout supra.§.
Am-

Amplius eodem titu.fusius loquuti fuimus,ubi omnino uidebis.

Sed postquã satis diximus de termino hominis, Modo videamus de termino iuris,qui similiter duplex est,uidelicet ad inchoandã prosequutionẽ,& exercendã appellationẽ,de quo loquit̃ tex.in.l.nemo.C.de tẽpe.appellatio , & erat varius pro qualitate locorũ ex quibus appellabatur.l.cũ anterioribus.C.eodẽ , Alter verò ad finiendã appellationis caussam , cuius tẽpora etsi aliàs plura & uaria fuerint,hodie tñ annũ præscripta sunt,& ex caussa,ut pote impedimenti,vel alia æque legitima caussa ad bienniũ auth.ei qui appellatio.C.eo.c.cũ sit Romana extra de appellatio.& notatur utrobique,& ubi iusta caussa impedimẽti infra annum incidisset,haberet appellans istud bienniũ absque aliquo iudicis ministerio,& hoc quia lex ipsa est , quæ hoc biennium indulget,d.auth.ei qui,& docto.c.cũ sit Romana,de appellatio.glo.fi.in.c.si electio.de electio. in.vi.Francus in.c.ex rõne col.xj.uersi.secũda fuit opinio,qui refert opiniones,& istam sequit̃,quando impedimentum incidit in primo anno , & inferius col.xiij.uersi.circa sextum loquens de impedimento fortuito proueniente , ad appellatio.sequitur Fely.ibidem colum.ii.uersi . Quinto dum intricate,quam concessionem biennij ipso iure absque aliquo Iudicis ministerio admittere consueuit sacrum palatium , absque alia caussa impedimenti, Cassa.decis.vj.de appellatio.nu.viij.uersi . Et quia de prosequutione & desertiõe appellationis,& reddit rationem , quando sacrum palatium concedit biennium absque caussa , uidelicet quia in Ro.Cu. vt plurimum caussæ sunt forensium,qui non modico tempore indigent,ad ueniendum & cõducendum testes,ac transportandum iura sua,& quia etiã in ea multitudo est maxima de uniuersis christianorum regionibus,quasi ĩferat,ista succedere loco

De termino iuris multiplici.

Bienniũ qñ detur.

caussæ & impedimēti, quod tamen intelligas, si modò appellās in primo anno, prosequtionē inchoauerit, & aliquid in caussa fecerit. Cassa. ibidē, nec sufficeret ad habendū istud biennium, si appellās in primo anno iudicem, & caussæ commissionem dūtaxat impetrasset. & iudici ad quē præsentari fecisset, Ro. falstoli dubio. 37. quia ꝑ exordio & principio prosequutionis appellatiōis requisito. tamē de iure ad satisfaciendū termino introducendæ & inchoandæ appellationis, de quo in. d. l. nemo. C. de temp. appel. & ad habendū hoc biennium ex stylo & obseruantia Ro. Cur. non sufficit iudicis impetrà tio, nisi etiā pars citet̄, & sic appellans incipiat caussam appellationis exercere, Paul. de cast. in rub. ff. de in ius voc. allegans & sequēs in hoc Bal. in. l. fi. §. illud. C. qui satisd. cogant̄, Ias. in eadem rub. ff. de in ius voc. vbi loquuntur de prosequutione necessaria ad euitandā desertionē, quæ induceretur à statuto citius quàm à iure communi, quæ est exorbitans, ita ꝙ nō sufficeret obtinere citationis decretū, quæ est cōmissio de citando, nisi fuisset infra annū exequuta, quia iudiciū exorditur à citatione, nō autem à commissione de citando. gloss. in. §. fin. institu. de pe. teme. litigan. & glo. in rubri. ff. de in ius vocan. & alia similis in rubrica. C. eodem titul. Imò si esset etiam exequuta, plerisque casibus, non sufficeret ad euitandam desertionem & habendum hoc biennium, vtpote si nulliter fuisset exequuta, Ias. in rub. ff. de in ius vocand. & hoc quia citatio inualida nihil operatur, glo. in. l. si accusatoribus gl. fi. C. de accusa. idem si validè exquuta fuisset. & non comparuisse appellans. Ias. ibidem, & hoc quia propter non comparitionem partis instantis circunducere tur citatio, & haberetur pro non citato tex. in. l. & post edictum. §. ꝙ si is. ff. de iudic. Idem denique si citatio generalis fuisset prout communiter fiunt in Romana Cur. citationes quæ ad partes decernuntur,

tur, quæ vt ſupra titul.de dolo & contumacia per non comparationem partis non circunducuntur, per rationes ibi allgatas, ſi modò ante annum non eſſet reproducta, nec aliud fuiſſet in cauſſa factum, Iaſ.ibid & hoc quia ſimilis citatio extraiudicialis, nec dicitur de proceſſu, niſi à die quo reproducit eam glo.in Clemen.i verbo citationes de iudi.quæ de iure vera ſunt & bene faciunt ad declarationẽ, Caſſa.d.deciſ.vj.nu.viii.in quantum uidetur uelle pro habendo biennio ex ſtylo palatij ad proſequẽdum appellationem dari ſolito requiri, ꝙ per appellantem in primo anno aliquis actus fiat, in ipſa appellationis cauſſa, & qualis debeat eſſe iſte actus nõ reperio deciſum in palatio niſi ꝙ ſola iudicis impetratio & cõmiſſionis preſentatio non ſufficiat, Rota Faſtoli.d.dubio.xxxvii. Admoneo tamen, ꝙ ſi volueris ad euitandã deſertionẽ, & habendũ iltud biennium, aliquẽ actum in primo anno facere, non moreris ferè ad finem anni, prout pleriq; faciunt, ſed quicquid facturus es, facias, vel ſtatim ante dimidium anni, quia videreris hoc ſecũdũ fatale aſtutijs affectare tex.in.d.l.nemo.C.de tempo.appella. & uidetur fuiſſe de mente Rotæ in.d.dubio Falſtoli.xxxvii.in quantum conſyderatur ibi ꝙ appellãs ſteterat uſq; ad nonum diem ante finem anni, ꝙ non fuerat proſequutus. quæ & ſi de iure vera ſint, crediderim tamen ꝙ ſacrum palatium mitius ageret, & facilius deſertionem euitaremus, ex quo ſemper in dubio pro non deſertione inclinat, Caſſa. deciſ iiii.in fi.de appellat.ſequens doctrinam Pauli de.c.in.l.j.ff.ſi quis cautio, & ubi occaſio mihi ſeſe offerat, experiar omnino mentem patrum in præmiſſis.

Terti⁹ annus ad ꝓſequẽdũ appellationẽ andari poſſit.

At ſi biẽnij lapſus inſtaret, licet de iure ex cauſſa daretur triennium, text.in.c.ex ratione vbi Philip. Fran.col.viii.uerſi.circa tertium ibi, & etiam triennium, ut hic in tex.de appellatio. & cõſentit Caſſa. d.de-

d.decis.vi.in fi.ibi verũ est, ꝙ d.c.ex rõne prouidet ex caussa de tertio anno, non daret tñ sacrũ palatiũ trienniũ eo modo, quo extra curiã dari solet biennium ex caussa, sed alia via appellãti est prouisum, ꝙ ante lapsum fatalis secundi anni, uel summa ope instet pro sentẽtia.l.fi.§.illud.C.de temp.appell.d. decis.vi.in fi.eo.titu.ita ꝙ hoc sufficeret, ꝙ appellans omnia iura sua deduxisset & in caussa concludi obtinuisset, nisi summa ope (vt supra) sententiã petiit, Franc.in.d c.ex rõne col.xij.versi.ij.quæritur, extra eodẽ, Rota decis.425.inan.Nota postquã de deser.appell.& ratio est quia, si pars nõ petijt pronuntiari, nõ põt videri stetisse per iudicẽ, qui non valet aliàs sententiã ferre, nisi ad partis petitionẽ.l. ad perẽptorium.ff.de iudi.c.1.extra eodem, Immo sola partis petitio quantũcunque instantissime facta, & sæpius reiterata non suffragaretur, nisi pars quoq; citata eẽt, Bal.in.l.fi.§.illud.C.de tẽp.appel. Franc.in.d.c.ex ratione col.xii.versi.secũdo quæro, vbi etiam admonet ꝙ si similis instantia fuerit facta corã iudice antecessore, si persona iudicis durante adhuc fatali mutaretur, nõ excusaretur quis à desertione, nisi corã successore in officio reiteraretur, uel si noluerit appellans pro expeditione caussæ instare, poterit fatalium prorogationẽ obtinere, qua in re indulta est Auditoribus facultas prorogandi fatale cœptum, uel de nouo aliud concedendi eorum arbitrio, per Inno.viij.bulla sæpius citata de facultate Auditorũ sacri palatii, & quandoque etiam ad hoc specialem obtinemus cõmissionem quæ in rota uoluntaria est, ex quo habent in hoc Auditores hanc facultatem ex indulto dictæ bullæ, & extra Rotam est necessaria, nec si similis commissio in Rota superueniat, cessaret propterea facultas bullę Cassa.decis.7.nu.ij.de appell.Et vbi prorogatio in uim bullæ peterẽt, daretur etiam parte non citata. Cassa.d.decis.vii.nu.viii.qua ratione

Prorogatio fataliũ qñ fieri possit.

tione valeret prorogatio, etiam citato nõ procuratore, seu alio, qui putatiuus eẽt procurator, vel qui erat tantum constitutus, non autem etiã acceptãs, Cassa. ibidem. & reddit rationẽ quia si actus substinetur sine aliqua citatione partis, ergo multo magis cum citatione, licet de minus legitima persona facta, Cassa. ibidem, secus verò ubi non in vim innocentianæ, sed vigore commissionis prorogatio peteretur, esset enim hoc casu necessaria partis citatio, & alias facta prorogatio nõ valeret, Cassa. ibid. & reddit rationem quia commissio non probat neque iurisdictionẽ firmat, nisi parte citata, gl. & Bar. in extrauag. ad reprimẽ. super verbo de plano quo. in crim. læs. maiest. proce. Rom. consi. 519. Quod si in Rota similis cõmissio superueniat, (quo casu ꝓrogatio tam in vim innocentianę, quam vigore cõmissionis peti potest) & prorogatio, vel sine partis citatione, vel citata minus legitima persona, petita & obtenta fuerit, aut expressum est in vim innocentianæ, & substinebitur prorogatio, aut quod vigore commissionis, & erit inualida, aut deniq; neutra via expressa, fuerit simpliciter petita & obtẽta prorogatio, & sustinebitur in vim innocentianæ, quã viã in dubio præsumemus & iudicem & partem elegisse, non autem eam, per quam actus redderetur nullus, ad nota. per Abba. in c. nisi essent col. i. de præben. & post alios per Fely. in c. ex officii col. ix. cum sequenti usque ad fi. de pręscripto. quas prorogationes solent patres passim cõcedere, & rarò, vel nunquàm contradictiones admittere, etiam si res in infinitum iret, & ita appellationum caussæ ad multos annos producuntur inexpeditæ, & fatalia sæpius prorogata conseruantur, nec solet palatium longiores concedere prorogationes, quam ad sex mẽses, excepta prima, quæ si sic petatur, ad annum concedi solet iuxta. c. cùm sit Romana de appellatio. stap. car. 184. à tergo in principio nec debet appel-

pellans expectare fatale in totum decursum, quia prorogatio non conceditur aliàs pure, sed cũ clausula & cõditione, quatenus fatalia durẽt, prout extensio similis prorogatiõis apud formulariũ terminorũ Rotæ charta.xl.ostẽditur, & hoc quia, quod nõ durat prorogari nõ põt, prorogatio enim psupponit rem, quæ prorogatur adhuc in esse, & nõ finitã argumẽto, tex. sed & si manente. ff. preca. & licet Auditores ex indulto bullæ Inno.vj. possint nõ solum prorogare, sed etiã de nouo concedere, raro tamen, uel nunquam vidi patres hac uti facultate, sed potius uia restitutionis appellantem audire (de qua inferius suo dicemus loco.)

Cõpromissum prorogat tẽpus appellationis.

Sed hic fataliũ cursus quandoque pedes firmat, nec alias nobis illorum prorogatio necessaria est. quod pluribus casibus contingere potest. Finge litigatores appellatione pendente cõpromisisse, Interim enim non currerent tempora, donec duraret cõpromissum, Cassa. decis. ix. de appellatio nu.vii. & tempus compromissi in calculo fatalium subduceretur, & tempus præcedens compromissum coniungeretur cum sequenti, auth. si tamen. C. de tẽp. appell. cle. quãdiu. ubi etiã glo. uerbo currere de appellatio. Bal. in auth. ei qui appella. C. de temp. appel. quod procedit etiam si in compromisso fuisset tantum deductum principale negocium, nõ etiam appellationis caussa, Franc. in. d. ex ratione col. vii. versi. Quarto quæritur. Idẽ si foret etiam pendente termino ad recipiendum apostolos dato ab homine uel a iure, Franc. ibidem versi. sequenti incipienti quinto quæritur, licet tempora appellationũ à lege præscripta non possint per actum, & partiũ consensum ad longiora prorogari, glo. notabilis in l. properandum circa principium. C. de iudi. quam Docto. ibidem communiter sequuntur. Barto. in. d. auth. si tamen. C. de tẽp. appel. potest tamẽ eius cursus suspendi, non solum per cõpromissum, sed etiã

per

per pactũ,aliumq; expressum partium consensum, Fran.pro omnib.in.d.c.ex ratione col.xii.uer.Sed iuxta prædicta cũ sequenti,& inferius col.xiiii.uer. Sed aduerte primò qa Bal.uidetur loqui,rursus finge appellatum remissoriam obtinuisse,quæ semper cum dilatione annexa cõcedi solet,& subducerent pariter hæc tẽpora,quasi sit appellans facto appellati impeditũ & propter dilationẽ sibi cõcessam,iudicis officium conquiescat.l.siue pars.C.de dilatione significati,de appel.& ubi appellãs facto partis, vel iudicis impeditur.nõ est quid sibi imputetur.l.fi.§.illud.C.de tẽp.app.c.ex ratiõe de appel.in quã partem inclinat. Cassa.dec.ix.tam & si dicat articulum aliàs in palatio disputatũ,& non resolutũ fuisse.qua ratione idẽ seruatum est de tempore quo appellans pendente appell. attentata passus fuisset,& appellans eorum reuocationem prosequi uellet,in primis & ante omnia prout potest,& similiter non current appellãti interea tempora,sed subducerentur in fataliũ calcu. Ro.dec.102.in no.Fatalia de appel.& attempta,refert & sequitur Franc.d.c.ex ratione col.ix.ver. circa tertiũ impedimentũ concurrens facto seu dolo appel. extra de appellatio. ibi & hanc partẽ tenent domini de Rota decis.102.Idẽ si super quouis alio incidenti disputetur, vt quia appellatus in prosequutione appellationis ab aliqua interloquutoria appellasset.Fran.ibidẽ allegat Bal. in.d.auth. ei qui appellat circa prin.quæ tamen intelligas si appellans de præmissis disputando obtinuisset secus verò si succubuisset,tum enĩ ipse sibimet impedimentum prestitisset,nec à fatalium cursu facto suo impeditus dispensaretur, Rota.d.decis. 102.in no.Franc.ibidem vsque ad versiculum,circa quartum impedimẽtum , Finge denique ꝙ appellans fuerit paupertate oppressus,& isto casu non solum non currerent fatalia & tempora ad prosequendum prescripta , sed nec etiam ad appellandũ,
non

non obstante ratione Bartoli de modica impensa, quoad ipsam appellationem interponendã, de qua in.l.in notis.C.de ꝓcur.& ita seruat palatiũ Cassa. decis.vj.de appellatio.ubi etiã docet qualis eẽ debeat ista paupertas, quæ fatalium cursum impedit.

LIBER VIII.

DE NVLLITATE, EIVSQVE *temporibus & processu.*

IDISTI etiam mi Pellee ꝙ in cedulis appellationũ, solemus quoq; nobis reseruare ius dicẽdi de nullitate, his verbis, iure dicendi de nullitate tam principaliter quã incidenter semꝑ saluo, tametsi uerbum appello nullitatẽ quoq; cõprehendat, visq; verbi hoc inferat, etiã ꝙ nullitas nõ exprimatur.l.quædã mulier.ff.fa.hircis.l.carmelia.ff.de iure patr.&.l.si is.C.de iure delib.quãobrem dubitabis forte cur ista reseruatio fieri soleat, si per appellationẽ simpliciter emissam uidetur appellans uelle non solum hoc ius sibi saluum esse, sed etiam illud deducere & exercere per supradicta, scias igitur practicam istius reseruationis nõ esse inutilẽ, quoniam & si quis simpliciter appellans uideatur ex vi verbi nullitatem quoq; deducere, hoc non est semper verum, sed in appellatiõe à diffinitiua dũtaxat, secus verò in appellatione ab interloquutoria Innoc.in.c.dilecto de appella.& sic nisi nullitas exprimeretur & æque principaliter deduceretur, non posset iudex appellationis ab interloquutoria de nullitate cognoscere, Innoc.Bal.ibidem, ubi etiam

Appellatio salua nullitate an valeat.

Fran.

Franc. col.xxiiij.versi.decimonono quæritur, nisi forte nullitas non deduceretur aliàs tanquam nullitas, sed tanquam caussa grauaminis ipsius interloquutoriæ, & talis esset, qua appellatio ab ipsa interloquutoria posset ex aduerso iustificari etiã respectu caussæ in eadem appellatione expressæ, alias si non alluderet ad caussam expressam non inseruiret. Abba.in.d.c.dilecto col.iii.in princ.ubi etiam Immol.col.v.& Fran.col.xxiiii.versic.secũdo intellige. Addo ꝙ etiã in appellatiõe à diffinitiua nullitas sub verbo, appello, cẽseretur nõ principalis, sed incidẽter & accessorie ad appellationẽ introducta, vtpote inclusa in uentre appellatiõis iuxta tex.in.l. q̃dã mulier.& in.d.l.carmelia, & cum in pluribꝰ soleat vtile esse ꝙ nullitas non sit alias incidenter, & accessorie, sed æque principaliter intentata, Ideo inualuit hæc practica, qua dũ appellamus nullitatẽ ex appellationis ventre per istã reseruationẽ eximimus, & utimur uerbo, appello, nõ in significatu generali, quo & nullitatẽ & iniquitatem significaret, sed speciali, quo iniquitas dũtaxat significetur, & ubi sic appellauimus consueuimus postmodum in cõmissione caussæ nullitatẽ expressam appellationi cumulare, quo casu non dicitur amplius nullitas inclusa & accessoria ad appellationem, sed expressa, ad tex.in.l.cum filio, §.penul.& nota.ibidem.ff. de uulga.& pupill.nec aduersatur iuris regula, ꝙ expressio eorum, quæ tacite insunt nihil operetur, quia non potest tolli quin saltim sit expressum alio modo, quã in esset ad not.in.l.si ita legatur.§.illi si volet.ff.de lega.j.& sic non amplius accessorie, sed æque prĩcipaliter secundũ magis veram opinionẽ, quã sequuntur Bart.in.l.si expressim.ff.de appella. colũ.ij.cum sequenti versi.uidendum est in casibus ibi nõ obstat si dicit in appellatione venit nullitas, Iac.But.in.d.l.j.quãdo pro.nõ est necess. Immo.in d.l.si expressim, qui pro ista parte interpretat verba

Appello an includat appellatione.

ba Bar.ibidem Abb.in.c.dilecto de appella.ubi etiã Frãc.col.xxxi.xliiii.q Alex.cõsi.ii.lib.iii.col.iii.nu. xiii.versi.sed in hoc aduertẽdũ,quia difficultas dec. in.d.c.dilecto col.iii.nu.vii. versi circa pr̨edicta,vbi attestat̃ ꝙ ista sententia est verior & magis commu nis.sequitur & idẽ attestatur Cratus consi.vlti.vol. ii.col.antepenul.nu.41.& 42. versi.Decimoseptimo cõsidero,Imò per istam practicam non solum nullitas censetur expresſim & æque principaliter deducta vt supra,sed seorsum ab ipsa appellatiõe, quo casu Doct.omnes etiã tenẽtes contrariã sentẽtiam concordant,vt nullitas non videatur accessorie,sed æque principaliter deducta.Saly.pr̨esertim in l.fin. in finalibus verb.C.de temp.appella.& vbi aliter deducta esset,vt posset videri,& accessoria,& ęq; principalis , censeret̃ deducta eo modo quo magis appellanti expediret,si in appellationis libello, & cedula adiecta fuisset solita clausula , & omni meliori modo,&c.secundũ Grat.in d.cõsi.vlti.lib.ii.col.antepen.versi.Decimoseptimo cõsidero nu.43.Vtilitas autẽ quòd ęq; principaliter potius,quã accessorie deducta sit nullitas in pluribus consistit , & presertim quia si accessorie ad appellationẽ proposita sit,eius instantia arctaret̃ ad tẽpora,& fatalia ipsius appellationis,qua deserta,desereretur quoq; nullitatis caussa , ꝙ si æque principaliter deducta sit eius instantia non haberet prefinita tempora in Roma. Cur.in qua seruatur ius canonicum, nec in ea currerent aliqua fatalia , Bal.in l.contra maiores ad fi. versi.Ecce aliam quæstionem quidam principaliter C.de inoffic.testa.Bar.in l.qui testamento.§.item quæro.ff.de excu.tuto , Inno.& Io.And.in c.bone de appella.Item in alio vtilitas esset maxima , quia si accessorie deducta sit nullitas.si quis appellationi simpliciter renunciasset,extenderetur renunciatio etiam ad nullitatem sic propositam, ex vi verbi, secus verò si æque principaliter proposita fuisset; Saly.

Renũciãs appellationi an nullitati renũciarę censebitur,

Saly.in d.l.fi.C.de temp.appel.in fi. Bal.in l.i.C.de senten.quæ ex peric.recitan.& in pluribus aliis utilis esse posset ista nullitas æque principalis,quæ omnia commemorare ociosum esset.

Nec videatur tibi mirum quòd eadem cōmissione & libello cumulemus nullitatem simul cum appellatione,quia licet ista sint diuersa remedia,& videantur inuicē incompatibilia,possunt tñ de iure secundum magis veram opinionē simul cumulari glo. l.i.C.quando prouoca.non est necesse. quam communiter sequuntur Legistę in l.si expressim.ff. de appellatio.Bar.præsertim col.iij. Bal.in l.i.C.quando prouoca.non est necess.col.vi.ubi etiam Bart. & Ang.Canonistæ in d.c.dilecto de appella. vbi præsertim Franc.col.xx.xxi.q.nec cumulans tenebitur etiam parte petente alteram uiam eligere, Specula. titu.de sententia.§.iuxta versi.sed nunquid libellus col.fi.ubi attestatur ita seruari in Ro.Cur.sequūtur Docto.Immol.pręsertim in d.l.si expressim, & ratio communis omnium, quam etiam refert ibidem Immol.est quia appellatio censetur deduci sub conditione contraria nullitati, videlicet quatenus sententia aliqua sit, Imò non solum possunt appellatio & nullitas simul eodem libello cumulari, sed poterunt etiam simul prosequi, procedendo tā in causa nullitatis,quam iniustitiæ, Bar.ī d.l.si expressum col.iiii.versi.circa tertium,qui limitat hoc procedere quando appellatio & nullitas orirentur ex diuersis fontibus,utpote,si dixero sententiam nullā,quia contra minorem indefensum, & iniquam respectu eius quod continetur in sententia, Idem quoque si ex eodem fonte orirentur diuersis tamen respectibus, Veluti si dixero sententiam nullam,quia contra me minorem indefensum,& iniquam,quia promissio,cuius vigore fui condemnatus, fuit facta per me minorem absque legitimi curatoris authoritate. orirentur enim hoc casu, & nullitas, & iniquitas

Nullitas, & appellatio p̄nt simul cu-- mulari.

tas

tas sententiæ ex eodē fonte minoris etatis, sed diuersis respectibus, ut supra, Bar. ibidem, Frāc. in d.c. dilecto col. xxi. q. xxiiij. & licet ista remedia possint diuisim intētari vnū post aliud, nihilominus semper solemus in Ro. Cu. illa cumulare, quādo vtrunqne competit, quia nullitas multos operatur effectus, quādo deducitur simul cum appellatione, quorum aliquos non operaretur, si absque appellatione deduceretur. quos oēs enumerat Franc. in d.c. dilecto col. viij. versi. ix. quęritur quales & quos effectus, & col. seq. ver. Decimo quęro quales & quot effectns.

Re proba ta appellatiōe an nullitas prosequi possit.

Sed maius dubium est, an nullitas intentari possit, ubi appellatio non permittitur, qua in re animaduertas, aut enim non permittitur quia lapsa sint tempora ad appellandum, & non prohibetur quis de nullitate dicere, quauis uia etiam actionis, & si dicatur de nullitate, nullitas operatur effectū deuolutiuum, sicut ipsa appellatio, Bar. in. d.l. si expressim col. fi. ff. de appell. & in. l. si ut proponis. C. quomodo & quando iudex, & in. d.l.j. C. quando prouoc. non est necesse, per. l. iiij. &. l. absentē. C. de accusa. & signatura solet dare cōmissionem super nullitate, etiam vbi nō fuit appellatum. Staph. car. 150. à tergo in fine, ibi & dantur commissiones etiam post sententiam quæ transiuit in rem iudicatam. Quòd si appellatio permissa non sit, quia forte bis fuit appellatum, & non licet tertio prouocare, toto titu. Ne liceat tertio prouocare & latæ sint tres conformes, non audiretur hoc casu volēs agere de nullitate, nisi sententiæ fuerint prius plenariæ exequutioni demandatæ, text. cum materia & nota. in Clemen. ut calumnijs de re iudic. Idem si appellatio. prohibita esset, non quia alias appellatū fuisset, sed ex natura caussæ, utpote quia eēt de momentanea possessione, uel alias non appellabiles, quos casus supra titu. de appellatione enumerauimus. non audiretur his casibus volēs agere de nullitate,

litate,nisi cum temperamento,de quo in.d.clem.ut calumnijs,Bal.in.l.j.C.si de momen. poss.appelle. col.iij nu.xii.uersi.nunquid sententia lata in possessorio,idē Bal.melius se declarans in.l.j.C.ne liceat tertio prouo.col.ii.num.ii.&.iii.uersi.ex hoc pono & sequenti uersi. Secundo nota literā,Mitigaretur tamē iste rigor & audiretur uolens de nullitate agere vtroq; casu prohibitæ appellationis, uel tertio uel primo locis, ex natura caussę non appellabilis, quando nullitas quę allegaretur euidens & in prōptu esset primo casu, Docto.cōmuniter in.d.cle.ut calumnijs. Secundo verò casu Bal.in.d.l.j.C.ne liceat tertio prouocare,& cōmunis ratio est,quia rigor dictæ cle.est, ut calumniis litigantium occurratur,& si nullitas euidens & in promptu sit,iā cessat omnis calumniæ suspicio, & cessante caussa p̄scripti rigoris,merito mitigationi locus ē, & ab illo rigore recedimus. Sequitur Oldra.consi.106.incip. Quòd litera.& Roma.in.l.si non.§.de uiro.xxxii. fallentia.ff.solu.matri. Adstipulatur alia ratio, quā Oldra.d.eius consi.considerauit,quia videlicet illa verba clemen. nullatenus admittatur,sunt ciuiliter intelligenda.l.si cui.ff.de furtis, saluis scilicet illis nullitatibus, quæ in promptu essent,nec altiorē requirerent indaginē,prout habetur in.l.si à quo.ff. vt in poss.lega.l.iij.§.ibidē.ff.ad exhibendū.l.ille à quo.§.si de testamento.ff.ad trebell. & notatur in l.ij.C.de edicto diui adri.toll.similis enim ratio p̄sertim in lege aliorum iurium determinationē recipit.l.j.§.denique.ff.quod vi aut clam.vbi etiam notatur per glo.& in proposito illa nullitas diceretur esse in promptu.& altiorem non requirere indaginem,quæ probari posset infra tempus fiendę exequutionis,Bart.in l.iiij.§.condemnatum.ff de re iudica.Franc.dicto c.dilecto colum.xiiij.versicu.Sed circa prædicta dubitatur quando dicatur posse in continenti probari, & inter istos casus hæc dun-

S ta-

An nullitas contra tres sententias differat exequutionē.

taxat discrimina vigent, nam si agatur de nullitate contra tres conformes, pendentia exequutionis retardat processum in caussa nullitatis, & operat̄ effectum suspēsiuum processus prosequutionis caussæ nullitatis, tex. in d. Clemen. ut calumniis de re iudi. ibi nullatenus ad agendū de nullitate admittat̄ donec sententię fuerint plenariæ exequutioni demandatæ, secus verò si nullitas aduersus vnam vel duas sententias tantū proponeret̄, non retardaret̄ enim hoc casu processus ī caussa nullitatis pretextu pendentię exequutionis, prout si tres essent cōformes, iuxta tex. in d. Clem. vt calumniis, quia est ius nouū & speciale inductum per dictam Clemen. in casum trium conformium, Rota decis. 280. in no. incip. licet per viam exceptionis nullitatis. de sententia, & re iudicata, & quod iure speciali introductū est non est trahendum in consequentiam l. quod verò & l. ius singulare ff. de legibus, & isto casu quando nullitas contra vnam, vel duas tantum sententias proponeretur sicuti pendentia exequutionis non retardat processum in caussa nullitatis (prout supradiximus) ita vice versa caussa ipsa nullitatis absque appellatione ꝓposita, licet signatura det commissionem, & in ea procedatur, non operatur tamen effectum suspensiuum, vt interim non possit ad exequutionem procedi, Bal. in l. fin. C. de ord. cogni. in fi. & in l. appellatione in fi. C. de appellatio. Ang. in l. fi. C. si ex fal. instru. & Legistæ in l. iiij. §. condemnatum. ff. de re iudi. canonistæ, Abb. scilicet, & alij præsertim Franc. col. xi. & sequenti à versicul. circa tertium si nullitas deducitur principaliter agendo, an interim operetur effectum suspensiuum, cū pluribus sequentibus, de appellatio. Rota d. decis. 280. in no. quod procedit etiā si iudex caussę nullitatis inhibuisset iudici, ad quem exequutio spectaret. Butr. Immol. vbi etiam Franc. in d. c. dilecto col. xiij. versic. tertio limitanda videtur præcedens determinatio,

tio, vbi refert alios contrarium tenuisse, & istā partem esse veriorem, quę fuit etiam à sacro palatio recepta. Rota d.decis.280.in no.in fi. Sed dices ad qđ erit vtilis nullitatis ꝓsequutio, si interim exequutio fiat? & omnes dicunt ꝙ in hoc vtilis est, quia si agens de nullitate obtinuerit, reuocabitur exequutio, & omnia inde sequuta, etiam tanquam attentata, & iste est vnus ex casibus in quibus attenta non reuocātur ante omnia, sed duntaxat expectato isto euentu, Bal.in l.tale pactum §.qui prouocauit ff.de pactis. Fran.in d.c.dilecto de appell.col.xii.versic. ex quibus omnibus tene mēti, Rota d.decis.280.in no. Staph.car.151.à tergo.versi. Ad prædicta. Item in alio etiam est consultū huic agēti de nullitate in casu quo non retardetur exequutio vt supra, qua si possessor esset rei de qua ageret, & de qua exequutio ex aduerso peteretur, si petens exequutionem esset de dilapidatione suspectus, vel alia iusta caussa sequestri subesse, mitigaretur iste rigor. & in exequutionem sentētiæ tantum sequestratio fieret de re ipsa, si mobilis esset, si vero īmobilis, de fructibus, Bald.in l.ab exequutore in fin.C.quorum appellat. Franc.in d.c.dilecto de appell.col.xiiij.versi.vltimo licet liti spenden. & extra istum casum quandoque etiam nullitas exequutionem retardaret, quando proponeretur contra vnam vel duas sententias, vt supra. Finge quod nullitas talis est, quæ altiorē non requireret indaginem, sed euidēs, & in promptu esset, impediretur enim exequutio veluti etiam similis nullitas impediret quando allegaretur contra, vel tres conformes, uel vnicam non appellabilem. Staph.vbi supra ibi quod intelligo cū distinctione, quā superius feci, & faciunt omnia superius allegata in casu trium sententiarum, vel vnius non appellabilis, à fortiori, Rursus finge ꝙ exequutio talis esse cuius præiudiciū nō posset reparari, obstaret.n. isto casu exequutioni litispēdentia super nullitate.

Attentata in hoc casu non reuocantur.

Euidens nullitas impedit exequutionem.

Bal.in.l.eum qui aliàs. C.de adulte.quod eius dictũ alibi limitat.nisi appareret de euidenti calũnia agẽtis de nullitate in.l.si senatus.ff.de ferijs,Frãc.in.d. c.dilecto col.xiii.uersi.ij.limita, Finge deniq; ꝙ ad impediendã exequutionẽ,non tantum allegaretur pendentia caussæ nullitatis sed is qui de nullitate sententiæ per uiam actionis ageret,cõpareat etiam corã Iudice à quo exequutio peteretur,& nullitatem etiam uia exceptionis proponeret,velletq; illã incontinenti probare & retardaretur exequutio. Immo.in.d.§.condẽnatum col.iij.in princi.nec est inconueniens ꝙ is qui principaliter agit super nullitate coram uno iudice, compareat coram Iudice exequutionis,& de nullitate excipiat ad impediendam exequutionẽ,nec aliàs propterea caussæ suæ, in qua de nullitate principaliter agit in aliquo prę-iudicatur.Franc.in.d.c.dilecto col.xiii.in princ.uersi. sed aduerte ꝙ omnia præcedentia dicta ueniunt limitanda, quæ limitatio est à sacro palatio recepta, Rota.d.decis.280.in nouis in princi.Imò si talis excipiens de nullitate coram iudice exequutionis in exceptione sua succũberet,quasi succubuisset in iudicio summario, non prohibebitur postea agere & prosequi nullitatem in iudicio ordinario per uiam actionis.Bart.in.l.iiij.§.condemnatum.ff. de re iudi.Docto.in.l.a diuo pio.§.si de rebus.ff.de re iudica.& in.c.ueniens elect.ij.de testibus Franc. in d.c.dilecto.colum.xxxii.in fi.versicu.46.quæritur de appellatio.

Tp̄a nullitatis q̄ & quãta sint.

Verum hic dubitabis quæ, & quanta sint nullitatis tempora.qua in re,aut quæris usque ad quod tempus duret hoc ius dicendi de nullitate, & distingue,aut principaliter via actionis, & durat vsque ad xxx.annos sicut alię actiones specula.titu. de sententia.§.iusta in fi.per nota.in,c.in nostra de procura.& in.l.sicut de pręscriptio.xxx.annorum, Bal.in.c.sæpe col.pen.extra de appellatio, aut via

ex-

exceptionis & durat perpetuo quia regulariter omnes exceptiones ſunt perpetuę. l.pater.§.fi.ff.de excep.do.Specu.tit.de ſententia.§.in ſumma, Immo. in.d.c.dilecto col.x.extra de appell.ubi etiam Frãc. col.v.uerſi.Quinto quæritur. Quod ſi non de tempore iuris dicendi de nullitate ſed de tẽpore inſtantiæ ipſius cauſſæ nullitatis iam introductæ, & tunc iterum diſtingue, aut nullitas fuit introducta acceſſorie ad appellationem, per uiam tñ actionis, prout ſupra diximus, & inſtantia eſt eadem cum inſtantia appellatiõis, Bal.in.l.cõtra maiores ad fi.uerſi.ecce aliã q̃ſtionẽ quidã principaliter.C.de inoffic.teſti. Bar.in.l.ſi expreſſim col.iij.uerſi.circa tertiũ.ff.de appella.vbi etiã Alexã. Inno.in.c.ſæpe, extra de appellan. Franc.in.d.c.dilecto col.v.verſi.iii.non põt intelligi eodẽ titu.aut deniq; nullitas nõ fuit alias acceſſorie, ſed æque principaliter intentata, & tũc eius inſtantia eſſet tanti tẽporis quanti ſunt alia iudicia, & ſic iure vili triẽnalis, ut in.l.properandũ.§. & ſi quidẽ.C.de iudiciis, Bart.in.d.l.ſi expreſſim colum.antepenul.verſi.ultimo quæro quãdo iſta duo ff.de appella.Bal.in.d.c.ſępe extra eod.titu.Franc. in.d.c.dilect.c.v.verſi.Quinto quæritur ibi inſtantia eod.titu.& de iure canonico, quod in Ro. Cu. attendi debet & ſeruatur, erit eius inſtantia perpetua prout in aliis iudiciis, tex.in c.fi.extra de iudic. ubi Doctores omnes.

Introducta iam cauſſa nullitatis an operabitur effectum ſuſpenſiuum ut interim donec de nullitate cognoſcitur non poſſit in negocio principali procedi, quod nihilominus eſt deuolutum.l.iiij. &.l.ſi abſcentem c.de accuſatio.& veritas eſt quòd ſi cauſſa negocii principalis poteſt partibus, vel earum alteri eſſe preiudicialis, non poteſt Iudex procedere in negocio, niſi prius articulo nullitatis expedito, exemplum, lata eſt pro me ſententia, à qua non fuit alias appellatum, tu qui non appel-

Nullitas an hẽat effectum ſuſpenſiuum.

lasti, caussam nullitatis ꝓponis & prosequeris, quę deuoluit etiam negocium principale, ut supra, Certum enim est ꝙ si Iudex velit hoc casu in negocio procedere de eius iustitia cognoscendo, non potest quin præiudicet meæ rei iudicatæ, quàm prætendo vbi articulus nullitatis fuerit expedit⁹, ideò ex quo cognitio negocii esset mihi præiudicialis, nõ poterit isto casu Iudex nullitatis ꝓcedeř ĩ negocio, nisi expedito articulo nullitatis. Bar. in l. cum quærebatur, ff. de re iudi. & cũ effectus iste suspensiuus exoriatur ratione præiudicii, merito non suspendetur processus in negocio, nisi parte cuius intersit opponente Bal. in l. tale pactum. §. qui prouocauit. q. xii. ff. de pactis. Franc. in d. c. dilecto. col. x. versic. vlterius de appella. sed adhuc dubitabis introducta nullitatis caussa, quis erit procedendi modus, an libellus & litis contestatio aliaq; terminorũ obseruatio necessaria erunt, & in hac specie distingui solet, aut caussa nullitatis est introducta accessoriè ad appellationem, via tñ actionis vt supra, & quia isto casu censetur pars appellationis regulabitur secundum naturam caussæ appellationis in qualitatis cõtestatio non desideratur, c. per tuas de appell. ubi Doct. Quòd si nullitas non accessorie ad appellationem, sed æque principaliter introducta sit, & isto casu necessaria erit litis contestatio, & plenaria terminorum obseruatio iuxta naturam causę, Specul. in titu. de sententia. §. iusta circa fi. versic. Quid ergo si appellans & de libel. conceptione. §. nunc dicendũ ad fin. versicul. quid si sententia. Bal. in l. i. col. iii. ff. de feriis. Idem in l. i. in fi. c. de ord. cogni. Franc. in d. c. dilecto col. xiiii. & sequenti versicu. vndecimo principaliter quæritur cum duobus sequentibus, Ro. deci. 340. in no. Fuit dubitatum utrum quando agitur de nullitate, de lit. contest. quòd tamen perpetuum non est, finge quòd nullitas euidens esset ex eisdẽ actis, nõ eẽt enim hoc casu necessaria nec

Modus in nullitate procedendi.

litis conteſtatio,neque alia terminorum ſubſtãtialium obſeruatio,ſed bene citatio partis & alias,prout ſupra de terminorum obſeruatione explicauimus,& glo.& Docto.in c.ad noſtram el.iii.de iureiuran.& in c.per tuas de appellatio.Rota d.deciſio. 340.in princ. Idem ſi nullitas non ex eiſdem actis, ſed aliunde veniret probanda, eſſet tamen coram eodem iudice, qui pronuntiaſſet cauſſa tractanda, Immol.in d.c.per tuas in fi.Franc.in c. dilecto col. xiiii.verſ.principaliter queritur ibi,Fallit coram eo qui tulit ſententiam.

Cæterũ, vbi nullitatis cauſſa fuerit inſtructa, & eius ꝓceſſus iuxta ſuos caſus bene formatus,& ordinatus, quis erit pronuntiandi,& ſentẽtiandi modus,an ſi de nullitate, dũtaxat pronũciãdũ ſit poterit ſententia ferri parte abſente,& nõ citata ad ſententiã præſertim,ubi ſententia inquiritur ut declaret,nõ vt annullet,& licet Abb.& Io.And.in c.cauſam de reſcriptis ꝑ illũ tex.fuerint pro negatiua, ꝙ ſimilis ſententia poſſet ferri parte abſente,& nõ citata,ego nihilominus eos intelligo in caſu, de qua in tex. per ipſos allegato videl.in d.c.cauſſam de reſcriptis qñ licet nullitas ꝑueniſſet a mala reſcripti interpretatione,tunc reſcribens poſſet parte abſente,& nõ citata interpretari reſcriptũ ſuũ, & geſta, quæ ab huiuſmodi interpretatione abhorrerẽt nulla declarare tex.in d.c.cauſſam Innoc.in c.olim.de verb.ſign.& extra iſtum caſum a ſententia, Abb.& Io.And.in d.c.cauſſam ego diſſentirem & crederẽ non poſſe in cauſſa nullitatis pronuntiari niſi parte citata, & quod alias lata ſententia nulla eſſet, & pro iſta parte contra eos concludit Butrius in d.ca. cauſſam vltimo nota.Allegans gl. ibidem, & aliam in c.ad noſtram el.iii.de iureiurand. Comprobatur ratione, quia nihil poteſt in alterius præiudicium iudicialiter fieri parte abſente, & nõ citata.iii.q.ix. caueant,& c.omnia.l.ea quę.C.quomodo, & quã-

Modus ſuper nullitate ꝓnũciandi.

do Iudex.c.ecclesia de constitutio, cōsentit Rota. decis.cccxli.inno.dubitatur vtrum Auditor de sententia,& re iudi.Franc.in.c.dilecto col.xxxv.in fi. versicu.xxxiiij.quæritur de appella.& continentia sententię erit confirmatoria,uel infirmatoria sententiæ processus,uel alterius actus iudicialis,de cuius nullitate ageretur,formulam non suggero,poteris enim ubi continentia sententiæ admonitus eris per te ipsum iuxta suos casus necessariam formare sententiam, & a vulgatis formularijs, uel ab antiquioribus regestis formulam accipere,memor eius dūtaxat eris,ꝙ ubi dixeris sentētia processum, vel alium actum infirmandū fore,& esse,addas hæc verba per viam,uel ex capite nullitatis,idq; vt semper liquere possit,de infirmationis caussa, an scilicet nullitatis,uel iniquitatis. Quod si in nullitatis caussa processum fuisset, ac simul in negocio non alias suspenso, an forte poterit Iudex pronunciando sententiam nullam,illam reformando in negocio principali quoque pronunciare, & crediderim posse,quia nullitatis caussa non operatur effectum suspensiuum,nisi uolente parte,cui negocii cognitio præiudicaret prout supra titu.nostro.§.sed maius dubium diximus,quod tamen ītelligas,nisi nullitas prouenıret ex ineptitudine libelli, non posset enim hoc casu Iudex in negocio etiam non suspenso,& parte non opponente sententiare, uel priorē sententiam reformare text.in hoc singularis in.c. cum dilecto de emptio.& uenditio & ratio est,quia isto casu sententia non deuoluit negocium ad Iudicem nullitatis ad limitationem.l.absentem.C.de accusa.prout notabiliter tradit Imol.in.d.c.cū dilecti col.ii.ubi etiam Panor.col.j.Bal.in.l.ij. C.de rescinden.vendi.q.xiiij.dicens in.d.c.dilecti esse textum magistralem,qui instruit Iudices appositionis nullitatis,quæ sint eorum partes in iudicādo,quando libellus uel agendi modus fuisset ineptus, & ꝓ-

fer-

ſertim, quòd iudicent ſuper nullitate & actori, ius melius agendi reſeruent. Sed dices, ubi negocium fuerit cum nullitatis cauſſa deuolutum iuxta regulam.d.l.abſentem & in eo non alias deuoluto pronunciandum eſſet, an reiterandus eſſet proceſſus, an potius poſſet Iudex ex eiſdem actis pronunciare, & in hac quæſtione tu animaduertas, quia ſi nullitas prouenit etiam ex uitio actorum, utpote, quia actum fuit cum minore indefenſo, quo caſu totum iudicium eſſet nullum.l.in uniuerſis.c.qui.da.tut. poſ.& non poterit hoc caſu ex eiſdem actis in negocio pronunciari, ſed reiterandus eſſet proceſſus. quod ſi nullitas ſententię non ex uitio actorum, neque proceſſus, ſed ſolus ſententię reſultet, utpote, quia ſententia lata fuiſſet die feriata, uel non citata parte, poterit hoc caſu ex eiuſdem actis, utpote ualidis in negocio pronunciari, & ita notabiliter limitat, & tradit Bal.in.l.ſi ut proponis la prima colum.iiij.nu.xix.uerſi.quæro pone caſum.C. quomodo, & quando Iudex Docto.in.c.ad probandum de re iudi. Cardinalis in Clemen.i.eodem titu.q.xv.quod ſi denique nullitas proueniret, ne dũ ex uitio ſententiæ, ſed etiam ex uitio actorum non tamen omnium, neque totius proceſſus, ſed partis tantum, & tunc reiteranda, & ſupplenda eſſent dũtaxat acta, quæ nullitatis uitio ſubiacerent. Bart.in l.ſi expreſſim, & in.l.cum quærebatur de re iudica. Franc.in.c.dilecto col.xxxvii.uerſi.Trigeſimo octauo, quæro de appellatio.

Nullitas cũ negocio principale qũo decidi debeat.

De ſecunda, ac tertia ſententijs, earumq; prolatione, ac fructuum & expenſarum condemnatione.

VBi de appoſitione & iuſtitia primę ſententiæ, eiuſq; ualiditate ſatis diſputatum ſit ad ſequiores

res sententias procedi solet, datis tamen in vnaquaque instantia dilationibus, seu seruatis substantialibus terminis, ex natura caussæ, ac ordine instantiæ dari, atq; seruari solitis, de quibus supra titulo de terminorũ obseruatione ad saturitatẽ diximus non repeto. & quia hæ sequiores sententiæ debẽt priorem confirmare, vel infirmare, nec Iudex ad quem potest pro confirmatione, vel infirmatione sententię deliberare, nisi ipsam sententiam, & acta prioris instantię videat, lex iubet, vt Iudex, à quo infra 30. dies a die a qua appellatum fuerit nõ solum appellantem dimittat, & literas dimissorias (quas apostolos vocamus) appellanti concedat, sed etiam omnia acta coram ipso gesta, vt gestorũ meritis bene consideratis possit Iudex ad quem pro singulorũ fortuna sequiorem sententiam proferre. l. eos. §. super iis in finalibus verbis. l. Iudicibus, & l. præcipimus. §. in his autem. C. de appellatio. more introductum est, vt is litigatorum, qui emissam appellationem ꝓsequi intendit, sit ipse appellans, vel appellatus pro trasportatione actorum prioris instantiæ ad Iudicem ad quem instet, & licet lex præscriptam dilationem Iudici a quo præfigat, & non Notario, sed Iudici hanc actorum trasportationem pręcipiat non solemus alias, prout lege dictante possemus, Iudicem ad transportationem actorum compellere, sed eius duntaxat Notarium, qui fuit in caussa actuarius, idq;, ut cum Iudicibus vrbanius agamus, ac etiam, quia Iudices satis videntur quo ad se acta concedere, vbi appellationi deferunt & sic res videtur cum Notario duntaxat agenda, cõtra quem Solemus, ubi pro actorum transportatione instamus, Monitorium a Iudice ad quem obtinere, quo sub excommunicationibus, ac etiã pecuniariis pœnis monetur, ut vniuersa acta apud se gesta ad Iudicem aliquem, ac eius Notarium in caussa deputatũ infra tres dies transportasse debeat, & nisi monito-

Acta portari debẽt ad iudicẽ ad quẽ.

rio huiusmodi paruerit Iudex ad quē, nobis instāti bus seruatis solitis terminis ad uidēdū se excōicari, quia nō paruit Monitorio, & successiue ad vidēdum se declarari, ad declaratoriā censurarū, & pœnarū in monitorio cōtentarū sniam procedit, & ex cōicatus denunciatur, & vbi excōicationē indurato adhuc corde peteretur præuia aggrauatoria, & reaggrauatoria, ac aliis solitis terminis, ad Brachiū seculare deuenitur, quo manu militari acta si reperiantur transportationi disposita, sin autem eius psona, donec Monitorio paruisset retinenda caperētur. raro tamen Notarii hanc brachii secularis inuocationem expectant, etsi quas, uel exceptiones, vel excusationes suæ cessationis habeant, solent illas allegare, & cōtrouersias, si quæ sint in hac spe, quæ artem ipsam Notariatus concernant, generalis Notariorum mensarius dirimit.

Prius de appellatione constaret debet.

Dixi autem eū, qui pro expeditione instaret solere pro trasportatione actorum instare, siue fuerit appellans, siue appellatus, & Iudicem, ad quem non posse caussam expedire, nisi acta prioris instantiæ coram ipso producantur, quia si iurisdictionem respicimus, & nisi sibi prius constet de appeltione quę regulariter est, & esse debet de actis Iudicis à quo, non habet Iudex, ad quem iurisdictionis exercitium, & caussa non censetur ad Ipsum deuoluta. c. Romana. §. si vero de appellatio, in vi. Francus in. c. cum in Ecclesia vlti. notab. vbi etiam Dec, in principio de appella. Rota decis. 199. in antiquis nota quòd vbi in caussa prophana in finalibus verbis de appellatio, & deci. xi. Inno. Fuit dubitatum in principio eodem titu. idq; non solum ad effectū cognoscendi de iustitia, vel iniustitia caussæ, & sic de meritis ipsius appellationis, sed nec etiā ad effectum procedendi in caussa nullitatis cū appellatione cumulata c. exhibita, verbo cōstiterit de Iud. vbi Abbas. Io. de gradibus in additio ad Decium in. d.

c. cum

c.cum in ecclesiam in uerbo non probetur sub litera.a.prout nec in caussa attemptatorum Rota.decis.190.in no.quoad reuocationem de attemptatis, & de appella. Estq; hoc intantũ uerum, ut ad istos effectus non diceretur satis de appellatione constare, si pars appellata obtinuisset caussam appellationis aduersarii committi, uel alias emissam appellationem fateretur Rota.d.decis.190. Egi.conc.684. quãquam de appellatio. Versi.sed non placuit aliis & ratio est, quia is, qui fatetur appellatum fuisse non fatetur alias qualitates in appellatione necessarias. etiam quoad effectum deuolutiuum, utpote ꝙ infra decem dies fuerit interposita, Egi.d.conclu.684. quandoquidem habet appellans docere nõ solum appellasse, sed etiam infra decem dies, vel alias legitima tempora appellasse, estq; hæc temporis qualitas essentialis ipsius appellationis etiam quoad effectum deuolutiuum, Egi.ibidem Franc. vbi supra, Decius ibidem in principio, quamobrem traditum est, eum teneri non solum appellationem sed etiam ipsam sententiam, à qua appellatũ esset, producere, ex cuius die licebit dignoscere an appellatio fuerit infra decẽ dies interposita Io. And. in.d.c.Romana.§.si uero in.vj.quem refert.& sequitur Franc.in.d.c.cum in ecclesia ulti.nota.quæ tamen intelligas uera esse, appellato postmodum contra dicente, & allegante confessionem suã esse de appellatione in genere, non autem de qualitate temporis ad eam necessaria, quia ipso non contradicente, Iudex non debet de hoc, neque dubitare, neque discutere, Egi.conclu.505.conclusio, ꝙ si ambe partes de re iudicata.

Iudex appellationis ꝓnũciat se iudicẽ competentẽ.

Rursus limitabis predicta de necessitate productionis appellationis procedere, nisi Iudicis iurisdictio prorogata fuisset, uel Iudex pronuntiasset se Iudicem competentem, neque ab ea interloquutione fuisset appellatum, firmaretur enim ejus iuris-

risdictio, & licet de appellatiõe non constaret, immo si nunquam fuisset appellatum, ualeret eius processus Franc. in. d. c. Romana. §. si uero in fi. Egid. conclu. 84. exequutoria, uersi. responde de rescriptis, prout alibi etiam vidisti. partium cõsensu caussam deuolui, quæ alias non erat deuoluta Rota decis. 539. in antiq. A grauamine de appellatio. & 242. in antiq. nota. ꝙ caussa prophana. eodem titu.

Idem dixero si pars appellata esset quæ pro expeditione instaret, & pro ea pronuntiandum esset, quia isto casu licet appellans non produxisset appellationem suam, cum tamen quoad ipsum, & eius præiudiciũ firma sit Iudicis iurisdictio, posset Iudex suæ appellationis ad confirmationẽ sententiæ contra ipsum latæ procedere pronunciando bene iudicatum, & male appellatum quatenus appellatum Bal. in. l. ii. C. ut lite penden. veluti etiam posset pronunciare in fauorem appellantis contra sententiam, etiam si non fuisset producta. Franc. in. c. ex ratione colum. xii. uersi. iij. quęritur de appellatio. licet secundum ipsum non possit isto casu in fauorem appellantis, & in odium appellati non producentis sententiam procedi ad infirmatoriam sententiæ non productæ, sed tantum ad impositionem silenti ipsi appellanti, & erit potius punitiua, & contumatialis, quã diffinitiua sententia. Francus ibidẽ, quia cum non constet de sententia & de eius continentia, non potest apparere Iudici appellationis de eiusdem sententia iustitia uel iniustitia, si ergo illam infirmaret, vtique inique faceret, cum illa iusta esset potuisset, & per consequens ad huiusmodi infirmatoriam procedere non potest, nisi forte aliam uiam tentares, qua ego simili casu partes appellantis sustinens, uti consueui ad habendam diffinitiuam impetrando similiter commissionem, in qua narrato ꝙ appellatus non præsensam sententiam, neque eius processum producere, & appellans

Pronunciari põt pro appellato etiã nõ producta appellatione.

lans

lãs nõ valet cõmode habere, ſignatura ſolet reſcribere ꝙ pfixo termino ipſi appellato ad docendum de preſenſis ſentẽtia, atq; pceſſu, & ad illa traſportanda, quo elapſo, & non docto, neque traſportato Iudex, cui prius cauſſa negocii vna cum appellatione fuerat cõmiſſa procedat in negocio prout in prima inſtantia, & ſignatum ſolet iſto caſu reſcribere non alias preciſe, ſed Iudicis arbitrio, & per iſtam viam non ſolum excludimus ſententiam appellati, vt in ſuperiore caſu, ſed amplius reportamus definitiuam in negocio principali.

Non probata probantur in cauſſa appellationis.

Generaliter nõ tranſportatis actis à priore Iudice dum pro ſecunda, vel tertia ſentẽtia inſtamus in unaquaq; inſtãtia ſuos iuxta naturã cauſſæ, & ordinem inſtantiæ obſeruamus terminos, de quibus ſupra, vbi de terminorum ſubſtãtialium obſeruatione fuſius diximus non repeto amplius, nõ probata probamus, & non allegata allegamus, idq́, iura, & ſcripturas exhibendo. teſtes inducendo, & vbi opus ſit literas cõpulſoriales gratiales vel ſpeciales necnõ remiſſorias pro exigentia cauſſa obtinemus, & alia facimus, quæ nobis ad victoriã conferre videntur, de quibus omnibus ſupra ſuis titulis tractauimus, & vbi cauſa fuerit proferẽda vlteriori ſentẽtia inſtructa continentia ſententiæ eſſe ſolet, ut priorem ſententiam confirmet vel infirmet his verbis, bene appellatum, & male iudicatum, dictamq; ſententiam, & eius proceſſum per viam iniquitatis infirmandos eſſe, ſi infirmatoria futura eſſet ſententia, ſin autem confirmatoria, dicere ſolemus male appellatum, & bene iudicatum dictamq́; ſententiam confirmandam fore, & eſſe, prout cõfirmamus, & quia fructus lite pendẽte non debẽtur victori iure actionis, lex pro illis Iudicis officium indulget, quo ſolent Iudices Rom. Cu. in iſtis ſuccedaneis ſententiis condemnare victum in fructibus, in unaquaq; à die pcedentis latę ſententiæ, vtpote in ſecunda à

Bene vel male iudicatũ pronunciatur confirmatur ſentẽtia vel infirmatur.

dic

die latæ primæ,& in tertia à die latæ secundæ sententiarum, eadem quoque ratione ex quo expensæ iudiciales post litem contestatam non debentur iure actionis, neque via actionis exigende veniunt lex simili modo Iudicis officium Victori indulsit pro istis expensis.l.ediles.§.sciendum.ff. de dilecto edic.& not.per Innoc.in.c.fi.de dolo contum.& in c.sępe de appell.per specu. titu.de expensis §.nunc de expensis,vers.hoc quoque notandum Rota decis.353.in not.si Auditor de appellatio. ea licet in libello non peterentur ex quo Iudicis officio debentur, poterit Iudex vltra contenta in petitione uictoris ex officio suo victum in expensis condemnare,& nisi fecerit non defuerunt, qui voluere Iudicem facere litem suam,& teneri de suo refundere glo.in.l.omnem honorem.c.quando prouo.non est necesse,idq; ea ut opinor ratione,quia si omissa expensarum cōdemnatione sententia proferatur diffinitiua lex prohibet amplius de expensis tractari. l.terminato.C.de fructi.& expēsis litium,quam sententiam glo.in d.l.omnem honorem indiscrete non admitto, sed duntaxat concedo quòd Iudex possit ex officio in expensis non petitis victum condemnare si velit, quod si pretermiserit opinor eum non facere litem suam, neque de suo teneri, vbi non fuerint petite gloss.est singularis in.c.fi.in fi.de rescriptis, quam sequuntur ibi Docto.& Bar. in.l.iiii. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto Franc.in.c.sępe colum.penult. versi.xvi.quæro de appellatio.

Expensarum fit cōdemnatio in caussa appellationis

Et quamuis supra dixerim lata diffinitiua sententia Iudicem non posse amplius de expensis cognoscere, neq; iudicare.l.terminato.C.de fructibus,& litium expensis, hoc tamē perpetuū non est. Finge ꝙ Iudex post latam diffiniuam eadē tamen die vellet sententiā super expensis supplere,& posset veluti eadem die omnes alias accessiones ipsius sententię

Lata sententia an possit iudex de expensis cognoscere.

tiæ expedire.l.paulus.ff.de re iud.c.cũ appellatio-nib9de appellatio.in.vi.ibi.eadẽ die expẽsarũ cõdẽ-nationẽ faciẽs,rurſus finge Iudicẽ in ipſa ꝓlatione definitiuæ ſentẽtiæ reſeruaſſe ſibi hanc expẽſarum cognitionẽ,& deciſionem,& bñficio iſtius reſerua-tionis poſſet etiã poſt latã ſententiã de expenſis co gnoſcere,& iudicare tex.in.d.l.terminato,ubi etiã Bar.& alii,finge deniq; ꝙ Iudex nõ alias diffiniti-uæ negociũ nõ terminaſſet,ſed ſuꝑ aliquo dũtaxat incidẽti pronũtiaſſet,& iſto caſu poſſet Iudex poſt latã huiuſmodi ſententiam quandocũque, vſq; ad finem cauſſæ in expenſis cõdẽnare. Inno.in.c.ſæ-pe de appell.& ratio eſt in promptu, quia licet Iu-dex ſuper aliquo incidenti pronunciauerit, rema-net adhuc Iudex & durat eius officium vſq; ad dif-finitiuam,Imò etiã poſt diffinitiuam per totũ illam diem d.l.paulus ſequitur Bar.in.d.l.terminato Ab-ba.d.c.ſæpe ubi etiã Franc.col.xiiii.& ſequenti de appellatio.uerſic.Octauo quæritur, quæ & ſi uera ſint,ubi iudex nõ diffinitiuã,ſed interloquutoriam profert ſententiam, nihilominus ſolemus, in Ro: Cu.in formula ſententiæ interloquutoriæ ex abun danti expenſarum condemnationem uſq; ad finem litis reſeruare,quæ reſeruatio ſecundum prædicta, eſt potius abundans quàm neceſſaria.

Iuſta cã excuſat oẽs ex-penſas.

Generaliter uerò lex iubet eum,qui temere liti-gaſſet, in expenſis condemnari.l.eum quem.ff.de iudic.l.properandum.§.ſin autem.C.eod.quãobrẽ cum lex de eo, qui temere litigaſſet duntaxat lo-quatur,excuſaret, ab hac expenſarum condemna-tione(quæ pœna eſt temeritatis ipſius litigatoris) vbicunque uictus iuſtam habuiſſet litigandi cauſ-ſam.l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de leg.ij.& c.j.in fi.de electio.in.vj.& vtrobiq; notatur,Raro tamen con-ſueuit Ro.Cu.& præſertim ſacrũ palatiũ hanc ex-cuſationem admittere,nec reperio alio caſu fuiſſe admiſſam,niſi pro eo,qui modò ſuccumbens,prius in eius

in eius fauorem aliam sentētiam reportasset, si modo ex nouiter deductis reuocaret, secus vero si ex eisdem Ro.dec.251.in no. Licet sententia de sentētia & re iudi.contra Spec. in loco ibi allegato, qui volebat quamlibet sentētiam ab expensarū condēnatione excusare, & extra præscriptū casum cōsueuit Ro.Cur.& præsertim sacrū palatiū ferè semper victū victori in expensis cōdēnare, Cassa. decis.xiii. de rescrip.qua in re, & si videatur Ro. Cu. dure cū litigatoribus agere, hanc nihilominus duritiem in alio litigatoribus rependit, quia & si lex iubeat victum, non solū in expēsis iudicialibus.d.l.properandum.§.sin autem.C. de iudi.sed etiam in viaticis & aliis condemnari.d.l.eum quem.ff. de iudi. mitigatur tamen iste rigor in Ro. Cu. in qua etsi propter frequētiores forensiū ex vniuersi orbis regionibus caussas, grauissimæ fiant viaticorū impēsæ, nihilominus non consueuerunt iudices Ro. Cu.de simili bus viaticis, neq; de expensis victus aliquam in ipsa expensarū taxatione rationem habere, sed de iudicialibus tantum, & de his, quæ ex actis liuent, vtpote de expensis regesti, examinis testium, notulę sententiæ, & similium, quas uulgo expensas uiuas uocant, supra quarum summam solent Iudices paulò plus pro aduocato, procuratore, solicitatoreq; concedere, prout inferius suo de expensarum taxatione loco dicemus.

De restitutione in integrum.

NOnnunquam euenit, ut quis nō valeat alias via appellationis ordinaria audiri, vel qa lapsa sint tēpora ad appellādū, uel emissam appellationē prosequēdū, vel quia bis appellatum, deniq; quia natura caussæ non appellabilis appellationem non admittat, & istis casibus lex grauatis restitutionis remedium indulget. ubi ap-

pellatio denegaretur. Glo.l.unica.C. si de momen. poss.appel.fue. idq; etiam, vbi appellatio ex natura caussæ non appellabilis prohiberetur. Veluti si sententia possessorii esset in terris vbi ius ciuile seruaretur, ac etiam hodie in terris ecclesiæ vigore constitutionis Aegidianæ sub titulo qui co.appell. non valeat Bal.in d.l.vnica col.iii.nu.15.ver.quæro nũquid ecclesi.

Officio iudicis restitutiõis petitur.

Imò non daret lex hoc restitutionis remedium, vtpote extraordinarium, donec quis via appellationis, vel alia ordinaria audiri posset, regula enim iuris est quamdiu superest ordinarium remedium, nõ est recurrẽdum ad extraordinarium, l.in caussæ.ff. de mino. c.ii.de offic.iudi. Specul.tit.nostro.§. quis autem & quando possit in integ. restitu.nu.27. ver. Et scias quod hoc beneficiũ, Rot.dec.224. in not.si contra absentem de rest. in inte.& de appellatio.

Non tamen concedit eam lex actionis nomine, sed rem omnem iudicis officio committit, quamobrem non petitur aliàs restitutio iure actionis, sed iudicis officium ad hoc implorari debet.l. quòd si minor.§.fi.l.i.§.illud.l.quòd si speciali.ff. de mino. Specul.titu.Qualiter autem restitutio in integrum petatur in fin. Abba.in ca. tum ex literis col. vii.nu.19.ver. Quæro Attingendo ibi unde conclude eodem tit.& iuxta casus exigentiam plurifariam peti & concedi solet restitutio, quandoque enim ad ommissam appellationem, & hæc dicitur restitutio ad appellandum, quandoque ad omissam prosequutionem iam propositæ appellationis, & hæc dicitur aduersus desertionẽ seu lapsum fatalium, & per istas restitutiones non retractantur alias sententiæ, neque processus, sed restituitur quis simpliciter ad facultatem appellandi, vel appellationem prosequendi, quam ob lapsa tempora amiserat, nisi forte antequam, vel interim donec quis restitutionem ad prosequendam appellationem, & aduersus fatalium

Multis de causis petitur restitutio.

lium lap sus obtineret, lata esset aliqua sententia super desertione, quæ per istã restitutionẽ aduersus lapsum fatalium retractaretur, & resolueretur virtualiter, etiam absq; eo quod restitutio aduersus similem sententiam fuisset petita, cuius petitio cõtra consilium Inno. in ca. coram in fi. de resti. in integ. non est necessaria, Rota dec. xi. in vltimis, An lata sententia, de resti. in integ. in fin. & rationem affert, quia similis sententia super desertione, non est iuris noui inductoria, sed prioris potius declaratoria.

Quandoq; etiã restitutio peti, & cõcedi solet aduersus iuditiorũ processus ac ẽt ipsam sentẽtiã seu sententias, & per similẽ restitutionem solent retractari ꝓcessus, vel sententię, aduersus quos seu quas concederetur restitutio, Specul. de restitu. in integ. §. Quis aũt nu. 5. versi. Item super eodem non auditur ibi, vbi autem datur restitutio ad appellationem non cassantur acta prius habita, secus si detur cõtra sententiam, & inferius. nu. 35. versi. Illud quoq; prętermittendum non est prope finem, ibi. vbi autem fit restitutio totus processus reuocatur, qua ratione dicitur quis isto casu implorare iudicis officium rescindens. Abb. in d. cap. tum ex literis co. vi. cum sequen. nu. 19. ve. Quæro Attingendo, & c.

Aduersus ꝓcessus & sententias restitutio petitur.

Verũ & si lex dixerit cõtra minorẽ tẽporales pręscriptiones nõ currere. l. fi. C. in q̃bus cau. restitu. in integ. nõ est necesse, & idẽ videat̃ dicendũ in æquiparatis, vtpote in rub. vel ecclesia, q̃ minorũ exẽplo per eorũ administratores regunt̃, nõ tñ ꝓcedit hęc legis indulgẽtia in tẽporalibꝰ præscriptionibus iudicialibus, q̃ cõtra oẽs suos pariformiter habent cursus licet eisdẽ bñficio restitutionis iure speciali succurrat̃, Bar. in l. i. C. si sæpius in integ. restitutio fue. postul. Hostien. in c. fi. de resti. in integ. vbi etiã Abbas col. i. nu. 2. & 3. & notatur in c. audistis eod. titu.

Temporales pręscriptiões an currãt cõtra minorem.

Et quamuis quoad temporalium præscriptionũ huiusmodi cursum non referat in hac restitutionis

 specie,

ſpecie, an quis ſit maior, vel minor, reſpub. vel eccleſia, quo tamen ad alia, plura ſunt in materia reſtitutionis diſcrimina inter maiorem, vel minorem & æquiparatos, quandoquidem ſi minor reſpub. vel eccleſia reſtitutionem petant, & ſola leſio ſatis erit pro cauſſa cõcedendæ reſtitutionis, & ſic res videtur potius pendere à iudicis officio, quàm à petentis inſtantia. Quod ſi à maiore peteretur hæc magis à iure communi pendet. vnde non ſufficit probare leſionem, niſi iuſta quoque excuſationis cauſſa, vtpote impedimenti vel alia probetur. l. i. ff. ex quibus. cau. maio. Abbas in. c. ex literis col. iii. nu. ii. verſi. ſed contradictum Inno. ibi reſtitutio verò in integrum conceditur quandoque minori ſiue eccleſiæ & c. de reſti. in integ.

Minor qñ leſionem probare debeat.

Imò à minore, repub. vel eccleſia, præſcripta leſionis probatio tantum deſyderatur, vbi aduerſus ſententiam reſtitutionem peterent, ſecus verò ubi non aduerſus ſententiã, ſed ea duntaxat, quæ ſentẽtiam præcedere ſolent, vtpote ad omiſſas exceptiones & allegationes, ĩ his enim reſtitueretur minor, nõ probata aliàs leſione, quia ex ipſo temporis lapſu ac negligentia ſufficiens leſio. in fauouẽ minoris reſultat, Specul. tit. noſtro. §. Quis autẽ nu. 25. ver. Illud quoque pretermittendum non eſt, quod tamen intelligas de exceptionibus peremptoriis, ſecus verò ĩ declinatoriis, vel dilatorijs, quia in his vltrã negligẽtiã leſiõis ꝓbatio deſyderari ſolet. Spe. ibidẽ per tex. in c. cõſtitutus eodem ti. & leſio ſolet iſto caſu probari per diſcuſſionẽ omiſſæ exceptionis, an minorem releuaret nec ne, & præcedẽte iſta cognitione eò ipſo, quò minor non propoſuit eam in termino, apparet leſio, Specul. ibidem.

Addo pro breuiori cauſſarum expeditione, non conſueuit palatium reſtitutionem concedere propter ſolam ſubſiſtentiam iuſtę excuſationis cauſſę, niſi etiam de iure ſuo doceret, Rota deciſ. 384. in

no.

no.fuit dubitatum vtrum appellans de appellatio. Egi.conclu.38. Ecclesia eodem titul.ibi tunc enim dicendum etsi aduersus tres diffinitiuas sententias peteretur, non concederetur restitutio, nisi doceretur de iniustitia ipsarum, vel aliquarum ex eis, Inno.in.c.ex literis de resti.in integ. Rota decis.464. in antiq. Nota quòd aduersus tres sententias diffinitiuas de in ĩtegro.resti. Imò nõ audiretur isto casu is, qui restitutionem peteret, nisi prius summarie doceret de aliqua noua caussa propter quam verisimiliter credatur, ipsum p huiusmodi sentẽtias fuisse lesum, quem rigorem seruat palatium, nõ solum vbi aduersus tres diffinitiuas, verumetiam ad versus tres interloquutorias restitutio peteretur, Ro.decis.ii.in no. Aduersus tres sentẽtias eodem tit. & licet ista ex iuris dispositione & obseruãtia sacri palatii à petẽte restitutionẽ exigant, cũ tamen veniant omnia post restitutionẽ cõcessam iteratò discutiẽda ĩ decisiõe caussæ principalis, nõ desiderat palatiũ in isto restitutionis articulo de pręmissis plenas, sed quales quales & summarias dũtaxat pbationes, Inno.& alii ĩ.d.c.ex literis eodẽ ti. Egi.d.cõcl.38.ibi, sed qa de hoc ĩteresse plenius est postea discutiẽdũ.

Aduersus tres sentẽtias restitutio petitur.

In hac restitutionis specie consueuit signatura uariis modis rescribere, nam si in caussa beneficiali simpliciter peteretur, prætextu boni iuris, non autem alicuius excusationis & signatura consueuit, non aliàs restitutionis caussam committere, sed ipsam restitutionem cǫcedere gratiose, Staph.car. 163.i.facie versicul.si vero ibi ex gratia, non tamen simpliciter, sed cum magno temperamento, uidelicet cum clausula, parito iudicato & cõstito de bono iure, Staph.ibidem & superius car.162.i.facie, versic.quando est lata vna sententia, ibi quæ restitutio conceditur, sed cum magno moderamine, per quam clausulam constito de bono iure, non grauabitnr pars plena probatione, Egi.d.conclu.

Forma restitutionis impetrandę.

38. Staph.d.car.163.versi.si verò narratur ibi, quo casu docendum est in aliquo licet non plene de iustitia volentis se restitui, etiam, quo ad negocium principale,& allegat Egi.ut supra.

Clausulæ parito iudicato.

Alia vero clausula, parito iudicato importabit, ut orator dimittat possessionem, restituat fructus, & soluat expensas c.fi.de resti.spolia.Clemẽ.ut calumniis de re iudica.vbi docto.Staph.car.162.versi. Quando est lata vna sententia in fi. Mitigatur tamen iste rigor. Finge quòd lata esset vnica sententia, quę in rem transiuisset iudicatam, non tamen in contradictorio, sed per audientiam contradictarum, & isto casu ex quo parte absente caussa non fuit plenè discussa, cuius merita nonnisi partium assertione panduntur.l.fi. C.si per vim vel alio modo,nõ cogeretur is,qui restitutionem peteret, possessionem dimittere,neque fructus perceptos restituere, sed cõcederetur restitutio refectis duntaxat expensis, in quibus non cômparendo aduersarium suũ fatigauit.argu.c.exceptionem de exceptio. Staph.d.car.162. à tergo versi. Sed hoc habet locum, idq; si cõdẽnatus fuisset a principio personaliter in exequutione citationis apprehẽsus,& sic verus cõtumax,nam si fictus duntaxat,vtpote domi, vel per edictũ citatus, ex quo verisimiliter potuit non habuisse citationis notitiam, non indigeret restitutionis extraordinario remedio,sed via ordinaria appellationis audiri posset simpliciter appellãs à die habitæ notitiæ, & signatura ĩ caussa similis appellationis cõmissionẽ daret, Rota dec.364. in no.cũ iura de appellatio. Staph.ibidem in final. verbis.

Fictus cõtumax an restituatur.

Et prędicta de restitutione refectis duntaxat expensis procedunt, si per audientiam contradictarum lata esset vnica duntaxat sententia, non autem duæ vel plures,quia isto casu non admissa prędscripta mitigatione seruaretur rigor & non daretur restitutio nisi cum clausula; parito iudicato; prout

etiam

etiam in restitutione aduersus sententias in contradictoro iudicio latas, idq; propter nimiam contumaciam condemnati, qui tantum in contumacia perseuerauit, vt plures ferrentur sententiæ, argu.text.in l.Fulcinius.§.fi.ibi propter nimiam contumaciam.ff.ex quibus. cau.maio. Staph.d.car.162. à tergo versi.sed si per cõtradictas, qua ratione, idē proximis diebus respondi contra quendam, qui ꝑsonalier apprehensus vnica duntaxat sententiā per Audientiā contradictarū contra se reportauerat, & post sniam passus fuit ad literas exequutoriales, ad cēsuras,& vsq; ab brachium seculare procedi, & in contumacia perseuerans censuras & brachiū seculare huiusmodi ꝑ plures annos passus fuerat, Imò ratione insordescentiæ à iure, si quod habebat, ceci disset, prout inferius suo dicemus loco.

Quod si is qui restitutionem peteret allegaret paupertatem, consueuit signatura à præscripto rigore clausulæ parito iudicato recedere & mitius rescribere, videlicet cum clausula dimissa possessione tantum, & reseruatis fructibus & expensis in fine litis constito de oratoris paupertate, & sic paupertas excusat à fructuum restitutione & expensarum refectione, & sola relaxatione possessionis dabitur pauperi restitutio in integrum, & signatura propter paupertatem non admittit excusationem à relaxatione possessionis, quia licet paupertas impediat facultatem restituendi fructus & expensas reficiēdi, non tamen impedit, quin possessor possit possessionem relaxare, Egi. conclu. xliiii. Allegatio de dolo & contu.& c. Staph.d.car.162. à tergo cum sequenti versic.sed si per contradictas, & si non allegaretur paupertas, sed aliqua alia caussa, propter quam orator prætenderet sententias non mereri exequutionem, vtpote quòd miserit procuratorē, qui non comparuit, vel aliàs decipit dominum suū, quo casu molitia ꝑcuratoris nō debet domino

Restituitur pauper.

imputari secundum Rotam decis. 155. in no. si certus terminus de appella. in fi. per l. qui mittuntur. ff. ex quibus cau. maio. consueuit signatura dare restitutionem etiam in beneficialibus cum clausula, prout de iure, Staph. d. car. 163. i. facie versi. si vero.

Restitutio an in prophanis detur.

Quòd si nõ beneficiali, sed profana in caussa peteretur restitutio, & in istis non consueuit signatura concedere restitutionem, sed duntaxat caussam restitutionis iudicibus committere, per hæc verba, Placet de restitutione prout de iure, Staph. d. car. 163. i. facie versic. in profanis, idq; modo iudici à quo, modo iudici ad quem secundum factorum contingentias, nam si peteretur restitutio in casu, vbi nullo modo fuisse appellatum, esset de iure petenda coram iudice à quo, & non coram iudice ad quem, quia si nullo modo fuit appellatum, caussa non fuit ad eum deuoluta, Quòd si appellatum extitisset, appellans tamen ob non legitimam infra terminũ prosequutionẽ ad restitutionis remediũ conuolaret, cũ semel per appellationẽ fuerit caussa deuoluta, non esset aliàs isto casu petẽda restitutio coram iudice à quo, sed corã Iudice ad quẽ. l. præses. C. de apppel. & ita Cyn. Bar. & Bal. ibidẽ. Frã. in. c. ex ratione col. xiij. in fi. versi. circa primũ ibi & ideo dicas de appel. Quã distinctionẽ admittit signatura cum tẽperamẽto tamen, vt sola appella. nõ sufficiat ad committendam restitutionem iudici ad quẽ, nisi appellationis caussa reperiatur iam sibi commissa.

De tẽpore petẽdæ restitutionis.

Sed dices, quæ & quanta erunt restitutionis tempora? qua in re, aut quæris de tempore petendæ restitutionis, & hæc tempora olim ad annum vtilem, quo hodie sublato ad quadriennium nouo iure præfinita sunt. l. fin. C. de tempo. restitu. in integ. & c. i. eodem titu. in. vi. & vtrobique notatur, & computatur hoc quadriennium vbi plures sunt latæ sententiæ, à die vltimæ sententiæ, que ledit & succedit loco primæ, Rota decis. 165. in no. latis tribus sententiis

tiis de restitu.in integ.nisi forte contra minorē latę fuissent, vel si contra minorem cum tamē, qui iusta & rationabili caussa impeditus fuisset, nā in minore deduceretur tempus minoris ætatis, ita ꝙ nō curreret hoc quadriennium nisi ab anno suę ætatis. xxv. completo, & in maiore tempora legitimi impedimēti exciperentur d.l.fi.C.de temp. resti. in integ.c.i. de restitu.in integ.in.vi.& notatur utrobique, Aut quæris de tempore finiēdæ caussæ restitutionis, & licet in hac specie restitutionis Hostiē.in. c.tum ex literis extra titulo nostro fuerit in ista sentētia ꝙ sola caussa restitutionis, quæ petebatur iure minoris esset infra quadriennium & petēda, & obtinéda, secus vero in restitutione quæ petit̄ iure maioris, cui dicit nullū esse tempus præfixū, ea ratione, quia restitutio, q̄ iure maioris cōceditur, pendet à mero iudicis officio, quæ à mero iudicis officio expediūtur, non clauduntur tempore secundum ipsum in loco supra allegato, cum qua opinione recitantes eam transeunt Io.And.& But.ibidem. Ninhilominus verior est contraria sententia, & omnis restitutio siue iure minoris siue iure maioris petatur, infra quadriennium petenda & obtinenda est, & pro ea sunt tex.aperti in.d.l.fi.C.de temp.resti.in integ.ibi.memorata continuatio temporis obseruetur ad interponendam contestationem, finiendamq; litem, vbi glo.& omnes, vbi ex hoc notant quòd restitutio in integrum litis contestatione non perpetuatur, & allegant l.petendæ.C.eodem, & hodie magis clarum habemus text.in Clemen.vnica eodem, quam sententiam sequitur Bar.in l.fi.C.ex quibus ca.maio. vbi contra rationem Hostien.notat, quod officium Iudicis rescindens clauditur quadriennio & allegat d.l.fi.sequuntur etiam Cardinalis & Abb.in d. c.tum ex literis, qui refert opiniones & confutata sententia Hostien.firmat istam sententiam pro vera. Imò si post lapsa quadriennii tempora concedere-

deretur restitutio sententia esset ipso iure nulla, nec defenderetur quia videatur contra ius litigatoris & non constitutionis, gloss.in d. Clemen.vnica verbo finiri ibi.sed quid si post finitum quadriennium?quæ tamen intelligas restitutionis scilicet instantiam vltra quadriennium non extendi neque retardari reo inuito, secus vero ipso volente, gl.in d.l.fi.verbo finiendam ibi,nã hoc fauore rei constituitur,vnde si non staret per actorem quin restitutionis caussa expediretur, sed per aduersarium,qui caussam sua appellatione,vel aliàs differret,vel staret per iudicẽ non præiudicaret reo huius quadriẽnii lapsus gl.in.d.Cle.vnica verbo finiri Abb.in.d.c. tũ ex literis col.iiij.nu.xiij. vers.secunda solutio sua ibi ex hoc nota ꝙ istud quadriẽniũ, prout nõ obesset etiã,vbi actor nõ solũ facto iudicis vel aduersarii sed etiã alia iusta caussa impeditus fuisset,text.in d.l.fi.C.de tẽp.in integ.resti.& in c.i.de resti.in integ.& notatur vtrobiq; Cas.dec.ij.de resti.in integ.

Restitutio an exequutionẽ differat.

At visis temporibus restitutionis in integrum ac eius instantiæ,adhuc dubitabis an interim retardetur exequutio & restitutionis petito operetur effectum suspensiuum, ut interim nihil sit innouandum, qua in re etsi antiquiores patres sacri palatii fuerint uarii,prout facile admonẽt decisiones quasi contrariꝫ. 379. si committatur caussa restitutionis,& alia.446.si lata vna diffinitiua de resti.integ. in no. Nihilominus crediderim in hac specie constituendam esse regulam affirmatiuam, vt restitutionis petitio regulariter operetur effectum suspensiuum & exequutionem impediat.l. vnica. C.in integ. restitutio.postul.nihil Inno.sit, Abb.& alii in. c.suscitata de resti.in integ. Cassa.decis.v.in fi.de appella.Idq; etiam si non iure communi, sed speciali,vtpote iure minoris peteretur restitutio, Saly.in l.vnica.C.ne liceat tertio prouo.in.fi. Tametsi Bal. fuerit in contraria sententia, quam Saly. ibidem

con-

confutat, in qua opinionum dissidentia Cassa.decis.i.de restitu.in integ. refert sacrum palatium suo tempore consueuisse modò vnam, modò alteram amplecti sententiam, prout iuxta factorum contingentias uisa fuit calumniæ suspicio cessare & urgere, & vbi cessaret Saly.ubi uero subesset calumniæ suspitio, Baldi sententijs adhererem, cui Cassiadoro in hoc non consentio, quoniam ex obseruātia sacri palatii per ipsum relata potius videtur patres regulariter opinionem Salyce.sequutos fuisse, & quāuis subsistente suspicione calumnię ab eius sententia quandoq; recesserint, non crediderim recessum, vt adhærerent contrariæ sententiæ Baldi, quę vera non est, sed communi potius limitationi, quam tradunt Doct.ad præscriptam conclusionem, quæ est, vt non procedat conclusio vbi calūniæ suspicio seu prę sumptio subesset.de qua in.c.suscitata vbi gl.verbo pensata. Abbas col.iiij.& alii de rest.in integ. vbi etiam habes, ꝙ istis casibus quibus sentētiæ in integrū restitutoriæ postulatæ exequutioni demandaretur, cogeret is, qui pro exequutione instaret, præstare cautionē de restituendo omnia ei, qui restitutionē peteret, si postea in caussa obtinuisset, tex.gl. & Doct.in.d.c.suscitata, quod tamen ego intelligerem parte petēte, alias crediderim Iudicem exequi posse etiā cautione nō alias præstita argumento notatorum per glo.& alios in.l.vniuersa.C.de pręcib. impera.offe. Imò non consueuit palatium præscripto casu cogere eum qui pro exequutione instaret, ad prestandam cautionem, nisi quando is, qui exequutionem peteret, non esset soluendo, vel de dilapidatione suspectus foret, ita quòd petēti restitutionem verisimiliter non esset futurum satis cautum in casum victoriæ, vt is qui exequutionem reportasset posset restituere quæ habuisset Rota.decis.435. in nota fuit dubitatum vtrum auditor de re iudi.& de appell. Imo.consueuit etiam hanc Theoricam

non

non admittere neque simili cautione eũ grauare, q pro expensis iudicialibus tantum exequutionẽ peteret, Rota ibidem, cuius rei rationem affert ibidẽ collectam, quia istæ expensæ non soluuntur ratione iudicati sed ratione temerariæ vexationis. c. calumniam de pœnis & c. fi. de dolo & contu.

Intellectus ad. c. suscitata. de integr. restitu.

Addo quòd limitatio tex. in. d. c. suscitata de rest. in integ. aduersus regulam iuris communis vt ĩ integrũ restitutione postulata exequutio fiat, quãdo cõtra petentẽ restitutionẽ de calũnia probabilis suspicio seu p̃sumptio subesset, nõ est generaliter recepta, sed certis casibus etiã subsistẽte suspicione malitiæ seu calumniæ retardaretur exequutio, vtpote si exequutio nõ eẽt recuperabilis p̃iudicij, & preiudiciũ quod per exequutionẽ fieret, nõ posset per cautionẽ præseruari; Abb. in d. c. suscitata in glo. verbo pẽsata. ibi adde tamen vnum dictum Baldi, Bal. in. l. vnica C. ne in integ. resti. postu. nil inno. fit, vbi suggerit exemplum, Finge quòd cõdemnatus in modo exequutionis ad carceres ducendus esset, retardaretur enim exequutio prætextu restitutionis petitæ etiam subsistente suspitione malitiæ, & hoc quia licet carceratio possit per liberationem de futuro reuocari, non tamen potest reuocari de præterita respectu præiudicii ratione ignominiæ quæ honesto uiro per carcerationem inferretur, refert & sequitur Abbas in. d. c. suscitata vbi supra, & extra istum casum & generaliter etiam omnibus casibus quibus aliàs restitutione postulata exequutio fieri posset retardaretur, neque aliquid innouandum esset, vbi iudex restitutionis iudici exequutionis iam inhibuisset, & si quid interim innouaretur veniret ueluti attemptatum reuocandum, Rota. d. decis. 376. in nota. Quamobrem solemus nos vbi prenderemus restitutione postulata nihilominus exequi posse, & iudex restitutionis inhibuisset, impetrare commissionem iudici restitutionis directam,

ctam,vt prefixo petenti restitutionem aliquo breui & peremptorio termino ad probandum, & docendum quicquid vult, & potest cur exequutio impediri debet, & nihil quod impediat, seu reuelet docto inhibitionem suam moderetur, quæ exequutioni obstabat, & remoto eius obstaculo, iudex exequutionis exequi solet. Imò in casibus in quibus restitutio retardaret exequutionem, vt lites abbreuietur in restitutionis articulo rarò vel nunquam pronũciari solet, quia si contra restitutionem iudex iudicaret, similis commissione præfixionis termini dari solet ad docendum quicquid vult, & potest cur restitui debeat, quo elapso, & nihil quod releuet docto inhibitionem moderetur, & causam exequendã ad iudicẽ exequutionis remittat, vel si non inter sit exequutionem trãsferre, idemmet iudex restitutionis exequatur. Quòd si pro restitutione inclinaret, & restitutio ad appellandũ, vel prosequendum peteretur, solent eadẽ ratione patres ommissa restitutoria sententia loco sententię admittere eum qui pro restitutione instaret ad appellandũ, vel prosequendũ, & in caussa appellationis suo tpe pronunciare, qua in re memor eius, ꝙ vbi concederet restitutio ad appellandũ, debet restitutus infra decẽ dies à die restitutionis habitę appellare, Rot.deci.446.ĩ no.si lata vna diffinitiua de rest. in integ. & vt lite pen.

Cæterum vbi in integrum restitutio postulata fuerit, multiplex erit procedendi modus, veluti, & petendi, quandoquidem restitutionem petimus, quandoque via exceptionis, & tunc semper incidenter, quandoque etiam via actionis, Bart. & Bal. in l.nam postea. §. si minor.ff.de iureiuran.& probatur in l.pap. §. si filius.ff.de inoffi. testa. Egi.conclu. 502.eodem titu. Rursus vbi via actionis peteretur restitutio, vt supra vidimus, aliquando petimus eam principaliter vna cum officio rescisorio ad effectum rescindendi sententias, processus, vel alium actum Quomõ restitutio petatur.

actum

actum iuditialem,vel conuentionalem,quandoque, etiam non ad effectum rescindendi, sed ut duntaxat uia audientiæ ob lapsum temporis nobis preclusa aperiatur,& sic aduersus lapsa tempora ad appellandum aliud ue agendum, quo casu (& si uia actionis) incidenter tamen peti dicitur restitutio, Rota decis.xi.in vltimis an lata sententia, de resti. in integ. & dec.471.in antiq. nota si petatur restitu tio eodem titu. & quoad modum procedendi summa est, quòd vbicunque non principaliter sed incidenter petatur restitutio, nec libellus, neque litis contestatio neque alia terminorum obseruatio desyderantur,idq; siue uia exceptionis,seu replicationis. Egi.d.conclu.502.eodem titu.siue uia actionis, incidenter tamen, vtpote quando aduersus lapsa tempora ad appellandum aliud ue faciendum, Rota.d.dec.471. i antiq. &. 495. etiam in antiq. Nota quòd in restitutione de litis contest.& extra istos casus quibus incidenter peti dicitur restitutio.vbi principaliter & ad rescisionem sentẽtiæ, processus, vel alterius actus iudicialis vel conuentionalis peteretur,libellus. litis contestatio, ac plena terminorum obseruatio iuxta naturam caussæ, necessaria erunt Bart.in.l.diuus.ff.de in integ. restitutio. Frã. in capitul.ex ratione colum.xiiij. versicu.de secundo autem dicas de appellatio. Militis verbo restitutio versicul. restitutio quando petatur, duntaxat ut pars audiatur in fin. Rota.decis.91.in no.per litis contestationem eodem titu.ubi etiam uoluit Rota quod petens restitutionem, qui habet docere de lesione seu iniustitia sententiarum seu aliquarnm ex ipsis prout supradiximus teneatur id ante litis contestationem docere tanquã necessarium præambulum,quod si non fiat, & lis nihilominus contestetur, quòd per istam litis contestationem præcludatur petenti restitutionem via istius præambulæ cognitionis, Rota ibidem.

Vt Lite pen. Et de attemptatis.

PRohibet lex ciuilis appellatiõe interposita innouari, toto tit. ff. nil. no. appel. interp. cui cõsentiunt canones videlicet. c. non solum de appel. in. vi. Ratio prohibitionis multiplex est, p̃cipue quia postquã Iudex semel siue male, siue bene ꝓnũciauit functus est suo officio. l. iudex postquã ff. de re iudicata. & eò ipso ꝙ quis superiorẽ iudicem appellat iudicis inferioris iurisdictio suspẽditur, c. venientes de iureiuran. Hæc prohibitio ad casum pendentis restitutionis in integrum eodem iure extenditur. l. vnica. C. in integ. rest. posthu. nihil inno. fit, non tamen indiscrete, sed cum pluribus sectionibus, de quibus supra titu. proximo satis diximus. Item ad casum pendentis nullitatis propositæ Inno. & Immol. in c. ex insinuatione, extra de procurato quos tamen intelligit Fran. in. c. dilecto de appell. col. xii. versi. ex quibus omnibus tenementis & c. vt attemptata pendente nullitatis caussa non reuocentur aliàs in primis & ante omnia iuxta priuilegium attenti, sed postquã is, qui de nullitate diceret ĩ caussa nullitatis obtinuisset & sic beneficio iniustitiæ, per no. per Bal. in auth. quę supplicatio. C. de prec. imp. offi. & in. l. tale pactũ. §. qui prouocabit. ff. de pactis. Amplius & ꝑ sacros canones extẽditur hæc prohibitio generaliter, ne lite in quouis statu pẽdente aliquid innouet̃ toto ti. vt lite pendente extra & in vi. & notatur vtrobiq;.

Nil nouã dũ appellatione pẽdente.

Verum hæc prohibitio & iurisdictionis suspensio quatenus attinet ad iudicem à quo indiscreta non est, sed in his duntaxat in quibus innouatio appellationi præiudicaret, secus vero in his; quæ tẽdunt ad faciliorem exitum caussæ ipsius appellationis, quia in istis non remanet suspensa iurisdictio iudicis à quo c. cũ teneamur, vbi Abb. Immo. Fran. & Dec. de appel. in prin. & erit limitatio ad regulam

Declaratio ad predictã regulam.

iuris

iuris communis quòd appellatione pendente nihil innouetur,& ad text. & materiam in d.c.venientes de iureiurã. In hac enim ſpecie iudex à quo nõ diceretur innouare & attentare, ſed potius ſe conformare cum præſcripta iuris communis regula, vt appellatione interpoſita nihil nouetur,& appellationi fauere,ac faciliorem exitũ præſtare, veluti ſi appellanti terminum ad proſequendam appellationẽ ſtatueret,vt i ca.perſonas & c.cũ ſit Romana extra de appel.vel ſi vbi timor interim dilapidationis ſub eſſet.ſequeſtrũ Spec.titu.de appel.§.Nouiſſime, & vbi timor fugę debitoris appellatis ſuperueniret capturam decerneret, Ang.in l.nemo carcerẽ in fi.C. de exactio.tribu.lib.x.in repeti.arg.l. ut pretor.§.ſi debitorem.ff de his quæ in frau.credito. Specu.vbi ſupra. Abba.& Dec.in d.c.cũ teneamur de appe.vbi etiam Fran.col.iii.verſi.ſed limita oĩa,vel ſi lata ſententia in cauſſa matrimonii iudex a quo poſtquam ab ipſo appellatum extitiſſet, partibus, ne interim appellatione pendente alteri nuberent, interdiceret,gl.verbo diſtrictius in c.2. extra de matri. cõtra interdic.eccl.contracto,vel ſi appellatione interpoſita prouideret,ne poſſeſſor interim in ſua turbaretur poſſeſſione d.ca.cum teneamur.ubi omnes, vel ſi in præiudicium poſſeſſoris appellatione interpoſita fuiſſet innouatum, id omne vtpote attemptatum reuocaret,Immol.ibidem ubi etiam Franc. colum. iiii.verſi.ſecundus intellectus ibi quia certè propter hoc non prohibetur,Dec.in prin.verſic. ſed tamen text.hic in finalibus verbis, vbi etiam habes, quod appellans petens coram iudice a quo iſta attentata reuocari,non cenſetur ſuæ appellationi renuntiare,quibus conſentit palatium Rota dec.287. in no. licet appellationi de renuncia.& appel.vel denique ſi iudex a cuius grauamine appellatum fuiſſet, illatum grauamen reuocaret, prout frequens eſt iudicũ Ro.Cu.vſus per repoſitiões, quibus quotidie in

Reuocat⁹ grauamẽ.

ſimi-

ſimilium grauaminũ reuocatione vtuntur, quo caſu poteſt iudex à quo citare ad hoc grauatũ appellantem, & non ſolũ reuocare grauamen, ſed etiã reuocato grauamine, ad vlteriora in cauſſa prĩcipali. ꝓcedere, ac ſi nũquã fuiſſet appellatũ. c. ſi à iudice de appella. in. vj. c. cum ceſſante extra eodẽ, & notatur vtrobiq;, Abb. Immo. Franc. & Dec. in. d. c. cũ teneamur vbi etiã tradunt, ꝙ iſta procedunt nõ ſolum in iudice ordinario, ſed etiã in delegato, ꝑſertim Frãc. col. fi. in princ. ibi ex prædictis cõcludit hic Panor. His enim caſibus ac pleriſque alijs quos enumerat. Specu. d. §. nouiſſime titu. de appella. in princ. & ſupra citati Docto. in. d. c. cum teneamur eodem titu. nõ videtur iudex à quo attentare, neq; appellationi aliquod præiudiciũ inferre, ſed potius expeditioni cauſſæ appellationis faciliorem exitum præſtare.

Nec eo minus licebũt iſta iudici à quo, quia ſibi forſan inhabitum fuiſſet, ſubſequens enim inhibitio in fauorem appellantis, non impedit quin iudex in præmiſſis in quibus non remanſit eius iuriſdictio ſuſpenſa poſſit prædicta ac alia tendentia ad faciliorem exitũ cauſſæ appellationis facere. Abb. & alij in. d. c. cum teneamur, Franc. pręſertim verſi. ſecundus intellectus col. fi. in princi. ibi & haberẽt locum prædicta etiam ſi iudex ad quem canonice inhibuiſſet iudici à quo, qua in re plurimos noui & rare, & contra impugnantes ſimilia geſta per iudicem à quo in articulo attentatorũ obtinui, quæ tamen in delegato intelliges vbi iudex appellationi non detuliſſet, quia per delationem appellationis à delegato cauſſa in totum & omnis iuriſdictio ad ſuperiorem delata fuit. c. de appellationibus de appella. in. vj. licet ſecus ſit in ordinario, qui ex generali iuriſdictione, quã habet, poteſt ſe intromittere etiã in habentibus ortum de nouo. Abb. in. d. c. cum teneamur de appellatio. refert & ſequitur Franc. ibidem col. fi. in fi. verſi. & aduerte quia omnia prædi-

Poſt inhibitionem an iudex procedere poſſit.

ɛta intelligit hic Panormitanus.

Reuocatio attẽtatorum ad quem ſpectet.

Generaliter verò ubi attẽptatũ fuiſſet, ſolet dari cõmiſſio ſuper reuocatiõe attẽptatorũ, & regulariter cõmittitur ei iudici, cuius maieſtas fuiſſet attentando offenſa & ſic iudici ipſius appellationis. c. ſollicitudinẽ circa mediũ ibi nã ad officium eius extra de appella. & licet in cõmiſsione peteremus iudici cõmitti, vt ĩprimis & ante oĩa attentata reuocaret, Mos ſignaturæ eſt illa verba, ĩprimis & ante omnia delere, qm̃ plurima ſunt attentata, quæ nõ veniunt alias imprimis & ante oĩa, ſed poſtquã is, qui attentatum diceret in cauſſa in qua fuiſſet attentatum obtinuiſſet, prout ſupra vidimus in attentatis, pendente cauſſa nullitatis, Bal. in auth. quæ ſupplicatio. C. de precibus Imp. off. & in. l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pactis Franc. in. c. dilecto col. xij. verſicu. ex quibus omnibus tene menti de appella. Idem vbi poſt deſertionem appellationis, quæuis attentata quantũuis priuilegiata peterentur reuocari Rota deciſ. j. in no. Attenta de appella. & attẽtã. & 463. in antiq. Nota de attenta. quo caſu ſi reuocarentur ſententia tãquã à non ſuo iudice lata, eſſet nulla iuxta. l. j. C. ſi à non compe. & c. at ſi clerici de iudi. quod tamẽ reſtringit Rota vt procedat vbi deſerti ex actis conſtaret, ſecus verò ubi tantũ allegaretur, nec conſtaret exactis, ſed veniret per exteriores ꝓbationes ꝓbanda Rota deciſ. j. in no. Idẽ ſi lata ſentẽtia cõtra fictũ cõtumacẽ, à qua non fuit aliàs infra decem dies, ſed poſt à die tñ habitæ notitiæ appellatũ, peterẽtur reuocari omnia geſta poſt decẽ dies à die latæ ſentẽtiæ uſq; ad diẽ emiſſæ appellationis à die habitæ notitiæ, Rota deciſ. 187. in no. ſicut cõtumax de dolo & contu. & de attenta. Idem ſi peterẽtur reuocari omnia geſta poſt decem dies à die latæ ſententiæ uſque ad diem poſtulatę reſtitutionis in integrum, Abb. in. d. c. ſuſcitata colũ. penul. in glo. verbo penſata, circa finem,

ibi

ibi ſecus dic vbi exequutio fuiſſet facta ante poſtu-
latam reſtitutionem, Idem ſi peterentur reuocari
attentata per tertium lite pendente inter te & me,
Rota Faſtoli cauſſa.v.nume.v.verſicu. Quintum
dubium, Idem ſi poſt appellationem duntaxat ex-
traiudicialem attentatum diceretur, Rota Faſtoli
ibidem,& deciſ.309.in no. Attentata de appell.vel
poſt appellationem non à diffinitiua in qua loqui-
tur.c.non ſolum de appell.in.vi.ſed ab interloquu-
toria, Geminia.in.d.c.non ſolum colum.iiii.nu.x.
verſi.Quæro an quòd dicitur de reuoca.attēta.vel
etiam poſt appellationem ab exequutione,Gemi-
nia.ibidem in præcedentibus uerbis, ibi ſed ſi in-
terponeretur ab exequutione,uel denique ſi dice-
retur attentatum in quouis alio caſu prohibito de
iure appellari,Geminia.ibidem in gloſ.verbo caſi-
bus,His enim caſibus attentata non ſolum non re-
uocantur imprimis & ante omnia, ſed tantum ex-
pectato euentu cauſſæ in qua fuit attentatū,uerum
nec via attentati, ſed beneficio in iuſtitiæ reuocari
dicuntur, Rota in locis de quibus ſupra, & magis
expreſſe in d.deciſ.187.in no.Quamobrē conſue-
ui ego reprehendere aliquos cauſſarum patronos,
qui in commiſſione qua petunt committi reuoca-
tio attentatorū ſolent dicere,Placeat.S.V.eidē iu-
dici committere & mandare ut geſta,quæ præten-
duntur attentata reuocet per uiam attentati, nam
ſi talia poſtmodum reperirētur attentata,quæ non
venirent via attentati, ſed uia & beneficio in iuſti-
tiæ reuocāda ſuccumbere in hoc iudicio ſpecialiter
intentato, ut per uiam attentati reuocarentur,uel
ſaltim non inſeruiret præcedens formula commiſ-
ſionis neque proceſſus eius vigore habitus,ſed alia
impetrāda eſſet,qua ſimpliciter daretur de reuoca-
tione attentatorum,& ſic pinguior eſt in propoſita
ſpecie commiſsio,quæ ſimpliciter daret de reuoca-
tione attentatorū, quàm ea,quæ daret per uiam at-

tentati, cum nihilominus consueuit semper signatura addere hęc uerba, prout iuris fuerit. Admoneo tamen ꝙ praescriptis omnibus casibus, quibus attentata sunt talia, quæ non ueniunt imprimis & ante omnia uia attentati reuocanda, sed expectato euentu caussæ principalis & beneficio iniustitiæ, si tamē Iudicis inhibitio præcessisset, virtute similis inhibitionis uenirent ante omnia reuocanda, Geminia in d.c. non solum. §. illa uerò col.i.&.ii.à nu.6. usq; ad 9.& versi. Quæro an iudex ad quem, usque ad versiculum sed an attentata, inhibitio enim siue iusta, siue iniusta timenda est. l.i.§.i.de op.no.nuncia.c.significantibus de appella. Rota decis. 306. in antiq. Nota ꝙ ibi de commissio.& attenta. Quamobrem non satis iuste faciunt Iudices qui statim nō cognita qualitate appellationis inhibēt etiā vbi ex inspectione appellationis appareat fuisse iterpositā in casu à iure ꝓhibito, quod facere non debent nec possunt, nisi præcedat summaria cognitio, an appellatio veniret recipienda, nec ne. c. Ro. §. si autem post sententiā. Geminia in. d. c. non solū de appel. col. fi. in gl. verbo casibus de appel. in. vi Cas. dec. x. de rescrip. nu. 4. Ex his q̃ supra diximus facile dignoscere potuisti ꝙ ad reuocationē attētatorū duplici uia agere possumus, vna videlicet directę petitiōis & ordinarii iudicii simul cū caussa principali qua expectato euentu caussæ principalis beneficio iniustitiæ possunt per sententiam in caussa principali reuocari, Altera extra ordinem per officium iudicis mercenarium eius officium implorātes, qua magis properantes petimus attentata imprimis & ante omnia reuocari, & per hanc uiam pendentia caussæ attentatorum operatur effectum suspensiuum ut interim sileat caussa principalis. c. nō solum de appel. in. vi. vbi Docto. & non solum faceret silerę caussam principalem, verum etiam caussam nullitatis, si quæ penderet, Ita quod esset prius prouidendum

super

ſuper attentatis,quam ſuper nullitate,conſi.neap. deciſ.98.in antiq.nume.4.

Adeoq; hæc viæ agendi ad reuocationem ſe inui cem cōpatiuntur, vt licet quis poſt attentationem cęperit ſimul cum principali cauſſa via ordinaria agere,non prohiberetur ad extraordinariā reuerti & iudicis officium implorare, vt imprimis & ante omnia reuocentur attentata, Geminia.in.d.c.non ſolum in princi.de appella.in.vj.col.ii.nu.8.verſi. Quid ſi appellans,& ſequenti verſi.in hac materia, Idq; etiam ſi eadem via vſque ad litis conteſtationē ꝓceſſum extitiſſet, licet fuerint in hoc opiniones. Quas Geminia.ibidem verſi.in hac materia,refert, Franc.in.c.dilecti col.ii.uerſi.ii.queritur,de appell. in quorum varietate Rota ſeruat iſtam partem,ut litis conteſtatio in ordinario iudicio facta non impediat, quin paſſus attentata poſſit reuerti ad viam extraordinariam implorando iudicis officium, vt imprimis & ante omnia attentata reuocet, Rota deciſ.185.in no.ſi pars rea de appella.et ratio eſt ſecundum Patres ibi, quia iſta reuocatio peti poteſt in quacunque parte iudicij.d.c.non ſolum de appel la.in.vj.ubi Doct.quod tamen alibi limitāt in quacunque parte.i.ante concluſionem in cauſſa Rota deciſ.57.in no.attentata vt litependē.& deciſ.306. in antiq.Nota quòd ibi audientia de commiſſio.& attenta.& ratio eſt ſecundum patres ibidem, quia per concluſionem in cauſſa negocium videtur eſſe finitum.& propterea non admittitur mutatio modi agend.arg.tex.in.c.paſtoralis de cauſſ.poſſ.& proprie.& Clemen.ii.vt litepend.vbi poſt concluſionē in cauſſa non admittitur petitorii ſuſpenſio,prout etiam ſupra titu.de petitorii ſuſpenſione diximus, quam limitationem ſequitur conſi.neap.deciſ.352. in antiq.Quidā de attenta.poſt conclu.in ca.reuo. cum tēperamento tamē,vt intelligamus de attenta tis ante ipſam cōcluſionem in cauſſa,& quia ſi poſt

Iudicis officiū ad attentata reuocanda implo ratur.

factam conclusionē fuisset attentatum, quia de istis attentatis conclusionem superuenientibus posset etiam post conclusionem ipsam veluti de re nouiter emergenti reuocatio peti & allegat Vitalem in clausula nil nouari litepen.col.vi.

Et quãuis qui attentata passus fuit, possit pro libito suæ uolũtatis audiri in caussa attẽtatorũ extra ordinē, seorsum à caussa principali per modũ iplorandi officiũ iudicis.d.c.nō solũ de appell.in.vi.vbi doct. Nō tñ semp obtinebit data veritate attentati, quia pleriq; sunt casus, quibus attentata nō venirēt officio iudicis sit ĩprimis & ante oĩa, sed tantũ simul cum decisione caussæ principalis bñficio iniustitiæ reuocanda, utpote si de non iure petentis reuocari attentata notorie constaret Inno.in.c.cõstitutis de filiis psby.in.c.significasti de diuortio. Rota decis. xiiii.in no. Fuit dubitatum vtrum petenti de restit. spolia.& ut litepen.& decis.55.in no.ad instantiam vt litepen.& de attenta.& 347.in antiq. Nota q si constat de resti.spolia.& ratio uidetur esse in prõptu, nam si de non iure agentis constaret, non interesset sua ista attentata reuocari.c.cũ inter de electio.c.veniens de testibus, nec videtur satis dignũ q iudex auctorizet agentē sine iure, & sic in temeritate & delicto suis Rota.d.decis.347.in anti. Cassia.decis.iii.nu.4.de restitu.spolia. Quod eò magis procederet si talis instaret pro reuocatione attẽtati circa possessionem beneficii, & reuocatio tenderet ad restitutionem possessionis beneficii, ne forte vitiosus cuiquam daretur ingressus, argumento.c. eum qui de eo, qui mitti in poss.ca.rei seruan.in.vi. Rota d.decis.55.in no. Cass.decis.iii.de restitu.spolia.in princi.vel similis attentatorum reuocatio peteretur, ubi de nullitate appellationis eius contra quem diceretur attentatũ constaret.d.c.non solum verbo canonice de appellatio. Idq; etiam si iudicia inhibitio attentata præcesisset, Rota decis.356.in

Casus qdã nō reuocat per officium iudicis.

an-

antiq. Nota ꝙ attentata de attenta. & de appella. Egi.conclu.239.in caussa domini Guil. de appella. vel attẽtata pro quorũ reuocatiõe instaret talia essent, quę ex sui natura nõ possent reuocari, nisi per diffinitiuã sententiã in caussa principali bñficio in iustitiæ, vt in casu.l.Chirographis.§.fi.ff.de admini.tuto.quẽ refert Bal.in.l.appellatiõe col.li.uersi. Quæro an sup officio.C.de appella.& in pluribus alijs locis, quos supra titulo nr̃o.§.Generaliter vero enumerauimus, Vel deniq; talia eẽnt attentata quæ ex sui natura iuris possibilitate possent nõ expectato alias euẽtu caussæ prĩcipalis, ĩprimis & ante oĩa reuocari, Difficilis tñ esset possibilitate facti eorũ reuocatio. Geminia.in.d.c.nõ solũ.§.illa vero col.fi.in fi.de appell.in.vi. Franc.in.c.dilecti col.iii. versi.ii.limita.de appell. Rota.decis.xxx.nu.seu dubio.v.in vltimis de appell.& ubique suggerit exemplum, Finge ꝙ in cœmeterio vnius ecclesiæ sepultum esset funus, & alia prætextu iuris suæ parochię iudicialiter agens ad funeris vindicationem lite sic pendente exhumasset funus, & illud in cœmeterio suo sic de facto sepelisset, & propterea Ecclesia rea via attentati ageret, vt imprimis & ante omnia funus in pristinum statum restitueretur, fuit enim conclusum in palatio, quòd isto casu non reuocarentur attentata imprimis & ante omnia, ex quadam æquitate aduersus iuris rigorem propter difficnltatem facti in transportando funus tot vicibus de loco ad locum per nota.per Inno.Hostiẽ.Abb. & alios in.c.cum liberum de sepulch.

Verum introducta attentatorũ caussa, videamus qualis erit procedendi formula, & quæ hoc iudicio actori incumbant, pro quorum declaratione tu distingues, aut agitur ad reuocationem attentatorũ vna cũ caussa principali, prout supra docuimus, agi posse & quãdoq; etiam oportere, & cum illo casu cognitio attentatorũ & illorum reuocatio nõ alias Forma pcedẽdi in attẽtatis.

principaliter & deperse, sed in sequelā caussę principalis tractetur. Idē erit eius processus, qui & caussæ principalis, veluti & eadem probationis incūbentia & vltra ea quæ incumberent pro Victori in caussa principali. si vis vt gestorū reuocatio fiat etiā ex capite attentati, haberet actor etiam probare propria incūbentia in articulo attentatorū, quæ duo sunt, videlicet Innouatio, & litis pendētia tēpore ipsius innouationis. Ioan. mona. in. c. cupientes in magna glo. sua de electio. in. vj. Bal. in. l. appellatione col. ii. versi: Quæro vtrū attentata. C. de appella. vbi etiā Saly. col. iii. nu. vij. versi. quæro an innouata.

Quòd si agatur ad reuocationem attentatorum seorsum à caussa principali, vt imprimis & ante omnia reuocentur, prout supradiximus posse per tex. cum materia in. c. non solum de appellatio. in. vi. & cum isto casu reuocatio attentatorum petatur non iure actionis sed iudicis officio mercenario, in quo non requiritur libellus neque litis contestatio. glo. in cle. ii. in prin. vt litepen. & in rubrica. ff. de in integ. actio. Io. An. in. c. cùm teneamur de appel. Bal. col. ii. uersi. Vtrum attentata, & Saly. colū. iii. versi. Quæro an innouata in. l. appellatione. C. de appella. Franc. in. c. dilecti. col. ii. cum principio sequētis versi. secundo quęritur vbi. (Nam reuocatio attentorum) ex obseruantia sacri palatij nulla erit terminorum obseruatio necessaria siue in spirituali siue in prophana caussa contingant hæc attentata, Rota decis. xiiii. in no. Fuit dubitatū vtrum petenti de resti. spol. & vt litepen. & decis. 764. sciendū est ꝙ si in aliqua caussa de attentatis. & decis. 473. in antiq. Nota si attentata de offic. iudicis. Et isto casu quando attentata petūtur reuocari Iudicis officio, imprimis & ante omnia habet actor tantum probare innouationem & litispendentiam tempore quo fuit innouatum, prout supradiximus. per nota. per Io. mo. in d. c. cupientes de electio. in. vi. & per Bal. & Saly.

&. Saly.in.d.l.appellatione.C.de appel.& ubi quis diceretur per alium attentaſſe, nõ obtineret actor, niſi doceret de mandato in perſonam illius, qui attentaſſet; & non ſufficeret in hac ſpecie vtpote in materia delicti docere de generali mandato, Rota deciſ.81.in no.quo ad reuocationem vt litependẽ. Lap.in.c.eum qui.de præben. in.vi.verſi.attentata litipendẽ.per procuratorem, non grauaretur tamẽ hoc iudicio actor probatione ſuæ poſſeſſionis in re, circa cuius poſſeſſionem diceretur attentatum. Innoc.in.c.dilecto de maio.obedie. Niſi forte is ꝗ diceretur attentaſſe, præſumeretur de iure vel ex aliqua veriſimili cauſſa poſſidere. Quia iſto caſu ſatis non eſſet ei, qui attentatum diceret probare attentationem, niſi probaret veram poſſeſſionem ſuã tempore attentationis. Innoc.in.c.bene de appella. & ratio eſt in promptu, quia ſi reus præſumeretur poſſidere tempore quo dicitur attentatum, probatio circa poſſeſſionem litependen.nõ infert vitium attentati, nec dicitur attentare is, qui litependente ſua vtitur poſſeſſiõe, ſed poſſeſſionem ſuam potius continuare, niſi actor iſtam pręſumptionem poſſeſſionis rei contraria probatione dilueret, probando poſſeſſionem ſuam tempore innouationis, Rota deciſ.89.in antiq. Nota vbi de appella. & attentata, & ſatis eſſet in propoſito iam ſi non probaret actor poſſeſſionem ſuam ſed alterius innouationis tempore, quoniã attentata etiam cum tertio, dum modo per vnum ex litigatoribus reuocantur tanquam attentata Rota deciſ.30.nume.4.verſi.vtrum innouata de appella.in vltimis.

Addo ꝙ minus grauaretur actor hoc iudicio colorare poſſeſſionem ſuã etiam vbi reuocatio attentatorum tenderet ad reſtitutionem poſſeſſionis beneficij, licet ſecus ſi in mero iudicio ſpolij. prout ſupra vidimus. Qua in re & ſi ſacrum palatium tempore Egi.in contraria fuit ſentẽtia. Egi.cõclu.286. in ma- Colorati poſſeſsio an deat.

in materia ut litepen.posteriori tñ tẽpore fuit] seruatũ ut nõ grauaretur actor hoc iudicio docere de aliquo tit. Rota decis.xiiii.in no.fuit dubitatũ vtrũ peten.de resti.spo.& ut litepen.& de ista obseruãtia attestat etiã Cassa.suo tẽpore.decis.iii.de resti. in princ.& ubi obtineret condẽnaretur reus ad fructus non solum perceptos, sed & quos percipi potuisset, si modo pars petat, Rota decis.481.Nota attentans de condem.expen.in antiq. Milis uerbo attentata.nume.17.uersi.attentans litependente.

Et licet in hoc uideatur grauari reus,in pluribus tamen aliis sibi actori repensum est. Non dabitur actori remissoria pro probandis attentatis sed probatio erit sibi in Rom.Cu.omnino facienda,Rota decis.89.in antiq.Quæ ad hoc alias concordantes allegat,& decis.219.in antiq.nota seruat audientia de attentatio.& remissio.& nihilominus daretur reo ad defensam,& excusandum se ab obiectis attentatis,Cassa.deci.iiii.de caussa pos.& ꝑprie.Idq; etiam ad repulsandum testes ex aduerso per actorem examinatos,qua in re an esset hæc facultas repulsandis testes,ac pro ea dilatio cõcedẽda reo, in hoc attentatorũ iudicio dubitauit alias consi.neap. & consuluit Rotã Romanã à qua habito pro affirmatiua rñso, ita determinauit Afflic.decis.351.fuit bis dubitatũ de testium obiectione in caussa.attentareci. Itẽ ne cogatur reus hoc iudicio vbi sibi deberetur absolutoria ab obiectis attentatis,(quę plerũque calumniose ad effectũ tm̃ differendi expeditionẽ caussæ principalis allegaretur)per uiam sententiæ se eximere & ire per tres cõformes, solet signatura succurrere reo, & cõcedere cõmissionem, qua datur, ꝙ profixo actore aliquo breui & peremptorio termino ad docendum de ꝑtensis attentatis. Quo elapso & nihil quod releuet docto, reiectis attentatis ad expeditionem caussæ principalis procedat, prout solet etiam ubi pendente caussa petitorij

da-

daretur de simplici spolio ad effectũ suspẽdẽdi processum in principali caussa, Idq; p̃sertim vbi aliquæ feriæ ĩstarẽt vt citius caussa prĩcipalis expediri possit. Cassa. decis. iiii. de caussa poss. & proprie. nu. v.

Imò istis temporibus quando imminerent aliquæ magnæ feriæ, utpote natalis domini, carnis priuij, pascathis, vel messium, consueuit signatura non solum arctare simili prefixione termini eos qui iam commissiones super attentatis obtinuissent, sed etiam petentibus tunc cõmissiones super attentatis, uel etiam nullitatibus ac similibus (quibus solẽt rei caussarum expeditionem differre,) vsque ad nouas audientias denegare, Idq; ad cohibendam litigantium malitiam.

Generaliter verò vbi sententia super attentatis ferretur, ex sui natura diffinitiua nõ est, sed interloquutoria, Rota decis. 214. Nota ꝙ sententia de sententia & re iud. & decis. 473. nota si attentata de officio iudicis in fi. omnibus in anti. Quæ vera sunt, vbi attenta essent talia, quæ non concernerent possessionem neq; illius restitutionem, quo casu diffinitiua potius reputabitur sententia, Egid. 286. in materia vt litepen. qui tamen loquitur in casu quo attentatorum reuocatio tenderet ad totalem possessionis restitutionem, nõ autem ad aliquem statum dubium, vel alias aereũ, prout in similibus fieri consueuit, & Milis verbo sententia nu. x. versi. sententia reuocationis attentatorum loquitur simpliciter quando, attentata sunt circa possessionem, sed dicit ꝙ similis sententia reputabitur diffinitiua quoad dispositionẽ. c. cordi de appella. lib. vj. Habet tamen omni casu vim diffinitiuę, & pro ea de stilo Ro. Cu. consueuerũt taxari expensæ pro registro pro procuratore, Sollicitatore, aduocato & alijs prout in diffinitiua & pro notula sentẽtia notario quantum pro diffinitiua, Milis verbo attentata versicu. fi. incip. attentatorum sententia Rota. decis. 99. in no.

Sententia sup̱ attentatis ẽ interloquutoria.

si fiat

si fiat condēnatio de sentētia fructibus & expensis.

Et cum supradixerimus actorem hoc iudicio debere probare non solum innouationem, sed etiam litispendentiam innouationis tempore, non ignorabis ꝙ & si alias lis ob eius duntaxat contestationem initium habeat.c.ex parte el.ij.extra de verbo. signi.quo tamen ad hunc effectum,ut litipendente nihil innouetur,specialiter cautum est.litem ab ipsa citatione inchoari,si modò talis sit per quā reus plene instrui potuerit de his super quib⁹ ab actore conuenitur,clem.si.ut litepen. Quæ tamē qualitas vt citatio sit talis,per quam citatus possit instrui de his super quibus ab actore conuenitur, dispensante stylo non desyderatur, ubi quis apprehenderet præsens in Ro.Cu.quia tunc sola citatio per cursorem per cædulā,prout fieri solet,īducit quoad omnes effectus veram litispendentiā, Rota decis.229. in no cle.ij.ut litipen.& quod dixi ab ipsa citatione quatenus attinet ad partem rei,intelligas à die qua citatio ad eum peruenisset.i.vel stetisset per eū quo minus perueniret,tex.in.d.clem.si.vbi notatur, & sic ab exequutione citationis erit litispēdentia quo ad reum,qui tamen exequutionis euentus non expectabitur in actore,quia quoad ipsum, cum primū decretum citationis obtinet,introducitur litispendentia quoad effectum nostrorum,vt litependente nihil innouetur. Egi.conclu.545.si pēdente inquisitione vt litependente in finalibus verbis, Staph. cart.44.prima facie & à tergò, Rot.dec.425.in antiq.Nota vtrum vt litependente de citatio.& deci. 456.in eisdem Nota clem.ij.de citatio & deci.75.in no.dicitur vt litependen.& de attenta.& rationem diuersitatis ibi affert Collector,quia actor est certus de cōmissione impetrata & de citatione decreta,& qui certus est nō est amplius certiorandus.c. ab excōmunicato de rescrip.&.c.eū qui de reg.iu. in.vj.& quia plerūq; lis per alios inchoata ad alios

non

non citatos extēditur, vtpote se liti offerētes & ad eam pro eorū interesse veniētes, in istis solā admissio ad prosequutionē caussæ idē operat̃ quod citatio exequuta in aliis idque siue hæc admissio fiat à papa absq; alio iudicis ministerio per uiā gratiosæ surrogationis, etiā quoad litem in statu & terminis in quibus defunctus reperiebatur Cassa.decis.i.ut litependē.nisi forte papa in gratia nō aliàs surrogaret, sed mādaret surrogari, quia isto casu iudicis ministeriū ad litis introductionē, quoad surrogatam desideraret, Cassa.ibidē nu.v.vel nisi forte surrogatio etiā quoad litē esset nō ad surrogati instantiā, sed motu proprio papæ facta, quia similis admissio nō facta ad instantiā partis non argueret notitiā litis in surrogato, prout nō argueret etiā in surrogatione gratiosa vt supra, ad instantiā partis, si modo surrogatio quoad litem non simpliciter neq; pure, sed euentualiter in euentum litis fieret, qua ratiōe solent cauti curiales quando similes surrogationes impetrant, non facere mentionem litis, nisi euentualiter, vt supra Cassa.decis.ii.vt litependen.

Cæterum ubi lis fuisse super beneficio introducta faceret litem non solum super titulo & proprietate beneficii, sed etiam super possessione, Cassa.decis.9.num 3.de caus.poss.& proprie.& sic respectu vtriusque. Quod procedit etiam si caussa fuisset super iactationibus & molestationibus introducta, si modo molestationes narrentur super beneficio, secus vero si super possessione tantum, quia isto casu sola possessio esset litigiosa, prout esse consueuit, quando caussa simpliciter super possessione introduceretur, nec aliàs istis casibus lis ad proprietatē beneficii extēderetur, Cassa.d.decis.9.de caus.pos. & proprie.nu.8.&.10.& decis.iiii.nu.i.ut litepēd.& quando lis ad vnum tantum se extenderet, vtpote ad possessionem tantum, tunc effectus essent, vtpote ꝙ non impediretur ordinarius conferre beneficium

De lite super beneficio.

cium occurrente illius vacatione, nec obstaret dispositio.c.ij vt litepen.in.vj.Cassa.decis.iiij.ut litepen.etsi bñficiũ de iure patronatus esset,nõ ꝓhiberent patroni p̃sentare,qui aliàs litepen.sup bñficio ac illius proprietate p̃sentare nõ possent,Cassa.decis.iij.nu.ij.eo.titu.& ubi lis fuerit semel introducta quia secũdũ canones qui in Ro.Cu.attendũtur nullum est ad litem finiendã tempus p̃fixũ.c.penul. de iudi.non finiretur tẽpore, nisi forte tantũ esset, quod de iure satis esset ad p̃sumendã litem habitã pro derelicta, qua in re variauit Rota secũdũ casuũ & hominum qualitates, Cassa.decis.v.ut litepend. vsque ad finem,& ubi lis de possessione tantum esset,quæ solo prætendentis animo pendet, facilius præsumeremus litem pro derelicta, vbi per tot annos actor nihil fecisset, quæ de iure satis essent ad præsumendam obliuionem possessionis iuxta text. in.l.peregre.ff.de acqui. poss.Cassa.d.decis.5.nu.4. versicu.secus in ammissione possessionis, & extra istum casum lis plurifariam finiretur, & sic etiam legis prohibitio ne quid ea pendente innouaretur, vt pote per sententiã,quæ res esset iudicata.l.caussas.C.de transac.c.i.de litis contesta.in.vi.ubi etiam glo.Rota decis.411.in no.si litepen.in curia vt litepen.versi.si authoritate id haberet &c.Milis verbo litepen.versi.litependente quod litigantem non finitur lis Cassa.decis.v.nu.ii.vt litepen.Staph.cart. 164.à tergo, vbi etiam vult ꝙ lis semel vt præmittitur per rem iudicatam finita per restitutionem in integrum suscitaretur, quod tamen intelligas post obtentam restitutionem & non prius. Item finiretur per renunciationem seu cessionem litis et caussæ.l.postquam liti.C.de pactis,imò per similẽ cessionem non solum summoueretur lis dé medio,sed etiam abdicaretur ius à parte,etiam ꝙ cesserit liti & caussæ tantum, & nihil expresserit quoad cessionem iuris, idq; siue profana siue spiritualis caussa

esset

esset, Rota dec.677.in antiq. Dic quòd de cesione lit.& caussæ. Denique finiretur etiam per mortem ciuilem vel naturalem litigantis Cassa.decis.iii.nu. vi.ut litepend. Quod tamen intelligo quoad reum possessorem, qui pro fine litis non indiget nisi ꝙ molestia actoris cesset, secus vero quoad actorem agentem contrà alium possessorem, quia isto casu nõ esset lis finita quoad ipsum, ideo debet litẽ prosequi contra interesse putantes vsq; ad finem, Cassa.decis.j.de sententia.& re solet sibi dari pocessus per audientiam contradictarum contra eos, Cassa.qui alios concordantes allegat decis.vi.vt litepend.in princ.& si omisso simili processu iret ad possessionem beneficii etiam vacuam reuocaretur ab eo veluti attentata non ad instantiã eius qui in ius & locum defuncti successisset sed ex mero iudicis officio, Rota dicta decis.411.in no.vbi etiã habes ꝙ licet ab ipso reuocaretur possessio veluti attentata, nõ tamẽ daret simili surrogato, sed Rota retineret eã apud se vsq; ad finẽ litis & reddit rationẽ quare fieret hæc reuocatio, ex quo ille qui fuit, surrogatus, nullũ habere põt interesse in iure possessionis, quã nũquã habuit, & rñdens tacitæ obiectioni dicit satis sua interesse, ut iste actor, qui litependente se in possessione intrusit, remoueatur à possessione & sibi de fructibus nõ respõdeatur, ut in euentũ uictoriæ in caussa principali reperiat rem vacuam & fructus in esse ab aliquo non occupatos, quæ tamẽ reuocatio possessionis remedio attentati nõ daretur. vbi non actor neq; alius collitigans se in possessionem defuncti, sed tertius se intrusisset, contra quem esset via ordinaria procedendum, & aliàs succurreretur sibi prout Rota ibidem in fi.docet, & vbi post sententias se intruderet, sententiæ huiusmodi contra alium possent contra ipsum exequutioni demandari, prout infra proximo titulo de exequutione rei judicatæ dicemus.

De

De exequutione rei iudicatæ, expensarum taxatione ac fructuum liquidatione.

NOn prodesset in caussis ius dici ĩter partes & sentẽtias ferri nisi is, qui sentẽtiam obtinuisset, valeret ius dictũ in sua caussa, ac sententię exequutionẽ cõsequi, argu. c. cũ aliquibus extra de sentẽ. & re iud. Proinde lex oĩbus, pro quibus lata eẽt sentẽtia, quæ valida sit, & quæ per appellationis vel restitutiõis remedio nõ sit suspẽsa, exequutiõis auxiliũ ĩpartitur. l. i. & l. fi. C. de exequutione rei iudi. & l. si cum nulla. ff. de re iudi.

Actio iudicati uel in factum ex re iudicata datur.

Et quamuis lex nobis ad hoc actionem iudicati seu in factum, (quæ ex re iudicata descendit) concedat, ea ratione quod litigatores iudicio, quasi cõtrahere dicantur, & is cũ quo lis fuit, propter condemnationem sententiæ ex quasi contractu conueniri possit. l. licet. §. antepenul. ff. de peculio, cuius ex iudicato actionis pluribus in locis lex meminit, præcipue in. l. in iudicati. ff. de re iudica. l. fi. C. de usuris rei iudica. l. actori. C. de rebus creditis, Admonet tamen nos Specul. ut exequutionem rei iudicatæ non aliàs uia actionis, sed iudicis potius officio postulemus titu. nostro de exequutio. sen. §. v. incip. breuiter in princi.

Citatio in exequutione an necessaria.

Quamobrẽ in exequutionis petitione nouo nõ erit opus processu, quasi iam ante cognitum sit, id quod petitur. debitum esse, & licet de rebus, in quibus exequi deberet, esset controuersia, de ea summatim cognosceret nullo admisso libello nullaq; iudiciorum obseruatione adhibitis. l. à diuo pio. §. si super rebus. ff. de re iudi. Specul. vbi supra, etenim ex litibus lites serendæ nõ sunt. l. quidam. ff. si cert. peta. Imò voluit sacrũ palatium ꝙ exequutor sententiæ, non teneatur citare partem ad exequutionem

nem faciendam.nisi velit,per c.de cætero de re iudi.& nota in.c.pastoralis de offi.delega.& citationes,quæ fiunt,sint potius abundantes quã necessariæ & quasi extraiudiciales pro summaria informatione habenda de fructibus & aliis in articulo exequutiuo cognoscẽdis,ut in l.à diuo pio.§.si sup rebus.ff.de re iudi.& ista rõne in citationibus similis exequutionis nõ solet desiderari tanta solẽnitas & expressio,& p̃sertim ꝙ inserat rescriptũ suæ facultatis & iurisdictionis,prout in aliis delegatis requireretur,iuxta.c.præterea de dilatio.& Clemẽ.ij.ut litepen.Rota decis.355.in no. si exequutor trium conformium de sententia & re iudi.

Quæ tamen intelligo, vbi exequutio contra eũ, ui condemnatus esset in sentẽtia,peteretur, secus, si contra alium in casibus in quibus de iure fieri posset, aduersus regulam iuris communis, Res inter alios acta,alteri obesse nõ deber.l.sæpe.ff.de re iudi.c.quamuis.c.cum super eodem titulo utpote quòd possessio de qua ageret, litependente,uel finita per sententias ad eum peruenisset, quo casu lex etiam contra istum tertium sententias cum alio latas exequeretur,immo solet dari cõmissio ut intruso litependẽte possint exequutoriales litere intimari non alias cognitio an sit intrusus litepẽdente, Staph.literis car.169.à tergo in prĩcipio ver.datur talis commissio, esset enim hæc qualitas intrusionis litependente vel finita post sententias intentio eius,qui ꝓ exequutione instaret,& ad illius ꝓbationem arctaretur,aliàs non obtineret, Ro.decis.477.in no.supposito de probatio.& de re iudica.& super hoc plena caussæ cognitio desiderabitur.l.fi.C.si per vim vel alio modo.c.licet de p̃ben.el.ij.& propter istam personæ mutationem,erit hæc quasi nouę litis inchoatio.l.cum quæritur.ff.de exequutione rei iudi.quæ tñ intelligas parte opponente & contradicente,nam si pateretur ex priori processu

cōtra ipſum exequi, valide ꝓcederet, & exequutio fieret cōtra eū ꝑ l.j.ff.de ferijs, & nota.ibidē, & in c.6.extra eod.titu. & in Clemē.ſæpe de verb.ſigni. Rota deciſ.479.ī no. Si ſentētia de ſentē.& re iud.& deciſ. xviij.in vltimis prim⁹in data.nu.4.verſi.nūq̄d.

Et licet Gellius libro vigeſimo.c.i.teſtetur cōfeſſis & conuictis de debito datos eſſe triginta dies ad quærendā pecuniā, intro quos ſi nō fecerint ſolutionē contracti æris alieni, facta eſt manuū iniectio, & neruo ac cōpedibus vincti ſunt, legibus tn̄ Romanis nuſquā cōperi, hūc vinciendorū debitorū morē ſatis receptū & expreſſę permiſſum, niſi forte huic arrideret text.in.l.j.§.generaliter.ff.de pœnis, ubi lex iubet eū, qui conſtitutam pœnā pecuniariā non ſoluiſſet affligendū eſſe corpore, vel huius rei argumentum ſumeremus ex l.j.C.qui bo.ce.poſ.vbi lex inquit effugi carcerē per bonorū ceſſionem. Imò quia inhumanus quidā mos creditorū inualuerat, quo duri creditores conſueuerāt debitores ſuos in priuatis domibus tenere, & nō minus quā iumenta in eorum ergaſtulis eos laboribus exercere, cū nec humanitatis ratio, neque publica tranquillitas exigerent hoc permitti.l.non eſt ſingulis.ff.de reg.iu. non ſolum prohibuerunt leges inhumanum hunc morem.l.ob æs.C.de actio.& obli.verum etiam nouiſſimo auth.iure conſtitutum fuit, vt creditor, qui hoc facere auſus fuiſſet, ius crediti amitteret, & inſuper tantūdem debitori ſuo pendere cogeretur, auth.ut nulli iu.&c.§.quia vero.

Amplius lex debitoribus compatiens expreſſæ prohibuit, ne quis ob publica debita in carcerem conijceretur.l.nemo, C.de exactio.tribu. libr.x.& alibi vt debitores, qui ſoluendo nō eſſent, aduerſus creditorum duritiem, atque ſæuitiam aliquo pacto poſſet eſſe ſuccurſum, ceſſionis bonorum, uel quinquennalium induciarum alternatiuum remedium indulſit toto titu.C.qui bo.ce.poſ.

Quòd

Quòd si tanta fuit profanæ legis pietas,vt quantum audisti,voluerit debitori, vt carcerem effugeret esse occursum,mirum nõ est si Ro.Cu.quæ Ecclesiastica est,vbi quis pro exequutiõe rei iudicatæ instaret, condemnatum prius moneat, & censuris Ecclesiasticis compellat,vt pareat sententiæ,antequam ad manuum iniectionem, quam vocant inuocationẽ auxilii brachii secularis,procedat, quia secundum canones, vltimum & subsidiariũ est remedium.c.cum non ab homine de iudi.c.ij.de malefi. Oldr.consi.89.Episcopus inuocat,cuius rei ratio duplex eẽ potest nempe pietatis(de qua supradiximus)alia vero à rei denominatione & vocabulo deprehendi potest, nam si vbi manuum iniectio necessaria est,Ecclesia auxiliũ brachii secularis inuocat,alienum quippe auxilium & opem inuocare videtur, & indignum videretur, vt Ecclesia alienum auxilium inuocaret nisi prius iure suo & censuris ecclesiasticis, quæ militantis ecclesiæ fulmina sunt,usa fuisset, Qua ratione videmus quòd vbi in patrimonio Ecclesiæ tẽporalis & inter subditos eiusdem patrimonii ageretur, si is,qui exequutionem peteret paupertatem allegaret,signatura consueuit quandoque petentem exequutionem à via censurarum longiori & magis dispendiosa dispensare, & dare quòd loco literarum exequutorialiũ, quæ sunt duntaxat monitoriæ, vt inferius dicemus, Iudex mandatum exequutiuum quo ad manuum iniectionem peruenitur, decernat ea ratione,quòd hoc casu ecclesia pro manuum iniectione alieno non indigeat auxilio,quod tamen non possim concedit signatura,sed duntaxat vbi de re prophana, & non graui, vel etiam vbi de re spirituali actum fuisset,de expensis tamen esset dũtaxat exequendum prout semper euenit in exequutione sententię absolutoriæ pro reo, & vtroque casu is qui exequutionem peteret,paupertatẽ allegaret, red-

ditq; se in hoc semper signatura difficilem.

Imò hac monitione canonica, quæ continetur in literis exequutorialibus ac censuraria cōpulsione huiusmodi vtitur Ro. Cu. non solum vbi actione personali quis condemnatus esset, quo casu lex ciuilis non statim exequitur iudicatum, sed quadrimestrem dilationē sibi indulget ad soluendū, aut p̄standū id quod per sententiam solueres aut p̄stare iussus esset. l. ij. C. de vsu rei iud. uerūetiam vbi reali actione quis cōdēnatus extitisset, quo casu lex regulariter cōdemnato nullā dilationē cōcedit, neq; pro re, quā tradere iussus esset, neq; pro fructibus in quibus condemnatus fuisset. §. & si in rem institu. de offic. iud. & circūscripto hoc legis discrimine inter condēnatū actione personali, & actione reali, solet sacrū palatiū quēlibet ipsorum antequā exequatur prius per literas exequutoriales monere cū dilatione triginta dierū ad parendum sententiæ sub censuris & pœnis, & alias prout in formula literarum exequutorialium inferius videbis.

Solemus igitur in palatio, multo magis coram aliis iudicibus delegatis Ro. Cu. ubi pro exequutione rei iudicatæ instamus, cōmissionē obtinere, qua signatura de exequutione rescribit, & quidē variè iuxta factorum contingentias. Nam si res iudicata prætenderetur, quia sententia appellabilis non esset, vtpote si in prophano possessorio iudicatū fuisset vigore Aegidianæ constitutionis, de qua supra titu. de appel. §. Amplius loquuti fuimus, cōsueuit signatura rescribere de exequutione, non aliàs p̄cisè, sed cum clausula conditionali, quatenus Aegidianæ constitutioni locus sit, vel aliis casibus, quatenus exequutioni locus fiat.

Quòd si appellabilis esset sententia, victor tamen rem prætenderet iudicatam, & solet distingui, aut quia nullo modò appellatum, & signatura isto casu rescribit simpliciter, vt iudex exequutiōis

exe-

exequatur, nisi forte exequutio non eidem iudici, qui pronunciasset, sed alteri etiã eius in officio successori demandetur, dum tamẽ persona mutaretur. quo casu non alias præcise de exequutione rescriberet signatura, sed cum clausula conditionali, constito de re iudicatà. & ratio subesse videtur, cum maiore studio explicetur exequutionis petitio apud alium iudicem, quàm apud eum, qui iudicauit, nimirum ignorantia rei ab alio in iudicio gestæ.

Qua rõne idẽ fermè seruari solet, ubi exequutio vigore triũ cõformiũ peteretur, cũ enim hic petitor exequutionẽ velit, nõ solũ vigore sentẽtiæ à iudice exequntionis latæ nẽpe ultime, uerũetiam aliarum p̃cedentium, quæ ab aliis latæ sunt, nec propterea possit iudex vltimæ sententię & exequutionis de existentia ac etiam de conformitate triũ sentẽtiarũ se informare, nisi aliqualis caussæ cognitio, adhibeatur, solet signatura hoc casu rescribere, sub alia conditionali clausula, constito de tribus cõformibus, cui consueui ego addere hæc verba, uel alias de re iudicata, ut pinguior sit cõmissionis continentia, contingere enim posset, ꝙ tres essent sententiæ, non tamen omnes exequibiles, sed altera tantum. Finge ꝙ reus contra quem exequutio trium conformiũ peteretur, allegaret & comprobaret aliquã ex eis nullam esse, nullitas tamen inferret non solum nullitatem illius sententiæ, quę nulla diceretur, sed etiam appellationis aduersarij à pręcedente sententia, quæ propterea remaneret res iudicata, veluti si nullitas sententiæ prouenirer à defectu mandati eiusdẽ procuratoris, qui à præcedente sententia appellasset, uel appellationem fuisset p̃sequutus, vel si succedanea sententia nulliter lata sit, appellans tamen à præcedente sententia non custodisset tempora instantiæ appellationis suæ à dicta pręcedente sententia, etenim sententia nulla nõ facit perire instantiã Bar. in.l. siquis in cõscribẽ-

De exequutione triũ sentẽtiarum.

do col.fi.in C.de pactis & si appellās à prima ptēdit sequiorē nullā, debet custodire tēpora appellatiōis à prima, alias ob nō legitimā infra tēpora appellationis ,psequutionē, prima res iudicata remaneret.

Verum si vigore alicuius sententiæ à qua aliquo modo fuisset appellatū, exequutio peteretur, quia Victor prętenderet vel appellationē non fuisse validè interpositam, vel si validè, non tamen infra legitima tēpora prosequutam, & cum istis casibus de veritate vtriusq; psuppositis aliqua caussæ cognitio sit necessaria, an videlicet appellatio valide fuerit interposita. vel infra legitima tēpora prosequuta, vt appellās audiri possit, & si iustā habuisset impedimēti caussam, illam afferre consueuit signatura alio modo rescribere, videlicet ꝙ seruatis terminis in articulo exequutiuo huiusmodi de stylo ac obseruantia sacri palatij seruari solitis, iudex ad exequutionem procedat, termini autem solent esse quatuor, ad docendum scilicet de appellatione ac eius legitima prosequutiōe primò pro prima, item pro secunda, item pro tertia, deniq; etiam pro quarta dilationibus, quorū locū quādoq; etiā signatura dare consueuit. ut præfixo vnico breui & perēptorio termino ad docendū de appellatione ac eius legitima prosequutione, quo elapso & nihil quod releuet docto, iudex exequatur, prout supradiximus titu. de terminorum obseruatione in articulo exequutiuo versic. Quādoq; etiam euenit vt, latis vna, vel duabus sententiis antequam tertia feratur, vsq; ad finem, quæ practica hanc vtilitatem affert, quia per eam euitat is, qui pro exequutione instat ex capite desertionis necessitatem pronuntiationis iudicis super desertione, à qua de iure daretur appellatio, & sic res in infinitum iret, & lites breuiori uia amputantur.

Quatuor termini ad docendū de appellatiōe.

Sed dices ad quem iudicem exequutio rei iudicatæ pertinebit, qua in re communis est Theorica re-

Exequutio ad quē iudicem ptineat.

relata per Bar.in.l.præcipimus.§.officijs.C.de appell.quam sequuntur omnes in.l.eos.C.eodē titu. & canonistæ præsertim Io.monach.Archid.& Gemi.in.c.Romana.§.fi.de appell.in vj.& Fran.in c. ex ratione col.antepen.versi.sextò quæritur extra eodem titu.ꝙ si sententia confirmatur tempore,vt quia infra legitima tempora non appelletur vel emissa appellatio non prosequatur,tunc exequetur idem iudex, qui sententiā promulgauit.l.si contra minorem,& l.quoniam.nōnulli.C.de appell.auth. ei qui.& l.fi.§.illud etiam.C.de temp.appell.& ista procedunt tam in prima quàm in secunda sententijs,idq́; etiam si appellationis iudex pronuntiasset caussam non prosequutæ appellationis desertam, Archid.in d.c.Romana.§.fi.eodem titu. lib.vi.sequitur Bal.in auth.si quis litigantiū.C.de episc.audien.Geminia.in c.Romana.§.fi.versi.in fi.glos.ibi versi.si verò iudex de appella.in vj.quandoquidem sentētia super desertione interloquutoria est,& ex ea nulla oritur actio vel obligatio ad dandū vel faciendum, sed mera lapsi temporis est declaratio, glo.in.c.cum dilectus circa fi.supra de electio.Bal. in.l.eos.C.de appell.col.iij.Bar.in.l.à diuo pio circa finē principij.ff.de re iudi.Franc.in c.ex ratione col.antepen.versi.sexto quæritur extra de appella. si vero non tempore,sed expresso partium consensu confirmaretur sententia vtpote quia litigatores ab appellatione recederent, & isto casu appellationis iudex exequetur.l.tale pactum.§.qui prouocauit.ff.de pactis vel saltim vterque iudex exequi poterit, Barto. in d.l.præcipimus.§.officiis, Quod si non tempore neque partium consensu, sed alia iudicis appellationis confirmatoria prima confirmetur sententia, & idem iudex, qui confirmauit,exequet̃.Geminia.in d.c.Romana col.antepenul.in fi.glo.ex quo quādo prima sententia fuit per secundam confirmata agitur ex sentētia con-

firmante,& non ex confirmata.d.l.pcipimus.C.de appel.Bal.in.d.l.eos colū.iij.nu.xi.versi.porrò illa quęstio in princ.ibi, sed quę est ratio.C eodē titu. nisi forte cōfirmaretur à iudice appellationis ubi iā esset à iure cōfirmata,utpote ob lapsa tēpora,iuxta d.l.si cōtra maiorē.l.qm̄ nōnulli.C.de appel.auth. ei qui col.fi.§.illud.C.de tēp.appell.esset enim hoc casu cōfirmatoria iudicis appellatiōis potius abundans,quā necessaria,& ex supflua pronūtiatiōe iudicis ad quē,nō deuoluitur ad eum exequutio,Bal. in.l.penul.in fi.C.quorū appellatio Francus in d.c. ex rōne col.antepenul.uersi.sed dubitat̄ pone,extra de appel. Idē si nō cōfirmaretur tēporis lapsu, nec partium consensu.nec deniq; iudicis cōfirmatoria,sed per infirmationem secūdæ sententię,quæ eam reuocabat, si nullo addito, uel mutato si verò aliquo addito vel mutato vterque iudex, scilicet qui primam protulit,& qui secundam eius reuocatoriam infirmauit exequi poterit Geminia.in.d.c. Romana.§.fi.col.fi.

Reuidere qn̄ processus possit.

In hac varia iuris communis dispositione, mos Ro.Cu.alias fuit, ut is qui rem iudicatam prætenderet,habitis à iudicibus sententijs ac expensarum taxatione non adiret aliter signaturam iustitię,neque iudices,qui sententias promulgarunt,pro illarum exequutione,sed in audientia papæ contradictarum compareret & productis sententiarum instrumentis,alter ex procuratoribus eiusdē audientiæ conducebat,qui reuiso processu caussæ,vniuersam illius historiam in audientia recensebat,& pro exequutione instabat. Audentia verò vbi omnia intellexisset,si processum ac sententias non probasset,vel rem iudicatam, prout prætendebatur,non comperisset, consueuit litigatorem ad iudices, ut melius vel ulterius ageret,remittere.quod si pcessus ac sententias nouisset ritè ac rectè latas ac rem iudicatam extare,solebat hęc Audiētia literas exe-

quu-

quutoriales apostolicas victori ad partes decernere & cōcedere, sub Pont. nomīe ac plūbo sedis sigillo, quibus mādabāt exequutoribus in partibus, vt processus & sententias huiusmodi debitæ exequutioni demādarent, cū clausula contradictores & rebelles quoscūq; cēsuris & aliis pœnis Ecclesiasticis cópescendo, inuocato etiā ad hoc si opus fuerit auxilio brachii secularis, quartum vigore exequutores in partibus, præuia monitione ad parendū sentētiis & rei iudicatæ, ubi parere recusarent, uel negligerēt, ad solitas censuras & pœnas, & denique ad inuocationem auxilii brachii secularis procedebant.

Sed hodie antiquato præscripto usu, solēt litigatores ubi rem iudicatam pertendant, omissa via Audientiæ contradictarum, audire signaturam iustitiæ, & petere, vt exequutio rei iudicatæ iudicibus, qui merita causę nouerūt, delegetur, ut sententias ac rem iudicatam exequantur, & literas exequutoriales decernāt, prout inferius, & quoad personam exequutoris, si varia est, prout supra audistis, iuris communis dispositio in committendo exequutionis articulo, minus potest obseruantia signaturæ in hoc esse vniformis. Regulariter verò consueuit signatura exequutionem committere eidem iudici, qui eam sententiā promulgasset, cuius exequutio postulatur, iuxta tex. in d. l. si contra maiorem. & in l. quoniam nulli. C. de appel. & in d. auth. ei qui, & in. l. fi. §. illud etiam. C. de temp. appella. & in auth. de appell. & appella. & infra quæ tempora. §. j. idq; etiam si à sententia huiusmodi appellatum fuisset, dum tamen caussa appellationis non reperiatur alteri iudici commissa. quia tunc signatura non consueuit de exequutione rescribere, nisi ad iudicē appellationis, idq; ea ratione, quòd ex quo iurisdictio fuit semel ad eum per commissionem appellationis deuoluta, licet prætendatur desertio, & per eā iurisdictio reuertatur ad primum iudicē, ut notatur

in

in.l.eos.C.de appelli. Articulus tñ desertionis ẽ dubius,& rõne istius dubii iudex appellationis remanet iudex & hẽt cognoscere de desertiõe & an sua sit iurisdictio,c.sua nobis extra de appel.& licet sententia super desertiõe ex stylo Ro.Cu.vt supra diximus, ꝑtermitti soleat,cũ tñ de ea ꝑ saltũ cognoscat & rõne istius cognitionis, iudex ad quẽ remaneat iudex solet,isto casu signatura articulum exequutionis iudici ad quem cõmittere, cum clausula tamen seruatis quatuor terminis in similibus seruari solitis, vel præfixo illorum loco aliquo breui & peremptorio termino vt supra.

Et si appellatiõis caussa reperiret iã alteri cõmissa,si mõ expediret ei,qui ꝓ exequutiõe ĩstaret,petere exequutionẽ corã iudice à quo,daret signatura aliã cõmissionẽ iudici ad quẽ directã,qua rescriberet,ꝙ seruatis dictis quatuor terminis seu vnico illorũ loco,vt supra,ꝑfixo inhibitionẽ suã,si modò inhibuisset moderaret,& caussam ad Iudicẽ à quo remitteret Arridetque hæc obseruantia signaturæ iuris cõmunis,magis quã proxima, ex quo de iure vbi desertio verificetur,iurisdictio reuertitur ad iudicem à quo,vt in d.l.eos.C.de appella.

Vbi non iudici ad quẽ cõmittenda esset exequutio,sed iudici à quò, & plures eẽnt veluti si duę latæ fuissent sentẽtiæ,& prima fuisset per secũdã cõfirmata,cõsueuit signatura cõmittere exequutiõis articulum non primo iudici,sed secundo, qui primam sententiã confirmauit,idq; ea(vt opinor)ratione,quia isto casu ageretur ad exequutionem nõ ex sententia confirmata,sed ex confirmante secundum veram opinionem, ꝗ Bal.attestatur cõmunẽ in d.l.eos col.iii.nu.ii.versi.porrò illa quæst.in princi.ibi sed quæ est ratio. C.de appell.Qua ratiõe idẽ seruatũ est etiã vt vbi exequutio trium cõformium peteretur, vt videlicet cõmittatur iudici,qui vltimam confirmatoriam sententiam promulgauit.

Ge-

Generalis verò ac communis diſpoſitiua ſimilis commiſſionis exequutoriæ, qua vtimur in hac ſpecie, ſolet eſſe, qua iudex exequutionis omnes & ſingulas expẽſas pro oratoris parte factas taxet & moderetur, ſequeſtrũ, ſi quod extaret relaxet, ac relaxationis inſtrumentum decernat, fructus liquidet, ac ſententiam, & omnia in ea contenta, tam contra victum aduerſarium, quàm omnes alios & ſingulos intruſos & intrudendos debitæ exequutioni demandet, & pro præmiſſis omnibus & ſingulis in ſententia cõtentis literas exequutoriales ad partes etiam per edictum publicum conſtito ſummariè & extraiudicialiter de non tuto acceſſu, intimandas ſub excõmunicationis aliiſq; cenſuris & pœnis eccleſiaſticis decernat, & in euentum non paritionis, cẽſuras & pœnas huiuſmodi eoſdẽ incurriſſe declaret, aggrauet, reaggrauet, & interdictum ponat, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis, literaſq; deſuper opportunas & neceſſarias ſuo ſub ſigillo decernat, quæ perinde arctent, ac ſi ſub plumbo expeditæ forẽt, cõſtitutionibuſq; & ordinationibus apoſtolicis, cancellariæ regulis illa præſertim, qua caueri dicitur, ut ſimiles literæ alias, quàm ſub plumbo expeditę nullius ſint roboris, vel momenti, cæteriſq; in contrarium facientibus non obſtantibus quibuſcunque. Ideoq; dicere ſolemus omnes & ſingulas expenſas taxet & c. per præſcripta verba vniuerſalia, non tamen indefinite, per verba expenſas tantum, vt videatur magis expreſſum de taxatione expenſarum, non ſolum coram eodem iudice factarũ, ſed coram aliis præcedentibus iudicibus, quas alias ſine ſimili ſpeciali mandato taxare non poſſet, Rota deciſ. 734. in antiq. Nota quod quando ſit taxatio de taxatione expenſarum, Item dicimus literaſq; deſuper opportunas ſuo ſub ſigillo decernat, & ſuperius enuntiatæ regulę derogamus, quia Officiales cãcellarię apoſtoli-

Iudex exequutionis expenſas taxat.

ſtolicæ,per quorum officium litere exequutoriales vt ſupra,ſub plũbo expediri ſolebant, ubi uidiſſent nouũ hunc litigatorũ uſum,euitando viã Audiẽtiæ cõtradictarũ,pro exequutione habẽda cõſueuerũt, vt ius ſolutionũ ſuarũ eis ſaluum eſſet,curare apud põtifices.pro tẽpore,ut inter alias cõſtitutiones & regulas cãcellariæ ſuæ hanc quoq; edicerẽt.vt lite ræ exequutoriales alias quã ſub plumbo expeditæ nullius eſſent roboris,uel momẽti,& propterea liti gatores oportuit adinuenire hoc derogationis remediũ,ut obſtaculũ cõtrariæ regulæ ſummouerẽt, qua in re adeo ſe facilem ꝓbuit & ꝓbet ſignatura ut illam ſupplices iure quaſi præſcripto obtinere ſoleant. Denique dicimus,etiam per edictum publicum intimandas,conſtito ſummariè & c.de nõ tuto.acceſſu,quia hæc uia intimationis per edictũ publicũ nõ permittitur niſi in iſto ſpeciali caſu,quando ad eum,cui intimatio fienda foret,tutus nõ daretur acceſſus ex indulto Bonifa.viij.in extrauag. vnica,Rem nõ nouam de dolo & contu.& requiritur ſummaria & extraiudicialis ſaltim iudicis informatio.per tex.in clem.ij.de iuditijs,Rota deciſ. 752. Dic quòd in c.dudũ.703.Dic quòd citatio.omnibus in antiq.tit.de cita.Staph.car.158.quo caſu, quid teſtes deponere habeãt, uidimus ſupra titulo de citatione extra cu.§.quod ſi & titu. de exequutione citationis ad partes decrete.

Addo quòd ſi pro fructuum liquidatione nõ haberes fortè teſtes in promptu in Ro.Cu.pſentes, & expediret tibi eos in partibus recipi,& examinari,ſolet ſignatura in articulo exequutiuo & in eadẽ commiſſione,qua de exequutorialibus reſcribit,reſcribere etiam ut exequutionis iudex uices ſuas aliquibus ꝓbis uiris in partibus in dignitate eccleſiaſtica nihilominus conſtitutis ſubdeleget,qui in articulo liquidationis huiuſmodi teſtes & alias probationes recipiat.& receptos ad ſe remittat,inſtrumẽ

tumq;

tumq; sub delegationis huiusmodi suo sub eodē sigillo decernat, non tñ pręcise, sed eius arbitrio, per quā sub delegationē subleuatur is, qui exequutionē peteret, ab impēsa expeditionis remissoriæ, licet vt opinor posset iste ꝓbatiões ꝑ superexequutores literarū exequutorialiū in partibus recipi, & ad curiā transmitti ꝑ traditam dec.403.in no.fuit dubitatum de offi.delega.versi.cōtra hanc meam opi.

Impetrata siquidem præscripta commissione exequutoria, & iudci, cui dirigitur præsentata, ex quo commissio non firmat iurisdictionem, neque probat nisi parte citata ad opponendum, gloss. Bar. in extrauag. ad reprimen.. super verbo de plano quę in cri.les.maiest.proc.poss. Egi.conclu.xxxviij. Roma. consi.519. Cassa.decis.vij.de appel.in fi.verbis consueuimus in palatio citare aduersarium ad dicendum contra commissionem vltimo loco præsentatam, in qua citatione & si fortè fieret contra absentem à Ro.Cu.& non per nuntium siue cursorem, quo casu supra titul. [de introductoriæ caussæ in.Ro.Cur.contra præsentem diximus, rescripti insertionem clem.ii.ut litepen.non esse necessariam, minus erit similis commissionis exequutoriæ insertio necessaria, Rota decis.355.in not.si exequutor trium conformium de senten.& re iudi.reproducta hac citatione, si commissio non præcise rescribere, sed sub aliqua ex his, quæ supradiximus conditionalibus clausulis, vtpote constito de tribus conformibus, seu reiudicata, siue assertis, alias ue simili, quia ista clausula tanquam ablatiuus absolutus inducit conditionem, Bar.in.l.i.col. fi.ff.de cond. & demō.consueuimus imprimis purificare istam conditionem, & docere de re iudicata seu tribus conformibus, vel denique de aliis assertis per repetitionem actorum, si ex eisdem actis posset constare, sin autem per alias exteriores probationes, idq; parte citata, quoniam verbum constito,

ſtito,præſertim in iudicialibus īportat partis citatione,gl.in cle.pñti verbo cōſtiterit decēſib⁹, Rota deciſ.683.in antiq. Dico ꝙ ſi in aliqua cōmiſſiōe de cōmiſ. & citatio.& ſequēti,vbi idē dr̃ de verbo,ſi repererit,licet ſecus de verbo,ſi inuenerit,Egi.cōclu. 179.Auditor de offi.deleg.Staph.car.à tergò in fi. ver.ſecus fortè ſi in cōmiſſione cum ſequen.

Et ſi cōmiſſio daret,ꝙ ſeruatis quatuor terminis de ſtylo palatii in articulo exequutiuo ſeruari ſolitis,vel aliàs eſſemus in caſu in quo ſeruandi eſſent, vel eorũ loco daretur de termini præfixione, ſolet is,qui pro exequutione inſtaret ſeruare,hanc telã, vel quatuor terminorũ ad docendũ de appellatiōe, ac eius legitima proſequutione, primò pro prima, deinde ſecũdo pro ſecunda,tertio pro tertia,& denique quartò pro quarta dilationibus,prout ſup.titul.de terminorum obſeruatione docuimus, uel ſi cōmiſſio exequutoria diſpenſaret ab hac terminorum obſeruatione, & daret ꝙ illorum loco vnicus terminus præfigeretur, vt ſupra ſolet victor citare aduerſarium,ad videndũ ſibi præfigi terminũ iuxta formam commiſſionis,& citationis hora aduenien te iudex terminum præfigere,ſemper ad ſecundã, & mandare,vt intimetur aduerſario.

Citatio ad ridendũ taxari expenſas.

His peractis,vbi iuriſdictionem iudicis exequutionis,vt ſupra firmauerimus,& ſeruata fuerit tela iuxta ſuos caſus, vt ſupradiximus,neceſſaria,vſus palatii eſt, vt alia citatio fiat, tenoris infraſcripti. Citetur N.exaduerſo principalis,vel procurator,ſi cum procuratore lis tractetur, ad videndum taxari & moderari omnes & ſingulas expenſas pro parte infraſcripti inſtantis in huiuſmodi cauſa habitas & factas, & literas exequutoriales iuxta formam eiuſdem commiſſionis decerni, & ſi forte extaret ſequeſtrum, in eadem citatione addere ſolemus, ad videndum relaxari ſequeſtrum, & inſtrumentum relaxationis decerni. Quæ citatio poteſt fieri

ad

ad primã diẽ,ac etiã per totã,prout tẽporis necessitas vrgeat,& adueniẽte hora similis citationes,patronus eius,qui ꝓ exequutione instat,cedulã designationis omniũ expẽsarũ dictat,cuius formulã habes in sępius citato formulario ꝓcuratorũ Ro.cu. cis qui instat,data relatiõe cursoris,cędulã designationis expẽsarũ porrigit.& p̃uia partis petitione,iudex illas taxat & moderatur,& eodẽ contextu,sequestrũ,si extat,relaxat,ac relaxationis instrumẽtum,nec nõ literas exequutoriales pro omnibus in sentẽtia cõtentis sub solitis censuris & pœnis ecclesiasticis decernit, iuxta formã cõmissionis,& quia de iure post iudicis taxationem,defertur iuramentum parti,vel eius procuratori,quod tantum & vltra fuerit in caussa expensum, glos.in.c.j.de elec.in vj.verbo docuerit & expensarũ taxatio,non subsequuto simili iuramento, esset de iure nulla.c.cum venissent, extra de eo qui mit.in pos.de stylo sacri palatii defertur hoc iuramentũ in ipsa expẽsarũ taxatione petenti taxari expensas,& licet non apparenter, Notarii tamen causarum actuarii eiusdem sacri palatii in extensione huius termini taxationis expensarum, semper extendunt hoc iuramentum tãquã deferri & præstari solitum,prout etiã faciũt in extensione aliorũ iuramentorũ de more palatii deferri & præstari solitorũ, vtpote de calumnia in termino substantiali ad hoc seruari solito, vel in supplementum semplenę probationis in termino sententiæ,rarò enim hæc iuramenta apparenter & solenniter deferuntur in palatio, quia Patres præsupponunt procuratores sacri palatii uiros eruditos & tales,qui bene sciant,quòd in istis actibus in quibus iuramentum pręstari solet,per solam traditionẽ cędulę relationis cursoris, vbi de iuramento fit mentio,& nostro casu per exhibitionem cędulę designationis expensarum præstatur iuramentum. Formula lĩarũ exequutorialium.

Formula autẽ seu continentia literarum exequuto-

torialiũ,quib⁹ hodie vtimur in palatio, est quo exequutionis iudex per literas exequutoriales huiusmodi scribit ad oẽs iudices Principes seculares & ꝑsonas Ecclesiasticas & publicas, vtpote tabelliones, necnõ ad curiæ caussarũ cameræ apostolicæ generalẽ auditorẽ scribit, eisdemq; sub excõmunicationis & aliis pœnis Ecclesiasticis ꝑcipit, ut quotiescũque pro instãtis parte fuerint requisiti seu alter eorũ requisitus infra sex dierũ spatiũ, quorum duo pro primo, duo pro secũdo, & duo pro tertio perẽptorio termino eis ꝑfigit, debeant videlicet Ecclesiasticæ personæ prædictæ condẽnatũ aiosq; intrusos & intrudẽdos auctoritate apostolica monuisse, quatenus infra triginta dierũ spatiũ post monitionem huiusmodi. Quorum decẽ pro primo, decem pro secundo, & decem pro tertio perẽptorio termino ac monitione canonica assignat eidẽ instanti, vel eius procuratori legitimo, omnibus & singulis in sententia contẽtis parere, quæ per extensum exprimuntur, idq; tam quoad rei possessionem & ad expensas, quàm etiam quoad fructus, etsi vsque in eam diem non fuerint liquidati, vsus enim palatii permittit, ut non solũ iudex generaliter condẽnet victum in fructibus perceptis absque alia quantitatis liquidatione, ita etiam exequutor possit in exequutiõe sic generaliter monere ad restitutionẽ fructuum etsi adhuc nõ liquidatorum, Rota decis. 183. in no. sicut de sententia & re iudic. Quòd si sic moniti infra ꝑscriptã triginta dierum dilationem, sententiis, ut præmittitur parere recusauerint, vel cessauerint, eisdem personis Ecclesiasticis pręcipit, vt eosdem monitos publicę denũcient excommunicatos, etsi post denũciationem huiusmodi excõmunicationis sententiam per spatium decem dierum sustinuerint, easdem cẽsuras aggrauent. i. reiterent & innouet, maiori tamen cum solennitate, vtpote pulsatis campanis, candelis accensis & postea

ftea extinctis,ac in maledictionis signum in terram proiectis,& aliis, quas oẽs recensere ociosum eẽt. Quòd si ijdem,ut præmittitur,moniti,denunciati, & aggrauati præmissa omnia per alios decem dies sustinuerint, eosdem processus & censuras reaggrauent.i.reiterent & innouent, ac omnibus Iesu Christi fidelibus etiam familiaribus,affinibus & seruientibus eorundem commercium cum præfatis excommunicatis eis sub eisdem censuris & pœnis interdicant, etsi excõmunicationem aggrauationem & reaggrauationem huiusmodi per alios decem dies sustinuerint,omnes & singulas Ciuitates, Castra,Oppida,Loca,& Villas,Ecclesiastica collegia,& parrochiales aliasq; Ecclesias, sub quibus,& ad quas præfati sic moniti degunt, & perueniunt, quãdiu ibi fuerint, Ecclesiastico supponant interdicto. Quòd si denique interdictum huiusmodi per alios decem dies passi fuerint, ex quo gladius spiritualis nõ suffragatur,auxilium brachii secularis inuocent & requirant,prout in formula literarum exequutorialium huiusmodi latius cõtinetur, quam apud vulgatum formularium instrumentorum legere licebit.

Et quamuis iudex exequutionis in præscripta literarum exequutorialiũ formula subdeleget vices suas exequutoribus in partibus, ut moneant condemnatum aliosq; intrusos ad restitutionem possessionis & fructuum ac expensarum solutionem, verumetiam ad declarandum & denunciandos eos excommunicatos in euentum non paritionis, & successiue aggrauandum, reaggrauandum, interdicendum & auxilium brachii secularis inuocandum,nihilominus mos inoleuit in palatio, ut exequutores in partibus dũtaxat literas exequutoriales condemnato ac intrusis intiment & primam partem ipsarũ literarũ dũtaxat videlicet,& antedictæ monitionis canonicæ ad parendum rei iudica-

tæ infra triginta dierum terminum exequantur,& vbi literæ exequutoriales fuerint legitime intimatæ non procedatur ad vlteriorem exequutionem coram dictis exequutoribus, sed habita relatione legitimæ intimationis earundem literarum, reproducantur literæ vna cum relatione intimationis in curia coram auditore exequutionis iudice ad effectum procedendi ad vlteriorem exequutionem, Staph.car.169.à tergo in princi.

Cōdēnatos ad fructus se aliquos recepisse negare pōt.

Et licet victus fuerit condemnatus in fructibus & pro eisdem quoq; in literis exequutorialibus monitus cum tamen generaliter tantum, poterit nihilominus ipse in hoc exequutionis articulo negare se fructus huiusmodi percepisse, uel opponere ꝙ eos in vtilitatem beneficii conuertisset, si modo hoc infra terminum triginta dierum sibi datum, uel saltem antequā declaratoria sentētia contra ipsum proferatur allegauerit, Ro. decis.183.in no.sicut Auditor de sententia & re iudica.& decis.158.licet reus de renun.in no.Bal.cōsi.99.v.volu.& propterea is, qui exequutionē etiā pro fructibus peteret, in hoc exequutionis articulo probare debet victū fructus percepisse & quot, nec posset pro fructib9, post antedictā exequutorialiū intimationē, ad declaratoriā aliaq; ꝑdicta ꝓcedere, nisi habita à iudice de fructibus liquidatione, quā Auditor debet facere taxando fructus non multiplicatos in unica summa, sed fructus singulis annis tantū valuisse ꝓut docet Rota decis.337.in no. Auditori de rescri.& de appella.sequitur Staph.car.175.& à fructuum liquidatione condēnatus poterit etiā appellare,& signatura solet causam appellationis huiusmodi cōmittere. Crederē tamen hoc casu quo liquidatio fit in exequutionē sententiæ, appellationē emitti debere, non ab ipsa liquidatione, sed ab eius excessu, & licet non defuerint, qui isto casu voluerint expressionē excessus satis nō esse in genere, nisi quātitas

titas quoq; exprimeretur. Abb. in c. quoad cõsultationem col. fi. de re iudi. receptior tamen est cõtraria sententia doctorum ibidem in præallegato. c. quoad consultationem, & aliis locis cõmunibus & finito vel prætermisso liquidationis articulo, solet is qui pro vlteriori exequutione, instaret reproductis literis exequutorialibus, & illarũ exequutione, parte citata ad dicendũ contra & videndum iurare testes super illorũ recognitione, testes super recognitione inducere, & exinde seruatis quatuor terminis in simili arg. declaratoriæ de vsu sacri palatii seruari solitis, ac eisdem etiam ex abundanti, in vim innocentianæ vel specialis commissioni ad hoc impetratæ unicis contextu & audientia reiteratis, sententiam declaratoriam excommunicationis petere & obtinere, quæ semper in scriptis ferri consueui & sub formula infra scripta.

Per hanc nostrã declaratoriã sententiã, quã de dominorũ Coauditorum & C. Ferimus. in his scriptis, pronunciamus, & c. quendã Meuiũ assertum clericũ aduersariũ ob non paritionẽ literarum exequutorialiũ contra eum ad instantiam nobilis viri Domini Sempronii de. & super certis, canonicatu & præbenda Ecclesiæ Segobiensis & illorũ occasione decretarũ excõmunicationis ac alias sententias, censuras, & pœnas in eisdem literis exequutorialibus contentas incurrisse, eũdemq; excõmunicatũ publicæ denunciandũ & ab omnibus euitandũ fore & esse, prout denunciamus ac euitari mandamus, literasque declaratorias desuper opportunas decernendas fore, prout decernimus, Dictumque. Meuium in expensis & c. condemnandum fore & esse, prout condemnamus, quarum taxationem nobis in posterum reseruamus.

Formula excõicationis cõtra eũ qui nõ paruit rei iudicatæ.

Termini aũt in hoc articulo declaratoriæ ob nõ paritionẽ literarũ exequutorialiũ de stylo sacri palatii seruari soliti sunt, qui sequuntur videlicet.

Termini cõtra nõ parẽtẽ ob seruati.

Ad docendum se paruisse literis exequutorialib.

Primo pro prima, Secundo ꝑ secūda, Tertio pro tertia, Quarto pro quarta.	Singuli ad primã diem

Lata deniq; declaratoria sententia, ac literis desuper opportunis relaxatis, dãtur cursori, qui illas affigat, & publicet in locis solitis, & à die publicationis huiusmodi expectãt aduersarius sic excõmunicatus per decem dies, quibus elapsis, si adhuc cesset rei iudicatę & literis exequutorialibus parere, & excommunicationis sententiam indurato corde sustineat, ad vlteriora contra ipsum vsque ad brachii secularis inuocationem, modo quo ĩferius dicemus, proceditur cum interuallo decem dierum inter singulos infrascriptos terminos seu actus à singulorum publicatione.

Ad uidendū se aggrauari, Ad uidendū se reaggrauari, Ad uidendum interdici, Ad uidendum brachium seculari decerni	Singuli ad primã, vel etiam per totã cum interuallo tamen decem dierū inter vnum & aliū à singulorum publicatione,

Auxilium brachij secularis.

Exinde super inuocatiõe auxilii brachii secularis literæ expediuntur, quibus iudex exequutionis apostolicus auctoritate apostolica omnes & singulos Principis seculares cuiusuis dignitatis & præeminentiæ etiam si imperialis existant, veluti exequutores iustitiæ monet & requirit etiam excommunicationis & aliis pœnis & censuris Ecclesiasticis, excepto Imperatore, quem in hoc dūtaxat adhortatur, vt quotiescũque fuerit pro parte victoris requisitus contra aduersarium exequantur in personam, & sic detineatur, donec omnibus & singulis in sententiis & literis exequutorialibus contentis, victori integraliter satisfecerit, vel in bona ser-

uato

uato tamen ordine vt prius capiantur mobilia, deinde imobilia & postremo ad nomina & iura perueniatur. l. à diuo pio. §. in vendicatione. §. vtrũ & §. penul. ff. de re iud. quibus adhortationibus, monitionibus, & iussionibus, si paruerint, vel parere paratos se exhibeant, victor habebit intentum, si verò recusent uel cessent, si uictor ad Ro. Cu. reuertatur cũ relatione requisitionis suæ, procederet Rō. Cu. cõtra Dominos temporales huiusmodi, ad declaratoriam censurarum & pœnarum in literis inuocationis auxilii brachii secularis contentarum, parte volente & instante, & camera apostolica reproductis literis inuocationis brachii secularis, ac instrumẽto requisitionis Dominorũ temporalium ad illarum exequutionem, vbi Patribus cameralis audientiæ visum fuerit Domino temporales sic requisitos recusasse vel saltim cessasse in postulata exequutione, solent victo vtpote in casu denegatæ iustitiæ represalias contra subditos illius Domini temporalis & literas opportunas desuper victori manu regia concedere. Quæ represaliæ quibus casibus, qualiter concedendæ sint, & à quibus, habes a Bartolo in tractatu suo repræsaliarum, ad quem semper poteris vbi opus erit recurrere.

Et si aduersarius censuras tanto tempore sustinuisset vt propter nimiam eius contumaciam videatur insordescere, solet signatura dare commissionem vt fructus aliorum beneficiorum, quos ipse in aliis locis obtineret, sequestrarentur, donec literis exequutorialibus contra ipsum emanatis paruisset, argu. text. in c. quoniam frequenter in fi. vt lite non cõtesta. & in. l. fulcinius. §. fi. ff. ex quibus caus. in poss. eat. Staph. car. 176. prima facie, Imò isto casu quia aduersarius propter insordescẽtiam & censurarum neglectum, esset de heresi non mediocriter suspectus, fieret contra ipsum locus fisco, & Signatura iustitię daret commissionem iudici ordina-

Pœna cõtra insordescẽtes.

na-

nario Ro.Cu. ut constito sibi summarie & extraiudicialiter quantum sibi sufficere uidebitur, quòd aduersarius sit de insordescentia diffamatus, procedat contra ipsum veluti de hæresi suspectũ, & monitorium ad personaliter comparendũ, seq; à præmissis expurgandum compareat, & quod plus est darentur etiam contra ipsum uia gratiosa literæ priuationis beneficiorum in forma iuris ad priuationem seruatis seruandis procederetur. Reliqua mi Pelleæ, que ad vsum iudiciorum sacri palatii attinẽt, quæq; plurima sunt, ego alias, vbi maius ociũ nactus fuero, ad te interim in Foro adultiorem ea omnia ueluti solidioris cibi scribam, nisi forte tu meo exemplo, longa regestorum lectione, quæ sola mihi in hac arte vera fuit pedagogia & diutina fori versatione, hac præsertim monstratione nostra adiutus à te ipso (vt facile spero) acceperis, meq; ad hoc munere exemeris.

FINIS.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O

P Q R S T V X Y.

Omnes sunt quaterniones præter A & Y Duerniones.

